

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Гриф Міністерства освіти і науки України
від 12.04.2013 № 1/11-6940

Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю

Київ-2013

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ

Дуброва І.М., Лощених В.П., Шмалько Л.П.

Пояснювальна записка

Мовлення — це форма спілкування, опосередкована мовою, яка включає процеси побудови та розуміння висловлювання. Мовлення дитини розглядається як специфічна, ієрархічно організована діяльність. Як і будь-яка інша діяльність, мовлення характеризується вмотивованістю, цілеспрямованістю, певною структурою. До функцій мовлення, крім спілкування, належать також пізнавальна та регулювальна. Мовлення відіграє винятково важливу роль у формуванні вищих психічних функцій навчання.

Мовлення, як суспільно-історичне явище, супроводжує всі сторони буття людини, забезпечуючи успішність її адаптації, інтеграції та соціалізації. Тому увага до мовленнєвого розвитку кожної особи не випадкова, особливо, коли йдеться про дітей з інтелектуальним недорозвитком.

Недорозвиток мовлення є одним з проявів розумової відсталості у дітей. Він зумовлений раннім ураженням ЦНС та специфічними особливостями функціонування психічних процесів. Властиві цим дітям пізнавальна пасивність, знижений інтерес до навколишнього, а відтак і недостатній розвиток предметної діяльності, негативно позначаються на формуванні потреби у спілкуванні дітей-олігофренів з дорослими, розвитку емоційного ставлення до них. Внаслідок цього порушується природний механізм оволодіння мовою у дитини. Адже сама потреба у спілкуванні, зацікавлене емоційне ставлення до дорослого, бажання розуміти й в усьому наслідувати його, є важливою психологічною умовою виникнення усного мовлення у дітей.

Серед порушень психофізичного розвитку у дітей вади мовлення спостерігаються чи не найчастіше. Нормальний розвиток мовлення можливий лише за умови сформованості мислення, уваги, пам'яті, сприймання (насамперед слухового,

зорового), рухової сфери дитини тощо. Будь-яке відхилення у розвитку названих процесів обов'язково позначається на стані мовлення дитини.

Аналіз досліджень показує, що у розумово відсталих дітей є несформованим не тільки саме мовлення, але й його передумови: у них не розвинуті просторові дії, не сформований інтерес до оточуючого, не розвинута предметна діяльність. Всі ці важливі фактори лежать в основі розвитку смислової сторони мовлення, а також його граматичної побудови. Крім того, у цих дітей немає потреби в спілкуванні та не розвинуті домовленнєві засоби спілкування. Недорозвинення комунікативної функції мови розглядається як частина в структурі порушення комунікативної діяльності в цілому (з властивими їй мотивами і потребами, мовними і немовними засобами, цільовими і контрольними моментами).

Розвиток мовного (фонематичного) слуху відбувається у розумово відсталих дітей з великим запізненням і відхиленнями. Внаслідок цього у них спостерігається відсутність чи пізніша поява белькотіння. Для олігофренів характерна затримка становлення мови, яка виявляється в більш пізньому (ніж у нормі) розумінні зверненої до них мови і в дефектах самостійного користування нею. У деяких розумово відсталих дітей спостерігається відсутність мовлення навіть до 4-5 років. Словник дітей бідний. Значення слів недостатньо диференційовані. Спостерігаються стійке фонетичне недорозвинення, домінування в мові іменників, (недостатнє вживання слів, що означають дії, ознаки і стосунки). Речення, які вони вживають, примітивні за своєю конструкцією, з великою кількістю аграматизмів, пропусків. Розумово відсталі діти рідко бувають ініціаторами бесіди і відчувають величезні труднощі в оволодінні монологічним мовленням.

У цієї категорії дітей з відхиленнями у розвитку недостатньо сформована регулятивна функція мови. Вони неточно сприймають вказівки дорослого і далеко не завжди діють у відповідності з цими вказівками навіть у тих випадках, коли добре їх пам'ятають.

Без своєчасних корекційно-розвивальних заходів відставання в розвитку мовлення таких дітей зростає. Необхідна корекційна робота у дошкільному закладі повинна вестись у наступних напрямках – з однієї сторони, над створенням передумов мовленнєвого розвитку, з іншої – над розвитком основних функцій мовлення: функції спілкування (комунікативної), пізнавальної функції і функції регулювання діяльності.

Заняття з розвитку мови є частиною загальної корекційно-виховної роботи, що проводиться з розумово відсталими дітьми в спеціальній дошкільній установі. Його проводить учитель-дефектолог у формі підгрупового і індивідуального

заняття. Індивідуальна робота планується дефектологом з урахуванням встановленого порушення мови, а також загального розвитку конкретної дитини. Вона проводиться по окремому плану і розкладу.

Розумово відсталі дошкільнята, що приходять в дошкільний заклад, знаходяться на різних рівнях мовленнєвого розвитку:

- 1) безмовленеві діти, які користуються тільки окремими звуконаслідуваннями та інтонованими криками;
- 2) діти, що мають певний словниковий запас та користуються окремими словами або однослівною фразою;
- 3) діти, що мають фразову мову та користуються двохскладовою фразою, у більшості випадків з фонетичними і граматичними спотвореннями.

Тому навчання на занятті проводиться відповідно до індивідуальних особливостей дітей, при поступовому і послідовному ускладненні змісту.

У підгрупу підбираються діти з приблизно однаковим рівнем інтелектуального розвитку. Такий розподіл обумовлюється тим, що при одному і тому ж змісті методи навчання в підгрупах будуть різними.

Враховуючи швидку стомлюваність дітей і погану концентрацію їхньої уваги, потрібна зміна видів діяльності, тому кожне заняття включає в собі різні види роботи.

Заняття з розвитку мови проводяться в ігровій формі. При цьому необхідно використовувати специфічні ігрові прийоми, спрямовані на мобілізацію уваги і мовної активності дітей, а не орієнтуватися на ті ігри, які використовуються для формування ігрової діяльності розумово відсталих дошкільнят.

При плануванні матеріалу дефектолог повинен враховувати, що для його засвоєння розумово відсталим дітям потрібно велику кількість повторень, значно більше, чим дітям, що нормально розвиваються. Правильне використаний принцип повторюваності викликає зацікавленість дітей, допомагає їм оперувати отриманими знаннями, оскільки повторюваність – один з основних принципів навчання розумово відсталих дітей. Лексичний і граматичний матеріал повинен повторюватися не лише на заняттях з розвитку мови, але і в різноманітних видах дитячої діяльності.

На перших етапах роботи необхідно формувати у дітей невербальні форми комунікації: вміння фіксувати погляд на обличчі партнера, дивитися в очі партнера по спілкуванню, виконувати предметно-ігрові дії з однолітками, користуватися жестом, розуміти і виконувати інструкції: «дай», «на», «візьми», розуміти і використовувати вказівні жести.

У даній програмі представлено зміст корекційно-розвиваючої роботи вчителя-дефектолога. Нами зроблений акцент на розвиток комунікативної компетенції розумово відсталих дітей, здібності вступати в спілкування з навколишніми людьми за допомогою мовних (фонетичних, лексичних, граматичних) і немовних засобів (міміки, жестів, поз, поглядів, предметних дій).

Програмовий зміст розроблений з урахуванням тематичного принципу та принципу концентричності. На кожному році навчання представлені: змістовний компонент (знання, уміння, навички, які дитина засвоює і застосовує в повсякденному житті); словник (іменники, дієслова, прикметники); завдання, спрямовані на формування лексико-граматичних засобів мови і зв'язного мовлення. У рамках вивчення лексичної теми пропонуються орієнтовні ігри і вправи. Учитель-дефектолог вибирає завдання і ігри різної складності з урахуванням мовного порушення, здібностей і динаміки розвитку дитини. Вказуються передбачувані досягнення дітей. Матеріал заняття ускладнюється за роками навчання і всередині тем, що вивчаються, за рахунок їх розширення і введення нових.

На 1-му році навчання велика увага приділяється розвитку розуміння мови, свідомого її сприйняття, накопиченню запасу мовних засобів.

В процесі ознайомлення з предметами і явищами навколишньої дійсності діти вчаться вслухуватися і сприймати обернену мову дорослих, розуміти її зміст. Більш усвідомленому засвоєнню дітьми інформації сприяє використання різноманітних ігрових ситуацій, поєднання відповідей з практичними діями.

На початковому етапі навчання дітей вчать використовувати звуконаслідування; вживати спонукальну форму мови: виражати прохання або пропозицію одним словом (дай, надінь), потім - словосполученням і простим реченням.

В подальшому вчать правильно називати об'єкти навколишнього світу, вживати прості речення в спонукальній і розповідній формі; у спілкуванні користуватися ситуативною мовою, як по спонуканню дорослих, так і за власною ініціативою.

На 2-му році навчання уточнюються і збагачуються знання дітей, встановлюються зв'язки між предметами і явищами навколишньої дійсності. Триває робота по розвитку розуміння мови, формування умінь слухати співрозмовника, відповідати на питання, висловлювати свої прохання, складати словосполучення, прості речення.

На 3-му році навчання вирішується завдання активізації засвоєних раніше слів у різних ситуаціях. Освоєння розумово відсталими дітьми вміння розуміти значення слів здійснюється шляхом показу відповідного об'єкту, співставлення з іншими словами, складання словосполучень і речень з вивченим словом та ін. Триває робота по формуванню вміння відповідати словосполученнями, фразами, вживаючи слова в правильній граматичній формі. Велика увага приділяється навчанню дітей розповіді (переказу, складанню оповідань за сюжетною картиною тощо).

На занятті важливе місце відводиться розкриттю смислової сторони слова. Для цього широко використовуються прийоми показу, назви, розгляду і обстеження предметів на полісенсорній основі (поторкати предмет, стиснути його; послухати, який видає звук; понюхати; спробувати на смак, якщо це продукт харчування); спільне виконання дій, прохань і доручень; коментування виконання дій з предметом; повторення слів, словосполучень, речень; багатократне індивідуальне і хорове промовляння мовного матеріалу.

На 4-му році навчання діти вчаться правильному використанню в мові основних граматичних категорій, вправляються в словозміні за родами, числами, відмінками і в словотворенні. Закріплюється вміння складати різні типи речень, вживати слова в певній послідовності, закріплюється вміння складати різні синтаксичні конструкції. Триває навчання розповіді (складанню оповідань по серії сюжетних картин, за опорною схемою та ін.).

На індивідуальному і підгруповому занятті учитель-дефектолог здійснює роботу з розвитку фонематичного слуху та слухового сприймання. Вона спрямована на розвиток слухової уваги, мовного слуху і, на цій основі, на формування вимови звуків, слів. Важливими етапами формування фонемного сприйняття дітей є впізнавання немовних звуків (краплі води, дзвінок телефону, скрип дверей); розрізняння звукових комплексів. Діти вчаться сприймати звук на слух, впізнавати його в мовному потоці, чітко вимовляти в складах, словах, реченнях, віршах, оповіданнях.

У дошкільному закладі дитина опановує найважливішу форму мовленнєвого спілкування - усне мовлення. Для цього існують дві основні форми навчання: спеціальні заняття з розвитку мовлення та робота з організації вільного спілкування дітей з дорослими (педагогічний і технічний персонал) і одного з одним. Під час виконання режимних моментів, прогулянок,

ігор, праці, свят і розваг, при ознайомленні з тим, що їх оточує, під час інших занять відбувається вільне мовленнєве спілкування дитини з навколишніми його дорослими і дітьми. В ході цього спілкування збагачується мовленнєва практика дитини. Закріплення мовленнєвих навичок як на занятті, так і у вільній діяльності, акцентування уваги дитини на позитивній динаміці і досягненнях сприяють подоланню наявних порушень і міцному закріпленню сформованих навичок. Мова педагогів, вихователів, технічного персоналу, що знаходяться в постійному спілкуванні з дітьми, є для них основним джерелом правильної культурної мови, зразком для наслідування. Це слід враховувати при роботі з розумово-відсталими дітьми.

I рік навчання та виховання
(годин, години на тиждень)

№	К-т ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Навчання різним засобам спілкування	<i>Вихованець:</i> -використовує вербальні та не-вербальні засоби спілкування; - слухає та розуміє мовлення оточуючих; - виконує елементарну мов-леннєву інструкцію дорослого; - розуміє та використовує прості засоби спілкування: вітається, прощається, дякує.	- Формування вміння спілкуватись вер-бальними та невербальними засобами, фіксуючи погляд на обличчі співрозмовника; - Формування вміння відповідати на звернену мову, повторювати за дорослим слова, наслідувати звуковимову; - Формування вміння вітатись, прощатись, висловлювати подяку; - Формування бажання спілкуватись з оточуючими

				через мовленнєві висловлювання.
2.		<i>Я та найближче оточення</i> Розглядання себе у дзеркалі: відгук на своє ім'я. Навчання вмінню співвідносити власне ім'я з собою. Розглядання родинних фотографій. Знайомство зі своєю статтю (хлопчик, дівчинка). Відповідь на питання: «Хто це?», «Як тебе звуть?».	<i>Вихованець:</i> - називає своє ім'я, реагує на нього; - впізнає себе у дзеркалі, на фотографії; - називає та показує членів родини на фотографії; - співвідносить себе зі своєю статтю. - відповідає на прості питання.	- Формування вміння емоційно реагувати та озиватися на своє ім'я; - Формування позитивної емоційної реакції до членів родини та оточуючих; - Формування вміння розглядати та впізнавати себе в дзеркалі, показувати та називати себе, членів родини на фотографіях; - Формування вміння розуміти прості питання та відповідати на них.
3.		<i>Частини тіла.</i> Знайомство з назвами частин тіла (<i>голова, руки, ноги</i>) та обличчя (<i>очі, ніс, рот, вуха</i>); відповідь на питання «Що це?».	<i>Вихованець:</i> - називає та показує за допомогою педагога частини тіла та обличчя на собі, ляльці та оточуючих	- Формування вміння показувати та називати за допомогою педагога частини тіла та обличчя на собі, на ляльці, на оточуючих;
4.		<i>Дитячий заклад.</i> Знайомство з назвою та призначенням кімнат групи. Знайомство з оточуючими дорослими у дошкільному закладі.	<i>Вихованець:</i> - називає, показує та використовує за призначенням з допомогою дорослого різні кімнати групи; - називає ім'я оточуючих дорослих;	- Формування вміння називати кожну кімнату групи та висловлювати свої потреби, орієнтуючись на функціональні призначення кожної з них (<i>Хочу пити, хочу грати, хочу спати...</i>);

		Відповідь на питання: «Що ти тут робиш?», «Хто це?», «Як звуть тьотю?»		- Формування вміння впізнавати та називати ім'я оточуючих дорослих.
5.		<i>Іграшки</i> Знайомство з іграшками та їх назвами (<i>машина, лялька, м'яч, кубики, піраміда та ін.</i>). Виконання простих дій з іграшками за мовними інструкціями. Розглядання малюнків, на яких зображені іграшки. Звуконаслідування: граємо на сопілці—ду-ду-ду, співаємо ляльці колискову—а-а-а, катаємось на гойдалці—гой-да, пошукаємо ляльку—ау-ау.	<i>Вихованець:</i> - називає іграшки; - виконує дії з іграшками разом з дорослим, за зразком, за інструкцією; - розуміє прості мовні інструкції; - впізнає та називає на малюнку знайомі іграшки.	- Формування вміння розрізняти та називати іграшки; - Формування вміння розуміти та виконувати мовні інструкції дорослого («Принеси ляльку. Що це?»...); - Формування вміння складати речення з 2 слів (<i>Ляля йде, машина їде...</i>); - Формувати вміння розуміти слова: <i>на, дай, візьми</i>; - Формування вміння розрізняти іменники в однині та множині (<i>лялька – ляльки</i>); -Формування вміння вживати дієслова наказового засобу в однині (<i>коти, лови, біжи</i>); - Формування вміння співвідносити слово, іграшку, малюнок; - Формування вміння звуконаслідувати в процесі виконання дій з іграшками;

6.		<i>Пори року. Свята</i> Знайомство з назвами пір року та окремими явищами погоди (<i>зима: сніг, вітер; літо: сонечко, дощ</i>). Знайомство з різними станами погоди (<i>холодно – тепло</i>). Знайомство з зимовим святом (<i>Новий рік</i>).	<i>Вихованець:</i> - називає або показує на малюнках пори року, окремі явища погоди; - називає та впізнає окремі атрибути свята	- Формування вміння називати та впізнавати пори року, окремі явища погоди (<i>дощ, сніг, вітер, сонечко, холодно, тепло</i>); - Формування розуміння словосполучень, підкріплених наочною предметною дією (<i>Прикрашаємо ялинку. Прийшов Дід Мороз.</i>);
7.		<i>Овочі. Фрукти</i> Знайомство з назвами та зовнішнім виглядом овочів та фруктів. Вправи на відокремлення овочів та фруктів від інших груп предметів.	<i>Вихованець:</i> - називає знайомі овочі (<i>огірок, капуста, картопля, цибуля, помідор</i>), фрукти (<i>яблуко, апельсин, банан</i>); - впізнає та виділяє овочі, фрукти серед інших предметів.	- Формування вміння називати овочі, фрукти; - Формування вміння виділяти овочі, фрукти серед інших предметів (іграшки, посуд).
8.		<i>Тварини. Птахи</i> Знайомство з назвами тварин та звуконаслідуванням. Звуконаслідування: кіт – <i>няв-няв</i>, собака–<i>гав-гав</i>; півник – <i>ку-ку-рі-ку</i>.	<i>Вихованець:</i> - називає або показує знайомих тварин (<i>собака, кіт, заєць, ведмідь, півень</i>); - звуконаслідує тваринам.	- Формування вміння називати знайомих тварин, звуконаслідувати їм; - Формування вміння розглядати малюнки з зображенням тварин, називати їх дії (<i>кіт спить...</i>).
9.		<i>Одяг</i> Знайомство з назвами одягу та місцем його зберігання. Розуміння та виконання інструкції «покажи де....», «одягни...», «зніми».	<i>Вихованець:</i> - показує названий одяг; - називає окремі предмети свого одягу;	- Формування вміння називати свій одяг; - Формування вміння виконувати мовні інструкції, протилежні за значенням

		Промовляння кінця фрази за педагогом з використанням наочного матеріалу.	- розуміє мовні інструкції дорослого щодо одягу.	(Зніми плаття – одягни плаття); - Формування вміння промовляти кінець фрази, яку почав педагог, з використанням наочного матеріалу (Сашико одягнув... сорочку, шорти).
10.		<i>Посуд. Продукти харчування.</i> Знайомство з назвами предметів посуду (<i>тарілка, чашка, ложка</i>) та їх функціональним призначенням. Знайомство з назвами продуктів харчування та основних страв. Розуміння та виконання інструкцій: їж, пий.	<i>Вихованець:</i> - називає та впізнає знайомі предмети посуду; - називає або показує знайомі страви; - розуміє інструкції дорослого під час вживання їжі.	- Формування вміння називати знайомі предмети посуду та основні страви (<i>хліб, каша, борщ, чай, сік</i>); - Формування вміння розуміти мову дорослого та виконувати інструкції щодо вживання страв.
11.		<i>Меблі</i> Знайомство з назвами окремих видів меблів (<i>стіл, стілець, ліжко, шафа</i>), з їх функціональним призначенням.	<i>Вихованець:</i> - називає або показує знайомі меблі;	- Формування вміння розрізняти та називати меблі; - Формування вміння розуміти та виконувати прості доручення дорослого (<i>Постав стілець.</i>).
12.		<i>Вулиця. Транспорт.</i> Знайомство з вулицею: <i>будинки, дорога, машина, автобус.</i> Звуконаслідування машині.	<i>Вихованець:</i> - називає або показує об'єкти вулиці, імітує звуки транспорту (<i>ж-ж-ж-машина ...</i>)	- Формування вміння розрізняти та називати або показувати об'єкти вулиці; - Формування вміння звуконаслідувати.

13.		<i>Рослини.</i> Знайомство з назвами рослин (<i>дерево, трава, квіти</i>).	<i>Вихованець:</i> - розрізняє та показує на прохання дорослого рослини.	- Формування вміння називати та розрізняти окремі рослини.
14.		Розвиток фонематичного слуху та слухового сприймання	<i>Вихованець:</i> - слухає та розрізняє звуки навколишнього середовища, імітує їх за допомогою дорослого; - впізнає знайомі голоси та адекватно реагує на інтонацію дорослого (ласкаво, сердито).	-Формування вміння слухати та розрізняти звуки навколишнього середовища, імітувати та визначати їх джерело; - Формування вміння диференціювати звуки музичних інструментів та голоси оточуючих; - Формування адекватної реакції на інтонацію дорослого.
15.		Розглядання картинок з доступним дітям змістом.	<i>Вихованець:</i> - впізнає та називає в зображеннях предмети; - розуміє та називає дії, зображені на сюжетних малюнках.	- Формування вміння впізнавати та називати в зображеннях предмети; - Формування вміння розуміти дії, зображені на сюжетних малюнках (<i>лялька спить, машина їде....</i>).
16.		Читання художніх творів. (Орієнтовний перелік художніх творів представлено в книзі для читання в дошкільному закладі «Українська мозаїка».Посібник-хрестоматія/Упоряд.О.П.Долинна, О.В.Низьковська,	<i>Вихованець:</i> - слухає та сприймає простий текст з опорою на наочність; -розуміє та емоційно реагує на слухання народних пісеньок, закличок, казок, віршів;	- Формування вміння слухати та сприймати простий текст з опорою на наочність (малюнки, настільний театр); - Формування вмінню повторювати за педагогом знайомі звуконаслідування,

		Н.І.Вакуленко, О.А.Копейкіна.–К.:АВДІ,2008.	-повторює за педагогом знайо-мі звуконаслідування, лепетан-ня, короткі словосполучення.	лепетання, короткі словосполучення; - Формування вміння домовляти закінчення слів у закличках, віршах;
--	--	--	--	--

II рік навчання та виховання
(годин, години на тиждень)

№ з\п	К-т ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Навчання різним засобам спілкування	<i>Вихованець:</i> - охоче вступає в спілкування з дорослими та однолітками; - використовує речення із 2-3 слів (слова <i>де, дай, на, ось, це</i> та іменник: <i>Ось м'яч. Дай</i> <i>м'яч!</i>); - висловлює свої потреби за допомогою мовлення; - володіє елементарними навичками діалогічного мовлення; - виконує мовленнєву інструкцію дорослого; - вміє запитати, розповісти про те, що відбулося;	- Формування вміння використовувати мовленнєві форми спілкування з оточуючими; - Формування вміння висловлювати особисті потреби за допомогою фрази з 2-3 слів; - Формування вміння звертатися з запитаннями, проханнями, повідомленнями до оточуючих; - Розвиток пізнавальної функції мовлення: вміти запитати та розповісти про те, що відбулось; - Розвиток вміння слухати та розуміти мовлення оточуючих;

			- вживає, при нагадуванні, слова ввічливості: висловлює подяку, прощається, вітається.	- Розвиток вміння відповідати на звернену до них мову, повторювати за дорослим слова, наслідувати звуковимову; - Розвиток елементарних навичок діалогу; - Розвиток інтересу до мовленнєвого спілкування з однолітками; - Формування вміння вживати (при нагадуванні) слів ввічливості: висловлювати подяку, прощатися, вітатися.
2.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та найближче оточення</i> Знайомство з власним прізвищем, іменами та прізвищами однолітків у групі. Знайомство з родиною та родинними зв'язками. Розглядання та бесіди за фотографіями та картинами про родину: мати, батько, дідусь, бабуся, ти сам, твої рідні брати і сестри. Розглядання та бесіди за фотографіями з життя дітей в дошкільному закладі (прогулянка, ігри, заняття...). Розрізняння дітей групи за статтю (зовнішній вигляд). Відповідь на питання: «Хто це?», «Як тебе звуть?», «Як твоє	<i>Вихованець:</i> - називає за допомогою запитання членів своєї родини (<i>мати, батько, брат, сестра, бабуся, дідусь</i>); - називає ім'я та прізвище своє, батьків, однолітків у групі; - впізнає та називає себе, однолітків, їх дії на фотографії; - відповідає на питання «<i>Це хлопчик (дівчинка)?</i>»; - відповідає на прості питання реченнями або фразами з 2-3 слів.	- Формування вміння співвідносити власне ім'я та прізвище з собою; - Формування інтересу до оточуючих людей; - Формування вміння розрізняти та називати однолітків за ім'ям та прізвищем; - Формування вміння називати членів сім'ї за ім'ям; - Формування вміння співвідносити реальних людей з їх фотографіями; - Формування вміння за допомогою питань розповідати про дії членів родини: <i>мама готує, тато працює...</i>; - Формування вміння створювати зменшу-вально-пестливу форму іменника (<i>мати – матуся, баба – бабуся</i>); - Формування вміння узгоджувати прикметник з іменником у роді, числі (<i>Матуся люба</i>);

		<i>прізвище?»</i>, «<i>Як звуть маму (батька...)?</i>», «<i>Ти хлопчик (дівчинка)?</i>». Знайомство з вигуками, які відображають стан дитини.		- Формування вміння впізнавати та називати себе, однолітків, дорослих та їх дії за фотографіями; - Формування вміння давати відповідь на запитання із 2-3 речень стосовно життя дітей; - Формування вміння бачити та розуміти специфіку зовнішнього виду та улюбленої діяльності хлопчиків та дівчаток; - Формування вміння розуміти та висловлювати свій стан за допомогою вигуків (<i>ай (ой)</i> в значенні «<i>боляче</i>», <i>ш-ш-ш</i> в значенні «<i>тихо</i>», <i>бум (бах)</i> в значенні «<i>впав</i>»; - Виховання любові та поваги до оточуючих людей.
3.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни.</i> Продовження знайомства з назвами частин тіла (<i>голова, волосся, руки, ноги, тулуб</i>) та обличчя (<i>очі, ніс, рот, язик, зуби, вуха</i>). Знайомство з назвами предметів особистої гігієни (<i>рушник, гребінець, мило, зубна щітка, мочалка</i>). Відповідь на питання «<i>Що це?</i>».	<i>Вихованець:</i> - називає та показує основні частини тіла та обличчя на собі, ляльці, оточуючих та малюнках; - називає та показує знайомі предмети особистої гігієни; - розуміє та виконує мовленнєву інструкцію дорослого; - складає речення з 2 слів.	- Розвиток вміння показувати та називати основні частини тіла та обличчя на собі, на ляльці, на оточуючих, на малюнках; - Формування вміння розуміти мовленнєву інструкцію та переключатись з однієї дії на іншу (<i>Помий руки–витри руки</i>); - Формування вміння розрізняти одиницю та множину іменника (<i>нога - ноги</i>); - Формування вміння складати речення з 2 слів з прийменником <i>у</i> (<i>Гребінець у Марійки.</i>);

				- Формування вміння створювати зменшу-вально–пестливу форму іменника (<i>руки – ручки</i>).
4.		<i>Дитячий заклад. Професії</i> Знайомство з назвою та призначенням приміщень дошкільного закладу (<i>зала, кабінет лікаря, кухня</i>). Знайомство з професіями: <i>кухар, вихователь, лікар</i>. Навчання вмінню бачити, розуміти та називати за специфікою діяльності та зовнішнього виду кухаря, вихователя, лікаря. Розглядання малюнків з діями. Відповідь на питання: «<i>Що робить кухар (вихователь,...)?</i>», «<i>Де?</i>», «<i>У кого?</i>», «<i>Кого?</i>». Навчання вмінню висловлювати свої потреби, орієнтуючись на функціональні призначення кожної кімнати групи (<i>Хочу пити, хочу грати, хочу спати...</i>).	<i>Вихованець:</i> - розрізняє та називає приміщення дошкільного закладу за їх призначенням; - знає та називає прості дії в побуті, які виконує в дитячому садку; - знає та називає що робить повар, вихователь, лікар; - розуміє та використовує дієслова наказового способу; - висловлює свої потреби, орієнтуючись на функціональні призначення кожної кімнати групи;	- Формування вміння показувати та називати кожне приміщення дошкільного закладу; - Формування вміння розрізняти протилежні інструкції (<i>бери – не бери, йди – не йди</i>); - Формування вміння розуміти та використовувати дієслова наказового способу (<i>дай, йди, допоможи</i>); - Формування вміння орієнтуватись у назві дій (<i>Павло грає, Сашико спить</i>); - Формування вміння розуміти зміст сюжетних малюнків з зображенням дій людей (<i>Хлопчик грає, дівчинка їсть</i>); -Формування вміння орієнтуватись в назвах дій без зазначення об'єктів (суб'єктів) дій (<i>Покажи, хто йде, хто грає</i>); - Формування вміння відповідати на питання «<i>Що робить кухар (вихователь, лікар)?</i>» (<i>Кухар готує їжу</i>); - Формування вміння відповідати на питання «<i>Де?</i>», «<i>У кого?</i>», «<i>Кого?</i>», використовуючи слова: <i>це, ось, тут</i>; - Прищеплення шанобливого ставлення до людей праці.

5.	<i>Пори року. Свята.</i> Знайомство з назвами пір року та окремими явищами (<i>осінь, зима, весна, літо</i>). Навчання вмінню називати окремі явища (<i>дощ, сніг, вітер, сонечко, холодно, тепло, падає листя, ...</i>). Спостереження за змінами у природі. Навчання вмінню відображати в мові результати спостережень в природі (<i>Йде сніг, холодно</i>). Знайомство зі святами (<i>Новий рік, Святого Миколая, Мамине свято</i>). Прикрашання ялинки. Розглядання малюнків з характерними ознаками пір років. Звуконаслідування: вітер – <i>у-у-у</i>, листя – <i>ш-ш-ш</i>, дощик – <i>кап-кап-кап</i>.	<i>Вихованець:</i> - називає або показує на малюнках пори року та явища природи; - відображає фразою результати спостережень; - називає та впізнає окремі атрибути свят; - розуміє та виконує низку простих інструкцій; - розрізняє та використовує іменники в однині та множині.	- Формування вміння називати та впізнавати пори року за основними характерними ознаками; - Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у</i> (<i>Листя на землі.</i>); - Формування вміння розрізняти та використовувати іменники в однині та множині (<i>лист – листя</i>); - Формування вміння розуміти словосполучення, підкріплені наочною предметною дією (<i>Прикрашаємо ялинку. Прийшов Дід Мороз.</i>); - Формування інтересу та емоційного відгуку на свята та святкові розваги; - Розвиток вміння звуконаслідувати; - Формування вміння розуміти та виконувати низку простих інструкцій (<i>Підними гілочку. Дай мені гілочку.</i>).
6.	<i>Овочі. Фрукти</i> Продовження знайомства з овочами та фруктами (<i>морква, часник, груша, мандарин</i>) Знайомство з узагальнюючими словами: <i>овочі, фрукти</i>. Знайомство з контрастними розміром (<i>великий – маленький</i>) та	<i>Вихованець:</i> - називає та показує знайомі овочі, фрукти, співвідносить справжні овочі та фрукти з муляжем, зображенням, словом; - розрізняє овочі за різними ознаками;	- Розвиток вміння впізнавати та називати знайомі овочі та фрукти; - Формування вміння розуміти та використовувати узагальнюючі слова; - Формування вміння називати контрастні розміри (<i>великий – малий</i>), смаків овочів, фруктів (<i>солодкий – гіркий</i>); - Формування вміння розрізняти однину та множину іменника (<i>огірок – огірки</i>);

	смаком овочів, фруктів (<i>солодкий – гіркий – кислий</i>). Навчання вміння відокремлювати овочі, фрукти з інших груп предметів. Відповідь на питання: «Що?», «Який?». Навчання вмінню співвідносити овочі, фрукти з муляжами, малюнками, словом. Вправи на складання речень з 2-3 слів.	- розуміє та називає узагальнюючи слова; - відповідає на питання «Що?», «Який?»; - складає речення з 2-3 слів.	- Формування вміння використовувати іменники у знахідному відмінку однини (<i>дай грушу</i>); - Формування вміння добирати ознаки до предмету (<i>помідор – червоний, огірок – маленький</i>); - Розвиток вміння відповідати на питання «Що?», «Який?» одним словом; - Формування вміння складати речення з 2 слів за допомогою слів: <i>дай, на, де, ось</i>;
7.	<i>Іграшки</i> Знайомство з зовнішнім виглядом іграшки (колір, розмір). Знайомство з призначенням іграшок та діями з ними. Знайомство з узагальнюючим словом «іграшки»; Відповідь на питання: «Де?», «Кого?», «У кого» за допомогою слів: <i>це, ось, тут</i>.	<i>Вихованець:</i> - називає іграшки, їх колір, розмір; - знає призначення іграшок та називає дії з ними; - знаходить запропоновану іграшку серед інших, та називає її; - створює зменшувально-пестливу форму іменника; - складає речення з 2-3 слів за малюнком та зразком педагога; - розуміє та виконує заперечувальні інструкції.	- Формування вміння знаходити запропоновану іграшку серед інших, називати її; - Формування вміння визначати ознаки іграшок (<i>м'яч великий, круглий</i>); - Формування вміння виконувати та промовляти назву дій з іграшками за інструкцією педагога (<i>годуй ляльку</i>); - Формування вміння співвідносити слова <i>великий – малий</i> з розміром іграшки; - Формування вміння утворювати зменшувально-пестливі форми іменника (<i>заєць – зайчик</i>); - Формування вміння розрізняти стверджувальні та заперечувальні інструкції (<i>візьми – не бери, йди – не йди</i>);

				- Формування вміння складати речення з 2 слів за допомогою слів: <i>де, дай, на, ось, це</i> та іменників (<i>Де лялька? Ось лялька. Дай ляльку!</i>).
8.		<i>Одяг. Взуття</i> Продовження знайомства з назвами одягу, взуття та їх призначенням. Знайомство з назвами місць зберігання взуття, одягу для приміщення та для вулиці. Знайомство з особливостями одягу та взуття для хлопчиків та дівчаток. Навчання вмінню називати та показувати одяг, який носять хлопчики, дівчатка. Навчання вмінню називати та показувати одяг, який носять в приміщенні, який вдягають на прогулянку. Співвідношення певних предметів одягу з відповідними частинами тіла. Виконання інструкцій щодо послідовності вдягання (роздягання).	<i>Вихованець:</i> - називає та показує одяг, взуття; - розуміє та виконує мовні інструкції дорослого щодо одягу, взуття; - звертається за допомогою до дорослого під час вдягання (роздягання), дякує за допомогу.	- Формування вміння назвати та показувати знайомий предмет одягу та взуття; - Формування вміння виконувати мовні інструкції щодо послідовності вдягання (роздягання), місця зберігання одягу, взуття; - Розвиток вміння розрізняти та виконувати мовні інструкції, протилежні за значенням (<i>Зніми плаття – одягни плаття</i>); - Формування вміння звертатись за допомогою до дорослого; - Формування вміння розрізняти дієслова однини та множини теперішнього часу (<i>одягайся – одягайтесь</i>); - Формування вміння розрізняти та використовувати іменники в однині та множині (<i>майка - майки</i>); - Формування вміння створювати зменшувально-пестливу форму іменника (<i>плаття – платтячко</i>).
9.		<i>Тварини. Птахи</i> Продовження знайомства з назвами домашніх (<i>корова, кінь, собака, кіт,</i>	<i>Вихованець:</i> - називає або показує знайомих тварин та птахів,	- Формування вміння назвати та показувати знайомих тварину або птаха; - Формування вміння розрізняти однину та множину іменника (<i>собака - собаки</i>);

		свиня) та диких (лисиця, вовк, заєць, ведмідь) тварин. Знайомство з птахами (курка, гусак, горобець, ворона). Знайомство з особливостями зовнішнього виду тварин, птахів та місцем їх проживання. Навчання вмінню розглядати малюнки з зображенням тварин та птахів, називати їх дії (кіт спить...). Імітація рухів та голосу тварин, птахів.	співвідносячи з малюнками та іграшками; - називає дії тварин, птахів за малюнками; - створює зменшувально–пестливу форму іменника; - складає прості речення з прийменниками <i>на, у</i>.	- Формування вміння утворювати зменшувально–пестливу форму іменника (<i>кіт - котик</i>); - Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у</i> (<i>Кіт на вікні.</i>); - Формування вміння розрізняти та добирати протилежні за значенням прикметники (<i>великий – маленький</i>); - Формування вмінню використати іменники в називному та знахідному відмінку (<i>Це півник. Дай півника</i>).
10.		<i>Рослини. Комахи.</i> Знайомство з назвами квітів (<i>кульбаба, ромашка</i>) та дерев (<i>дерево, ялинка</i>). Знайомство з назвами комах (<i>муха, жук, комар</i>). Знайомство з особливостями зовнішнього виду комах та місцем їх проживання. Навчання вмінню розглядати малюнки з зображенням комах та рослин та відповідати на питання «Що це?», «Хто це?».	<i>Вихованець:</i> - називає та показує знайому рослину або комаху; - вміє розглядати малюнки та відповідає на питання «Що це?»; - створює зменшувально–пестливу форму іменника; - складає прості речення з прийменниками <i>на, у</i>.	- Формування вмінню назвати та показувати знайому рослину або комаху; - Формування вміння розрізняти однину та множину іменника (<i>квітка – квіти</i>); - Формування вміння створювати зменшувально–пестливу форму іменника (<i>квітка – квіточка</i>); - Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у</i> (<i>У Оленки червона квіточка.</i>); - Формування вміння використовувати іменники в називному та знахідному відмінку (<i>Це квітка. Дай квітку</i>).
11.		<i>Посуд. Продукти харчування.</i> Продовжувати знайомство з назвами предметів посуду (<i>тарілка,</i>	<i>Вихованець:</i> - називає та впізнає знайомі предмети посуду та страви;	- Формування вміння називати та показувати знайомі предмети посуду та страви;

		<i>чашка, блюдо, ложка, виделка, каструля, сковорода, чайник, ніж</i>) та їх функціональним призначенням. Навчання вмінню розуміти та виконувати мовні інструкції щодо функціонального призначення посуду. Навчання вмінню співвідносити справжній посуд з ляльковим, з зображенням на малюнку та словом. Продовжувати знайомство з назвами продуктів харчування та основних страв (<i>хліб, каша, борщ, чай, сік, печиво, макарони, суп, компот, котлета</i>). Навчання вмінню розрізняти та називати засіб споживання різних страв (<i>кашу їсти, чай пити</i>).	- називає справжній посуд, ляльковий та зображений на малюнку; - складає прості речень з прийменниками (<i>на, у</i>) та з двох слів (звернення+дієслово), за виконаною дією; - використовує іменники в однині та множині; - відповідає на питання «<i>Яка?</i>», «<i>Який?</i>».	- Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у</i> (<i>Тарілка на столі. Чашка у шафі.</i>); - Формування вміння розрізняти та використовувати іменники в однині та множині (<i>ложка - ложки</i>); - Формування вміння створювати зменшувально-пестливу форму іменника (<i>каструля – каструлька</i>); - Формування вміння складати речення з двох слів: звернення + дієслово (<i>Марічка, їж</i>); - Формування вміння створювати словосполучення (<i>предмет та його ознака</i>) за допомогою опорних питань «<i>Яка?</i>», «<i>Який?</i>» (<i>Борщ гарячий. Печиво смачне.</i>); - Формування вміння виказувати свої бажання, прохання (<i>Я хочу пити. Дай хліба.</i>); - Формування вміння розрізняти стверджувальні та заперечувальні інструкції (<i>їж – не їж, візьми виделку – не бери виделку</i>).
12.		<i>Меблі</i> Продовження знайомства з назвами меблів (<i>диван, стіл, стілець, ліжко, шафа</i>) та їх призначенням.	<i>Вихованець:</i> - називає знайомі меблі, їх призначення; - розуміє та використовує узагальнююче слово;	- Розвиток вміння розрізняти та називати меблі та їх призначення (<i>Ліжко. На ліжку сплять.</i>); - Формування вміння розуміти та використовувати узагальнююче слово;

		Знайомство з узагальнюючим словом <i>«меблі»</i>. Розставляння меблів у ляльковому куточку з виділенням призначення кожного предмету. Відповідь на питання <i>«Що?»</i>, <i>«Який?»</i>, <i>«Для чого?»</i>. Виконання інструкцій та доручень дорослого. Вправляння у складанні простих речень з 2-3 слів.	- розуміє та виконує інструкції та доручення дорослого; - розрізняє однину та множину іменника; - відповідає на питання <i>«Що?»</i>, <i>«Який?»</i>, <i>«Для чого?»</i> одним словом; - складає речення з 2 слів за допомогою слів: <i>дай, на, де, ось</i>.	- Формування вміння розрізняти однину та множину іменника (<i>ліжко - ліжка</i>); - Формування вміння використовувати іменники у знахідному відмінку однини (<i>Принеси стілець.</i>) та у формі родового відмінку зі значенням відсутності (<i>Нема шафи</i>); - Формування вміння узгоджувати прикметник з іменником (<i>маленький стіл – велика шафа</i>); - Розвиток вміння відповідати на питання <i>«Що?»</i>, <i>«Який?»</i>, <i>«Для чого?»</i> одним словом; - Формування вміння складати речення з 2 слів за допомогою слів: <i>дай, на, де, ось</i>; - Формування вміння розрізняти однину та множину дієслова наказового способу (<i>Катруся, лежи. – Діти, лежіть.</i>).
13.		<i>Місто. Вулиця. Транспорт</i> Знайомство з назвою транспорту (<i>машина, автобус, поїзд, літак</i>). Знайомство з назвами частин машини (<i>руль, вікно, колеса</i>). Знайомство зі способами пересування транспорту (<i>їде, летить</i>). Знайомство з назвами частин вулиці: тротуар, проїжджа частина.	<i>Вихованець:</i> - показує та називає знайомі види транспорту, частини машини; - розуміє та виконує інструкції дорослого; - розрізняє та використовує іменники в однині та множині.	- Формування вміння показувати та називати знайомі види транспорту, частини машини; - Формування вміння називати та показувати на малюнку частини вулиці; - Формування вміння розрізняти однину та множину іменників та дієслів (<i>Де їде машина? Де їдуть машини?</i>); - Формування вміння розуміти та виконувати інструкції дорослого;

		Виконання дій за інструкцією педагога.		- Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у, в, по</i> (<i>Машина їде по дорозі.</i>).
14.		Розвиток фонематичного слуху та слухового сприймання	<i>Вихованець:</i> - розрізняє немовні звуки; - розрізняє звучання музичних інструментів та іграшок за силою звучання; - диференціює звучання 3 музичних інструментів; - визначає послідовність звучання звуконаслідування; - виділяє задане слово із фрази.	- Формування слухового сприйняття немовних звуків (скрип дверей, плескотіння води, шелест паперу); - Формування вміння розрізняти іграшки та музичні інструменти, які звучать голосно та тихо, тихе та голосне мовлення; - Формування вміння диференціювати звучання 3 музичних інструментів; - Формування вміння визначати послідовність звучання звуконаслідування; - Формування вміння виділяти задані слова в запропонованій фразі, реагуючи на них зазначеною дією.
15.		<i>Формування зв'язного мовлення.</i> Переказ коротких оповідань за допомогою фланелеграфа. Промовляння кінця фрази за педагогом з використанням наочного матеріалу. Складання речень за демонстрованою дією, за простим сюжетним малюнком. Розглядання картинок з зрозумілим дітям змістом.	<i>Вихованець:</i> - вміє переказувати короткі оповідання за допомогою фланелеграфу, питань; - домовляє фрази або прості речення, розпочаті дорослим з опорою на наочність; - складає речення за демонстрованою дією, за простим сюжетним малюнком;	- Формування вміння слухати короткі оповідання, переказувати їх за допомогою фланелеграфа та питань. - Формувати вміння домовляти фрази, прості речення, розпочаті дорослим з опорою на наочність (<i>Марічка одягнула...плаття, кофту</i>); - Формування вміння складати прості речення за демонстрованою дією (<i>Машина везе ляльок.</i>), за простим сюжетним малюнком;

		Навчання вмінню відповідати одним словом на питання за змістом сюжетного малюнка (фотографії): <i>Хто везе машинку? – Сашико. Покажи Сашка. Що везе Сашко? – Машинку. Сашко що робить? – Везе.</i>;	- впізнає та називає в зображеннях предмети та їх ознаки; - розрізняє та називає дії за картинками; - відповідає одним словом на питання за змістом сюжетного малюнка; - складає речення з 2-3 слів з опорою на сюжетний малюнок (за зразком).	- Розвиток вміння впізнавати та називати в зображеннях предмети та їх ознаки; - Формування вміння розрізняти та називати дії за картинками: (<i>Покажи, хто спить, а хто грається</i>); - Формування вміння складати речення з 2-3 слів з опорою на сюжетний малюнок (за зразком); - Формування вміння складати розповідь за сюжетним малюнком за допомогою запитань; - Виховувати позитивне емоційне ставлення до розглядання картинок, ілюстрацій.
16.	<i>Читання художніх творів.</i> (Орієнтовний перелік художніх творів представлено в книзі для читання в дошкільному закладі «Українська мозаїка». Посібник-хрестоматія / Упоряд.О.П.Долинна, О.В.Низьковська, Н.І.Вакуленко, О.А.Копейкіна. – К.:АВДІ,2008. – 256с.) Навчання вмінню запам'ятовувати прості короткі вірші шляхом хорового та індивідуального промовляння разом з дорослим.	<i>Вихованець:</i> - слухає та емоційно сприймає простий текст з опорою на наочність (малюнки, настільний театр,...); - використовує у своїх відповідях окремі образні вирази, повтори, пісеньки, характерні для персонажів творів; - запам'ятовує прості короткі вірші шляхом хорового та індивідуального промовляння разом з дорослим; - імітує дії за текстом.	- Розвиток вміння слухати та емоційно сприймати простий текст з опорою на наочність (малюнки, настільний театр, ...); - Формування вміння відповідати на питання за змістом тексту, відображуючи послідовність подій; - Формування вміння використовувати у своїх відповідях окремі образні вирази, повтори, пісеньки, характерні для персонажів творів; - Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування простих коротких віршів;	

		Спонування до участі у святах дошкільного закладу шляхом розповіді вивчених віршів. Навчання вмінню розуміти та відгадувати загадки. Навчання вмінню імітувати дії героїв тексту.		- Формування вміння розуміти загадки, аналізувати їх зміст та знаходити правильні відповіді; - Формування вміння імітувати дії за текстом; - Формування вміння відповідати на запитання педагога про героїв тексту, їх дії: «Хто це?», «Що робить?»; - Заохочення дітей до розігрування інсценівок за змістом знайомих літературних творів та усної народної творчості.
--	--	--	--	--

III рік навчання та виховання
(годин, години на тиждень)

№ з\п	К-т ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Навчання різним засобам спілкування	<i>Вихованець:</i> - охоче вступає в спілкування з дорослими та однолітками; - висловлює свої потреби та емоції за допомогою мовлення; - володіє навичками діалогічного мовлення; - вміє запитати, розповісти про те, що відбулося;	- Розвиток вміння використовувати мовленнєві форми спілкування з оточуючими; - Розвиток вміння висловлювати особисті потреби та емоції за допомогою мовлення; - Розвиток вміння звертатися з питаннями, проханнями, повідомленнями до оточуючих; - Розвиток пізнавальної функції мовлення: вміти запитати та розповісти про те, що відбулось; - Формування діалогічного мовлення;

			- вживає слова ввічливості: висловлює подяку, прощається, вітається.	- Формування плануючої функції мовлення; - Розвиток інтересу до мовленнєвого спілкування з однолітками; - Формування вміння вживати слова ввічливості.
2.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та найближче оточення.</i> Закріплення знань дитини про її родину. Знайомство з віком людини та розширення знань про родинні зв'язки у сім'ї. Знайомство з обов'язками дитини у родині. Вправляння в використанні слів ввічливості (<i>спасибі, будь ласка, вибач</i>). Відповіді на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?». Навчання вмінню розуміти та називати дій, які виконує одна й та ж людина (<i>Мама готує, шиє, мие посуд,....; Сашико їсть, спить, грає, стрибає</i>).	<i>Вихованець:</i> - впізнає членів своєї сім'ї серед зображень незнайомих людей; - відповідає на питання «Скільки тобі років?»; - розрізняє та називає родинні зв'язки (<i>син, дочка, онука</i>); - розуміє та називає свої обов'язки у родині; - відповідає на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?» словом або показом на картинці; - вміє адекватно використо-вувати ввічливі слова.	- Формування вміння впізнавати членів своєї сім'ї серед зображень незнайомих людей; - Формування розуміння, що люди розрізняються за віком (<i>старий – малий</i>); - Формування вміння відповідати на питання «Скільки тобі років?»; - Формування вміння розуміти та називати свої обов'язки у родині (<i>Я прибираю іграшки. Я поливаю квіти.</i>) - Формування вміння відповідати на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?» словом або показом на картинці (<i>Кому мама дала яблуко? У кого яблуко?</i>); - Формування вміння розуміти та використовувати в мовленні іменники у родовому відмінку зі значенням відсутності (<i>Нема бабусі. Нема матусі.</i>) - Формування вміння розрізняти (утворювати) дієслова теперішнього часу у однині та множині (<i>Я їм. – Ми їмо.</i>); - Розвиток розуміння співвідношення між членами речення в залежності від питань (<i>Що?, Кого?, У кого?, Чим?</i>) та відповідь

				повним реченням (<i>Що у Тараса? – У Тараса м'яч. Чим грає Тарас? – Тарас грає м'ячем.</i>); - Формування вміння адекватно використовувати ввічливі слова.
3.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни</i> Продовження знайомства з назвами частин тіла (<i>рука, лікоть, долоня, нога, коліно, живіт, спина</i>) та обличчя (<i>очі, ніс, рот, язик, зуби, вуха</i>). Знайомство з назвами предметів особистої гігієни (<i>рушник, гребінець, мило, зубна щітка, мочалка</i>). Відповідь на питання «<i>Що це?</i>». Знайомство з функціями частин тіла (Що я можу робити рукою, ногою). Знайомство з органами відчуття, їх призначенням (очами бачу, вухами чую).	<i>Вихованець:</i> - називає та показує основні частини тіла та обличчя на собі, ляльці, оточуючих та малюнках; - називає органи відчуття та розуміє їх призначення; - називає та показує знайомі предмети особистої гігієни.	- Розвиток вміння показувати та називати основні частини тіла та обличчя на собі, на ляльці, на оточуючих, на малюнках; - Формування навички орієнтування у схемі власного тіла (голова – уверху, ноги – знизу); - Формування вміння показувати та називати органи відчуття, їх функцію (<i>Очами бачу.</i>); - Формування вміння утворювати слово-сполучення, узгоджуючи прикметник з іменником (<i>чисте обличчя, брудні ноги</i>); - Формування вміння відповідати на питання «<i>Що ти зробив?</i>» простим реченням (<i>Я помив руки.</i>); - Формування вміння створювати зменшу-вально-пестливу форму іменника (<i>руки– ручки</i>).
4.		<i>Дитячий заклад. Іграшки.</i> Вправляння в називанні педагогів групи за ім'ям та по-батькові. Розширення знань про приміщення дитячого садка.	<i>Вихованець:</i> - називає приміщення дошкільного закладу за їх призначенням;	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування та вміння називати педагогів групи за ім'ям та по-батькові; вміння вірно показувати та називати приміщення та територію дитячого закладу, їх призначення;

	Знайомство з ігровим майданчиком та ділянкою групи та їх призначенням. Вправи на орієнтування в приміщеннях закладу. Розрізнення іграшок за формою, кольором, розміром. Знаходження іграшок за описом. Навчання вмінню складати фрази та речення з орієнтацією на ознаки іграшок (<i>Принеси великий жовтий м'яч. М'яч круглий, червоний.</i>); Знайомство з професіями: вчитель, завідувач, медсестра, музичний керівник, помічник вихователя. Навчання вмінню впізнавати та називати професії працівників дитячого закладу за сюжетним малюнком.	- знає та називає прості дії в побуті, які виконує в дитячому садку; - знає та називає що робить вчитель, завідувач, медсестра, музичний керівник, помічник вихователя; - описує іграшки (за допомогою) та знаходить їх за ознаками; - називає дії з іграшками; - знає та називає педагогів групи за ім'ям та по-батькові; - узгоджує прикметники з іменниками у роді, числі, відмінку.	- Розвиток вміння розуміти та використовувати дієслова в наказовий спосіб (<i>дай, йди, допоможи</i>); - Формування вміння впізнавати іграшку за описом; - Формування вміння відповідати на питання «<i>Що робить вчитель (завідувач, медсестра)?</i>» (<i>Вчитель вчить дітей.</i>); - Формування вміння бачити, розуміти та називати за специфікою діяльності та зовнішнього виду працівників дитячого закладу; - Прищеплення шанобливого ставлення до людей праці; - Формування вміння розуміти та відповідати на питання «<i>Кому?</i>» (<i>Кому Христина дає ляльку?</i>); - Формування вміння узгоджувати прикметники з іменниками у роді, числі, відмінку (<i>Зелений м'яч, великий стіл</i>); - Формування вміння складати речення з обставиною місця (<i>Одяг висить у шафі</i>).
5.	<i>Пори року. Свята</i> Знайомство зі змінами в рослинному та тваринному світі в залежності від пори року. Спостереження за змінами у природі.	<i>Вихованець:</i> - називає та показує на малюнках пори року та явища природи; - розповідає про результати спостережень;	- Формування вміння розуміти та називати зміни в рослинному та тваринному світі в залежності від пори року; - Формування вмінню називати та впізнавати пори року за основними характерними ознаками;

		Знайомство з сезонними іграми та розвагами дітей та навчання вмінню розповідати про них. Розширення знань про свята (Новий рік, Святого Миколая, Різдво, Мамине свято). Підготовка до свят.	- називає та впізнає окремі ознаки та атрибути свят; - розрізняє та використовує іменники в однині та множині; - розповідає про ігри та розваги дітей в залежності від пір року.	- Формування вміння відображати в мові результати спостережень в природі; - Формування вміння співвідносити слова «мало–багато» з відповідною кількістю предметів (<i>мало листя – багато листя</i>); - Формування вміння створювати дієслова теперішнього часу 1 та 2 особи (<i>Я їду. Ти їдеш.</i>); - Формування вміння складати речення: звернення + дієслово в однині + іменник у знахідному відмінку (<i>Сашико, дай лизі. Марічко, вези санчата.</i>); - Формування вміння використовувати іменники у формі родового та давального відмінку (<i>Привітаю кого? Бабусю. Намалюю квітку кому? Матусі.</i>); - Формування інтересу та емоційного відгуку на свята та святкові розваги.
6.		<i>Овочі, фрукти,ягоди</i> Знайомство з місцем зростання овочів, фруктів та ягід – <i>город, сад</i>. Продовження знайомства з овочами, фруктами та ягодами (<i>буряк, абрикос, персик, виноград, полуниця</i>). Навчання вмінню виділяти овочі, фрукти, ягоди поміж себе.	<i>Вихованець:</i> - називає та показує знайомі овочі, фрукти, ягоди; - розрізняє овочі, фрукти, ягоди за різними ознаками, називає ці ознаки; - розуміє та називає узагальнюючі слова; - знає та називає місце зростання овочів, фруктів, ягід.	- Формування вміння розрізняти овочі, фрукти, ягоди за місцем зростання; - Розвиток вміння впізнавати та називати знайомі овочі та фрукти, ягоди; - Формування вміння узгоджувати прикметники з іменниками в однині (<i>Яблуко червоне, велике, солодке</i>); - Формування вміння створювати зменшувально–пестливу форму іменників (<i>огірок – огірочок</i>);

		Знайомство з узагальнюючими словами: <i>овочі, фрукти, ягоди, сад, город</i> . Знайомство з зовнішніми ознаками (розмір, форма, колір) та смаком овочів, фруктів, ягід.		- Формування вміння складати речення з однорідними членами за малюнком (<i>Кухар ріже цибулю, моркву, картоплю</i>).
7.		<i>Одяг та взуття</i> Продовження знайомства з назвами одягу, взуття, їх призначенням та частинами одягу (<i>кишеня, рукав, воріт</i>). Знайомство з узагальнюючими словами: <i>одяг, взуття</i> . Продовження знайомства з особливостями одягу та взуття для хлопчиків та дівчаток, для приміщення та вулиці, співвідношення з сезоном. Співвідношення та називання певних предметів одягу, взуття з відповідними частинами тіла. Виконання інструкцій щодо послідовності вдягання (роздягання). Навчання вмінню звертатись за допомогою до дорослого та дякувати за неї.	<i>Вихованець:</i> - називає та показує одяг, взуття, їх частини; - розуміє та виконує мовні інструкції дорослого щодо одягу, взуття; - звертається за допомогою до дорослого під час вдягання (роздягання), дякує за допомогу; - розуміє та називає узагальнюючі слова; - вміє складати речення з прийменниками <i>на, у, під</i> .	- Формування вміння називати та показувати предмети одягу та взуття, їх призначення та частини одягу; - Розвиток вміння виконувати мовні інструкції щодо послідовності вдягання (роздягання), місця зберігання одягу, взуття; - Формування вміння розуміти та використовувати узагальнюючі слова; - Формування вміння співвідносити та називати предмети одягу з відповідними частинами тіла (<i>Шкарпетки одягну на ноги.</i>); - Формування вміння називати та показувати одяг, який носять хлопчики, дівчатка; - Формування вміння називати та показувати одяг, який носять в приміщенні, який вдягають на прогулянку; -Розвиток вміння складати речення з прийменниками <i>на, у, під</i> (<i>Плаття висить у шафі. Сандали стоять під стільцем.</i>);

				- Формування вміння складати поширене речення з доповненнями (<i>Тетянка одягла кофту, штани, шапку.</i>);
8.		<i>Рослини. Комахи.</i> Продовження знайомства з назвами квітів (<i>мальва, троянда, чорнобривці, тюльпан</i>) та дерев (<i>калина, береза, дуб, тополя</i>). Знайомство з будовою дерева, квітки (<i>стовбур, гілка, листя, стебло, квітка</i>). Продовження знайомства з назвами комах (<i>бджола, метелик</i>). Знайомство з особливостями зовнішнього виду комах та частинами їх тіла (<i>голова, вуса, крила, ноги</i>). Імітація звуків та рухів комах.	<i>Вихованець:</i> - розпізнає та називає дерева (2 -3 виду); - називає та показує частини дерева; - називає та показує знайомих комах, частини їх тіла; - змінює іменники та дієслова за числами; - підбирає та узгоджує прикметник з іменником.	- Формування вміння розпізнавати та називати дерева (2 -3 виду); - Формування вміння називати та показувати частини дерева (<i>стовбур, гілка, листя</i>); -Формування вміння називати, показувати знайомих комах, частини їх тіла та імітувати звуки, які видають комахи; - Формування вміння розрізняти та показувати окремі квіти, частини рослини; - Формування вміння змінювати іменники та дієслова за числами (<i>муха – мухи, летить – летять</i>); - Формування вміння підбирати та узгоджувати прикметник з іменником (<i>червона квітка, великий жук</i>); - Формування вміння узгоджувати числівник з іменником (<i>три квітки, два комара</i>).
9.		<i>Тварини. Птахи.</i> Продовження знайомства з назвами домашніх (<i>коза, корова, кінь, собака, кіт, свиня</i>) та диких (<i>лисиця, вовк, заєць, ведмідь, білка, їжак</i>) тварин.	<i>Вихованець:</i> - називає та показує знайомих тварин, їх дитинчат та птахів, співвідносячи з малюнками та іграшками;	- Формування вміння назвати та показувати тварин, їх дитинчат, птахів; - Формування вміння створювати присвійні прикметники (<i>пташиний дзьоб, ведмежа голова</i>);

		Продовження знайомства з птахами (<i>півень, курка, гусак, качка, голуб, синиця, горобець, ворона</i>). Знайомство з особливостями зовнішнього виду та будовою тіла тварин, птахів та місцем їх проживання. Знайомство з узагальнюючими поняттями: <i>свійські тварини, дикі тварини, птахи</i>. Знайомство з назвами дитинчат тварин.	- розуміє та використовує узагальнюючі слова; - складає речення з прийменниками <i>на, у, в</i>; - узгоджує іменники з числівниками; - складає за допомогою педагога поширене речення з доповненнями.	- Формування вміння узгоджувати іменники з числівниками (<i>два горобця, п'ять цуценят</i>); - Формування вміння розуміти та використовувати узагальнюючі слова; - Формування вміння розрізняти, називати та співвідносити дитинчат дорослих тварин; - Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у, в</i> (<i>В лісі живе ведмідь.</i>); - Формування вміння складати поширене речення з доповненнями (<i>У лісі живуть ведмідь, лисиця, вовк ...</i>).
10.		<i>Посуд. Продукти харчування.</i> Розглядання, обстеження посуду з метою виділення головних ознак та частин. Знайомство з узагальнюючими поняттями: <i>посуд, їжа</i>. Знайомство з класифікацією посуду: чайний, кухонний, столовий. Знайомство з матеріалом із якого виготовлено посуд. Навчання вмінню відображати у мовленні та співвідносити прийняття їжі з відповідним часом	<i>Вихованець</i> - обстежує та називає головні ознаки та частини посуду, страви, продукти харчування, використовує узагальнюючі поняття «<i>посуд</i>», «<i>їжа</i>»; - розрізняє та класифікує посуд за призначенням (<i>чайний, кухонний, столовий</i>); - співвідносить прийняття їжі з відповідним часом доби та відповідає на питання «<i>Коли?</i>»;	- Формування вміння розглядати, обстежувати та називати головні ознаки та частини посуду, страви, продукти харчування; - Формування вміння розуміти та використовувати узагальнюючі поняття «<i>посуд</i>», «<i>їжа</i>»; - Формування вміння розрізняти та класифікувати посуд за призначенням (<i>чайний, кухонний, столовий</i>); - Формування вміння узгоджувати іменники з числівниками (<i>одна склянка, три чашки</i>);

		доби (<i>вранці – сніданок, вдень – обід, ввечері – вечеря</i>), відповідати на питання «<i>Коли?</i>». Продовження знайомства з назвами страв та продуктів харчування.	- узгоджує іменники з числівниками; - складає речення з використанням ознаки предмета.	- Формування вміння складати речення з використанням ознаки предмета (<i>Катруся їсть смачний гарячий суп.</i>); - Формування вміння складати поширене речення з доповненнями (<i>У шафі стоять чашки, тарілки, каструлі.</i>).
11.		<i>Вулиця .Місто. Транспорт</i> Знайомство з будинками та вулицями, які знаходяться біля дитячого закладу, з узагальнюючим поняттям «<i>місто</i>». Продовження знайомства з назвами частин машини (<i>кабіна, мотор, фари, руль, вікно, колеса</i>). Продовження знайомства з видами транспорту (<i>гелікоптер, вантажівка, корабель, човен</i>). Навчання вмінню співвідносити транспортні засоби з їх зображеннями, називати їх. Продовження знайомства зі способами пересування транспорту (<i>пливе, їде, летить</i>). Знайомство зі світлофором.	<i>Вихованець:</i> - називає місто, в якому живе; - називає об'єкти спостереження; - вміє на малюнках, фотографіях називати та показувати будинки; - розповідає про значення кожного сигналу світлофора; - змінює дієслова за особами та числами; - узгоджує прикметники, що позначають ознаку, з іменниками чоловічого та жіночого роду в називному відмінку однини.	- Формування вміння називати місто, в якому живе дитина; - Формування вміння називати об'єкти спостереження (<i>вулиця, дім, магазин, тротуар, переїжджа частина</i>); - Формування вміння розповідати про значення кожного сигналу світлофора; - Формування вміння розрізняти та розуміти слова, які виражають просторові відношення (<i>зверху – знизу, попереду – позаду, зліва – справа</i>); - Формування вміння змінювати дієслова за особами та числами (<i>їде – їдуть</i>); - Формування вміння утворювати дієслова за допомогою додавання префіксів (<i>виїхати, проїхати, поїхати</i>); - Формування вміння узгоджувати прикметники, що позначають ознаку, з іменниками чоловічого та жіночого роду в називному відмінку однини (<i>швидка машина, високий будинок</i>); - Формування вміння узгоджувати іменники з прикметниками та числівниками у роді

				(п'ять червоних машин, два великих пароплава); - Формування вміння поширювати речення за допомогою прислівників (<i>Літак летить високо.</i>).
12.		<i>Професії</i> Знайомство з професіями (<i>водій, продавець, будівельник, листоноша</i>). Знайомство з особливостями кожної професії, знаряддям праці. Відповіді на питання «<i>Хто це?</i>», «<i>Що це?</i>», «<i>Що робить?</i>», «<i>Для чого?</i>».	<i>Вихованець:</i> - називає професії людей за малюнками; - розрізняє та називає інструменти, які потрібні для людини певної професії; - змінює дієслова за особами та числами; - вміє поширювати речення за допомогою доповнень.	- Формування вміння називати професії людей, інструменти, які вони використовують у своїй праці; - Формування вміння змінювати дієслова за особами та числами (<i>працює – працюють</i>); - Формування вміння поширювати речення за допомогою доповнень (<i>Будівельники побудували будинок, школу, дитячий садок.</i>); - Формування вміння складати речення, відповідаючи на питання педагога (<i>Продавець продає печиво</i>).
13.		<i>Меблі. Матеріали, робочі інструменти.</i> Продовження знайомства з назвами меблів, її частинами (<i>сидіння, ніжки, спинка, кришка, полиця, дверцята</i>) та їх призначенням. Знайомство з назвами та властивостями різних матеріалів (<i>папером, резиною, пластмасою, склом</i>). Розставляння меблів у ляльковому куточку з виділенням призначення	<i>Вихованець:</i> - розрізняє та називає меблі, її частини та їх призначення; - розуміє та використовує узагальнюючі слова; - називає та виконує дії з меблями; - складає речення з використанням займенників, - добирає та узгоджує прикметник з іменником у роді, числі та відмінку.	- Розвиток вміння розрізняти та називати меблі, її частини та їх призначення, використовувати узагальнюючі слова; - Формування вміння називати матеріали, з яких виготовлено оточуючі речі; - Формування вміння називати та виконувати дії з меблями (<i>поклади у шафу, постав на стіл</i>); - Формування вміння утворювати форму родового відмінку однини та множини (<i>стіл – багато столів</i>), форму давального відмінку (<i>під шафою</i>);

		кожного предмету (за зразком, за інструкцією педагога). Виконання інструкцій та доручень дорослого. Виконання дій з меблями та називання їх.		- Формування вміння добирати та узгоджувати прикметник з іменником у роді, числі та відмінку (<i>маленький стіл; дерев'яний стілець, у великій шафі</i>); - Формування вміння змінювати число іменника, займенника, дієслова за демонстрацією дії, за картинками (<i>Це хлопчик. Він ремонтує стілець.</i>); - Формування вміння складати речення з використанням займенників (<i>Він спить. Ми сидимо.</i>).
14.		<i>Розвиток фонематичного слуху та слухового сприймання</i>	<i>Вихованець:</i> - розрізняє побутові шуми та звуки явищ природи; - виділяє задане словосполучення в запропонованому реченні; - розрізняє слова, подібні за звучанням (котик, ротик, животик); - вміє відтворювати запропонований ритм.	- Формування вміння сприймати та розрізняти побутові шуми та звуки явищ природи; - Формування вміння виділяти задане словосполучення в запропонованому реченні (Плескай в долоні, коли почуєш слова «жовте листя»); - Формування вміння розрізняти слова, подібні за звучанням (котик, ротик, животик); - Формування вміння відтворювати запропонований ритм.
15.		<i>Формування зв'язного мовлення</i> Вправи на складання простих речень, речень за демонстрацією дії, за опорними словами, за простим сюжетним малюнком.	<i>Вихованець:</i> - складає прості речення за виконаною дією, яку спостерігає дитина та за малюнками або опорними словами;	- Формування вміння складати прості речення за виконаною дією, яку спостерігає дитина; - Формування вміння складати речення за опорними словами;

	Навчання вмінню описування знайомих об'єктів (іграшки, тварини, птахи тощо) за зовнішніми ознаками (за допомогою схеми). Розглядання малюнків з доступним дітям змістом. Вправи на складання коротких розповідей за картинкою, за опорною схемою, за серією картинок (за питаннями, за зразком). Слухання коротких оповідань та переказ їх за допомогою фланелеграфу. Переказ короткого оповідання з опорою на предметні картинки, на сюжетну картину, на питання педагога. Навчання вмінню переказувати знайомі тексти, домагаючись вірної послідовності відтворення подій.	- вміє описувати за допомогою схеми знайомі предмети; - впізнає та називає в зображеннях предмети та їх ознаки; - розрізняє та називає дії за картинками; - складає розповіді-описи з опорою на сюжетний малюнок (за зразком, запитаннями педагога); - розповідає за серією малюнків (за зразком та допомогою педагога); - складає загадки-описи про зображений предмет (за зразком та запитаннями педагога); - слухає короткі оповідання, переказує їх за допомогою фланелеграфу та питань, з опорою на серію сюжетних малюнків.	- Формування вміння складати речення за простим сюжетним малюнком; - Формування вміння складати описове речення за допомогою схеми; - Розвиток вміння впізнавати та називати в зображеннях предмети та їх ознаки; - Формування вміння розрізняти та називати дії за картинками; - Формування вміння промовляти кінець речення, яке почав педагог, з використанням наочного матеріалу (<i>Андрійко поклав до шафи...майку, труси...</i>); - Формування вміння складати речення з однорідними членами за малюнком (<i>У Марічки є ромашка, троянда, тюльпан.</i>); - Формування вміння складати речення за малюнком з виділенням предмета або дії; - Формування вміння складати розповіді-описи з опорою на сюжетний малюнок (за зразком, запитаннями педагога); - Формування вміння розповідати за серією малюнків (за зразком та допомогою педагога); - Формування вміння складати загадки-описи про зображений предмет (за зразком та запитаннями педагога); - Виховувати позитивне емоційне ставлення до розглядання картинок, ілюстрацій.
--	---	---	--

				- Формування вміння складати короткі розповіді за картинкою, за опорною схемою, за серією картинок (за питаннями, за зразком). - Формування вміння слухати короткі оповідання, переказувати їх за допомогою фланелеграфу та питань. - Формування вміння домовляти окремі слова при переказі (разом з педагогом); - Формування вміння переказувати коротке оповідання з опорою на предметні картинки, на сюжетну картину, на питання педагога.
16.		Читання художніх творів. (Орієнтовний перелік художніх творів представлено в книзі для читання в дошкільному закладі «Українська мозаїка». Посібник-хрестоматія / Упоряд. О.П.Долинна, О.В.Низьковська, Н.І.Вакуленко, О.А.Копейкіна. – К.:АВДІ,2008. – 256с.) Бесіди за прочитаним текстом. Навчання вмінню запам'ятовувати вірші, лічилки шляхом промовляння разом з дорослим. Відгадування загадок.	<i>Вихованець:</i> - слухає та розуміє запропонований текст; - відповідає на питання за змістом тексту; - знає примовки з тексту казок та включає їх у розповідь; - переказує знайомі тексти за допомогою педагога; - знає напам'ять 1-2 вірша та лічилки; - вміє відгадувати загадки.	- Розвиток вміння слухати та розуміти запропонований текст; - Формування вміння відповідати на питання за змістом тексту, відображуючи послідовність подій та оцінюючи вчинки героїв; - Сприяння запам'ятовуванню примовок з тексту казок та включення їх у розповідь дитини; - Розвиток вміння використовувати у своїх відповідях окремі образні вирази, повтори, пісеньки, характерні для персонажів творів; - Спонування до участі у святах дошкільного закладу шляхом розповіді вивчених віршів;

		Навчання вмінню брати участь в іграх-драматизаціях за змістом художніх творів, казок.		- Розвиток вміння розуміти загадки, образні вислови в них та бажання розгадувати; - Формування вміння імітувати дії героїв за текстом; - Формування вміння передавати імітацію мовлення героїв казок під час гри-драматизації, відтворювати діалоги персонажів.
--	--	---	--	---

IV рік навчання та виховання
(годин, години на тиждень)

№	К-т ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		<i>Навчання різним засобам спілкування</i>	<i>Вихованець:</i> - охоче вступає в спілкування з дорослими та однолітками; - висловлює свої враження, почуття, думки, потреби та емоції за допомогою мовлення; - володіє навичками діалогічного та монологічного мовлення; - вміє планувати за допомогою мовлення свої дії; - вміє регулювати свою діяльність та поведінку за допомогою мовлення.	- Розвиток вміння використовувати різні мовленнєві форми спілкування з оточуючими; - Розвиток вміння висловлювати свої враження, почуття, думки, потреби та емоції за допомогою мовлення; - Розвиток вміння користуватись монологічною та діалогічною формами мовлення; - Формування та розвиток регулюючої, плануючої функції мовлення; - Виховання культури мовлення при спілкуванні дітей у повсякденному житті та на заняттях.
2.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та найближче оточення</i> Закріплення знань дитини про себе та родину.	<i>Вихованець:</i> - називає своє ім'я, прізвище, вік та адресу ;	- Розвиток вміння впізнавати та називати членів своєї сім'ї серед зображень незнайомих людей;

	Розширення знань про родинні зв'язки у сім'ї, про обов'язки членів родини. Розглядання сюжетних картин про родину, родинні свята. Продовження знайомства з обов'язками дитини у родині. Розглядання малюнків, фотографій. Вправлення в використанні слів ввічливості. Відповіді на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?», «Що робить?».	- називає ім'я однолітків, знає як звати дорослих у дитячому закладі, звертається до них; - знає та розповідає про обов'язки, заняття дорослих та свої в родині; - вміє добирати іменники до дієслів, займенники до іменника; - вміє використовувати ввічливі слова.	- Формування вміння відповідати на питання «Скільки тобі років?», «Де ти живеш?»; - Розвиток вміння розрізняти та називати родинні зв'язки (<i>син, дочка, онуки</i>); - Формування вміння утворювати дієслова дійсного способу від дієслів наказового способу (<i>Мамо, йди. – Мати йде.</i>); - Розвиток вміння розуміти та називати свої обов'язки у родині (<i>Я прибираю посуд. Я витираю пил.</i>) - Розвиток вміння відповідати на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?», «Для чого?», «Що робить?»; - Формування вміння розрізняти (утворювати) дієслова теперішнього часу у однині та множині (<i>Я граю.– Ми граємо.</i>); - Формування вміння добирати іменники до дієслів (<i>Допомагаю кому? бабусі.</i>);
--	---	---	---

				- Формування вміння підбирати займенники до іменника (<i>мій тато, моя бабуся, моє цуценя</i>); - Розвиток вміння адекватно використовувати ввічливі слова.
3.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни</i> Продовження знайомства з будовою тіла та частинами обличчя людини. Навчання вмінню називати та показувати на собі, на інших дітях, на іграшках частини тіла та обличчя. Навчання вмінню показувати та називати свої пальці. Продовження знайомства з функціями частин тіла. Продовження знайомства з назвами органів відчуттів та їх функції. Навчання вмінню своєчасно звертатись до дорослого за допомогою у разі погіршення самопочуття.	<i>Вихованець:</i> - називає та показує на собі, на інших дітях, на іграшках частини тіла та обличчя; - називає органи відчуттів та їх функції; - вміє своєчасно звертатись до дорослого за допомогою у разі погіршення самопочуття; - називає засоби гігієни, їх призначення, місце знаходження у ванній кімнаті; - добирає та узгоджує прикметник, іменник, числівник.	- Формування вміння відповідати на питання «<i>Що я роблю рукою (ногою, ...)?</i>», уточнення уявлень про функції частин тіла (<i>Рукою я можу малювати, ліпити, ...</i>); - Формування вміння називати органи відчуттів та їх функції (<i>Вухами я слухаю.</i>); - Розвиток вміння називати засоби гігієни, їх призначення, місце знаходження у ванній кімнаті; - Формування вміння утворювати іменники середнього роду за допомогою суфікса <i>-ц-</i>(<i>мило – мильце, дзеркало – дзеркальце</i>); - Формування вміння розрізняти та використовувати дієслова доконаного та не-доконаного виду (<i>витирала – витерла</i>); - Розвиток вміння добирати та узгоджувати прикметник,

				іменник, числівник (<i>Мій рушник білий, пухнастий, м'який.</i>).
4.		<i>Професії. Матеріали, робочі інструменти</i> Знайомство з професіями (<i>перукар, шкільний вчитель, швець, пожежник, міліціонер</i>). Знайомство з особливостями кожної професії, знаряддям праці. Знайомство з назвами шкільного приладдя. Відповіді на питання «<i>Хто це?</i>», «<i>Що це?</i>», «<i>Що робить?</i>», «<i>Для чого?</i>».	<i>Вихованець:</i> - називає професії людей та знаряддя праці; - вміє розповісти, що робить людина певної професії; - змінює дієслова за особами та числами; - утворює іменники чоловічого та жіночого роду; - називає шкільне приладдя.	- Формування вміння називати за малюнками професії та знаряддя праці; - Формування вміння відповідати на питання «<i>Хто це?</i>», «<i>Що це?</i>», «<i>Що робить?</i>», «<i>Для чого?</i>»; - Формування вміння розрізняти та використовувати дієслова доконаного та недоконаного виду (<i>шила - зшила</i>); - Формування вміння утворювати іменники чоловічого та жіночого роду (<i>швець – швачка, вчитель – вчителька</i>); - Формування вміння використовувати іменники у родовому відмінку (<i>Ножіці потрібні перукарю.</i>); - Формування вміння складати речення з однорідними членами (<i>Вчитель вчить читати, писати, рахувати.</i>); - Формування вміння складати складні речення зі сполучниками: тому що, для

				того щоб, щоб (<i>Перукар взяв ножиці, для того щоб зробити стрижку.</i>).
5.		<i>Пори року. Свята.</i> Продовження знайомства зі змінами в рослинному та тваринному світі в залежності від пори року. Спостереження за змінами у природі. Навчання вмінню визначати пори року за основними ознаками. Знайомство з сезонними змінами в праці людей (в місті та на селі). Систематизація знань щодо способу життя тварин в залежності від пір року. Знайомство з іграми та розвагами дітей в залежності від пір року. Систематизація знань про свята в залежності від пір року. Підготовка до свят.	<i>Вихованець:</i> - визначає та називає пори року за основними ознаками; - помічає та описує сезонні зміни у живій та неживій природі, в одязі, в діяльності людей; - співвідносить пейзажну або сюжетну картину з порами року; - вміє встановлювати та відображати в мовленні зв'язки між явищами природи; - добирає предмет до дії; дії до предмета; - складає складні речення зі сполучниками: тому що, для того щоб, щоб.	- Формування вміння замічати та описувати сезонні зміни у живій та неживій природі, в одязі, в діяльності людей; - Формування вміння співвідносити пейзажну або сюжетну картину з порами року та описувати її; - Формування вміння встановлювати зв'язки між явищами природи (<i>Випав сніг – нема їжі для птахів, треба їх годувати.</i>); - Розвиток вміння відповідати на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?», «Для чого?», «Що робить?»; - Формування вміння розрізняти (утворювати) дієслова теперішнього часу у однині та множині (<i>Я ліплю сніговика. – Ми ліпимо сніговика.</i>); - Формування вміння добирати предмет до дії (<i>Збираємо що? горіхи, жолуді, каштани.</i>); дії

				до предмета (<i>Вітер що робить? дує, завиває</i>); - Формування вміння складати речення з однорідними членами (<i>Ялинку прикрасили ліхтариками, кульками, цукерками.</i>); - Формування вміння складати складні речення зі сполучниками: <i>тому що, для того щоб, щоб</i> (<i>Доріжки посипали піском, тому що слизько.</i>).
6.		<i>Овочі. Фрукти. Ягоди.</i> Знайомство з місцем зростання овочів, фруктів та ягід (<i>на землі, в землі, на кущах, на гілках дерев</i>). Продовження знайомства з овочами, фруктами та ягодами (<i>редис, горох, гарбуз, вишня, черешня, слива, агрус, порічка</i>). Продовження знайомства з зовнішніми ознаками (розмір, форма, колір) та смаком, запахом овочів, фруктів, ягід.	<i>Вихованець:</i> - розрізняє, визначає та називає овочі та фрукти, ягоди за зовнішнім виглядом, за тактильними відчуттями, смаком та запахом; - розрізняє та називає, які овочі потрібні для приготування борщу, салату, які фрукти для компоту; - називає місце зростання овочів, фруктів та ягід; - розрізняє та використовує дієслова доконаного та недоконаного виду;	- Формування вміння називати місце зростання овочів, фруктів та ягід (<i>на землі, в землі, на кущах, на гілках дерев</i>); - Формування та відображення у мовленні знань про засоби вживання (<i>сирі, варені</i>) та переробки овочів, фруктів та ягід (<i>компот, варення, соління, ...</i>); - Формування вміння розрізняти та використовувати дієслова доконаного та недоконаного виду (<i>зривала – зірвала</i>); - Розвиток вміння добирати та узгоджувати прикметник,

			- вміє складати речення з однорідними членами.	іменник, займенник (<i>Моє яблуко червоне, соковите, солодке.</i>); - Формування вміння використовувати іменники у родовому відмінку (<i>Немає винограду</i>), знахідному відмінку (<i>саджу картоплю</i>); - Формування вміння добирати предмет до дії (<i>Збираємо що? яблука, груші, абрикоси.</i>); дії до предмета (<i>Тетяна що робить? поливає город.</i>); - Формування вміння утворювати прийменники від прикметників (<i>смачний – смачно, чистий – чисто</i>); - Формування вміння складати просте речення з обставиною місця (<i>Малина росте на кущі</i>); - Формування вміння складати порівняльну конструкцію (<i>Слива росте у саду, а картопля – на городі</i>).
7.		<i>Тварини. Птахи.</i> Продовження знайомства з особливостями зовнішнього виду тварин, птахів та місцем їх проживання.	<i>Вихованець:</i> - називає та показує знайомих тварин, їх дитинчат та птахів; - розуміє та використовує узагальнюючі слова;	- Розвиток вміння назвати та показувати тварин, їх дитинчат, птахів, використовувати узагальнюючі слова;

		Закріплення узагальнюючих понять: <i>свійські тварини, дикі тварини, птахи</i>. Розглядання тварин, їх дитинчат, птахів на малюнках та співвідношення їх з іграшками, словом. Знайомство з відмінними ознаками зовнішнього вигляду тварин та птахів. Знайомство з назвами тварин, які живуть в інших країнах.	- узгоджує займенники з іменниками; - вміє утворювати прикметники від іменників;	- Формування вміння виділяти та називати відмінні ознаки зовнішнього вигляду (<i>у лисиці – пухнастий хвіст, у кози – роги</i>); - Формування вміння впізнавати та називати тварин, які живуть в інших країнах; - Формування вміння утворювати однокореневі слова (<i>лис – лисиця – лисеня</i>); - Формування вміння узгоджувати займенники з іменниками (<i>мій кіт, моя коза, моє цуценя</i>); - Формування вміння утворювати дієслова від звуконаслідування (<i>му – мукає, няв – нявкає</i>); - Формування вміння утворювати прикметники від іменників (<i>вовк – вовчий</i>); - Формування вміння узгоджувати іменники з числівниками (<i>три ведмедя, п'ять корів</i>); - Формування вміння складати порівнювальні конструкції (<i>Коза – свійська тварина, а білка – дика.</i>);
--	--	---	---	---

				- Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у, в, з, до, біля</i> (<i>Їжак виліз з нори.</i>); - Формування вміння складати поширене речення з доповненнями (<i>У бабусі живе кіт, собака, коза.</i>) та означеннями (<i>У Марічки є м'яке пухнасте сіре кошеня.</i>).
8.		<i>Рослини .Комахи</i> Продовження знайомства з назвами квітів (<i>конвалія, айстра, волошки, дзвіночок</i>) та дерев (<i>клен, смерека, верба, сосна, каштан</i>). Продовження знайомства з будовою дерева, квітки (<i>коріння, стовбур, гілка, листя, стебло, квітка</i>). Знайомство з узагальнюючими словами: <i>комахи, рослини, ліс, лук.</i>	<i>Вихованець:</i> - називає та показує знайомих рослин та комах; - розуміє та використовує узагальнюючі слова; - узгоджує займенники, іменники, прикметники; - вміє складати речення з однорідними членами.	- Формування вміння називати рослини та комах, використовувати узагальнюючі слова; - Розвиток вміння утворювати прикметники від іменника (<i>квітка – квітковий</i>); - Розвиток вміння добирати та узгоджувати прикметник, іменник, займенник (<i>Моя квітка гарна, жовта, пахуча</i>); - Формування вміння складати просте речення з обставиною місця (<i>Смерека росте у лісі.</i>); - Формування вміння складати речення з однорідними членами (<i>На лузі ростуть волошки, маки, ромашки.</i>).

9.	<i>Одяг та взуття</i> Систематизація знань про одяг, взуття, їх призначення та частини одягу. Продовження знайомства з особливостями одягу та взуття для хлопчиків та дівчаток, для приміщення та вулиці, співвідношення з сезоном. Навчання вмінню відповідати на питання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Кому?», «Для чого?», «Що робить?».	<i>Вихованець:</i> - називає та показує предмети одягу та взуття, їх призначення та частини одягу; - вміє встановлювати та відображати у мовленні зв'язки між особливостями одягу та взуття для хлопчиків та дівчаток, для приміщення та вулиці, співвідношення з сезоном; - відповідає на питання педагога.	- Розвиток вміння називати та показувати предмети одягу та взуття, їх призначення та частини одягу; - Розвиток вміння встановлювати та відображати у мовленні зв'язки між особливостями одягу та взуття для хлопчиків та дівчаток, для приміщення та вулиці, співвідношення з сезоном; - Формування вміння розрізняти (утворювати) дієслова теперішнього часу у однині та множині (<i>Я перу шкарпетки. – Ми перемо шкарпетки.</i>); - Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у, в.</i>
10.	<i>Посуд. Продукти харчування.</i> Обстеження посуду з метою виділення головних ознак та частин, визначення матеріалу, з якого виготовлено посуд (<i>скло, глина, метал, пластмаса</i>). Вправи на класифікацію посуду: <i>чайний, кухонний, столовий..</i> Навчання вмінню співвідносити прийняття їжі з відповідним часом	<i>Вихованець:</i> - вміє обстежувати та називати головні ознаки та частини посуду; - називає страви, продукти харчування; - розрізняє та класифікує посуд за призначенням (<i>чайний, кухонний, столовий</i>);	- Розвиток вміння обстежувати та називати головні ознаки та частини посуду, страви, продукти харчування; - Розвиток вміння розрізняти та класифікувати посуд за призначенням (<i>чайний, кухонний, столовий</i>); - Формування вміння розрізняти та використовувати дієслова

		добі та називати це співвідношення (<i>вранці – сніданок, вдень – обід, ввечері – вечеря</i>). Продовження знайомства з назвами страв та продуктів харчування. Вправи на розрізняння та називання смакових якостей продуктів харчування та страв.	- співвідносить прийняття їжі з відповідним часом доби; - розрізняє та називає смак продуктів харчування та страв.	доконаного та недоконаного виду (<i>варила – зварила</i>); - Розвиток вміння утворювати прикметники від іменника (<i>скло – скляний</i>); - Формування вміння використовувати іменники у родовому відмінку (Немає каструлі), знахідному відмінку (<i>мию посуд</i>); - Формування вміння добирати предмет до дії (<i>Ставимо що? тарілки, чашки</i>); дії до предмета (<i>Марічка що робить? миє посуд.</i>); - Формування вміння складати порівняльну конструкцію (<i>Борщ їдять з тарілки, а чай п'ють з чашки.</i>).
11.		<i>Меблі. Побутові прилади.</i> Продовження знайомства з назвами меблів (<i>крісло, письмовий стіл, книжкова шафа</i>), її частинами та їх призначенням. Знайомство з назвами матеріалів, з яких виготовлено меблі (<i>дерево, пластмаса, скло, тканина, метал</i>). Знайомство з побутовими приладами (<i>телевізор, холодильник, праска,</i>	<i>Вихованець:</i> - розрізняє та називає меблі, її частини та їх призначення; - називає матеріали, з яких виготовлено меблі, та догляд за ними; - називає побутові прилади та знає правила їх безпечного використання.	- Розвиток вміння розрізняти та називати меблі, її частини та їх призначення; - Формування вміння називати матеріали, з яких виготовлено меблі, та види догляду за ними; - Формування вміння називати побутові прилади та знати правила їх безпечного використання;

		<i>пральна машина, пилосос, комп'ютер)</i> та правилами їх безпечного використання.		- Формування вміння складати речення з прийменниками <i>на, у, в, біля, під, поперед, позаду, між</i> .
12.		<i>Мій рідний край.</i> Знайомство з поняттями: батьківщина – Україна, столиця – Київ, рідна мова – українська. Знайомство з національною символікою (прапор, герб) та фольклорною символікою (рушник, вишиванка, віночок, калина, хата, соняшники). Знайомство з рідним містом та краєм, їх особливостями (природа, традиції та свята, професії). Знайомство з поняттям «власна адреса».	<i>Вихованець:</i> - знає та називає рідну батьківщину, її столицю та рідну мову; - розрізняє та називає національну та фольклорну символіку батьківщини; - розповідає про рідне місто, його пам'ятки; - розповідає (за малюнками, зразком, питаннями) про особливості рідного краю та людей, які його населяють; - називає свою власну адресу.	- Формування вміння називати рідну батьківщину, її столицю; - Формування вміння розрізняти та називати національну та фольклорну символіку батьківщини; - Формування вміння розповідати про рідне місто, його пам'ятки; - Розвиток вміння розповідати (за малюнками, зразком, питаннями) про особливості рідного краю та людей, які його населяють; - Формування вміння називати свою власну адресу.
13.		<i>Розвиток фонематичного слуху та слухового сприймання</i>	<i>Вихованець:</i> - вміє робити елементарний фонематичний аналіз слів (визначати в слові голосні звуки А,У,О,І); - вміє виділяти заданий звук (голосний) в запропонованому слові;	- Формування вміння робити елементарний фонематичний аналіз слів (визначати в слові голосні звуки А,У,О,І); - Формування вміння виділяти заданий звук (голосний) в запропонованому слові;

			- вміє визначати кількість слів в реченні, позначаючи їх фішками (2 – 3); - розрізняє звуки живої та неживої природи з опорою тільки на слуховий аналізатор (аудіозапис).	- Формування вміння визначати кількість слів в реченні, позначаючи їх фішками (2 – 3); - Формування вміння називати та об'єднувати слова за заданою ознакою (Відклади картинки в назвах яких є звук А, ...); - Розвиток вміння розрізняти звуки живої та неживої природи з опорою тільки на слуховий аналізатор (аудіозапис).
14.		<i>Формування зв'язного мовлення.</i> Навчання вмінню описувати окремі предмети за зовнішніми ознаками (за допомогою схеми, за допомогою питань). Вправи на складання речень за виконаною дією. Вправи на складання речень з однорідними членами. Розглядання малюнків з доступним дітям змістом Вправи на складання розповідей за сюжетною картиною, за серією малюнків, за планом – схемою. Переказ коротких текстів з опорою на предметні малюнки, на серію сюжетних малюнків.	<i>Вихованець:</i> - описує окремі предмети за допомогою питань, схеми; - складає речення з однорідними членами; - впізнає та називає в зображеннях предмети та їх ознаки; - складає розповіді-описи з опорою на сюжетний малюнок за зразком, запитаннями педагога; - розповідає за серією малюнків за зразком та допомогою педагога; - складає загадки-описи про зображений предмет за	- Формування вміння складати коротку описову розповідь за допомогою схеми, питань; - Формування вміння складати речення з однорідними членами; - Розвиток вміння впізнавати та називати в зображеннях предмети та їх ознаки; - Формування вміння складати речення за сюжетним малюнком (за спрямовуючими питаннями педагога); - Розвиток вміння складати розповіді-описи з опорою на сюжетний малюнок (за зразком, запитаннями педагога);

	Переказ тексту за запитаннями без опори на наочність. Навчання вмінню переказувати знайомі тексти, домагаючись вірної послідовності відтворення подій, передаючи інтонації. Вправи на складання простої розповіді з особистого досвіду (за зразком, за питаннями).	зразком та запитаннями педагога. - переказує короткий текст з опорою на серію сюжетних малюнків, з використанням фланелеграфу; - складає коротку описову розповідь за допомогою схеми; - складає просту розповідь з особистого досвіду (за зразком, за питаннями);	- Розвиток вміння розповідати за серією малюнків (за зразком та допомогою педагога), встановлюючи логічну послідовність подій, які зображено на них; - Розвиток вміння складати загадки-описи про зображений предмет (за зразком та запитаннями педагога); - Формування вміння складати розповідь за картиною з проблемним сюжетом; - Формування вміння складати розповідь за сюжетним малюнком з вигадуванням попередніх або подальших подій; - Виховувати позитивне емоційне ставлення до розглядання картинок, ілюстрацій. - Формування вміння переказувати текст з опорою на предметні малюнки, на серію сюжетних малюнків; - Формування вміння переказувати текст за
--	---	---	---

				запитаннями без опори на наочність; - Формування вміння складати просту розповідь з особистого досвіду (за зразком, за питаннями).
15.		<i>Читання художніх творів.</i> (Орієнтовний перелік художніх творів представлено в книзі для читання в дошкільному закладі «Українська мозаїка». Посібник-хрестоматія / Упоряд.О.П.Долинна, О.В.Низьковська, Н.І.Вакуленко, О.А.Копейкіна. – К.:АВДІ,2008. – 256с.) Бесіди за прочитаним художнім твором. Навчання вмінню запам'ятовувати вірші, лічилки. Відгадування загадок. Навчання вмінню брати участь в іграх-драматизаціях за змістом художніх творів, казок.	<i>Вихованець:</i> - сприймає на слух та розуміє художні твори різних жанрів, визначає їх настрій; - відповідає на питання за змістом тексту; - переказує знайомі тексти; - знає напам'ять 2-3 вірша, лічилки; - вміє розгадувати загадки; - бере участь в іграх-драматизаціях за змістом художніх творів, казок.	- Розвиток вміння сприймати на слух та розуміти художні твори різних жанрів, визначати їх настрій; - Розвиток вміння відповідати на питання за змістом тексту, відображуючи послідовність подій та оцінюючи вчинки героїв; - Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові залежності між подіями та діями героїв тексту; - Розвиток вміння запам'ятовувати традиційні репліки та звороти з тексту казок та включення їх у розповідь дитини; - Розвиток вміння запам'ятовувати вірші, лічилки;

				- Розвиток вміння розуміти загадки, образні вислови в них та бажання їх розгадувати; - Розвиток вміння імітувати дії героїв за текстом; - Розвиток вміння передавати імітацію мовлення героїв казок під час гри-драматизації, відтворювати діалоги персонажів.
--	--	--	--	--

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Королько Н.І.

Пояснювальна записка

Важливим завданням корекційної педагогіки є удосконалення процесу навчання і виховання розумово відсталих дітей, що забезпечує оптимальні умови активізації основних напрямків розвитку, більш успішну підготовку до навчання в школі та соціальної адаптації.

Розвиток розумово відсталих дітей з перших днів життя суттєво відрізняється від розвитку дітей з нормальним інтелектом. У них спостерігається знижений інтерес до оточуючого, загальна патологічна інертність, відсутність уваги до іграшок та інших предметів, досить пізно з'являються перші дії з предметами – хапання та маніпуляції, що пов'язано з розвитком сприймання.

У переддошкільному віці розумово відсталі діти не проявляють розуміння функціонального призначення предметів, їх дії з предметами стереотипні, нецілеспрямовані. Вони не утримують погляд на предметах, не розглядають їх. Предметна діяльність не виникає, сенсорний та практичний досвід не накопичується, що утруднює або унеможлиблює засвоєння математичних уявлень у ранньому віці. Тому, на момент вступу до спеціального дитячого закладу (4 – 5 років) у дітей виявляється недорозвинення або відсутність елементарних математичних уявлень. Розумово відсталі дошкільники, зазвичай, не володіють лічбою в межах 3-х, не розуміють сутності слів «полічи» та «скільки?», нездатні визначати на око більшу або меншу сукупність предметів, не виділяють певну кількість предметів із множини.

У корекційно-педагогічній системі роботи з розумово відсталими дошкільниками важлива роль належить формуванню елементарних математичних уявлень.

Опанування кількісними уявленнями є ефективним засобом корекції недоліків розумового розвитку дошкільників, оскільки процеси лічби, порівняння і перетворення множин передбачають здійснення цілеспрямованих інтелектуальних дій.

Саме поетапне формування елементарних математичних уявлень сприяє розвитку різних сторін сприймання та мислення, а отже, всієї пізнавальної діяльності в цілому.

Робота з розумово відсталими дошкільниками по формуванню елементарних математичних уявлень починається з розвитку уявлень про множину – вибір та об'єднання предметів за певною ознакою. На першому році навчання дітей вчать виділяти 1, 2, багато предметів з групи, розрізняти дискретні та неперервні множини за кількістю: 1, 2, багато, мало, пустий, повний. З другого року навчання дітей вчать порівнювати множини за кількістю: більше, менше, порівну, перетворювати множини, перелічувати предмети в межах 3-х. Починаючи з третього року навчання у вихованців формують найпростіші вимірювальні навички: вчать вимірювати, відміряти, порівнювати неперервні множини, користуючись умовними мірками. На завершення перебування у спеціальному дошкільному закладі діти повинні вміти лічити в прямому й зворотному порядку, від заданого до заданого числа, перелічувати предмети в межах 7, знати цифри в межах 5, складати та розв'язувати арифметичні задачі на знаходження суми й залишку за допомогою наочного матеріалу й абстрактно в межах 5, вимірювати й порівнювати протяжні, сипучі тіла та рідини умовною міркою.

Основними завданнями занять по формуванню елементарних математичних уявлень є:

1. Формування у дітей способів засвоєння суспільного досвіду: наслідування, дії за зразком, виконання завдань за словесною інструкцією.
2. Сенсорний розвиток (розвиток вміння сприймати, запам'ятовувати, розрізняти, виділяти за зразком, групувати предмети за певною кількісною ознакою, абстрагуючись від інших властивостей предметів, їх функціонального призначення та розташування, відтворювати за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією, зміни розташування предметів у просторі, перетворення множин тощо).
3. Пізнавальний розвиток передбачає формування у дітей вміння порівнювати, узагальнювати, встановлювати відповідність між елементами множин, причино-наслідкові відношення та залежності.
4. Розвиток мовлення спрямований на накопичення та засвоєння необхідного словникового запасу, що позначає кількісні та якісні ознаки предметів, кількісні відношення, дії з предметами, на формування граматичної будови мовлення.
5. Формування інтересу до занять.

1-й рік навчання та виховання
(_____ годин, _____ годин на тиждень)

№ з/п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Практичні дії з дискретними (предметами, іграшками) та неперервними (пісок, вода, крупа) множинами.	<i>Вихованець:</i> - Накопичує досвід практичних дій з дискретними (предметами, іграшками) та неперервними (пісок, вода, крупа) множинами.	- Формування вміння сприймати, виділяти предмети, множити предмети. - Формування вмінь орієнтуватися у предметних діях. - Формування позитивно-емоційного відношення до заняття.
2.		Виділення окремих предметів з множини, складання множини з однакових предметів.	- Виділяє за наслідуванням та зразком окремі предмети з множини та складає множини з однакових предметів.	- Формування вміння сприймати, розрізняти, виділяти предмети за кількісними ознаками. - Формування вміння орієнтуватися у предметних діях. - Формування посидючості, уваги.
3.		Виділення <u>один</u> і <u>багато</u> предметів з предметної множини за наслідуванням, зразком, скласти множини з окремих предметів.	- Розуміє мовленнєву інструкцію, пов'язану з математичними уявленнями «один – багато», і виділяє один і багато предметів з предметної множини. - Наслідує вербальну (словесну) або невербальну (жестову) форму відповіді.	- Формування зорового тактильно-рухового сприймання. - Формування вміння аналізувати, порівнювати. - Збагачувати пасивний словниковий запас. - Формування позитивно-емоційного відношення до заняття.

4.	Виділення <u>один</u> і <u>багато</u> предметів з множини за словесною інструкцією.	- Розуміє мовленнєву інструкцію, пов'язану з математичними уявленнями «один-багато». - Виділяє «один-багато» предметів з множини за словесною інструкцією.	- Формування вміння сприймати, розрізняти, виділяти «один-багато» предметів за словесною інструкцією. - Формування вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Збагачення словникового запасу за рахунок слів, що означають кількісні ознаки предметів. - Формування посидючості, уваги. - Формування бажання діяти з предметами.
5.	Розрізнення дискретних (іграшки, предмети) і неперервних (вода, пісок, крупа) множин за кількісною ознакою (зразок мовленнєвого висловлювання: у великому відерці багато піску, у маленькому – мало).	- Навчається розрізняти дискретні та неперервні множини за кількісною ознакою. - Наслідує вербальну форму відповіді.	- Формування вміння сприймати, розрізняти, множини. - Формування вміння аналізувати, порівнювати. - Збагачення пасивного словника за рахунок слів - кількісних ознак та кількісних відношень. - Формування позитивно-емоційного відношення до заняття.
6.	Знаходження <u>один</u> , <u>багато</u> , <u>мало</u> однорідних предметів у спеціально підготовлених умовах (на столі, полицях, шафах, обмежувальній ділянці кімнат).	- Виділяє <u>один</u>, <u>багато</u>, <u>мало</u> однорідних предметів у спеціально створених умовах, використовуючи жестову форму відповіді.	- Формування вміння сприймати, розрізняти, виділяти предмети, множини предметів. - Формування вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток мовлення, формування розуміння дітьми мовленнєвої інструкції, яка включає математичні уявлення.

7.	Розрізнення кількості – пустий-повний, використовувати у мовленні слова пустий-повний.	- Уявляє, розрізняє кількості – пустий-повний. - Використовує в мовленні за наслідуванням, зразком назви кількості.	- Формування бажання діяти з предметами, виконувати завдання. - Формування вміння сприймати, розрізняти предмети за кількісною ознакою. - Формування вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати; - Розвиток мовлення шляхом накопичування словарного запасу. - Формування емоційного відношення до заняття.
8.	Виділення 2 предметів з множини за наслідуванням, зразком.	- Виділяє 2 предмети з множини за наслідуванням, зразком.	- Формування на основі предметних дій зорового, тактильно-рухового сприймання, пошукових способів орієнтування. - Розвиток мовлення, поширювати розуміння дітьми мовленнєвої інструкції. - Формування бажання діяти з предметами.
9.	Зіставлення кількості 1 та 2 з кількістю пальців, відповіді на запитання «скільки?», називаючи числівники «один», «два».	- Встановлює і співвідносить кількість 1, 2 з кількістю пальців, розуміє і відповідає на запитання «скільки?» з використанням у мовленні назви числівників	- Формування зорового, слухового, дотиково-рухового сприймання. - Формування виділяти, розрізняти предмети, множини; Поширювати розуміння дітьми мовленнєвих інструкцій. - Домагатися відповідей на поставлені питання. - Формування посидючості, уваги.

10.	Виділення 2 предметів з множини за словесною інструкцією.	- Лічить в межах 2. - Виділяє 2 предмети з множини за словесною інструкцією.	- Формування вміння орієнтуватися в практичних діях. - Формування вміння сприймати, розрізняти, виділяти предмети з множини. - Розвиток мовлення, розуміння дітьми словесних інструкцій. - Формування позитивно-емоційного відношення.
11.	Знаходження 1, 2 і багато однорідних предметів у спеціально створених умовах.	- Знаходить, визначає 1, 2 і багато однорідних предметів.	- Формування вміння орієнтуватися в просторі. - Розвиток зорового, слухового, дотиково-рухового сприймання. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, порівнювати, узагальнювати. - Накопичення словникового запасу за рахунок слів, що означають кількісні та якісні ознаки предметів. - Формування бажання діяти з предметами, виконувати завдання.
12.	Показ та називання одиничних і парних частин тіла та обличчя (дві руки, дві ноги, один ніс і т.д.)	- За допомогою дефектолога показує та називає одиничні та парні частини тіла та обличчя.	- Формування вміння орієнтуватися у просторі. - Формування способів мисленнєвої діяльності. - Розвиток мовлення шляхом накопичення словника, що означає кількісні відношення.

13.	Знаходження заданої кількості однорідних предметів – 1, 2, багато в оточуючій дійсності.	- Знаходить, розрізняє задану кількість однорідних предметів.	- Формування позитивно-емоційного відношення до заняття, бажання виконувати завдання. - Розвиток уміння орієнтуватися у просторі. - Розвиток уміння сприймати, розрізняти, групувати предмети. - Розвиток регулюючої функції мовлення. - Формування позитивно-емоційного відношення до заняття, бажання діяти з предметами.
14.	Складання рівних за кількістю множин предметів, складання пари, розуміння виразу «стільки...скільки»	- Складає рівні за кількістю множини предметів, пари, розуміє вираз «стільки...скільки».	- Розвиток орієнтувально-дослідницьких дій. - Формування вміння сприймати, розрізняти, групувати предмети за певною кількісною ознакою. - Розвиток регулюючої функції мовлення. - Формування позитивно-емоційного відношення до заняття, бажання діяти з предметами.
15.	Співставлення елементів множин, що сприймаються різними аналізаторами без переліку (плеснути в долоні стільки разів, скільки ляльок на столі; на кожний оплеск	- Співставляє елементи множин, що сприймаються різними аналізаторами – зоровим, слуховим, тактильно-руховим.	- Формування пошукових способів орієнтування. - Розвиток уміння сприймати елементи множин різними аналізаторами. - Розвиток уміння сприймати просторові та кількісні властивості предметів;

	дефектолога, відкласти одну іграшку).		- Розвиток способів мисленнєвої діяльності. - Розвиток регулюючої функції мовлення. - Формування позитивного відношення до заняття, бажання виконувати завдання.
--	---------------------------------------	--	--

Показники розвитку на кінець першого року навчання

Діти повинні навчитися:

1. Виділяти 1,2 і багато предметів з множини.
2. Співвідносити кількість 1,2 з кількістю пальців.
3. Розрізняти дискретні та неперервні множини за кількістю 1, 2, багато, мало, пустий, повний, використовувати у мовленні назви кількості.
4. Знаходити 1,2 і багато однорідних предметів в оточуючому середовищі.
5. Складати рівні за кількістю множини предметів.
6. Розуміти вираз «стільки...скільки».

2-й рік навчання та виховання (_____ годин, _____ годин на тиждень)

№ з/п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Кількість 1, 2, багато, мало, пустий, повний. Використання дискретних та неперервних множин.	<i>Вихованець:</i> - Має уявлення про кількість 1, 2, багато, мало, пустий, повний. - Виконує практичні дії з різними предметами і неперервними множинами.	- Розвиток умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток сенсорних дій. - Формування словникового запасу шляхом накопичення та засвоєння

2.		Порівняння двох нерівних груп предметів за кількістю (відрізняються між собою на дві одиниці) шляхом використання прийомів накладання та прикладання.	- Виконує порівняння двох нерівних груп предметів за кількістю, використовуючи практичні способи порівняння накладання та прикладання.	слів – назв якісних та кількісних ознак предметів. - Виховання позитивно-емоційного відношення до заняття. - Формування практичних способів орієнтування. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Формування супроводжуючої, фіксуючої функції мовлення. - Формування словникового запасу шляхом накопичення за засвоєння слів – назв кількісних та якісних ознак предметів, кількісних відношень. - Виховання позитивно-емоційного відношення до заняття.
3.		Порівняння неперервних множин за кількістю (у великому відрі більше води, у маленькому відрі менше води).	- Вміє порівнювати неперервні множини за кількістю. - Встановлює рівність або нерівність множин. - Повторює за дефектологом висновки.	- Формування практичних способів орієнтування. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові залежності. - Збагачення словникового запасу. - Формування супроводжуючої та фіксуючої функцій мовлення.
4.		Перетворення дискретних та неперервних множин шляхом	- Вміє перетворювати множини за кількістю.	- Формування практичних способів орієнтування.

	зменшення та збільшення їх кількості.	- Встановлює рівність або нерівність множин.	- Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення .
5.	Порівняння двох рівних та нерівних груп предметів за кількістю, визначення, яких предметів більше, менше, стільки ж шляхом використання практичних способів перевірки.	- Вміє порівнювати множини за кількістю, використовує практичні способи порівняння і лічбу, яка позначається словами «більше», «менше», «стільки ж».	- Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення. - Формування практичних дій з дискретними множинами. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток мовлення шляхом накопичення словникового запасу, що позначає кількісні відношення, кількісні та якісні ознаки предметів, результати власних дій.
6.	Перетворення дискретних та неперервних множин шляхом зрівнювання, зменшення та збільшення їх кількості.	- Здійснює перетворення дискретних та неперервних множини, що змінюють і зберігають їх кількість.	- Формування практичних способів орієнтування. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати.
7.	Перелік предметів в межах 2, співвіднесення кількості предметів з кількістю пальців на руках.	- Вміє перелічувати предмети (різні за призначенням, розміром, кольором) в межах 2, торкаючись пальцем кожного. - Співвідносить кількість предметів з кількістю пальців на руці.	- Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення. - Формування способів мисленнєвої діяльності (аналіз, порівняння, узагальнення, причинно-наслідкові відношення). - Розвиток сприймання просторових та якісних властивостей предметів.

8.	Порівняння двох груп предметів за кількістю без рахунку, використання прийомів накладання та прикладання.	- Порівнює множини за кількістю. - Встановлює рівність або нерівність. - Використовує практичні способи порівняння, накладання та прикладання.	- Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення. - Накопичення та засвоєння слів – назв якісних та кількісних ознак предметів, кількісних відношень, результатів власних дій. - Розвиток пошукових способів орієнтування. - Формування способів мисленнєвої діяльності. - Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення. - Збагачення активного словника за рахунок назв кількісних та якісних ознак предметів, кількісних відношень, результатів власних дій.
9.	Порівняння за кількістю неперервних множин.	- Здійснює порівняння за кількістю неперервних множин за допомогою практичних способів порівняння.	Розвиток сприймання просторових та якісних властивостей неперервних множин. Формування способів мисленнєвої діяльності. Розвиток мовлення, розуміння мовленнєвих інструкцій, які включають поняття «більше», «менше», «стільки... скільки». Розвиток позитивно-емоційного відношення до заняття.
10.	Перетворення дискретних та неперервних множин.	- Здійснює перетворення дискретних та неперервних множин,	Розвиток пошукових способів орієнтування.

11.	Групування предметів за кількісною ознакою.	використовують практичні способи перевірки накладання та прикладання. - Здійснює групування предметів за кількісною ознакою.	Формування мисленнєвої діяльності. Формування супроводжуючої та фіксуючої функції мовлення. Формування просторових уявлень. Розвиток умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові залежності. Формування супроводжуючої та фіксуючої функції мовлення.
12.	Операції об'єднання та роз'єднання в межах 2.	- Перелічує предмети, виконує операції об'єднання та роз'єднання в межах 2. - Знайомиться зі способами розв'язання наочних практичних задач.	Формування вміння встановлювати послідовність виконання наочно-дійових задач. Формування способів мисленнєвої діяльності. Формування розуміння мовленнєвих інструкцій.
13.	Перелік елементів множин, сприйнятих на слух (звуки), дотик (предмети)	- Визначає на слух, дотик кількість звуків, предметів в межах 2.	- Формування умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування просторових уявлень. - Накопичення, збагачення активного словника.
14.	Незалежність певної кількості предметів від їх величини, незалежність певної кількості рідких та сипучих тіл від місткості посудини.	- Сприймає певну кількість предметів, групою, яка не залежить від величини предметів.	- Формування просторової орієнтації. - Формування вмінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові залежності.

15.	Виділення 3 предметів з множини за наслідуванням, зразком, словом, співвідносити кількість предметів з пальцями.	- Уявляє незалежність певної кількості рідких та сипучих тіл від місткості посудини. - Виділяє множини 3 предмети за наслідуванням, зразком, словом, співвідносить кількість 3 з кількістю пальців. - Відповідає на запитання «скільки?» - Називає числівники один, два, три.	- Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення - Формування просторової орієнтації. - Формування способів мисленнєвої діяльності. - Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення.
16.	Співвідношення двох груп предметів за кількістю в межах 3 без переліку (стільки... скільки)	- Співвідносить дві множини предметів за кількістю в межах 3 без переліку, користується виразом «стільки... скільки».	- Формування практичних способів орієнтування. - Формування вмінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення. - Розвиток позитивно-емоційного відношення до заняття.
17.	Перелік предметів в межах 3, перелік предметів, однакових за (кольором, формою, розміром)	- Перелічує предмети в межах 3, торкаючись пальцем кожного. - Знає назви числівників. - Підсумовує кількість, відповідаючи на запитання «скільки?»	- Формування просторової орієнтації. - Формування вмінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Збагачення словникового запасу, активного словника.
18.	Порівняння двох груп предметів за кількістю без лічби, використання прийомів накладання та прикладання.	- Порівнює, зіставляє, встановлює відповідність між елементами множин, користується словами більше, менше, порівну та	- Формування способів мисленнєвої діяльності. - Формування орієнтувально-дослідницьких дій.

19.	Шляхи перетворення дискретних (на основі лічби) та неперервних множин.	практичними способами порівняння. - Перетворює дискретні та неперервні множини шляхом урівнювання, зменшення та збільшення їх кількості.	- Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення. - Формування пошукових способів орієнтування. - Формування способів мисленнєвої діяльності. - Формування супроводжуючої та фіксууючої функції мовлення.
20.	Збереження кількості, використовуючи прийом прикладання і лічбу.	- Порівнює множини за кількістю, використовуючи практичний спосіб порівняння – прикладання і лічбу. - Використовує слова більше, менше, порівну.	- Формування пошукових способів орієнтування. - Формування умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток активного словника за допомогою математичних уявлень.
21.	Групування предметів за кількісною ознакою (1 – багато, 2, 3).	- Виконує групування предметів за кількісною ознакою за зразком.	- Формування пошукових способів орієнтування. - Формування умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Збагачення активного словника за допомогою математичних уявлень.
22.	Дії об'єднання та роз'єднання з відкритим і закритим результатом.	- Розв'язує наочні задачі у межах 3 на об'єднання та роз'єднання, показує рішення на пальцях, рахівних паличках, іншій наочності.	- Формування наочно-дійового мислення. - Розвиток практичних дій з множинами. - Розвиток мовлення.

23.	Перелік елементів множин, сприйнятих на слух (звуки), на дотик (предмети)	- Лічить звуки (стуки, плескання у долоні) та предмети, сприйняті на дотик у межах 3 на очах у дітей	- Формування наочно-дійового мислення. - Розвиток орієнтувально-дослідницьких дій. - Розвиток мовлення.
-----	---	--	---

Показники розвитку на кінець другого року навчання

Діти повинні навчитися:

1. Порівнювати множини за кількістю, використовуючи практичні способи порівняння (накладання та прикладання) і лічбу, позначаючи словами більше, менше, порівну.
2. Здійснювати перетворення множин, використовуючи один із способів перетворення.
3. виділити 3 предмета з групи за словом.
4. перелічувати предмети у межах 3.
5. Здійснювати групування предметів за кількісною ознакою на основі зразка.
6. Виконувати операції об'єднання та роз'єднання в межах 3 з відкритими та закритими результатами.

3-й рік навчання та виховання
(_____ годин, _____ годин на тиждень)

№ з/п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 3).	<i>Вихованець:</i> - Виконує вправи на лічбу та операції з множинами в межах 3 (перелік, порівняння, перетворення) на наочному матеріалі в межах 3.	- Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток сприймання просторових та якісних властивостей предметів. - Розвиток фіксуєючої та супроводжуючої функції мовлення. - Розвиток позитивно-емоційного відношення до заняття.
2.		Виділення 4 предметів з множини за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією, співвідношення кількості предметів з кількістю пальців на руці.	- Виділяє 4 предмети з групи за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією, співвідносить кількість предметів з кількістю пальців.	- Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові залежності. - Формування плануючої функції мовлення. - Збагачення активного словника.
3.		Співвідношення двох множин предметів за кількістю в межах 4 без лічби (стільки...скільки)	- Співвідносить дві множини предметів за кількістю в межах 4 без лічби, вчиться пояснювати власні дії.	- Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування вміння орієнтуватися в способах виконання практичних дій.

4.	Перелік предметів в межах 4, перелік однорідних предметів, розташованих лінійно та фігурно, різних за призначенням, кольором, розміром.	- Перелічує предмети в межах 4, розташованих по-різному та відмінних за призначенням, кольором, розміром.	- Формування плануючої функції мовлення. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток зорового, слухового, тактильного сприймання кількості предметів. - Розвиток просторової орієнтації. - Формування плануючої функції мовлення.
5.	Визначення кількості предметів, зображених на малюнках в межах 3, 4.	- Перелічує та визначає кількість предметів, зображених на малюнках в межах 3, 4.	- Розвиток зорового та слухового сприймання. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати. - Розвиток просторової орієнтації. - Формування плануючої функції мовлення.
6.	Порівняння за кількістю двох множин предметів (прикладанням, переливанням, переліком)	- Порівнює за кількістю дві множини предметів, використовуючи прийоми прикладання, переливання, переліку.	- Розвиток зорового, слухового, тактильного сприймання кількості предметів. - Розвиток вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток умінь орієнтуватися у просторі. - Розвиток супроводжуючого та фіксуєчого мовлення.

7.	Перетворення множин, предметів (без лічби та на основі лічби), використовуючи різні способи збільшення, зменшення, урівнювання (досипаючи, доливаючи або зменшуючи певну кількість).	- Перетворює множини предметів з допомогою дорослого. - Супроводжує поясненнями практичні дії, використовуючи слова більше, менше, однаково.	- Розвиток уміння порівнювати, зіставляти, встановлювати відповідність між елементами множини. - Розвиток зорового, слухового, тактильного сприймання. - Формування плануючої функції мовлення.
8.	Збереження кількості (кількість предметів незалежно від кольору, просторового розташування; кількості рідини та сипучих тіл незалежно від місткості посудини) з використанням прийому прикладання	- Сприймає задану кількість дискретних і неперервних предметів групою, незалежно від їх просторового розташування, кольору.	- Розвиток вміння порівнювати, зіставляти. - Розвиток вміння сприймати, виділяти, групувати незалежно від кольору, розміру, розміщення. - Збагачення словникового запасу.
9.	Ров'язання задач на знаходження суми та остачі в межах 3.	- З допомогою дорослого розв'язує практичні наочні задачі та відповідно до змісту задач відповідає більше чи менше предметів стало після виконання дій. - Пояснює, чому треба було відняти чи додати; показує рішення на пальцях, на рахівних паличках	- Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові залежності. - Розвиток уміння сприймати, запам'ятовувати. - Формування уміння доводити виконання до кінця. - Формування плануючої функції мовлення.
10.	Виконання операцій об'єднання та роз'єднання в межах 4.	- За підказкою дорослого розв'язує практичні наочні задачі.	- Розвиток вміння порівнювати, зіставляти, встановлювати

11.	Лічба елементів множин, сприйнятих на слух (звуки), на дотик (предмети) в межах 4.	- Пояснює, чому треба об'єднати (додати) або роз'єднати (відняти). - Показує рішення на пальцях, на рахівних паличках, на іншій наочності. - Лічить предмети, звуки в межах 4, називає підсумок	відповідність між елементами множини. - Розвиток вміння встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток мовлення. - Розвиток інтересу до заняття. - Розвиток зорового, слухового, тактильного сприймання. - Розвиток вміння встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток мовлення. - Розвиток інтересу до заняття.
12.	Виділення 5 предметів з множини за наслідуванням та зразком, співвідношення кількості предметів з пальцями.	- Перелічує предмети (прикладуючи, дотиком пальця, стежачи очима). - Підсумовує результат. - Зіставляє кількість предметів з кількістю пальців на руці в межах 5.	- Розвиток вміння сприймати, запам'ятовувати, виділяти за зразком. - Розвиток просторового орієнтування. - Розвиток супроводжуючої та фіксуєчої функцій мовлення.
13.	Порівняння двох груп предметів, які знаходяться на відстані та групи предметів, зображених на малюнках.	- Порівнює множини, оперує ними за зразком і словесною інструкцією.	- Формування вміння порівнювати, зіставляти, встановлювати відповідність між елементами множин. - Розвиток вміння сприймати, розрізняти, виділяти. - Формування плануючої функції мовлення.

14.	Вимірювання протяжних, рідких та сипучих тіл за допомогою умовної мірки	- Ознайомлений з вимірюванням неперервних множин за допомогою умовної мірки.	- Формування практичних способів орієнтування. - Формування вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Формування плануючої функції мовлення.
15.	Перетворення множин предметів.	- Перелічує множини, порівнює, перетворює в межах 4. - Користується у мовленні словами більше, менше, порівну, стільки ж. - Пояснює, чому предметів зменшилося або збільшилося.	- Формування вміння порівнювати, зіставляти, встановлювати відповідність між елементами множини. - Розвиток умінь сприймати, запам'ятовувати. - Накопичення та засвоєння словникового запасу дітей. - Формування плануючої функції мовлення.
16.	Лічба у зворотному порядку від 3, 4.	- Перераховує предмети в межах 3, 4, додаючи по одному. - Ознайомлений зі зворотнім рахунком від 3, 4, віднімаючи по одному на наочності.	- Розвиток інтересу до заняття. - Розвиток умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток умінь відтворювати за наслідуванням, зразком і словесною інструкцією. - Накопичення і засвоєння словникового запасу.
17.	Розв'язання арифметичних задач на знаходження суми, залишку в межах 3, 4.	- Здійснює лічбу, операції переліку, порівняння, перетворення в межах 3, 4.	- Розвиток умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати,

		- Має уявлення про способи розв'язання арифметичних задач на наочному матеріалі в межах 3, 4 на знаходження суми, залишку.	- встановлювати причинно-наслідкові залежності. - Розвиток уміння відтворювати за зразком. - Формування плануючої функції мовлення. - Накопичення та засвоєння словникового запасу.
18.	Виділення 5 предметів з множини за словом.	- Вибирає 5 предметів з множини за показом, зразком, словесною інструкцією від 1 до 5.	- Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові залежності. - Формування плануючої функції мовлення.
19.	Перелік предметів в межах 5.	- Перелічує предмети (накладаючи, дотиком, пальця, стежачи очима) в межах 5, підсумовує результат.	- Розвиток уміння сприймати, запам'ятовувати, виділяти. - Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток мовлення. - Поширення активного словника дітей.
20.	Лічба елементів множин, сприйнятих на слух (звуки), на дотик (предмети) в межах 5.	- Лічить звуки, предмети, відтворює задану кількість звуків, предметів у межах 5. - Підсумовує результат.	- Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток уміння орієнтуватися у просторі. - Розвиток фіксуючої та супроводжуючої функції мовлення.
21.	Визначення кількості предметів, зображених на малюнках у межах 5.	- Перелічує предмети, зображені на малюнках (дотиком пальця, стежачи очима).	- Розвиток просторово-орієнтувальних умінь.

22.	Лічба у зворотному порядку від п'яти.	- Підсумовує результат. - Перераховує предмети в межах 5, додаючи по одному, знайомиться зі зворотним рахунком від 5, віднімаючи по одному на наочному матеріалі.	- Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Поширення активного словника. - Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток уміння відтворювати за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією. - Поширення активного словникового запасу.
23.	Вимірювання протяжних, рідких та сипучих тіл, використовуючи умовну мірку (брусок, палички, олівці, ложка).	- Намагається вимірювати неперервні множини, використовуючи умовну мірку.	- Формування вміння аналізувати проблемно-практичні завдання. - Розвиток зорової, дотикової орієнтації. - Розвиток мовлення.
24.	Вимірювання умовною міркою конкретну кількість («Насип 2 ложки цукру», «Налий 1 стакан води»).	- З допомогою дорослого використовує умовну мірку для вимірювання неперервних множин.	- Розвиток сприймання на основі практичних дій з множинами. - Розвиток уміння встановлювати причинно-наслідкові залежності. - Розвиток просторової орієнтації. - Розвиток мовлення.
25.	Порівняння величин за допомогою умовної мірки.	- З допомогою дорослого вимірює, відміряє, порівнює неперервні множини за допомогою умовної мірки.	- Розвиток сприймання на основі практичних дій з множинами. - Розвиток просторової орієнтації. - Формування плануючої функції мовлення. - Розвиток інтересу до заняття.

Показники розвитку на кінець третього року навчання.

Діти повинні навчитися:

1. Здійснювати лічбу у прямому та зворотному порядку в межах 5.
2. Визначати кількість предметів і предметних зображень на малюнках, розташованих у ряд та при будь-якому розташуванні в межах 5.
3. Порівнювати дві групи предметів за кількістю на наочному матеріалі в межах 5.
4. Вимірювати, відміряти та порівнювати неперервні множини за допомогою умовної мірки.
5. Діти повинні засвоїти уявлення про збереженість кількості.

4-й рік навчання та виховання
(_____ годин, _____ годин на тиждень)

№ з/п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		Повторення матеріалу попереднього року навчання (лічба та операції з множинами - урівнювання, збільшення, зменшування в межах 5.	<i>Вихованець:</i> - Перелічує предмети, підсумовує результат і зіставляє кількість предметів з кількістю пальців на руці в межах 5. - Порівнює множини (без попереднього переліку) за зразком, словесною інструкцією.	- Розвиток пізнавальних здібностей: вміння аналізувати , порівнювати, узагальнювати. - Формування вміння планувати власні практичні дії. - Формування плануючої функції мовлення.
2.		Перелік предметів та зображень предметів на малюнках в межах 6.	- Перелічує предмети та їх зображення в межах 6. - Називає підсумок після перелічування, після перелічування зіставляє з пальцями. - Лічить предмети, розташовані у ряд та хаотично.	- Розвиток пізнавальних здібностей: вміння аналізувати , порівнювати, узагальнювати. - Формування плануючої функції мовлення. - Розвиток інтересу до заняття.
3.		Порівняння за кількістю двох груп предметів, які знаходяться на відстані, зображених на малюнках.	- Порівнює за кількістю дві групи множин. - Використовує прийоми порівняння, як способи перевірки. - Визначає кількісні відношення словами більше, менше, порівну.	- Розвиток умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. - Розвиток практичних способів орієнтування.

4.	Перетворення множин.	- Перетворює множини, які змінюють кількість шляхом їх збільшення, зменшення, урівнювання. - Перетворює множини, які зберігають кількість, використовуючи прикладання як спосіб перевірки.	- Формування плануючої функції мовлення. - Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування плануючої функції мовлення. - Розвиток інтересу до заняття.
5.	Відрахування заданої кількості предметів з множини в межах 6.	- Перелічує предмети до 6, називає, фіксує кожний елемент множини, визначає підсумок.	- Розвиток уміння порівнювати, встановлювати відповідність між елементами множин. - Формування регулюючої та контролюючої функцій мовлення.
6.	Визначення відношення між суміжними числами, лічба в зворотному порядку в межах 5.	- Перераховує предмети в межах 5, додаючи та віднімаючи по одному. - Пояснює, чому число 5 більше, ніж 4, доводячи це зіставленням множин, використовуючи практичні способи порівняння.	- Розвиток уміння порівнювати, встановлювати відповідність між елементами множини, причинно-наслідкові відношення. - Розвиток супроводжуючої, фіксуючої функцій мовлення.
7.	Збереження кількості: певна кількість предметів не залежить від їх розміру.	- Перетворює множини, які зберігають кількість незалежно від розміру предметів (способом перевірки слугує прийом прикладання). - Знає, що кількість предметів не залежить від їх розташування.	- Розвиток пізнавальних здібностей (уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати). - Розвиток практичних способів орієнтування. - Формування плануючої функції мовлення.

8.	Порівняння неперервних множин, використовуючи практичні способи перевірки.	- Перетворює неперервні множини, які зберігають кількість.	- Розвиток сприймання. - Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток супроводжуючої та фіксуєчої функції мовлення.
9.	Вимірювання протяжних, рідких, сипучих тіл, користуючись умовною міркою.	- Вчиться вимірювати протяжні, рідкі, сипучі тіла умовною міркою.	- Розвиток практичних способів орієнтування. - Розвиток уміння орієнтуватися у просторі. - Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток плануючої функції мовлення.
10.	Перетворення неперервних множин, користуючись лічбою.	- Перетворює неперервні множини, збільшує, зменшує, урівнює їх, використовуючи лічбу.	- Розвиток сприймання. - Розвиток практичних способів орієнтування. - Розвиток плануючої функції мовлення.
11.	Порядкова лічба в межах 6, відповіді на запитання «Який за рахунком?».	- Ознайомлений з порядковою лічбою в межах 6, за допомогою відповідає на запитання «який за рахунком?».	- Розвиток пізнавальних здібностей: вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Формування уміння планувати власні практичні дії.
12.	Арифметичні дії на наочному матеріалі в межах 6.	- Виконує практично арифметичні дії на наочності в межах 6 на збільшення та зменшення на одиницю.	- Розвиток мовлення за допомогою збагачення словникового запасу. - Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Розвиток практичних способів орієнтуватися.

13.	Розв'язання арифметичних задач на знаходження суми та залишку в межах 6. Місце числа у числовому ряді.	- Виконує арифметичні дії на наочному матеріалі на збільшення та зменшення на одиницю. - Ознайомлений з практичним розв'язанням арифметичних задач на знаходження суми та залишку в межах 6 (на збільшення та зменшення на одиницю), на наочному матеріалі. - Знає й визначає місце числа у числовому ряді.	- Розвиток плануючої функції мовлення. - Розвиток уміння встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування уміння сприймати, запам'ятовувати умову арифметичної задачі, виділяти числові дані, встановлювати між ними залежності. - Розвиток плануючої функції мовлення.
14.	Відповіді на запитання «Яке число наступне за числом 2?, за числом 3? «Назви сусідів числа 4, 5», встановлення відношення між суміжними числами, (2 більше 1, 3 більше 2 тощо), використовуючи моделювання числового ряду	- Визначає місце числа в числовому ряді, сусідів числа та відношення між суміжними числами, використовуючи модель числового ряду.	- Формування вміння орієнтуватися в умовах завдання. - Розвиток уміння встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування плануючої функції мовлення.
15.	Вимірювання, відмірювання, порівняння і перетворення неперервних множин, використовуючи воду, пісок, крупу.	- Вміє вимірювати, відміряти, порівнювати і перетворювати неперервні множини за словесною інструкцією.	- Розвиток уміння орієнтуватися у просторі. - Розвиток пізнавальних здібностей. - Формування плануючої функції мовлення.
16.	Використання складених мірок.	- Ознайомлений з використанням складених мірок для вимірювання	- Розвиток пізнавальних здібностей дітей.

		протяжних величин (смужки з червоними та блакитними проміжками довжиною по 10 см).	- Розвиток практичних способів орієнтування. - Розвиток плануючої функції мовлення. - Розвиток пізнавальних здібностей. - Формування уміння планувати практичні дії. - Розвиток мовлення. - Розвиток інтересу до заняття.
17.	Перелік предметів у межах 7, називаючи кожне число.	- Перелічує предмети, розташовані в ряд у межах 7, називає кожне число, підсумок. - Відповідає на запитання «скільки разом?», зіставляє з пальцями, з іншими предметами.	- Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток уміння орієнтуватися у просторі. - Розвиток фіксуючого і супроводжуючого мовлення.
18.	Відлічування предметів в межах 7.	- Перелічує предмети в межах 7, розташованих в ряд і хаотично, називає підсумок; - Відлічує з множини предмети в межах 7 при різному розташуванні елементів множини.	- Розвиток пізнавальних здібностей. - Формування плануючої функції мовлення.
19.	Зворотна лічба від заданого до заданого числа у межах 7.	- Перераховує предмети в межах 7, додаючи і віднімаючи по одному. - Перелічує від заданого числа до заданого (від 2 до 5-ти, від 3 до 6-ти, від 4 до 7-ми)	- Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, - Розвиток уміння орієнтуватися у просторі. - Збагачення активного словника.
20.	Усний рахунок в межах 10.	- Перелічує реальні та зображені предмети в межах 10, розташовані у ряд і хаотично, називає підсумок, зіставляє з пальцями та з іншими предметами.	- Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток просторового орієнтування.
21.	Співвідношення кількості реальних предметів з	- Зіставляє кількість реальних предметів з умовними символами (цифрами) в межах 3.	

	умовними символами (цифрами) в межах 3.	- Ознайомлений з графічними зображеннями цифр в межах 3.	- Розвиток мовлення, спрямованого на накопичення та засвоєння слів, що означають кількісні та якісні ознаки, кількісні відношення.
22.	Визначення відношення між суміжними числами, використовуючи наочний матеріал і без нього.	- Визначає відношення між суміжними числами на основі наочного матеріалу і без нього.	- Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток просторового орієнтування. - Розвиток мовлення, збагачення активного словникового запасу словами, що означають кількісні ознаки та відношення.
23.	Порядкова лічба у межах 7, використання практичних ситуацій та фрагментів казок (Казка «Ріпка», хто першим прийшов до ріпки?)	- Вчиться порядковій лічбі у межах 7, з допомогою відповідає на запитання «який за рахунком?»	- Розвиток уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові відношення. - Формування уміння планувати власні дії. - Розвиток мовлення за допомогою збагачення та накопичення слів, що означають кількісні ознаки і відношення.
24.	Збереження кількості.	- Знає і розуміє, що кількість предметів не залежить від їх розміру та розташування.	- Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток просторового орієнтування.
25.	Знайомство з цифрами 4, 5.	- Знає цифри 4, 5, впізнає цифри шляхом зорового та дотиково-рухового обстеження.	- Розвиток мовлення. - Розвиток зорового, дотиково-рухового сприймання. - Розвиток пізнавальних здібностей.

26.	Структура задачі (умова, запитання), складання і практичне розв'язання задачі на наочності.	- Ознайомлений з графічним зображенням 4, 5. - Вчиться складати текст задачі на наочності, формулювати умову й ставити запитання, правильно відповідати на запитання задачі.	- Розвиток просторового орієнтування. - Розвиток мовлення. - Формування умінь орієнтуватися в умові арифметичної задачі. - Формування умінь встановлювати причинно-наслідкові відношення між даними задачі. - Формування плануючої функції мовлення.
27.	Лічба елементів множин, сприйнятих на слух, дотик.	- Перелічує елементи множин, сприйнятих різними аналізаторами в межах 7.	- Розвиток зорового, слухового, тактильно-рухового сприймання. - Розвиток просторової орієнтації. - Розвиток мовлення.
28.	Співвідношення за кількістю предметів і звуків, предметів і рухів, звуків і рухів в межах 7.	- Співвідносить чисельності множин, що сприймаються різними аналізаторами.	- Розвиток зорового, слухового, рухового сприймання. - Розвиток просторової орієнтації. - Розвиток мовлення.
29.	Порівняння неперервних множин, в їх перетворенні.	- Порівнює неперервні множини, використовуючи практичні способи порівняння, перетворює їх.	- Розвиток умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати. - Розвиток практичних способів орієнтування. - Розвиток фіксуючої та супроводжуючої функції мовлення.
30.	Вимірювання, відмірювання, порівняння і перетворення неперервних множин.	- Вміє вимірювати, відміряти, порівнювати й перетворювати неперервні множини.	- Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток умінь орієнтуватися у просторі. - Розвиток плануючої функції мовлення.

31.	Вимірювання, використовуючи складену мірку.	- Вміє користуватися складеною міркою при вимірюванні.	- Розвиток пізнавальних здібностей. - Розвиток практичних способів орієнтування. - Формування плануючої функції мовлення.
-----	---	---	---

Показники розвитку на кінець четвертого року навчання

Діти повинні навчитися:

1. Здійснювати кількісний рахунок в прямому і зворотному порядку, порядковий рахунок в межах 7.
2. Перелічувати предмети та зображення предметів на малюнках, розташованих у ряд та хаотично; предмети та зображення предметів різної величини, кольору, форми.
3. Перетворювати множини, попередньо промовляючи дію.
4. Визначати місце числа у числовому ряді та відношення між суміжними числами, розв'язувати задачі на наочності у межах 5.
5. Вимірювати, відміряти неперервні множини, використовуючи умовну мірку, вміти користуватися складеною міркою.
6. Діти повинні засвоїти уявлення про збереження кількості, знати цифри в межах 5, співвідносити їх з кількістю предметів.

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Дуброва І.М., Лощених В.П., Василевська О.О.

Пояснювальна записка

Музичне виховання – це спеціально організований педагогічний процес, спрямований на оволодіння дітьми з відхиленнями в інтелектуальному розвитку музичною культурою, розвиток їх музичних здібностей і формування творчих якостей з метою подолання негативних наслідків основного дефекту. Через музичне мистецтво дитина з проблемами в розвитку опановує оточуючу дійсність, яка виражена в музично-художніх образах, пізнає загальнолюдські цінності, пов'язанні з природою, людиною, предметами оточуючого світу, відображених у творах.

Позитивно впливаючи на різні сфери дитячого організму, музика сприяє становленню різнобічно розвиненої особистості. Цей вплив особливо позначається на розвитку у дитини дошкільного віку емоційно-вольової та сенсорної сфер, активізації процесів мислення, уваги, уяви, творчих здібностей. Корекційна спрямованість музичного виховання насамперед виходить із того, що в музиці природно закладений ефект художнього впливу на розумово відсталу дитину, яка, отримуючи задоволення від навчання, одночасно лікується, виховується і навчається. Організуючі роботу з музичного виховання розумово відсталих дітей необхідно орієнтуватися не на дефект і спричинені ним обмеження рівня актуального розвитку, а на потенційні можливості, зону найближчого розвитку дитини. Найбільших успіхів корекційно-розвивальний ефект музичного виховання досягається при врахуванні типологічних, вікових та індивідуальних особливостей дітей.

У розумово відсталих дошкільників емоційний відгук на музику виражається недостатньо та виникає при активізації його педагогами з використанням наочних засобів. При навчанні дітей співу спостерігаються труднощі в розумінні змісту пісень та запам'ятовуванні вокального твору. Тільки за наслідуванням дорослому з'являються перші співочі інтонації та вміння долати труднощі орієнтації у музичній залі, передавати за допомогою імітаційних рухів музичні образи. В процесі освоєння музично-ритмічної діяльності спостерігається моторна незграбність, рухова

дискоординація, ускладнення узгодження рухів з музикою. Перераховані особливості дітей з порушенням інтелекту обумовлюють специфіку проведення роботи з музичного виховання.

На першому етапі перебування дитини в спеціальному дошкільному навчальному закладі музичний керівник діагностує рівень розвитку дитини і, тільки після цього, він визначає можливості та перспективи її розвитку засобами музичної діяльності, намічає шляхи та зміст корекційного впливу музики. Зміст навчання та виховання у програмі конкретизується в навчально-виховних та корекційно-розвивальних завданнях.

Навчально-виховні завдання передбачають:

- виховання в дітей пізнавального інтересу до музичних творів і позитивного емоційного відгуку на них;
- ознайомлення дітей з народними піснями, танцями, іграми;
- здатність до елементарного розуміння дитячих музичних творів різних жанрів;
- бажання брати участь у різних видах музично-естетичної діяльності;
- формування системи музично-ритмічних та танцювальних рухових умінь і навичок, ігрових дій, розвиток відчуття ритму;
- опанування навичок співочої діяльності;
- розвиток комунікативних вмінь, стимулювання потреби в спілкуванні з однолітками та дорослими.

Корекційно-розвивальні завдання спрямовані на:

- здійснення корекції та дорозвиток порушень, зумовлених розладами розумової діяльності та супутніми вадами;
- розвиток і корекцію темпоритмічного відчуття, координації рухів з мовленням;
- розвиток і корекцію психомоторних функцій: дрібної моторики пальців і п'ястей рук; рухової пам'яті; навичок орієнтування в просторі; виправлення порушеної постави;
- розвиток музично-сенсорних здібностей: слухового сприйняття та уваги; розуміння темпу та характеру музики;
- розвиток виразності рухів, здатності передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень, казок;
- розвиток голосової, а потім і співочої активності.

Для вирішення поставлених завдань музичний керівник використовує твори з орієнтовного музичного репертуару та інші – за своїм вибором, з урахуванням можливостей дітей, їх підготовленості до сприйняття матеріалу. Орієнтовний музичний репертуар надано з урахуванням вимог Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі».

Програма з музичного виховання складається з таких розділів:

1.Сприйняття музики. Цей розділ знайомить дітей із кращими зразками музичних творів (зарубіжних, вітчизняних, сучасних, народних); допомагає розшифрувати язык музичної мови і перекласти її на доступні образи; розвиває у дітей інтерес до оточуючого їх світу звуків, сприяє розвитку слухової уваги, вихованню потреби слухати музику, активізує емоції, вчить впізнавати та запам'ятовувати знайомі мелодії.

2.Спів. Цей розділ передбачає стимулювання мовленнєвої активності й коригування порушених сторін мовлення; формування у дітей співочих вмінь (дихання, звуковидобування, чистоти інтонування, артикуляції) через розвиток голосової, а потім і співочої активності; розвиток вокально-хорових навичок.

3.Музично–ритмічна діяльність. Цей розділ передбачає розвиток ритміко-рухових та танцювальних умінь; своєчасних моторних реакції на конкретні зміни у музиці, пов'язані з її ритмічним малюнком; формування невербальних комунікативних здібностей; набування вмінь відтворювати різноманітні образи відповідно до сюжетної лінії гри.

4. Елементарне музикування. Цей розділ включає ознайомлення з дитячими шумовими, ударними і звуковисотними інструментами; має на меті поступове оволодіння найпростішими прийомами гри на цих інструментах з метою розвитку музичного слуху, пам'яті, координації рухів і гнучкості п'ястей рук.

Програму побудовано за концентричним принципом, тобто зміст матеріалу із року в рік закріплюється, поступово поглиблюється та ускладнюється з урахуванням динаміки розвитку кожної дитини. Реалізація програмного змісту здійснюється за умови наступності у роботі музичного керівника, вихователя та вчителя-дефектолога.

Музичне заняття – основна форма організації музичного виховання, навчання та корекції відхилень в розвитку розумово відсталих дітей засобами музики. Музичні заняття проводяться з групою дітей 3 рази на тиждень (на 3 і 4 році навчання два музичні заняття, одне заняття по ритміці). Їх тривалість залежить від віку та рівня підготовки дітей: від 15 до 30 хвилин. Індивідуальні заняття з кожною дитиною музичний керівник здійснює 1–2 рази на тиждень по 15–20 хв. Музика повинна супроводжувати діяльність дітей не тільки в процесі спеціально організованих видів діяльності, а також у вільний час, при проведенні різних режимних моментів та організації свят та розваг.

Музична діяльність поза заняттями здійснюється педагогами у групі в процесі різних видів діяльності: музично-ігрової (музично-дидактичні ігри; ігри під спів; включення знайомих пісень в сюжетно-рольові ігри, в режимні

процеси, у вільну діяльність в групі), музично-театральної (інсценування дорослими та дітьми пісень на фланелеграфі, настільному театрі, на ширмі, за ролями, тощо). Ці види музичної діяльності з дітьми організуються індивідуально або невеликими підгрупами у другій половині дня у вільний час.

Дозвільна діяльність включає проведення свят та розваг, які надають можливість розумово відсталим дошкільникам проявити свої навички у співі, рухах під музику, театральні-ігровій діяльності. Головною умовою проведення свят та розваг у спеціальному дошкільному закладі є участь всіх дітей, незалежно від рівня відхилень у розвитку. Важливо, щоб кожна дитина відчувала радісну атмосферу свята та зміст заходу відповідав можливостям всіх дітей, а не був зорієнтованим на показ батькам та дорослим.

І рік навчання та виховання
(годин, години на тиждень)

№ з\п	К-ть год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
		Розділ «Слухання музики».		
		Ознайомлення з музичними об'єк-тами (фортепіано, магнітофон, музичні іграшки), що використо-вуються на занятті. Порівняння музичних звуків зі звуками довкілля (дощик крапає, зайчик стрибає, ведмідь тупає ...) Ознайомлення з елементарними правилами слухання музики. Залучення до слухання невеликих п'єс і пісень. Залучення дітей до участі в музично–дидактичних іграх.	<i>Вихованець:</i> - проявляє позитивні емоції при звучанні музики або співу дорослого; - реагує на джерела музичних звуків, розрізняє їх (за підказ-кою педагога); - впізнає знайомі мелодії, зіставляє звуки музики та звуки довкілля; - слухає спокійно невеликі п'єси або пісні у виконанні дорослого;	- Розвиток слухового сприймання, слухової уваги. - Формування перших уявлень про музичні інструменти та музику. - Формування вміння уважно слухати невеликі п'єси та пісні у виконанні до-рослого, не розмовляти та не відволіка-тися під час виконання. - Формування вміння розуміти про що співається у пісні. -Розвиток емоційного відгуку на музику.

		Залучення до слухання та впізнавання у музиці різних настроїв (весела музика на святі – нам весело, сумна пісня про ляльку – нам шкода її, сумно).	- розрізняє тиху та гучну музику.	- Формування вміння розпізнавати характер музики (весела, сумна); темп виконання (швидкий, повільний); силу звучання (тихо, голосно). - Формування елементарних уявлень дітей про музичні жанри: пісня (колис-кова), танець, марш; динаміку звучання.
--	--	--	-----------------------------------	--

Орієнтовний музичний репертуар

«Ходить кіт», «Гойда, гойда. Гойдашеньки», вальс, муз. С.Майкапара зі зб. «Бирюльки»; «Ой ну, баю, баїнька», «Ладки-ладки», «Ладки – ладусі», муз. В.Верховинця; «Ой, коточок, коточок», укр. нар. пісня; «Дибки, дибки» укр.нар.пісня; «Колискова», муз. Я. Степового, сл. народні; «Півник», «Колискова» муз. М.Красєва; «Дощик», укр. нар. пісня, обр. Т.Шутенко; «Котику сіренький», укр. нар. мелодія, обр. Т. Шутенко; «Потанцюймо веселіше», укр. нар. мелодія, обр. І.Прача; «Ведмідь», муз. В.Рєбікова; «Зима», муз. Н.Вересокіної; «Ялинка», муз. Т.Попатенко; «Моя конячка», муз. О.Гречанінова, сл. Н.Найдьонові; «Сніжок», муз. Ю.Слонова; «Марш», муз. М.Шульгіна; «Мамочко моя», муз. І.Арсеєва, сл. І.Черницької; «Горобець», муз. А.Руббаха; «Весело - сумно», муз. Л.Бетховена; «Дощик - дощик», муз. А.Лядова.

Розділ «Спів».

		Ритмічне промовляння голосних звуків (а-а-а, о-о-о, у-у-у.), складів (ай-ай-ай, ту-ту-ту, ду-ду-ду...).	<i>Вихованець:</i> - відтворює голосом різному-нітні короткі звуконаслідувач-ня, що складаються з повторюваних складів («ля-ля», «му-му», «кап-кап» і т.д.); - впізнає знайомі мелодії, прислухається до слів пісень,	- Розвиток мовного слуху, відчуття ритму. - Формування у дітей передумови до співочої діяльності через розвиток голо-сової, а потім і співочої активності. - Формування у дітей вміння проспіву-вати окремі склади та слова, а з часом цілі фрази.
		Заохочення дітей до звуконасліду-вання та підспівування під музику пісень, які співає дорослий. Сприяння співу разом з дорослим у супроводі музичного інструменту. Залучення дітей до індивідуального співу та співу по підгрупам.		

			підспівує окремі слова та фрази пісень.	- Формування емоційного відгуку на пісні та інтересу до співу. - Розвиток вміння співати разом з дорослим у супроводі музичного інструменту.
--	--	--	---	---

Орієнтовний музичний репертуар

Поспівки: «Прийди, прийди, сонечко», «Сонечко, сонечко», «Дощику, дощику», «Іди, іди, дощику», «Равлику-павлику», «Зозуля», муз. А.Гедіке; «Туп-туп», муз. М.Красєва, сл. Н.Френкель;

Пісні: «Хто як говорить?», сл. і муз. Н.Вересокіної; «Собачка», муз. М.Раухвергера, сл. Н.Комісарової; «Баю-баю», муз. М.Красєва, сл. М.Чарної; «Киця», муз. А.Александрова, сл.Н.Френкель; «Дітоньки маленькі», сл. і муз. Ю.Михайленко; «Сніжинки», муз. М.Метлова, сл. В.Антонової; «Мамі усміхаємось», муз. В.Агафонникова, сл. З.Петрової; «Водичка», муз. О.Тілічеєвої, сл. А.Шибицької; «Так-так-так», муз.О.Тілічеєвої, сл. Ю.Островського; «Грибок», муз.М.Раухвергера, сл. О.Висоцької; «Зима прийшла», муз. М.Раухвергера; «Дід Мороз», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Ялинка», муз. М.Красєва, сл. З.Александрової; «Машина», муз. Т.Попатенко, сл. Н.Найдьонової; «Пташка», муз.М.Раухвергера, сл. А.Барто; «Літак», муз. О.Тілічеєвої, сл. Н.Найдьонової; «Пиріжки», муз. А.Філіпенка, сл. В.Кукловської.

Розділ «Музично - ритмічна діяльність».

		Ритмічна ходьба звичайна під музику та мовний супровід за показом та допомогою дорослого. Вміння орієнтуватися в просторі залу, перебувати в ньому разом з іншими. Вміння ходити та бігати по колу та урозтіч; рухатись, не заважаючи іншим дітям; рухатись по колу, взявшись за руки; розходитись та сходитись в коло за музичним сигналом. Зміна руху відповідно до двохчастної форми музики за допомогою дорослого.	<i>Вихованець:</i> - намагається правильно орієнтуватись у музичній залі; - виконує найпростіші рухи (ходьба, біг, махи руками, обертання п'ястями рук) під музику та мовний супровід; - виконує найпростіші танцю-вальні рухи (хлопки, притупу-вання, кружляння); - проявляє активну участь в музичних рухливих іграх;	- Формування у дітей інтересу до музично–ритмічних вправ. - Формування вміння рухатися під музику і мовний супровід. - Розвиток ритмічності, чіткості, узгодженості рухів рук і ніг. - Розвиток просторового орієнтування, зорового та слухового сприймання й уваги. - Формування правильної постави та ходи. - Формування вміння узгоджувати початок і
--	--	--	---	--

		Виконання рухів згідно характеру музики (марш – танець), узгоджуючи їх з початком і закінченням музики. Виконання ритмічних вправ з предметами (брязкальце, хусточка, стрічка, прапорець). Відтворення через рухи простих образів (зайчики стрибають, пташки літають, кошенята сплять).	- відтворює через рухи прості образні дії (зайчик стрибає, кошеня спить...).	закінчення руху з початком і закінченням музики. - Розвиток уваги при зміні руху відпо-відно до двохчастної форми музики. - Розвиток ритмічного відчуття, співвіднесення темпу рухів із темпом музичного супроводу. - Розвиток виразного виконання простих танцювальних рухів (притупування однією ногою; переступання з ноги на ногу; плескання в долоні; кружляння на місці; повертання п'ястей рук; півприсяд).
--	--	--	---	--

Орієнтовний музичний репертуар

Вправи: «Колискова» (заколихують ляльку); «Ладки-ладусі» (виконують рухи відповідно до тексту); «Коник», «Пташка», «Сорока–ворона», «Бубонці», муз. М.Красева; «Вправа з прапорцем», муз. І.Гуммеля; «Марш», муз. М.Жербіна; «Навчилися ми ходити», муз. Т.Ломової; «Пальчики-ручки», муз. М.Раухвергера; «Скачуть конячки», муз. Н.Потоловського; «З брязкаль-цем», муз. А.Казакевич; «Гуляти–відпочивати», муз. М.Красева; «Ходимо парами», муз. Т.Ломової; «Ритмічні хлопки», муз. Є.Макшанцевої; «Воротця», муз. Є.Парлова.

Танці: «Гопачок», укр.нар.мелодія; «Сірі зайченята», муз. Г.Фінаровського; «Сніжинки», муз. О.Тілічеєвої; «Маленькі кошенята» (танок-гра), сл. і муз. Н.Вересокіної; «Стукалки», укр.нар.мелодія; «Крокуємо разом», муз. М.Раухвергера, сл. О.Коробко; «Зимовий танець», муз. М.Старокадомського; «Новорічний хоровод», муз. А.Філіпенка, сл. М.Познанської; «Веселий танець», муз. Т.Шутенко; «Танок», муз. Т.Попатенко; «Весняний хоровод», муз. Л.Старченко; «Танець з іграшками», муз. Є.Макшанцевої; «Кроки», муз. Л.Дичко, сл. Т.Коломієць.

Ігри: «Де ж наші ручки», муз. Т.Ломової; «Синочки-грибочки», муз. Я.Степового; «Кішка та кошенята», муз. В.Вітліна; «Кульки», муз. І.Кишка; «Гра з хусточками», укр.нар.мел., обр. М.Лисенка; «Коники в стайні», муз. М.Раухвергера; «Доженемо зайчика», муз. О.Тілічеєвої; «Сонечко та дощик», муз. О.Тілічеєвої; «Гра з зайчиками», муз. А.Філіпенка.

Розділ «Елементарне музикування».

		Ознайомлення дітей зі звучанням дитячих шумових інструментів (брязкальця, барабана, бубна, музичного молоточка), зацікавлення ними. Ознайомлення з прийомами та правилами гри на них. Порівняння звучання інструментів зі звуками довкілля (дощ, шум листя...) та відтворення їх. Розрізнення тихого та голосного звучання.	<i>Вихованець:</i> - знає музичні інструменти – бубон, брязкальце, барабан, музичний молоточок; - вміє правильно їх тримати та витягати з них звуки; - за зразком педагога намагається відтворити на дитячих шумових інструментах звуки довкілля; - передає тихе та голосне звучання.	- Формування у дітей інтересу до вилучення звуків на дитячих музичних інструментах. - Формування вміння спокійно поводитись під час гри на музичних інструментах, прислухатись до дорослого та інших дітей. - Розвиток відчуття ритму та слухового сприймання. - Розвиток дрібної моторики пальців та п'ясти рук. - Формування прийомів звуковидобування із дитячих шумових інструментів.
--	--	---	---	---

Орієнтовний музичний репертуар

«Дощик», укр.нар.пісня (обр. Т.Шутенко); «Гоп, гоп, гу-ту-ту», укр.нар.мел., обр. В.Верховинця; «Весело – сумно», муз. Л.Бетховена; «Барабан», муз. Г.Фріда; «Марш», муз. М. Жербіна; «З брязкальцем», муз. А.Казакевич; «Ритмічні хлопки», муз. Є.Макшанцевої; «Дзвоники дзвенять», муз. В.А.Моцарта (фрагмент).

Вправи: «Веселий бубон», «Веселі брязкальця», «Музиканти»; **дидактичні музичні ігри:** «Тихі і гучні дзвіночки», «Музичні молоточки», «На чому граю?», «Пісенька капелі» (дзвіночки), «Нам іграшки принесли», «Тихий - гучний барабан».

II рік навчання та виховання

(годин, години на тиждень)

№ з\п	К-т ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
		Розділ «Слухання музики».		

	Ознайомлення з музичними об'єк-тами, залучення дітей до визначення джерела звуку. Навчання елементарним правилам слухання музики. Залучення до слухання різноманіт-них музичних звуків і ритмів; простих одноголосних мелодій та дитячих пісень у виконанні дорослого. Ознайомлення з музикою різних музичних жанрів: пісня (колиско-ва), танець, марш. Слідкування за силою звучання (тихо - голосно); темпом (швидко - повільно); висотою (високо - низько). Вміння впізнавати знайому мелодію. Залучення дітей до участі в музично–дидактичних іграх.	<i>Вихованець:</i> - проявляє позитивні емоції та інтерес до слухання простих одноголосих мелодій та дитячих пісень у виконанні дорослого; - розрізняє джерела музичних звуків; - впізнає знайомі мелодії; - слухає спокійно невеликі п'єси або пісні; - розрізняє музичні жанри: пісні (колискова), танець, марш; - розрізняє силу звучання (тихо - голосно), темп (швидко - повільно), висоту (високо - низько).	- Формування уявлення про різноманіт-ність музичних звуків і ритмів. - Розвиток слухового сприймання, слухової уваги. - Формування вміння слухати мелодії та дитячі пісні у виконанні дорослого; впізнавати знайомі пісні. - Формування вміння розуміти про що співається у пісні. - Розвиток емоційного відгуку на музику, вміння вслухатися в неї та розпізнавати характер музики (весела, сумна); темп виконання; висоту та силу звучання. - Формувати елементарні уявлення дітей про музичні жанри: пісня (колискова), танець, марш. - Розвиток ладового почуття, музично–слухових уявлень, почуття ритму, тембрового ритмічного, звуковисотного слуху в процесі гри.
--	---	--	---

Орієнтовний музичний репертуар

«Нумо, зайчику, танцюй», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Потанцюємо веселіше», укр.нар.мелодія, обр. І.Прача; «Листочок золотий», сл. і муз. Н.Вересокіної; «Два півники», укр.нар.пісня, обр. Л.Компанієць; «Котику сіренький», укр. нар.пісня, обр. М.Вериківського; «Ой лопнув обруч», укр.нар.пісня; «Ой сніжку, сніжку білесенький», укр.нар.пісня; «М'ячик», муз. Г.Фріда; «Листопад», муз. Т.Попатенко; «Петрушка», муз. Р.Раухвергера; «До діток ялинка прийшла», муз. А.Філіпенка, сл. Я.Чарноцької; «Весело-сумно», муз. Л.Бетховена; «Пісенька про бабусю», муз. А.Філіпенка, сл. І.Волгіної; «Горобець», муз.

А.Руббаха; «Полька», муз. С.Майкапара; «Білочка», муз. М.Красева; «Гра в коней», муз. П.Чайковського; «Марш дерев'яних солдатиків», муз. П.Чайковського; «Качечка купається», муз. А.Лазаренка.

Розділ «Спів».

	Ритмічне промовляння простих складів та складів із ритмізованими фразами (ра-ра-ра-на дворі весела гра...) з різною силою голосу. Заохочення дітей до підспівування під музику слів пісні, яку співає дорослий з інтонуванням мелодії. Розучування пісень та робота над розвитком співочих вмінь (дихан-ня, звуковидобування, чистоту інтонування). Навчання дітей вчасно розпочинати та закінчувати спів. Залучення дітей до індивідуального співу та співу по підгрупам.	<i>Вихованець:</i> - співає з задоволенням у повний голос (підспівування); - вчасно починає та закінчує спів; - проспівує всі слова пісні або підспівує дорослому.	- Розвиток дитячого голосового апарату, мовного слуху, відчуття ритму, корекція звуковимови, дихання. - Формування у дітей передумови до співочої діяльності через розвиток голосової, а потім і співочої активності. - Формування у дітей вміння підспівувати слова пісні, інтонувати мелодію. - Розвиток інтересу до співу та емоційного відгуку на пісні. - Розвиток вміння співати разом з дорослим у супроводі музичного інструменту. - Формування вміння співати узгоджено, слухаючи друг друга.
--	---	---	---

Орієнтовний музичний репертуар

«Сонечко», «Бобик», муз. Т.Попатенко, сл. Н.Найдьонові (укр.текст В. Моруги); «Дощик», укр.нар.пісня (обр. Т.Шутенко); «Калачі», муз. А.Філіпенка, сл.Г.Демченко; «Ялинка», муз. О.Тілічеєвої, сл. М.Булатової; «Зозуля», муз. О.Тілічеєвої, сл. Н.Найдьонові; «Гоп, гоп, гу-ту-ту», укр.нар.мелодія, обр. В.Верховинця; «Веселі звірята», муз. і сл. Л.Доценко; «Шиєм чоботи коту», муз. Т.Шутенко, сл. С.Болдарєвої; «Пиріжки», муз. А.Філіпенка, сл. В.Кукловської; «Колискова», муз. М.Раухвергера; «Каштани», сл. і мел. Н.Грановської, гармонізація А.Лазаренко; «Ранок», муз. Г.Гріневича, сл. С.Прокоф'євої; «Грибочки», муз. і сл. Л.Старченко; «Осінь», муз. І.Кишко, сл. І.Плакіди; «Зима», муз. В.Красєвої, сл. Н.Френкель; «Наша

ялинка», муз. А.Островського, сл. З.Петрової; «Дід Мороз», муз А.Філіпенка, сл. І.Волгіної; «Санки», муз. М.Красева, сл. О.Висоцької; «Мамочка кохана», муз. і сл. М.Бистрової; «Квіточка», муз. В.Красевої, сл. Н.Френкель.

Розділ «Музично - ритмічна діяльність».

	Ритмічна ходьба під музику звичайна, на носках, піднімаючи ноги, витягуючи носок; по одному або в парі по колу, урозтіч, у різних темпах. Ритмічний біг звичайний, на носках по колу по одному і в парах, під музику у різних темпах. Ритмічний рух у відповідності зі зміною динаміки і частин у музичному творі та зупинкою з закінченням музики. Виконання простих танцювальних рухів: кружляння на місці по одному, в парах; плескання в долоні, по колінах, повертання п'ястей рук; притупування попере-мінно обома ногами та однією ногою; стрибки на місці на двох ногах; «пружинка» з поворотом праворуч, ліворуч; виставляння по черзі ніг на носок, п'яту. Виконання музично-ритмічних рухів з предметами.	<i>Вихованець:</i> - погоджує виконання рухів з початком і закінченням музики, змінює рух відповідно до зміни характеру музики; - рухається по колу по одному та в парі; - виконує елементарні рухи з предметами (хусточками, брязкальцями, султанчиками); - виконує танцювальні рухи під музику (плескає в долоні, притупує однією ногою, обертає кистями рук, пружно гойдається); - бере участь у рухливих музичних іграх, імітує образні рухи персонажів.	- Формування у дітей інтересу до музично-ритмічної діяльності. - Формування вміння рухатися під музику, змінювати характер руху у відповідності зі зміною динаміки та частин у музичному творі. - Розвиток ритмічності, чіткості, узгодженості рухів рук і ніг. - Розвиток просторового орієнтування, зорового та слухового сприймання й уваги. - Формування правильної постави та ходи. - Розвиток ритмічного, чіткого та виразного виконання танцювальних рухів. - Формування уявлень про образні рухи, які відтворюються під музику. - Розвиток вміння виконувати музично - ритмічні рухи з предметами. - Формування вміння використовувати всі розучені музично-ритмічні рухи в музичних іграх та при виконанні образних рухів (стрибає зайчик, ходить ведмідь, літає пташка та ін.)
--	---	---	--

Орієнтовний музичний репертуар

Вправи «Лялька крокує та бігає», муз. О.Тілічєєвої; «Побігати», муз. Л.Вішкарєва; «Веселі долоньки», муз. Є.Макшанцевої; «Сніг-сніжок», муз. Є.Макшанцевої; «Із султанчиком», муз. Т.Вількорейської; «Бадьорій і тихий крок», муз. М.Робєра; «Марш з прапорцями», муз. О.Грєчанінова; «Вправа з м'ячами», муз. Т.Вількорейської; «Сопілка», муз. Т.Ломової; «Веселий танець», муз. Г.Лєвкодїмової; «Ніжками затупали», муз. О.Тілічєєвої; «Вправи з хусточками», муз. Я.Степового.

Танці: «Танок з ляльками», муз. Т.Саук; «Листочок золотий», муз. Н.Вересокіної; «Ведмедик танцює», муз. Є.Макшанцевої; «Хоровод біля ялинки», муз. Г.Фінаровського; «Маленькі кошенята», муз. Т.Вількорейської; «Потанцюємо разом», муз. Т.Ломова; «Гопачок», муз. Н.Ткаченко; «Веселий танок», муз. Т.Шутенко; «Танок з квітами», муз. М.Раухвергєра; «Танцювали зайчики», муз. М.Вєдмедєрі, сл. І.Кленца; «Танок сніжинок», сл. і муз. Н.Вересокіної; «Танок із листочками», муз. Р.Рустамова, сл. Ю.Острєвського; «Веселий танок», укр.нар.мелодія «Грєчаники».

Ігри: «Ведмедик сховався», муз. І.Кишка, сл. В.Кукловської; «Пташки і кіт», муз. Г.Фінаровського, сл. Г.Бойка; «Хованки», муз. Р.Рустамова; «Зайчики та лисиця», муз. Г.Фінаровського; «Курчата та лисиця», муз. Ю.Ражавської; «Бігаємо парами», укр.нар. мел. «Метелиця», обр. А.Аляб'єва; «Вітерець і вітер», муз. Л.Бєтховєна; «Хто горобців налякав?», муз.І Кєпиці; «Вєдмідь та діти», муз. Б.Гундєра; «Гра з Дідом Морозом», муз. і сл. М.Сатуліної; «Пташки і машини», муз. Т.Ломової.

Розділ «Елементарне музикування».

	Ознайомлення з прийомами та правилами гри на різних дитячих музичних інструментах. Навчання розрізняти інструменти на вигляд та за звучанням. Спонування дітей до гри на музичних інструментах у супроводі піаніно.	<i>Вихованець:</i> - знає музичні інструменти: бубон,металофон, барабан, музичний молоточок; розрізняє їх на вигляд та за звучанням; - вміє правильно їх тримати і вилучати з них звуки; - грає на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно; - узгоджує початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики.	- Формування у дітей інтересу до гри на дитячих музичних інструментах. - Формування вміння спокійно поводи-тись під час гри на музичних інстру-ментах, прислухатись до дорослого та інших дітей. - Формування прийомів звуковидобу-вання із дитячих шумових інструментів . - Розвиток відчуття ритму. - Розвиток дрібної моторики пальців і п'ястей рук.
--	--	---	--

				- Формування у дітей вміння грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно. - Формування вміння узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики. - Розвиток слухового сприймання.
--	--	--	--	---

Орієнтовний музичний репертуар

«Дзвоники музичні», муз. і сл. Н.Рубальської; «Барабанщики», муз. і сл. Н.Рубальської; «Дощик», укр.нар.пісня, обр. Т.Шутенко; «Сумний дощик», муз. А.Лядова; «Молоточки», укр.нар.муз.; «Вийди, вийди, сонечко», укр.нар.мел., обр. Л.Ревуцького; «Веселе брязкальце», муз. М.Раухвергера; «Тихі та гучні дзвіночки», муз. Р.Рустамова; «Великий та маленький дзвіночки», муз. Т.Ломової; «Музичні молоточки»; «Веселі брязкальця»; «Бубен і барабан»; «На чому граю?»; «Курка і курчата» (металофон).

III рік навчання та виховання (годин, години на тиждень)

№ з\п	К-т ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
		Розділ «Слухання музики».		
		Закріплення елементарних правил слухання музики. Залучення до слухання різноманітних звуків (музичних та тих, що нас оточують) і ритмів. Ознайомлення з музичними жанрами та засобами музичної виразності (динаміка, тембр, висота звуків).	<i>Вихованець:</i> - виявляє позитивні емоції та інтерес до слухання музики та дитячих пісень у виконанні дорослого; - виражає своє відношення до музики в рухах (міміка та жести);	- Формування уявлення про різноманітність музичних звуків і ритмів. - Формування у дітей більш поширених уявлень про музичні жанри та засоби музичної виразності. - Формування вміння слухати одноголосні та багатоголосні хорові

		Залучення дітей до слухання одноголосних і багатоголосних хорових та інструментальних мелодій, дитячих пісень з музичним супроводом. Навчання вмінню розрізняти та позначати словом характер музики (радісний та веселий, спокійний та ласкавий, сумний). Залучення дітей до участі в музично–дидактичних іграх.	- впізнає знайомі мелодії та пісні; - диференціює звуки по висоті, тембру; - розрізняє темп і динамічні зміни музики; - розрізняє характер музики; - розрізняє музичні жанри.	та інструментальні мелодії, дитячі народні пісні з музичним супроводом. - Розвиток слухової уваги, пам'яті, вміння впізнавати знайомі пісні. - Формування у дітей вміння розрізняти музику за характером. - Формування у дітей бажання приймати участь в музично-дидактичних іграх. - Формування та закріплення уявлення про засоби музичної виразності
--	--	---	--	--

Орієнтовний музичний репертуар

«Осінь пісня», муз. П.Чайковського із циклу «Пори року» (ф-но); «Сумний дощик», «Вальс», муз. Д.Кабалевського; «Листопад», муз. Т.Попатенко; «Восени», муз. С.Майкапара; «Взимку», муз. Р.Шумана; «Дід Мороз», муз. Р.Шумана; «Танець маленьких каченят» (ф-но), муз. А.Пярта; «Котик захворів», «Котик одужав» (ф-но), муз. О.Гречанінова; «Гопак», муз. Я.Степового; «Козачок», муз. Ю.Щуровського; «Курочка», муз. Н.Любарського; «Горобець», муз. А.Руббаха; «Колискова», муз. Я.Степового; «Зозуля», муз. М.Красева; «Кучерява Катерина», обр. М.Лисенка; «На городі», муз. Г.Фріда; «Марш», муз. П.Козицького; «Дід Мороз», муз. Р.Шумана; «Що нам подобається взимку», муз. О.Тілічеєвої; «Бабуся-подружка», муз. Т.Бокач; «Колискова», з мультфільму «Умка», муз. Є.Крилатова; «Марш», з балету «Лускунчик», муз. П.Чайковського; «Берізка», муз. О.Тілічеєвої; «Метелик», муз. С.Майкапара; «Сміливий наїзник», муз. Р.Шумана.

Розділ «Спів».

		Ритмічне промовляння голосних і приголосних звуків, складів, 2-3 складових слів. Ритмодекламація дитячих приспів-вок, віршиків, народних дитячих пісень у повільному та помірному темпах, із різною силою і висотою голосу.	<i>Вихованець:</i> - співає самостійно або спільно з дорослим пісні; - співає соло або у хорі у повний голос; - своєчасно починає та закінчує спів, реагуючи на	- Розвиток слухової уваги, темпорит-мічного відчуття, автоматизації та диференціації звуків. - Формування у дітей співочих вмінь через розвиток голосової, а потім і співочої активності.
--	--	---	---	---

		Розучування пісень, підспівування дорослому з інтонуванням мелодії пісні по наслідуванню голосу дорослого або піаніно. Робота над розвитком співочих вмінь (дихання, звуковидобування, чистотою інтонування). Навчання дітей вчасно розпочинати та закінчувати спів, виділяючи вступ, початок співу за сигналом музичного керівника. Навчання дітей виразному співу.	початок і закінчення звучання, виділяючи вступ; - починає спів за сигналом музичного керівника; - проспівує всі слова пісні або підспівує дорослому; - співає виразно, емоційно.	- Формування правильної звуковимови в процесі співу. - Формування вміння співати узгоджено, слухаючи друг друга. - Розвиток інтересу до співу. - Розвиток дитячого голосового апарату та ритмічного слуху. - Формування емоційного відгуку на пісні. - Формування вміння співати виразно, дотримуючи паузи, послаблюючи і підсилюючи силу голосу, впевнено, весело, тощо.
--	--	--	--	---

Орієнтовний музичний репертуар

«Равлику-павлику», укр.нар.промова; «Колискова зайчика», муз. В.Красевої, сл. Н.Френкель; «Дід Мороз», муз. В.Вітліна, сл. С.Погореловського; «Ялинкова пісня», муз. Т.Попатенко, сл. В.Доннікової; «Новий рік», сл. і муз. В.Гвоздів; «Ялинка», муз. М.Красева, сл. З.Александрової; «Гра зі сніжками», муз. Ю.Михайленко; «Сонечко, встань!», муз. А.Філіпенко, сл.нар.; «Восени», укр.нар.мелодія, сл. І.Плакиди; «Весняний хоровод», сл. і муз. Н.Ткаченко; «Мам вітаємо усіх», «Любимо бабусю», сл. і муз. І. та Ю.Білоконь; «Гей весна іде!», муз. А.Філіпенко, сл. Т.Волгіної; «Помічники», муз. Т.Шутенко, сл. В.Кукловської; «Водичка», муз. В.Рожественського, сл. Г.Демченко; «Гуси», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «У дитячий садок», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «До нас в гості прийшли», муз. А.Александрова, сл. М.Івенсен; «Ось взяла лисичка скрипку», муз. А.Філіпенко, сл. О.Журливої; «Бім-бом», укр.нар.пісня, обр.Я.Степового; «Пісенька про весну», муз. Г.Фріда, сл. Т.Волгіної; «Деревця», муз. О.Тілічеєвої, сл. А.Кузнецової; «Повітряні кульки», муз. і сл. Ю.Михайленко.

Розділ «Музично - ритмічна діяльність».

		Ритмічна ходьба під музику, змінюючи напрямок, темп відповідно до характеру, змін динаміки та частин у музичному творі.	<i>Вихованець:</i> - вміє рухатись відповідно до характеру звучання (бадьоро та енергійно крокувати під марш,	- Розвиток координації, плавності, виразності, ритмічності, чіткості, узгодженості рухів рук і ніг.
--	--	--	---	--

		Залучення дітей до виконання під музику різних рухів. Навчання дітей вмінню відчувати сильну частку при виконанні рухів під музику 2 / 4, 3 / 4, 4 / 4. Навчання зміні рухів по музич-ному або словесному сигналу самостійно. Залучення дітей до виконання музично-ритмічних рухів з предметами у двох або одній руці; підняття і опускання рук вгору-вниз по черзі або одночасно, відведення їх за спину, махи над головою, перехресні рухи руками. Навчання дітей виконанню виразних рухів, вмінню передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень, казок.	виконувати плавні рухи під коліскову); - відчуває сильну частку при виконанні рухів; - вміє виконувати рухи під му-зику: ходьба та біг по одному, в парі, по колу; кружляння; хлоп-ки; притупування; - виконує музично-ритмічні рухи з предметами (хусточками, брязкальцями, султанчиками); - виконує танцювальні рухи під музику.	- Формування вміння відчувати сильну частку при виконанні рухів під музику (2/4, 3/4, 4/4). - Формування вміння виконувати під музику рухи: ходьба-біг у різних темпах, біг на носках по колу, по одному або парами; кружляння на місці по одному і в парі; притопування однією ногою; стрибки на місці на двох ногах; «пружинка» з поворотом; рух пристав-ним кроком по колу. - Розвиток ритмічного відчуття, співвіднесення темпу рухів із темпом музичного супроводу - Розвиток чіткого та виразного виконання танцювальних рухів. - Розвиток вміння виконувати музично - ритмічні рухи з предметами у двох або одній руці. - Розвиток виразності рухів, здатності передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень, казок.
--	--	--	--	---

Орієнтовний музичний репертуар

Вправи: ходьба різного характеру, муз. М.Роббера; «Плескай у долоні», муз. Є.Макшанцевої; «Пружинки», муз. Т.Ломової; «Веселі підскоки», муз. Б.Ялівцева; «Боковий галоп», муз. Ф.Шуберта; «Передача хусточки», муз. Т.Ломової; «Марш із прапорцями», муз. О.Гречанінова; «Вправи зі стрічкою», муз. Т.Ломової; «Біг із підстрибуванням», муз. І.Гумменя;

«М'ячики», муз. М.Сатуліної; «Вправа з брязкальцями», муз. А.Козакевич; «Вправа в маленьких колах», муз. Т.Шутенко; «Хто найкраще тупає», муз. М.Раухвергера; «Стрибки на двох ногах», муз. К.Черні; «Кішечка», муз. Т.Ломової.

Танці: «Запрошення», муз. Г.Теплицького; «Танець з ляльками» укр.нар.м., обр. М.Лисенка; «Танець каченят», муз. М.Картушин; «Хоровод з бабусею», муз. Н.Караваєвої; «Хоровод квітів», муз. Ю.Слонова; «Танець з м'ячами», муз. А.Жиліна; «Танець із бубном», укр.нар.пісня «Ой під вишнею», обр. А. Аляб'єва; «Відвернусь та обернусь», укр.нар.пісня «А ми просо сіяли»; «Ялинка» (хоровод), муз. М.Красева, сл. З.Александрової; «Хоровод із ведмедиком», муз. та рухи Н.Вересокіної; «Ялинковий сміх», пісня-танець, муз. Т.Солосич, сл. А.Горбиненко; хоровод «Ми у лісі були», муз. і сл. Н.Вересокіної; «Веселі пари», укр.нар.м.; «Хоровод біля ялинки», муз. Г.Фінаровського; «Танець з ялинковими іграшками», муз. Г.Фінаровського; «Чобітки», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Танець із дзвіночками», укр.нар.м.

Ігри: «Шукай іграшку», обр. В.Агофоннікова; «Лисиця і курчата», муз. Ю.Рожавіної; «Квач», муз. М. Равіна; «Відважні наїзники», муз. В.Вітліна; «Подарунки для мам», муз. І.Смирнової; «Кошенята і Барбос», муз. Є.Макшанцевої; «Хто швидше», муз. Т.Ломової; «Діти та метелики», муз. І.Климко; «Кішка та кошенята», муз. М.Раухвергера; «Ведмідь та діти», муз. Б.Гундера; «Поїзд», муз. М.Метлова, сл. Т.Бабаджан.

Розділ «Елементарне музикування».

	Навчання вмінню грати на брязкальцях, бубні, трикутнику, сопілці, металофоні. Навчання вмінню правильно тримати інструменти і вилучати звуки. Навчання розрізняти інструменти на вигляд та за звучанням. Навчання дітей вмінню виділяти сильну та слабку частки в розмірі 2 / 4 і 3 / 4. Залучання дітей до гри на музичних інструментах у супрово-ді піаніно. Спонування дітей до узгодження початку та закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням звучання музики.	<i>Вихованець:</i> - проявляє інтерес до гри на дитячих музичних інструментах; - знає музичні інструменти: бубон, металофон, барабан, брязкальця, сопілку, трикутник, музичний молоточок; розрізняє їх на вигляд та за звучанням; - вміє правильно їх тримати і витягувати з них звуки; - грає на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно;	- Формування у дітей інтересу до вилучення звуків із дитячих музичних інструментів. - Формування прийомів звуковидобування із дитячих шумових інструментів. - Розвиток відчуття ритму. - Корекція координації рухів обох рук, зорово-моторної координації. - Формування вміння розрізняти музичні інструменти на вигляд та за звучанням. - Формування у дітей вміння грати на дитячих музичних інструментах у супро-воді піаніно.
--	--	---	---

			- узгоджує початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики. - вміє виділяти сильну частку такту.	- Формування вміння узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики. - Розвиток слухового сприймання.
--	--	--	---	--

Орієнтовний музичний репертуар

«Я йду з квітами», муз. О.Тілічеєвої; «Полька», муз. М.Глінки, шумовий оркестр; вправа «Барабанщики», муз. Т.Парлова; «Дитяча полька», муз. М.Глінки; «До діток ялинка прийшла», муз. А.Філіпенка, спів з грою на шумових інструментах; «Півник» рос.нар.пісня, металофон; «Дзвіночки дзвенять», муз. В.Моцарта; «Литовська полька», шумовий оркестр; «Сорока-ворона», муз. М.Красєва, металофон; гра «Два барабана», муз. О.Тілічеєвої; «У кожного мама є», муз. Т.Боровик (партитура); «Колобок», озвучування казки; «Дзвінкий трикутник», муз. М.Рустамова; «Лисиця» угор.нар.полька, обр. В.Попова, металофон; «Маленька полька», муз. Д.Кабалевського, шумовий оркестр; «Потяг», муз. В.Карасєвої, ритмічні кубики; «Клоуни», муз. Д.Кабалевського (бубни).

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я

Гладченко І.В.,
старший науковий співробітник лабораторії олігофренопедагогіки

Пояснювальна записка

Наслідки раннього органічного ураження центральної нервової системи відбиваються найбільше на моторно-руховому розвитку дітей (порушення загальної, дрібної та артикуляційної моторики). У дітей страждає координація рухів обох рук та зоровий контроль (візуально-рухова координація), спостерігається моторна незграбність, недостатність координації рухів, слабкість переключення з одного руху на інший, страждає рухова пам'ять. Діти досить складно оволодівають навичками виразності рухів, діями з уявними об'єктами (що є невід'ємною умовою рольових, театралізованих ігор); значно утруднюється процес формування серії рухів, що необхідно для утворення рухових навичок.

Необхідність спеціальної розробки змісту, форм та методів корекційно-виховної роботи з фізичного виховання та основ здоров'я в спеціальному дошкільному навчальному закладі пов'язано зі зміною суспільної позиції по відношенню до дітей зі стійким порушенням пізнавальної діяльності, з появою тенденції до їх успішної адаптації, соціалізації та інтеграції в середовищі закладу та сім'ї, де дитина виховується та зростає.

Програма «Фізичне виховання та основи здоров'я» призначена для проведення корекційно-виховної роботи з розумово відсталими дітьми у віці від 3 до 7 років, котрі перебувають на навчанні та вихованні у спеціальних дошкільних навчальних закладах, дитячих будинках та спеціалізованих групах загальноосвітніх дошкільних установ, дошкільних відділеннях при спеціальних (корекційних) школах, реабілітаційних центрах, в умовах надомного навчання та виховання дітей зі складною структурою порушень.

Програма складена з урахуванням особливостей фізичного, розумового, мовленнєвого та психосоціального розвитку розумово відсталих дітей дошкільного віку.

Зміст програми забезпечує вдосконалення функцій несформованого організму дитини, повноцінний розвиток основних рухів, різноманітних рухових навичок, формування дрібної моторики та розвиток зорово-рухової координації.

Для дітей дошкільного віку з помірною розумовою відсталістю зміст програми добирається індивідуально, залежно від їх психофізичних можливостей.

Заняття з фізичного виховання вирішують як загальноосвітні, так і корекційні завдання.

Загальноосвітні завдання:

1. Вироблення необхідних умінь та навичок в основних рухах: ходьбі та бігу, лазінні та повзанні, киданні, ловлі, метанні, стрибках.
2. Цілеспрямований вплив на розвиток сили, швидкості, координації, точності, гнучкості, рівноваги, витривалості.
3. Розширення функціональних можливостей організму: підвищення дієздатності серцево-судинної та дихальної

систем, зміцнення опорно-рухового апарату.

4. Виховання організованості, дисциплінованості, сміливості, самостійності, навичок культурної поведінки та ін.

Корекційні завдання:

1. Нормалізація позотонічних реакцій. (*Позотонічні рефлекси* — підтримують певні співвідношення окремих частин тіла та певне положення тіла у просторі внаслідок рефлексорних змін тону під впливом пропріоцептивних подразнень, які виходять з м'язів або суглобів шиї та перепончатого лабіринту).

2. Формування сумісних рухових координацій.

3. Вироблення тонких маніпуляційних дій рук (пальців рук).

4. Корекція відділів та функцій ступні.

5. Корекція постави.

6. Нормалізація функцій дихання.

Завдання фізичного, моторно-рухового розвитку та основ здоров'я вирішуються в наступних формах:

1. На спеціальних заняттях з фізичного виховання, під час оздоровчих заходів, ранкової гімнастики.

2. Під час музичних занять (музично-дидактичних, імітаційних ігор, ігор з уявними об'єктами, музично-ритмічних рухів та ін.).

3. Під час ігор та вправ із сенсомоторного розвитку.

4. Під час спеціальних ігор та вправ, що спрямовані на сприймання та відтворення виразності основних рухів, природніх жестів, міміки.

5. Під час рухливих ігор та ігор з музичним супроводом.

6. У процесі індивідуальної корекційної роботи.

Під час організації життєдіяльності розумово відсталих дітей дошкільного віку в сім'ї та дошкільному закладі, організації предметного та соціального середовища, всіх видів дитячої діяльності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дошкільників слід враховувати необхідність забезпечення повноцінного фізичного розвитку. У режимі дня дитини повинні бути передбачені заняття з фізичного виховання, ігри та розваги на повітрі, під час проведення яких враховуються регіональні та кліматичні умови.

Заняття з фізичного виховання будуються так, щоб за їх допомогою вирішувалися як загальні, так і корекційні завдання. У заняття включаються фізичні вправи, спрямовані на розвиток всіх основних рухів (ходьба, біг, стрибки, лазіння, повзання, метання), а також загально-розвиваючі вправи, спрямовані на зміцнення м'язів спини, плечового пояса та ніг, координацію рухів, формування правильної постави, розвиток рівноваги та ін.

Стратегія організації фізичного виховання повинна розроблятися з урахуванням фізіологічних механізмів становлення руху в процесі розвитку зростаючого дитячого організму. Довільність, що необхідна для здійснення фізичних рухів та утримання тіла у певному положенні, зміцнює психіку, розвиває взаємодію в діяльності фізичного та психічного. Таким чином, під час виконання фізичних вправ в сім'ї, та на заняттях у дитячому закладі доцільно пропонувати дітям зазначеної категорії основні види рухів у такій послідовності: спочатку рухи на розтягування в положенні лежачи, далі повзання і рухи в положенні низького присіду та на колінах, а потім перехід до вправ у вертикальному положенні (ходьба, лазіння, біг, метання і лише потім стрибки), а вже надалі – рухливі ігри.

Досить важливим аспектом фізичного розвитку і виховання є навчання розумово відсталих дітей-дошкільнят елементам спортивних ігор-розваг. Спортивні ігри сприяють покращенню функції дихання, кровообігу, загартовують, тренують вестибулярний апарат.

У дошкільному закладі режим дня дитини передбачає заняття з фізичного виховання, ігри та розваги на повітрі, окремі процедури, що загартовують, під час проведення яких враховуються регіональні та кліматичні умови. Основною формою навчання дітей рухам визнані заняття, що проводяться інструктором з фізичної культури (або вихователем). У той же час значне місце в системі фізичного виховання займають рухливі ігри, що широко застосовуються музичним керівником на заняттях з музики, ритміки, театралізованої діяльності, а також під час прогулянок, що проводяться вихователем.

Зазвичай, розумово відсталі діти дошкільного віку мають цілий ряд другорядних відхилень у розвитку, в тому числі і фізичному, що найчастіше висловлюється в обмеженому спілкуванні хворих дітей з іншими дітьми та предметами, зниженні рухового режиму і як наслідок — функціональних навантажень, що незадовільно позначається на загальному морфо-функціональному розвитку дитини. Окрім цього, діти мають специфічні порушення моторної сфери, такі як порушення координації, наявність мимовільних співдружних рухів, обмеження тонких маніпуляційних рухів кисті та пальців, неузгодженість просторово-часового сприймання, патологічні шийно-тонічні реакції тощо. Усі зазначені рухові порушення негативно позначаються на рівні прояву таких рухових якостей, як сила, швидкість, спритність, витривалість, гнучкість, що лежать в основі виявлення різних рухових умінь як на заняттях із фізичної культури, так і в повсякденній навчальній та практичній діяльності, а також і в подальшому житті.

Таким чином, метою фізичного виховання в спеціальних дошкільних навчальних закладах для розумово відсталих дітей є створення засобами фізичного виховання умов для формування необхідних вікових стато-локомоторних функцій, корекції наявних специфічних рухових порушень, забезпечення підвищенню якості основних рухів, що в комплексі повинно сприяти нормалізації комунікативних функцій дітей, формуванню предметно-практичних дій, освоєнню мікро- та макросередовища, розвитку мовлення та мислення.

1-й рік навчання та виховання
(___ годин, ___ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
Розділ І. Основні рухи				
1		Ходьба, вправи для рівноваги Ходьба по рівній поверхні. Ходьба в одному напрямі по доріжці, покладеній на підлогу дощці. Ходьба гуртом за вихователем у заданому напрямку. Ходьба в різних напрямках. Ходьба парами, тримаючись за руки. Ходьба поміж предметами. Ходьба по доріжці (завширшки 15 — 20 см). Ходьба по колу, тримаючись за руки. Ходьба приставними кроками правим та лівим боком, руки на поясі. Ходьба по похилій дошці, один край якої піднято над підлогою на 10-15 см (ширина — 25 см, довжина — 1,5-2 м), і сходження донизу по ній. Переступання через палицю або шнур, піднятий на 12-18см над підлогою. Біг	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різновиди основних рухів (ходьба, біг, стрибки, повзання, лазіння); - за допомогою дорослого ходить в одному напрямі по доріжці та по дощечці; - за підтримки дорослого ходить по похилій дошці у різних напрямках; - тримаючись за руку дорослого піднімається на перекинутий догори дном ящик, самостійно сходиться з нього; - за підтримки дорослого переступає через палицю або шнур.	Формування уявлення про види основних рухів. Формування процесів пізнавальної діяльності шляхом ознайомлення вихованців з новими поняттями. Формування навички ходьби. Розвиток інтересу до фізичних рухів та потреби в руховій активності. Збагачення рухового досвіду. Розвиток кінестетичного сприймання. Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ. Формування уявлення щодо власного тіла, його основних частин та їх рухів. Розвиток розуміння прохань-команд, що відображають основні рухи та дії, напрямки руху (вперед, назад, праворуч, ліворуч, вгору, донизу та ін.).

2	Біг гуртом, до 5-ти метрів. Біг з предметами. Біг по колу. Біг по лінії. Біг зі зміною напрямку руху.			Формування навички бігу. Розвиток орієнтування у просторі. Розвиток уміння використовувати простір та перебувати в ньому поруч з іншими.
3	Стрибки Стрибки на двох ногах на місці. Стрибки на двох ногах з просуванням вперед. Стрибки через лінію, мотузку, покладену на підлогу. Стрибки у довжину з місця. Стрибки в обруч, з обруча, покладеного на підлогу. Стрибки з лави (висота 10 — 15 см).	- за наслідуванням бігає до 3-5-ти метрів; - бігає, намагаючись утримувати різні предмети (м'яч, іграшку, мішечок з піском та ін.); - за підказкою дорослого бігає по колу та по визначеній лінії; - бігає під контролем дорослого в різних напрямках;	- за підтримки дорослого стрибає на двох ногах на місці; - тримаючись за руку дорослого намагається стрибати на двох ногах з просуванням вперед; - з допомогою педагога стрибає з лави, через лінію, мотузку, в обруч, з обруча, покладених на підлогу.	Формування стрибкових умінь. Формування уміння виконувати рухи за зразком, за наслідуванням, за сигналом, словесною інструкцією. Формування ритмічності рухів (рівномірна повторюваність та чергування). Розвиток словникового запасу.
4	Кидання Скочування великих м'ячів по похилій поверхні. Кидання (метання) маленьких (тенісних) м'ячів однією рукою (правою чи лівою) на дальність. Прокочування м'яча дорослому двома руками по підлозі з положення сидячи. Кидання м'яча через мотузок (висота	- за допомогою дорослого скочує великі м'ячі по похилій площині; - кидає маленький м'ячик; - під контролем дорослого прокочує м'яч двома руками вихователів; - за допомогою дорослого кидає		Формування навички кидання. Розвиток наочно-образного мислення та зв'язного мовлення на основі формування знань про фізкультурні знаряддя та дії з ними. Формування операційно-технічних навичок рухової діяльності: діяти двома руками (захоплювати, утримувати,

5		1—1,2 м). Повзання та лазіння Повзання з опорою на долоні та коліна. Повзання поміж двох ліній (ширина 50 – 70 см); Перелізання через колоду. Пролізання під шнуром (висота 50 см). Лазіння по похилій драбинці (до 1-1,5 м) приставним кроком і спускання донизу.	м'яч через мотузок. - під контролем дорослого повзає з опорою на долоні та коліна; - за допомогою та під контролем дорослого повзає поміж двох визначених ліній; - за допомогою дорослого підповзає під шнур; - за допомогою дорослого залазить на похилу драбину та намагається спускатися.	кидати, котити і т.п.). Формування навичок повзання та лазіння. Виховання організованості, дисциплінованості. Виховання інтересу до запропонованих фізичних вправ та ігор. Виховання позитивного емоційного ставлення до виконання фізичних рухів.
Розділ II. Загальнорозвивальні та коригуючі вправи				
6		Вправи для рук та плечового поясу. Піднімання рук вперед, донизу, догори. Розкачування руками вперед-назад. Помахи кистями догори — донизу.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні вправи для рук та плечового поясу; - проявляє інтерес до виконання вправ; - за допомогою дорослого приймає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією;	Формування кінестетичних відчуттів. Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ. Розвиток координації рухів обох рук, рук та ніг. Розвиток полісенсорного сприймання. Розвиток усвідомленості, швидкості й точності сприйняття образно-вербальної інформації. Стимулювання активності та самостійності вихованців на

7		Вправи для тулуба Нахили вперед. Повороти праворуч (ліворуч), назад. Повороти з положення на спині на бік, на живіт, на другий бік і знову на спину. Нахили з положення сидячи уперед.	- має уявлення про різні вправи для тулуба; - проявляє інтерес до виконання ігрових вправ; - за допомогою педагога приймає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією;	занятті. Розвиток регулюючої функції мовлення на основі розуміння правил виконання фізичних вправ та ігрових завдань. Розвиток оперативної пам'яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування послідовності виконання рухів вправи. Корекція просторової орієнтації та просторових уявлень. Виховання інтересу до запропонованих фізичних вправ. Формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації. Розвиток уміння пригадувати вивчений матеріал. Розиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Розвиток готовності прийняти вербальну допомогу під час виконання рухових дій. Виховання організованості, дисциплінованості. Розвиток активного мовлення та збагачення словникового запасу на
8		Вправи для ніг Підтягування з положення сидячи ніг до себе, згинаючи в колінах. Присідання, тримаючись за палицю, обруч, спинку стільця. Присідання без підтримки. Почергове піднімання правої, лівої ноги, згинаючи їх у колінах. Крокування праворуч-ліворуч, руки на поясі. Ходьба по кімнаті, високо піднімаючи коліна.	- має уявлення про рухові вправи для ніг; - проявляє інтерес до виконання вправ; - за допомогою дорослого приймає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією;	
9		Вправи з корекції позотонічних реакцій. Повороти голови праворуч (ліворуч), вгору (донизу).	- має уявлення про рухові вправи;	

10		Кругові оберти головою праворуч та ліворуч почергово. Вправи для розвитку координації рухів. Почергове перенесення ноги (з положення сидючи) через палицю, в одну та другу сторону. Нахили вперед, сидючи на дитячому стільці Згинання ніг у колінах з положення сидючи. Вправи для корекції постави.	- проявляє інтерес до виконання вправ; - за допомогою дорослого приймає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією; - має уявлення про різні вправи для розвитку координації рухів; - проявляє інтерес до виконання вправ; - за допомогою дорослого приймає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією;	матеріалі фізичних вправ. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Розвиток стійкості уваги, можливості її розподілу та переключення. Розвиток зорово-моторної координації, простежування поглядом за рухами різних частин тулуба. Розвиток спостережливості. Формування вміння наслідувати різні рухи під час фізичних вправ. Виховання інтересу до участі в колективному виконанні фізичних рухів. Виховання позитивних вольових (стриманність) та моральних (доброзичливість, емпатійність) рис особистості. Корекція вад постави. Стимулювання рухової активності. Удосконалення навички рухової дії. Формування координаційних здібностей. Виховання навичок правильної
11		Лежачи на спині, рухи рук в сторони, догори, донизу. Те ж саме на животі. Оплески долонями за спиною та над головою, незгинаючи рук. Рухи рук з обручем донизу, догори. Згинання та розгинання спини, наслідуючи рухам кицьки.	- проявляє інтерес до виконання вправ; - за допомогою дорослого приймає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією; - має уявлення про рухові завдання для корекції постави; - проявляє інтерес до виконання вправ; - з допомогою дорослого приймає відповідне вихідне положення;	

			- частково самостійно виконує вправи; - виконує рухові дії за словесною інструкцією та за зразком;	поведінки, дисциплінованості.
		Розділ III. Прикладні вправи		
12		Вправи для дрібної моторики пальців та сумісних дій рук. Рухи рук вперед, повертаючи долоні догори — донизу. Рухи рук вперед з поворушенням пальцями. З різних положень рук стискання та розгинання пальців. Намотування мотузки (завдовжки 2—3 м) на палицю.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про ігрові вправи для кінцівок рук та пальців; - виконує серію рухів для розвитку дрібної моторики (разом з дорослим, за наслідуванням, за зразком); - намагається за запитаннями педагога оцінювати власні рухи.	Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ. Формування вміння виконувати за наслідуванням різні рухи кінцівок та пальців рук, прослідковуючи за допомогою зорового аналізатора. Розвиток усвідомленості, швидкості й точності сприйняття образно-вербальної інформації. Розвиток словникового запасу. Формування комунікативних умінь. Розвиток емоційного ставлення до почутого та відтвореного.
13		Вправи для розвитку цілеспрямованості рухів. Кидання м'яча в обруч, який лежить на підлозі (відстань 1,5 — 2 м). Стрибки з оплесками та крокування Проповзання поміж ніжок стільця 2—3 м.	- має уявлення про ігрові вправи для розвитку цілеспрямованості рухів; - виконує серію рухів з м'ячем та обручем (разом з дорослим, за наслідуванням, за зразком); - з допомогою педагога намагається орієнтуватися в просторі кімнати; - розуміє прохання-команди.	Формування вміння аналізувати інформацію педагога. Стимулювання активності та самостійності під час ігор з педагогом та ішими дітьми. Розвиток емоційного сприймання. Формування вміння орієнтуватися у просторі, починати та закінчувати рухи одночасно з музикою.

14		Танцювально-ритмічні вправи. Початок та закінчення рухової діяльності відповідно до звучання музики. Ритмічна ходьба та біг під музику. Підскоки на двох ногах (пружинити ногами, трохи присідаючи). Притоптування ногами в такт музиці. Повороти кистями рук та плескання в долоні в такт музиці.	- має уявлення про танцювально-ритмічні рухи та вправи; - виконує за зразком та словесною інструкцією рухи під музичний супровід, плескає в долоні; - позитивно емоційно реагує на виконання танцювальних рухів; - з допомогою педагога супроводжує рухи приговорюванням коротеньких віршиків та потішок.	Виховання позитивного ставлення до виконуваної ігрової діяльності. Виховання спритності та самостійності. Розвиток усвідомленості сприйняття образно-вербальної інформації. Формування потреби контролювати та оцінювати власні рухи. Виховання культури поведінки та інтересу до танцювально-рухливих, хороводних ігор. Виховання спритності та витривалості. Виховання навичок правильної поведінки, дисциплінованості.
15		Розділ IV. Рухливі та спортивні ігри-розваги		
		<i>Ігри з бігом</i> „Птахи та автомобіль”, „Літаки”, „Курочка-чубатурочка”, „Машини”, „Миші та кіт”. <i>Ігри зі стрибками</i> „Пружинки”, „Стрибни через паличку”, „Стрибни в коло”, „Стрибай — плескай”. <i>Ігри з повзанням та лазінням</i> „Доповзи до брязкальця”, „Збери	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні види рухливих ігор; - за підказкою дорослого намагається діяти за правилами гри; - за допомогою дорослого застосовує відомі ігри під час самостійної ігрової діяльності;	Формування інтересу до рухливих ігор. Розвиток виразності рухів в процесі рухливих ігор та ігрових вправ. Розвиток швидко-силових якостей. Активізація рухової діяльності за допомогою різних ігрових вправ. Розвиток словникового запасу,

		кільця”, „До мишки в гості”. <i>Ігри з метанням та ловлею</i> „Кинь та дожени”, „Хто далі кине м'яч”, „Скоти з гори”, „Кинь через мотузочок”. <i>Катання на санчатах</i> (за наявності умов закладу) Катання один одного. Катання на санчатах з невеличкої гори (сидячи, лежачи на животі).	- намагається самостійно грати, використовуючи атрибутику рухливих ігор (каталки, візочки, автомобілі, літаки та т.п.). - має уявлення про застосування санчат; - знає правила поведінки під час катання на санчатах; - реагує на прохання-команди; - виконує дії за наслідуванням; - за запитаннями педагога намагається розповідати про виконувану діяльність.	комунікативних вмінь та образного мислення. Формування умінь діяти за правилами, взаємодіяти один з одним; діяти за визначеним сигналом у рухливих іграх. Формування вміння самостійно змінювати напрямок руху. Виховання поваги та дбайливого ставлення один до одного під час колективної рухової діяльності. Виховання спритності та витривалості.
16		Розділ V. Виховання культурно-гігієнічних навичок (Основи здоров'я)		
		<i>Під час умивання</i> Підставляння рук під струмінь води, змивання мильної піни з рук, використання рушника. <i>Під час годування</i> Сідання на стілець, пиття з чашки, утримування її обома руками, споживання їжі ложкою, вживання хліба з рідкою стравою, застосування	<i>Вихованець:</i> - з допомогою дорослого користується предметами особистої гігієни: милом, рушником, серветкою та носовою хусточкою; - намагається самостійно сідати на стільчик; - за підтримки дорослого п'є з чашки, споживає їжу ложкою;	Формування елементарних гігієнічних навичок. Формування елементів самостійності.

		серветки, подяка після споживання їжі, вставання з-за столу, присування стільця. Своєчасне повідомлення (вербальне та невербальне) про потребу сісти на горщик. Використання носової хустинки (з допомогою дорослого).	- повідомляє (жестами, голосом) про фізіологічні потреби.	Розвиток мислення, словникового запасу, дрібної моторики рук. Формування культури поведінки під час годування. Виховання інтересу та позитивного ставлення до культурно-гігієнічних та режимних моментів. Формування естетичних відчуттів. Виховання поваги до однолітків.
--	--	---	--	---

2-й рік навчання та виховання
(___ годин, ___ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
		Розділ І. Основні рухи		
1		Ходьба Навчання різним видам ходьби. Ходьба по залі в колоні по одному. Ходьба шеренгою з однієї сторони майданчика на другу. Ходьба на носках, руки на поясі. Ходьба високо піднімаючи коліна. Ходьба „змійкою” навколо перешкод. Ходьба приставними кроками, правим та лівим боком.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні види ходьби; - під контролем педагога ходить по залі; - за підтримки дорослого ходить на носках, тримаючи руки на поясі; - намагається ходити „змійкою” навколо перешкод; - за підказкою дорослого ходить приставними кроками, правим та лівим боком.	Формування навичок різних видів ходьби. Розвиток процесів пізнавальної діяльності шляхом ознайомлення вихованців з новими поняттями. Збагачення рухового досвіду. Розвиток кінестетичного сприймання. Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ. Розвиток інтересу до фізичних рухів та потреби в руховій активності.
2		Біг Біг по залі в колоні по одному. Біг по колу парами, взявшись за руки. Біг з одного майданчика на інший. Біг у чергуванні з ходьбою.	- за словесною інструкцією дорослого бігає по колу в парі з іншими, тримаючись за руки; - під контролем педагога почергово змінює біг на ходьбу.	Формування навички бігу Формування уявлення щодо власного тіла, його основних частин та їх рухів. Розвиток розуміння прохань-команд, що відображають основні рухи та дії, напрямки руху (вперед, назад, праворуч, ліворуч, вгору, донизу)
3		Стрибки		

4	Стрибки на двох ногах на місці (ноги разом — ноги нарізно), руки на поясі. Стрибки на двох ногах на місці та з просуванням уперед, руки перед грудьми . Стрибки в обруч, який лежить на підлозі. Перестрибування через мотузок (висота до 5 см). Стрибки з ноги на ногу з просуванням уперед, руки на поясі. Стрибки на одній нозі на місці та з просуванням уперед Кидання, ловля, метання Прокочування м'яча один одному в положенні сидячи ноги нарізно (відстань до 2-х метрів). Кидання м'яча двома руками від грудей уперед. Кидання м'яча двома руками з-за голови. Ловіння м'яча, який кидає вихователь. Підкидання м'яча двома руками знизу та ловіння його. Перекидання м'яча двома руками знизу через мотузок (висота 1 - 1,3м). Метання тенісного м'яча правою та лівою рукою на дальність.	- стрибає на двох ногах на місці та з допомогою педагога – з просуванням уперед; - з допомогою дорослого виконує стрибки в обруч; - тримаючись за руку дорослого перестрибує через мотузок; - за наслідуванням виконує стрибки на одній нозі. - за словесною інструкцією котить м'яч дорослому (дитині) з положення сидячи, ноги нарізно; - за допомогою дорослого кидає м'яч двома руками від грудей та з-за голови; - намагається ловити м'яч; - підкидає м'яч двома руками знизу та намагається ловити його; - намагається за підказкою педагога перекидати м'яч двома руками знизу через мотузок; - за допомогою педагога метає тенісний м'ячик правою та лівою	та ін.). Формування стрибкових умінь. Розвиток просторового орієнтування. Формування умінь виконувати рухи за зразком, за наслідуванням, за сигналом, словесною інструкцією. Формування ритмічності рухів (рівномірна повторюваність та чергування). Розвиток словникового запасу та комунікативних умінь. Виховання інтересу до запропонованих фізичних вправ та ігор. Формування навичок кидання, метання та ловлі. Розвиток наочно-образного мислення та зв'язного мовлення на основі формування знань про фізкультурні знаряддя та дії з ними. Розвиток спостереження на основі формування вмінь розпізнавати різні види рухів Формування вміння спокійно поводитись під час фізичних вправ та рухів.
---	--	---	--

5		Повзання та лазіння Повзання у колінно-ліктьовій позиції по прямій. Повзання у колінно-ліктьовій позиції поміж розставлених предметів Повзання по гімнастичній лаві. Переповзання через гімнастичну лаву. Проповзання поміж ніжками стільця. Лазіння по гімнастичній стінці під контролем дорослого. Підлізання під натягнуту мотузку (висота 40—50см).	рукою. - повзає по прямій; - повзає поміж предметів, іграшок; - за допомогою дорослого повзає по гімнастичній лаві, переповзає через неї; - намагається за допомогою педагога проповзати між ніжками стільця; - має уявлення про функційне призначення гімнастичної стінки; - з допомогою педагога намагається лазити по гімнастичній стінці.	Формування операційно-технічних навичок рухової діяльності. Формування навичок повзання та лазіння. Формування усвідомленості сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації. Формування асоціативного мислення на основі ознайомлення з новими поняттями та руховими діями. Корекція емоційно-вольової сфери шляхом формування потреби зберігати рівновагу в ситуаціях успіху та невдачі. Формування умінь рухатись поруч з іншими. Виховання стриманості та поміркованості. Виховання організованості, дисциплінованості. Виховання позитивного емоційного ставлення до виконання фізичних рухів. Формування самостійності під час рухової діяльності. Формування діалогічного та зв'язного мовлення.
---	--	--	---	--

Розділ II. Загальнорозвивальні та коригуючі вправи				
6		Вправи для рук та плечового поясу Одночасні рухи рук догори; вперед, в сторони, на пояс, до плечей, донизу. Те ж саме, з предметами. Схресні широкі розмахування руками вгору над головою. Те саме, донизу перед собою. Плескання в долоні (руки поперед себе, вгорі та за спиною).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про значення вправ для рук та плечового поясу; - за проханням педагога піднімає руки догори; - за зразком виконує нескладні вправи для плечового поясу; - за наслідуванням плескає в долоні; - емоційно та з зацікавленістю включається у рухову діяльність; - приймає завдання та з допомогою дорослого виконує рухову дію;	Формування кінеститичних відчуттів. Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ. Розвиток координації рухів обох рук, рук та ніг. Розвиток полісенсорного сприймання. Виховання сумлінності та відповідальності
7		Вправи для тулуба Нахили тулуба праворуч, ліворуч. Повороти тулуба праворуч, ліворуч. Прокочування, нахилившись уперед, попереду від себе великого м'яча. Піднімання та опускання ніг з положення лежачи на спині. Перекладання м'яча руками з правого боку на лівий з положення сидячи на підлозі.	- має уявлення про значення вправ для тулуба; - самостійно під контролем педагога виконує нескладні вправи (нахили та повороти) для тулуба; - за допомогою педагога виконує вправи з м'ячем; - намагається притримуватися правил та послідовності виконання вправ; - зберігає інтерес до процесу	Стимулювання активності та самостійності під час виконання вправ для тулуба. Розвиток просторової орієнтації. Розвиток регулюючої функції мовлення на основі розуміння правил виконання фізичних вправ та ігрових завдань. Розвиток оперативної пам'яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування послідовності виконання рухів вправ для тулуба.

8		Вправи для ніг Крокування вперед широкими кроками. Те ж саме – назад, праворуч та ліворуч. Присідання, тримаючись руками за опору (спинка стільця, гімнастична палиця, обруч та ін.). Виконання погладжувальних рухів ступнею правої/лівої ноги від коліна донизу 3—4 рази. Почергове піднімання та опускання ніг.	виконання вправ; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - має уявлення про види вправ для ніг; - за підтримки педагога виконує випади (широкий крок) уперед, назад, в різні боки; - за зразком намагається виконувати погладжувальні рухи ногами; - лежачи на спині виконує рухи почергового піднімання та опускання ніг; - з допомогою педагога словесно визначає власні рухові дії;	Формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації. Розвиток умінь пригадувати вивчений матеріал. Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Розвиток готовності прийняти вербальну допомогу під час виконання рухових дій. Виховання позитивних вольових (стриманність) та моральних (доброзичливість, емпатійність) рис особистості. Розвиток активного мовлення та збагачення словникового запасу на матеріалі фізичних вправ з нормалізації позо тонічних реакцій. Виховання самостійності. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Розвиток стійкості уваги, можливості її розподілу та переключення. Розвиток спостережливості.
9		Вправи з нормалізації позотонічних реакцій Повороти голови праворуч-ліворуч, руки в сторони, вперед. Нахили голови праворуч-ліворуч. Рухи рук вперед, в сторони, вгору з одночастим прямим утриманням голови.	- має уявлення про види вправ з нормалізації позотонічних реакцій; - за словесною інструкцією педагога займає відповідне вихідне положення; - частково самостійно виконує нескладні рухові вправи; - з допомогою педагога словесно визначає власні рухові дії; - зберігає інтерес до процесу	

10		Вправи для розвитку координації рухів Перекидання м'яча навколо себе, праворуч та ліворуч. Перестрибування через прапорець, Лежачи на спині рухи рук з палицею вгору, те ж саме – в положенні на животі.	виконання вправ; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - має уявлення про види вправ для розвитку координації рухів; - за зразком намагається самостійно виконувати елементи рухових вправ; - за підказкою педагога використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'яч, палицю, прапорці); - намагається притримуватися правил та послідовності виконання вправ; - зберігає інтерес до процесу виконання вправ;	Виховання інтересу до участі в колективному виконанні фізичних рухів. Корекція просторової орієнтації та просторових уявлень. Розвиток координації рухів. Виховання витривалості.
11		Вправи для корекції постави Підтягування на руках, лежачи на животі, по похилій дошці (висота піднятого краю 30—40 см). Прокочування м'яча вихователю з положення м'яча на животі. Прокочування м'яча один одному з положення сидячи, спина пряма. Ходьба з гімнастичною палицею за спиною. Піднімання обруча угору,	- має уявлення про вправи для корекції постави; - за підказкою дорослого використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'яч, гімнастичну палицю, обруч); - відповідає на запитання дорослого стосовно виконуваної дії;	Корекція вад постави. Формування наочно-дійового мислення. Формування вміння наслідувати різні рухи під час фізичних вправ. Розвиток зорово-моторної координації, простежування поглядом за рухами різних частин тулуба. Стимулювання рухової активності.

12		прогинаючись та відставляючи почергово праву та ліву ногу назад на носок. Вправи для корекції функції ступні Згинання та розгинання пальців ніг в положенні сидючи, лежачи Одночасні повороти ступней праворуч, ліворуч. Одночасне зведення та розведення ступней. Згинання та розгинання ступней, почергово та одночасно в положенні лежачи на спині Дихальні вправи Рухи рук вперед — вдих, донизу — видих., в положенні лежачи на спині. Вимовляння звуків під час видиху. Швидке схрещування рук перед грудьми, плескання долонями по плечах. Кругові рухи прямими руками, схрещуючи їх перед собою та промовляючи різні звуки. Стрибки уперед з промовлянням звуків.	- намагається самостійно виконувати нескладні рухи; - зберігає інтерес до процесу виконання вправ; - має уявлення про вправи для корекції функції ступні; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням займає відповідне вихідне положення; - самостійно виконує нескладні вправи з повороту, згинання та розгинання ступней. - має уявлення про види та значення дихальних вправ; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - супроводжує власні рухи мовленням; - самостійно виконує ігрові завдання; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням займає відповідне вихідне положення; - проявляє емоційне задоволення від процесу виконання вправ та ігрових завдань.	Корекція вад функції ступні Удосконалення навички рухової дії. Формування координаційних здібностей. Виховання спритності, витривалості. Формування навички правильного дихання (вдих та видих). Розвиток мислення та пам'яті на основі вивчення послідовності виконання дихальних вправ. Розвиток регулюючої функції мовлення. Виховання навичок правильної поведінки, дисциплінованості. Виховання позитивного ставлення до виконуваної рухової діяльності
13		прогинаючись та відставляючи почергово праву та ліву ногу назад на носок. Вправи для корекції функції ступні Згинання та розгинання пальців ніг в положенні сидючи, лежачи Одночасні повороти ступней праворуч, ліворуч. Одночасне зведення та розведення ступней. Згинання та розгинання ступней, почергово та одночасно в положенні лежачи на спині Дихальні вправи Рухи рук вперед — вдих, донизу — видих., в положенні лежачи на спині. Вимовляння звуків під час видиху. Швидке схрещування рук перед грудьми, плескання долонями по плечах. Кругові рухи прямими руками, схрещуючи їх перед собою та промовляючи різні звуки. Стрибки уперед з промовлянням звуків.	- намагається самостійно виконувати нескладні рухи; - зберігає інтерес до процесу виконання вправ; - має уявлення про вправи для корекції функції ступні; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням займає відповідне вихідне положення; - самостійно виконує нескладні вправи з повороту, згинання та розгинання ступней. - має уявлення про види та значення дихальних вправ; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - супроводжує власні рухи мовленням; - самостійно виконує ігрові завдання; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням займає відповідне вихідне положення; - проявляє емоційне задоволення від процесу виконання вправ та ігрових завдань.	Корекція вад функції ступні Удосконалення навички рухової дії. Формування координаційних здібностей. Виховання спритності, витривалості. Формування навички правильного дихання (вдих та видих). Розвиток мислення та пам'яті на основі вивчення послідовності виконання дихальних вправ. Розвиток регулюючої функції мовлення. Виховання навичок правильної поведінки, дисциплінованості. Виховання позитивного ставлення до виконуваної рухової діяльності

Розділ III. Прикладні вправи				
14		Вправи для розвитку дрібної моторики пальців та сумісних дій рук Згинання та розгинання пальців рук. Відведення кистей зі зрушенням предметів (мішечок з піском, куб та ін.) з місця. Відведення рук вперед, вгору, кисті в „замок” Імітація гри на барабані. Рухи рук з м'ячем.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про вправи для розвитку дрібної моторики та сумісних дій рук; - за допомогою педагога виконує вправи для кистей рук; - за наслідуванням виконує відповідні рухи руками; - намагається самостійно скласти кисті у „замок”; - використовує під контролем педагога необхідне дидактичне знаряддя; - на прохання педагога виконує знайомі рухи та вправи;	Формування усвідомленості сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації. Формування активності під час спілкування та рухової взаємодії. Виховання відповідальності. Виховання доброзичливості, поваги до дорослих та дітей. Виховання вміння уникати конфліктів.
15		Вправи для розвитку цілеспрямованості рухів Ходьба по гімнастичній лаві з м'ячем у руках, зістрибування, приземлившись на дві ноги та кидання м'яча будь-яким способом у ціль (кегли, піраміда та ін.). Проповзання з тенісним м'ячем у руках між ніжками стільця, вставання, кидання м'яча однією рукою в різнокольорову ціль (пірамідка, іграшка). Повороти праворуч (ліворуч), кидання м'яча об підлогу та ловіння його.	- має уявлення про значення та необхідність рухової активності. - має уявлення про вправи для розвитку цілеспрямованості рухів; - за підказкою дорослого використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'ячі, кеглі); - виконує знайомі ігрові дії та вправи на прохання дорослого.	Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння. Формування навичок самоконтролю. Стимулювання мовленнєвої активності в процесі виконання рухових вправ (використання вербальних та невербальних засобів). Виховання позитивного ставлення до виконуваної рухової

16		Танцювально-ритмічні вправи Ходьба та біг під музику. Початок та закінчення рухів відповідно музичній фразі, звучанню музики. Виконання образних рухів „Як мишка ходить”, „Як стрибає зайчик” і т. п. У такт музиці плескання в долоні, притоптування однією ногою, стрибки на двох ногах з рухом уперед, повертаючи кисті рук.	-саморстійно ходить та бігає під музичних супровід; - за підказкою дорослого починає та закінчує рух відповідно звучанню музики; - жестами імітує образні рухи птахів, тварин; - за допомогою дорослого намагається рухатися у такт музиці. - проявляє емоційне задоволення від процесу виконання вправ та ігрових завдань під музичний супровід.	діяльності Корекція емоційно-вольової сфери, розвиток зв'язного та діалогічного мовлення. Формування навичок самоконтролю. Розвиток координації рухів, сенсомоторних навичок. Виховання вольових (довільність поведінки) та моральних (доброзичливість, чемність тощо) рис характеру.
17		Розділ IV. Рухливі та спортивні ігри-розваги		
		<i>Ігри з бігом</i> „Кіт та миші”, „Карусель”, „У ведмедя у барлозі”, „Кури на городі”, „Скоріше в коло”. <i>Ігри зі стрибками</i> „Стрибай — плескай”, „Не замочи ніг”, „Коники”, „Птахи в гніздах”. <i>Ігри з повзанням та лазінням</i> „Кошенята та хлоп'ята”, „Проповзи по місточку”, „Крута гора”, „Будь обережним”, „Доповзи до іграшки”. <i>Катання на санчатах</i>	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про види рухливих ігор (сюжетні, безсюжетні, з правилами, ігри-розваги) - за необхідності з допомогою дорослого використовує під час рухливих ігор народні примовки, лічилки, загадки тощо;	Формування позитивного відношення до рухливих ігор. Формування у дітей вміння діяти за правилами, взаємодіяти один з одним у процесі колективних дидактичних ігор. Розвиток запам'ятовування та адекватного відтворення інформації на основі вивчення правил гри. Збагачення словникового запасу. Формування потреби застосовувати набуті ігрові

		(за наявності умов закладу) Катання на санчатах з гори сидячи. Способи гальмування під час спуску з гори. Підйом із санчатами на гору.	- намагається самостійно спускатись на санчатах та підніматись на горку; - емоційно із задоволенням реагує на процес катання на санчатах;	знання під час самостійної ігрової діяльності. Розвиток готовності прийняти вербальну (запитання педагога) та наочну (картинки, предмети) допомогу. Формування усвідомленості сприймання шляхом ознайомлення з основними властивостями і якостями спортивного знаряддя, врахування їх під час виконання ігрових завдань. Корекція емоційно-вольової сфери на основі формування потреби опановувати своїми почуттями під час виконання правил та ігрових завдань. Стимулювання активності та самостійності в ігровій діяльності. Виховання доброзичливості, поваги до дорослих та дітей. Виховання вміння уникати конфліктів.
18		Розділ V. Основи здоров'я		
		Основні ознаки забруднення власного тіла (рук, обличчя).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про способи	Розвиток наочно-образного мислення. Розвиток дрібної моторики.

	Культурно-гігієнічні заходи догляду за власним тілом (вмивання обличчя, миття рук, відвідання туалету). Ознаки охайності зовнішнього вигляду (чистий одяг, руки). Культура поведінки під час приймання їжі (поза за столом, використання серветки, користування ложкою, щільне пережовування страви, ввічливість). Зміцнення власного здоров'я шляхом виконання вправ ранкової гімнастики, загартовування.	догляду за власним тілом; - за допомогою дорослого виявляє основні ознаки забруднення власного тіла (рук, обличчя) та неохайності зовнішнього вигляду, намагається їх усунути; - за вказівкою дорослого намагається самостійно вмиватися, мити руки; - за допомогою педагога користується рушником; - має уявлення про правила поведінки за столом під час споживання їжі; - під контролем дорослого намагається їсти самостійно та охайно, добре пережовувати їжу, тримати ложку в руці, користуватися серветкою, виходити з-за столу тільки поївши, тихо підсувати стілець, дякувати; - намагається супроводжувати дії мовленням; - із задоволенням виконує вправи ранкової гімнастики та	Формування організаційних умінь. Формування аналітико-синтетичної діяльності мозку, процесів порівняння та співставлення. Формування потреби дбати про себе, чистоту свого тіла. Формування навички самостійного приймання їжі. Розвиток вміння використовувати допомогу (вербальну, наочну). Формування самоконтролю в процесі виконання правил особистої гігієни. Формування комунікативних умінь під час ознайомлення з ознаками охайності зовнішнього вигляду. Виховання культури поведінки. Виховання ввічливості, дбайливого ставлення до себе та інших.
--	--	--	---

			загартувуючі процедури (повітряні та сонячні ванни, обтирання прохолодною водою).	
--	--	--	---	--

3-й рік навчання та виховання
(___ годин, ___ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
Розділ І. Основні рухи				
1		Ходьба Ходьба на носках, на п'ятках, руки на пояс. Ходьба на зовнішній стороні ступні, руки на пояс, руки за голову. Ходьба дрібним та широким кроком. Ходьба з різними положеннями рук: вперед, в сторони. Вгору. Ходьба по колу із зміненням напрямку. Ходьба приставним кроком.	<i>Вихованець:</i> - під час сумісної рухової діяльності з педагогом ходить по колу із зміненням напрямку; - за проханням дорослого демонструє різні вправи з ходьби; - намагається виконувати вправи самостійно; - на наслідуванням ходить приставним кроком;	Стимулювання розвитку рухової активності. Збагачення уявлень про різні види основних рухів. Закріплення уявлень про основні частини тіла. Збагачення рухового досвіду з ходьби. Збагачення кінеститичного досвіду, вдосконалення кінеститичного сприймання. Розвиток рухової пам'яті. Розвиток зорово-просторової орієнтації. Розвиток швидкості та швидкості рухів під час бігу. Розвиток кінеститичного сприймання. Розвиток інтересу до фізичних рухів та потреби в руховій активності.
2		Біг Біг по черговому з ходьбою. Біг у колоні по одному та парами. Оббігання предметів, що виставлені в один ряд. Біг зі зміною ведучого. Біг по вузькій доріжці між лініями (завширшки 20—30 см). Біг у різних напрямках. Стрибки	- за словесною інструкцією дорослого виконує різні види бігу; - під час рухової діяльності орієнтується в просторі кімнати, фізкультурної зали; - із задоволенням виконує знайомі вправи з використанням бігу;	

3	Підскоки вгору на місці, ноги разом — ноги нарізно. Підскоки на місці з поворотами праворуч/ліворуч. Стрибки на двох ногах з просуванням уперед, руки на пояс. Стрибки в довжину з місця Стрибки з обруча в обруч, який лежить на підлозі. Зістрибування з висоти 20—30 см. Стрибки на одній нозі з просуванням уперед.	- за підказкою педагога виконує вправи з підскоками та стрибками; - з допомогою дорослого підстрибує на двох ногах з просуванням уперед; - тримаючись за руку дорослого зістрибує з лави (висота 20-30 см.); - намагається виконувати стрбки за словесною інструкцією педагога;	Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ з підскоками та стрибками. Збагачення уявлення щодо власного тіла, його основних частин та їх рухів. Розвиток розуміння прохань-команд, що відображають основні рухи та дії, напрямки руху (вперед, назад, праворуч, ліворуч, вгору, донизу та ін.). Розвиток просторового орієнтування.
4	Кидання, ловіння, метання Прокочування м'яча один одному однією рукою. Закочування м'яча у ворота (ширина 50—60 см) з відстані 2—2,5 м. Прокочування м'яча однією рукою з попаданням у предмети. Кидання м'яча на землю та ловіння м'яча двома руками. Кидання м'яча з положення стоячи двома руками з-за голови. Кидання м'яча двома руками знизу та його ловіння. Відбивання м'яча об підлогу двома руками, стоячи на одному місці.	- за допомогою педагога займає відповідне вихідне положення для виконання вправ; - кидає м'яч на підлогу та намагається ловити його двома руками; - за зразком кидає м'яч двома руками з-за голови; - за наслідуванням кидає м'яч двома руками знизу; - намагається за допомогою дорослого ловити та відбивати м'яч двома руками;	Формування навичок кидання, метання та ловіння Формування уміння виконувати рухи за зразком, за наслідуванням, за сигналом, словесною інструкцією. Формування ритмічності рухів (рівномірна повторюваність та чергування).
5	Повзання та лазіння Повзання в позиції „коліна-ліктя” на		Формування асоціативного мислення на основі ознайомлення з новими поняттями та руховими діями. Розвиток наочно-образного

		відстань 12 м. Почергове повзання у колінно-ліктьовій позиції з підповзанням під мотузку, дугу, палицю, підняту на висоту 35—40 см. Підлізання під мотузку, піднятий на висоту 50—60 см, не торкаючись руками підлоги. Пролізання в обруч, піднятий на висоту 20—25 см від підлоги Повзання по лаві у колінно-ліктьовій позиції. Лазіння по гімнастичній драбині вгору та донизу. Під час лазіння по гімнастичній стінці перехід з прольоту на проліт приставними кроками.	- під контролем педагога повзає, спираючись на коліна та лікті; - емоційно та із зацікавленістю включається у рухову діяльність; - з допомогою дорослого намагається підповзати під мотузку та палицю; - за підтримки дорослого повзає по лаві; - під контролем та за підтримки педагога лазить по гімнастичній драбині, пересуваючись приставними кроками; - із задоволенням виконує знайомі вправи з підповзання, повзання та лазіння з частковою допомогою дорослого.	мислення та зв'язного мовлення на основі формування знань про фізкультурні знаряддя та дії з ними. Формування вміння спокійно поводитись під час фізичних вправ та рухів. Формування операційно-технічних навичок повзання та лазіння. Формування усвідомленості сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації. Виховання організованості, дисциплінованості. Виховання інтересу та позитивного емоційного ставлення до виконання фізичних рухів. Корекція емоційно-вольової сфери. Формування умінь рухатись поруч з іншими. Виховання стриманості та поміркованості. Формування самостійності під час рухової діяльності. Формування діалогічного та зв'язного мовлення.
--	--	---	---	--

				Розвиток спостереження на основі формування вмінь розпізнавати різні види рухів.
		Розділ II. Загальнорозвивальні та коригуючі вправи		
6		Вправи для рук та плечового поясу Піднімання кистей рук вгору. Піднімання ліктів вгору. Махи руками. Відведення (ривками) прямих рук назад. Почергова зміна положення рук схрещених перед грудьми. Потягування, піднімаючись на носки.	<i>Вихованець:</i> - емоційно та із зацікавленістю включається у рухову діяльність; - ознайомлений з різними варіантами вихідних положень відповідно певним вправам для рук та плечового поясу; - за словесною інструкцією та зразком наслідує відповідні вихідні положення вправ; - намагається притримуватися правил виконання вправ, змінює свою поведінку за словесною інструкцією; - зберігає інтерес до процесу рухової діяльності, реагує на зауваження з боку дорослого; - наслідує дії дорослого;	Формування кінестетичних відчуттів. Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ. Розвиток координації рухів обох рук, рук та ніг. Розвиток полісенсорного сприймання. Стимулювання активності та самостійності вихованців на занятті. Розвиток регулюючої функції мовлення на основі розуміння правил виконання фізичних вправ та ігрових завдань. Розвиток оперативної пам'яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування послідовності виконання рухів вправи. Корекція просторової орієнтації та просторових уявлень. Формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації.
7		Вправи для тулуба Нахили тулуба праворуч/ліворуч. Те ж саме з положення „руки вгору”.	- має уявлення про вправи для тулуба; - за словесною інструкцією	

8		Нахили вперед з намаганням доторкнутись пальцями рук до підлоги. Нахили вперед, почергово торкаючись пальцями рук носків ніг. Вправи для ніг Піднімання навшпиньки. Присідання, руки вперед. Присідання з прапорцями, вставання. Імітація їзди на велосипеді з положення лежачи на спині. Випади вперед — праворуч/ліворуч. Згинання ніг у колінах, лежачи на спині.	займає відповідне вихідне положення; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - виконує рухи за зразком; - за проханням дорослого намагається коментувати виконувану дію; - має уявлення про види вправ для ніг; - за підтримки педагога виконує присідання; - за зразком намагається імітувати рухи велосипедиста; - виконує за зразком випади вперед, в сторони; - з допомогою педагога словесно визначає власні рухові дії; - за підтримки дорослого згинає ноги в колінах лежачи на спині; - зберігає інтерес до процесу виконання вправ; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - має уявлення про вправи для корекції позотонічних реакцій; - за словесною інструкцією	Розвиток уміння пригадувати вивчений матеріал. Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Розвиток готовності прийняти вербальну допомогу під час виконання рухових дій. Виховання позитивних вольових (стриманність) та моральних (доброзичливість, емпатійність) рис особистості. Розвиток активного мовлення та збагачення словникового запасу на матеріалі фізичних вправ. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Розвиток стійкості уваги, можливості її розподілу та переключення. Розвиток спостережливості. Виховання інтересу до участі в
9		Вправи для корекції позотонічних реакцій Контроль за положенням голови під час виконання поворотів, ходьби та бігу. Пересування у колінно-ліктьовій		

10		позиції з різними положеннями голови (нахили, повороти праворуч, ліворуч). Повороти голови праворуч, руки в сторони. Те саме ліворуч. Вправи для розвитку координації рухів Повороти праворуч-ліворуч з м'ячем Перекладання м'яча з правої у ліву руку та навпаки. Піднімання правої/лівої ноги, перекладання під ногою м'яча з руки в руку, Переступання через шнур. Вправи для корекції постави	педагога займає відповідне вихідне положення; - намагається контролювати положення голови під час виконання поворотів; - частково самостійно виконує нескладні рухові вправи з пересуванням у позиції з опорою на коліна та лікті; - з допомогою педагога намагається озвучувати власні рухові дії; - має уявлення про вправи для розвитку координації рухів; - за словесною інструкцією займає відповідне вихідне положення; - за зразком намагається самостійно виконувати елементи рухових вправ; - за підказкою педагога використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'яч, шнур); - намагається притримуватися правил та послідовності виконання вправ; - зберігає інтерес до процесу	колективному виконанні фізичних рухів. Формування вміння наслідувати різні рухи під час фізичних вправ. Виховання витривалості. Розвиток зорово-моторної координації, простежування поглядом за рухами різних частин тулуба. Стимулювання рухової активності. Розвиток процесів пізнавальної діяльності шляхом ознайомлення з новими поняттями. Удосконалення навички рухової дії. Формування координаційних здібностей. Виховання довільності поведінки. Виховання навичок правильної поведінки, дисциплінованості. Корекція вад постави.
----	--	---	--	---

11	Виконання дії потягування, Прийняття правильного положення тулуба під час ходьби. Прокочування м'яча один одному, лежачи на животі Рухи з обручем.	виконання вправ; - має уявлення про вправи для корекції постави; - за словесною інструкцією займає відповідне вихідне положення; - під наглядом дорослого намагається правильно утримувати тулуб під час виконання вправ; - за підказкою дорослого використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'яч); - відповідає на запитання дорослого стосовно виконуваної дії;	Формування вміння наслідувати різні рухи під час фізичних вправ. Розвиток зорово-моторної координації, простежування поглядом за рухами різних частин тулуба. Стимулювання рухової активності. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу.
12	Вправи для корекції функцій ступні Ходьба на носках, на п'ятах, руки на поясі. Сидячи на стільці захоплювання пальцями ніг різних дрібних предметів. Стоячи біля стіни, піднімання навшпиньки, руки через сторони вгору, повернення у вихідне положення. Переступання через канат, гімнастичну палицю, що лежать на підлозі. Сидячи на стільці, прокочування гімнастичної палиці ступнями ніг.	-має уявлення про вправи для корекції функції ступні; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням виконує нескладні завдання (підніматись на носочки, переступати через канат, гімнастичну палицю); - знає місцезнаходження фізкультурного знаряддя,	Корекція вад функції ступні Удосконалення навички рухової дії. Формування координаційних здібностей. Виховання спритності, витривалості.

13		Дихальні вправи Виконання вдиху — видиху з втягуванням та випинанням живота. Задування уявної свічки (сильний видих). Здмухування паперу з руки. Виконання вдиху, видиху з промовлянням різних (голосних та приголосних) звуків. Ходьба по кімнаті, виконуючи рухи зігнутими в ліктях руками.	допомагає дорослому розставляти та складати знаряддя у певних місцях; - має уявлення про види та значення дихальних вправ; - реагує на оцінку своїх дій та допомогу у виконанні з боку дорослого; - супроводжує власні рухи мовленням; - намагається правильно дихати під час виконання ігрової вправи; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням займає відповідне вихідне положення; - проявляє емоційне задоволення від процесу виконання вправ та ігрових завдань. - намагається самостійно виконувати нескладні рухи.	Формування навички правильного дихання (вдих та видих). Розвиток мислення та пам'яті на основі вивчення послідовності виконання дихальних вправ. Розвиток регулюючої функції мовлення. Виховання навичок правильної поведінки, дисциплінованості. Виховання позитивного ставлення до виконуваної рухової діяльності
		Розділ III. Прикладні вправи		
14		Вправи для дрібної моторики пальців та сумісних дій рук Без напруги згинання та розгинання пальців обох рук. Почергове поєднування великого пальця з іншими (торкаючись подушечками пальців).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про вправи для розвитку дрібної моторики та сумісних дій рук; - за допомогою педагога намагається з'єднувати почергово великий палець з іншими;	Виховання вміння слухати ведучого дорослого, розуміти та дотримуватися правил гри. Формування усвідомленості сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації. Формування активності під час

15	Перекладання м'ячів, конусів та інших предметів з одного місця в інше. Плескання в долоні, змінюючи їх положення (знизу то одна, то інша). Вправи для розвитку цілеспрямованих дій Підкидання м'яча догори, надання можливості йому ударитись об землю та ловіння двома руками. Метання тенісного м'яча в обруч, який закріплений у вертикальному положенні. Відстань до обруча 3—4м. Метання тенісного м'яча в корзину однією рукою. Відстань до корзини 3—4м. Закидання м'яча двома руками в корзину, яка висить на висоті 1,5—1,8м. Танцювально-ритмічні вправи Початок та закінчення руху згідно музичної фрази. Рухи приставним кроком під музику, зупиняючись за сигналом. Ходьба парами під музику, вільну руку тримати на поясі. Виконання приставних кроків з присіданням. Демонстрація задоволення оплесками.	- за наслідуванням виконує дії перекладання різноманітного знаряддя руками; - під контролем дорослого плескає в долоні; - має уявлення про вправи для розвитку цілеспрямованості рухів; - за підказкою дорослого використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'ячі, кеглі, обруч); - виконує знайомі дії з м'ячем (підкидання, закидання, метання) на прохання дорослого; - має уявлення про значення та необхідність танцювально-ритмічних рухів; - за наслідуванням починає та завершує рух згідно музичного супроводу; - за підказкою дорослого починає та закінчує рух відповідно звукового сигналу; - жестами та оплесками	спілкування та рухової взаємодії. Виховання відповідальності. Виховання доброзичливості, поваги до дорослих та дітей. Виховання вміння уникати конфліктів. Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння. Формування навичок самоконтролю. Стимулювання мовленнєвої активності в процесі виконання рухових вправ (використання вербальних та невербальних засобів). Корекція емоційно-вольової сфери, розвиток зв'язного та діалогічного мовлення. Формування навичок самоконтролю. Розвиток координації рухів, сенсомоторних навичок. Виховання вольових (довільність поведінки) та моральних
16			

			демонструє задоволення від власної рухової діяльності; - намагається коментувати власні рухові дії.	(доброзичливість, чемність тощо) рис характеру.
17		Розділ IV. Рухливі та спортивні ігри-розваги		
		<i>Ігри з бігом</i> „Хто зайвий”, „Яструб та качки”, „Коники”, „Шпаківня”. <i>Ігри зі стрибками</i> „Не торкнись”, „Жаби на болоті”, „Пострибунчики”, „Поклади скоріше камінці”, „Хто скоріше по доріжці”. <i>Ігри з повзанням та лазінням</i> „Кролики”, „Переліт птахів”, „Миші у коморі”, „Не запізнись”. <i>Ігри з метаннями</i> „Збий іграшку”, „М'яч скрізь обруч”, „Підкинь — піймай”, „Кинь за прапорець”, „Спритна пара”. <i>Ігри-естафети</i> „Вантажівка з гарбузами”, „Швидко та акуратно”, „На будівництві”. Катання на санчатах (за наявності умов закладу) Катання з гори по одному, по двоє.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про види рухливих ігор (сюжетні, безсюжетні, з правилами, ігри-розваги); - намагається самостійно виконувати знайомі рухи під час рухливих ігор; - виконує словесні інструкції дорослого, правила гри; - за необхідності з допомогою дорослого використовує під час рухливих ігор народні примовки, лічилки, загадки тощо; - орієнтується в приміщенні кімнати, зали; - намагається під контролем педагога уникати конфліктів з іншими учасниками гри; - намагається самостійно спускатись на санчатах в парі та	Формування навичок довільної поведінки (діяти за визначеним сигналом, виконувати дії відповідно до правил гри). Виховання вміння слухати ведучого дорослого, розуміти та дотримуватися правил гри. Формування вміння виконувати ролі за допомогою характерних для персонажа рухів. Розвиток орієнтування в приміщенні кімнати. Формування довільності поведінки під час дотримання ігрових правил. Розвиток мовлення, мислення, пам'яті. Розвиток інтелектуальних можливостей, розуміння образних висловів, бажання розгадувати загадки та, можливо, складати їх. Виховання доброзичливого ставлення один до одного, вміння

		Катання один одного. Підйом на гору.	підніматись на горку; - емоційно із задоволенням реагує на процес катання на санчатах; - з допомогою дорослого виконує повороти на місці;	вислуховувати, уникати конфліктів. Виховання позитивного ставлення до виконуваної ігрової діяльності. Стимулювання самостійності, соціальної активності та творчої діяльності.
18		Розділ V. Основи здоров'я		
		Частини тіла. Їх функційне призначення. Основні ознаки забруднення власного тіла (рук, обличчя, волосся). Культурно-гігієнічні заходи догляду за власним тілом (самостійне вмивання обличчя, миття рук, використання мила, догляд за ротовою та носовою порожниною, використання хусточки, чищення зубів, догляд за волоссям, відвідання туалету). Ознаки охайності зовнішнього вигляду (чистий одяг, зачіска, доглянуті нігті, зуби). Культура поведінки під час приймання їжі (поза за столом, використання серветки, користування ложкою, щільне пережовування їжі, полоскання ротової порожнини після прийняття їжі, ввічливість тощо).	- має уявлення про способи догляду за власним тілом; - за допомогою дорослого виявляє основні ознаки забруднення власного тіла та неохайності зовнішнього вигляду, намагається їх усунути; - за вказівкою дорослого намагається самостійно вмиватися, мити руки, використовуючи мило, рушник; - за допомогою педагога користується гребінцем; - має уявлення про правила поведінки за столом під час споживання їжі; - під контролем дорослого намагається їсти самостійно та охайно, добре пережовувати їжу, тримати ложку в руці,	Розвиток наочно-образного мислення. Розвиток дрібної моторики. Формування організаційних умінь. Формування потреби дбати про себе, чистоту свого тіла. Формування навички самостійного приймання їжі. Розвиток вміння використовувати допомогу (вербальну, наочну). Формування самоконтролю в процесі виконання правил особистої гігієни. Формування комунікативних вмінь під час ознайомлення з ознаками охайності зовнішнього вигляду. Виховання ввічливості, дбайливого ставлення до себе та

		Зміцнення власного здоров'я шляхом загартовування, виконання вправ ранкової гімнастики.	користуватися серветкою, виходити з-за столу тільки поївши, тихо підсувати стілець, дякує; - намагається супроводжувати дії мовленням.	інших.
--	--	---	---	--------

4-й рік навчання та виховання
(___ годин, ___ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
Розділ І. Основні рухи				
1		Ходьба Ходьба на носках, на п'ятках, на зовнішній стороні ступні, руки на пояс. Ходьба широким кроком. Ходьба в напівприсіді. Ходьба зі зміною положень рук: на пояс, у сторони, за голову. Ходьба перекатом з п'ятки на носок. Ходьба „змійкою”, навколо розставлених предметів. Ходьба по чергово з іншими рухами (бігом, стрибками та ін.).	<i>Вихованець:</i> - під час сумісної рухової діяльності з педагогом ходить на носках, на п'ятках, на зовнішній стороні ступні, тримаючи руки на поясі; - за проханням дорослого демонструє різні види ходьби (широким кроком, перекатом з п'ятки на носок, „змійкою”); - намагається виконувати вправи самостійно.	Стимулювання розвитку рухової активності. Збагачення уявлень про різні види основних рухів. Закріплення уявлення щодо власного тіла, його основних частин та їх рухів. Збагачення рухового досвіду з ходьби. Формування ритмічності рухів (рівномірна повторюваність та чергування).
2		Біг Біг на носках. Біг у швидкому темпі 30 — 40 м. Біг на швидкість 10—20 м. Біг у чергуванні з ходьбою. Повільний біг (1 — 1,5 хв.). Біг з високим підніманням коліна.	- за словесною інструкцією дорослого виконує різні види бігу (на носках, у чергування з ходьбою, з високим підніманням коліна); - орієнтується під час рухової діяльності в просторі кімнати, фізкультурної зали; - із задоволенням виконує знайомі вправи з використанням	Розвиток спритності та швидкості рухів під час бігу. Розвиток кінестетичного сприймання. Розвиток інтересу до фізичних рухів та потреби в руховій активності. Формування самостійності під час рухової діяльності.

3		Стрибки Підскоки на місці з оплесками над головою, перед собою, за спиною. Стрибки на двох ногах з просуванням вперед по доріжці завширшки 15— 20 см. Стрибки на одній нозі з просуванням уперед. Стрибки з висоти 20—30 см з підстраховкою. Перестрибування на одній нозі через намальовану лінію. Стрибки на двох ногах праворуч, ліворуч.	бігу. - за підказкою педагога виконує підскоки на місці з оплесками; - з допомогою дорослого підстрибує на двох ногах з просуванням уперед; - тримаючись за руку дорослого зістрибує з лави (висота 20-30 см.); - намагається перестрибувати на одній нозі через намальовану лінію за підтримки педагога;	Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ з підскоками та стрибками. Розвиток розуміння прохань-команд, що відображають основні рухи та дії, напрямки руху (вперед, назад, праворуч, ліворуч, вгору, донизу та ін.). Розвиток просторового орієнтування. Формування уміння виконувати рухи за зразком, за наслідуванням, за сигналом, словесною інструкцією. Формування навичок кидання, метання та ловлі. Формування асоціативного мислення на основі ознайомлення з новими поняттями та руховими діями. Розвиток наочно-образного мислення та зв'язного мовлення на основі формування знань про фізкультурні знаряддя та дії з ними. Формування вміння спокійно поводитись під час фізичних вправ
4		Метання, ловіння, кидання Прокочування м'яча двома руками із влученням у предмети (кегли, куби та ін.). Підкидання м'яча вгору двома руками знизу та його ловіння. Підкидання м'яча вгору двома руками знизу в парах. Правильне ловіння м'яча (відстань 2—2,5 м). Відбивання м'яча об підлогу однією рукою, стоячи на місці. Кидання м'яча двома руками знизу в стінку та його ловіння. Метання тенісного м'яча на дальність.	- за допомогою педагога займає відповідне вихідне положення для виконання вправ; - кидає м'яч вгору та намагається ловити його двома руками; - за зразком намагається відбивати м'яч об підлогу однією рукою, стоячи на місці; - за наслідуванням кидає м'яч двома руками знизу в стінку; - метає тенісний м'ячик на дальність;	

5		Повзання та лазіння Повзання у колінно-ліктювій позиції в прямому напрямку, штовхаючи перед собою набивний м'яч. Повзання у колінно-ліктювій позиції змійкою поміж предметів. Повзання по лаві, спираючись на передпліччя та коліна. Залізання по нахиленій драбині, спускання – по вертикальній. Лазіння по гімнастичній стінці (по діагоналі, до предмета). Лазіння по мотузковій драбині. Залізання на вертикальну драбину (висота до 2м) з одного боку, спускання – з іншого.	- під контролем педагога повзає спираючись на коліна та лікті водночас штовхаючи перед собою набивний м'яч; - емоційно та із зацікавленістю включається у рухову діяльність; - з допомогою дорослого повзає по лаві; - під контролем та за підтримки педагога лазить по гімнастичній стінці; - з допомогою педагога намагається лазити по мотузковій драбині; - із задоволенням виконує знайомі вправи з повзання та лазіння з частковою допомогою дорослого.	та рухів. Формування операційно-технічних навичок повзання та лазіння. Формування усвідомленості сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації. Виховання організованості, дисциплінованості. Виховання інтересу до запропонованих фізичних вправ та ігор. Виховання позитивного емоційного ставлення до виконання фізичних рухів. Корекція емоційно-вольової сфери. Формування умінь рухатись поруч з іншими. Виховання стриманості та поміркованості.
		Розділ II. Загальнорозвивальні та коригуючі вправи		
6		Вправи для рук та плечового поясу Одночасний рух руками в сторони. Вперед, вгору, назад. Вільне струшування руками (кистями). Піднімання рук вгору, розгинати кулачків. Те саме, з одночасним	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні варіанти вихідних положень відповідно певним вправам для рук та плечового поясу;	Збагачення кінестетичного досвіду, вдосконалення кінестетичного сприймання. Розвиток рухової пам'яті. Розвиток зорово-просторової орієнтації.

7		підніманням навшпиньки. Повороти праворуч-ліворуч, права-ліва рука в сторону долонею догори. В. Кругові рухи руками вперед, назад. Вправи для тулуба Рухи руками дугами через сторони вгору, оплески над головою, нахили вперед. Пружинисті нахили вперед, торкаючись пальцями рук підлоги. Піднімання, лежачи на спині, ніг вгору, опускання праворуч-ліворуч від себе.. Вправи для ніг Присідання, не відриваючи ступні від	- за словесною інструкцією та зразком наслідує відповідні вихідні положення вправ; - притримується правил виконання вправ, змінює свою поведінку за словесною інструкцією; - зберігає інтерес до процесу рухової діяльності, реагує на зауваження з боку дорослого; - наслідує дії дорослого; - має уявлення про вправи для тулуба; - за словесною інструкцією займає відповідне вихідне положення; - виконує рухи за схематичним малюнком (із зображенням напрямку руху, стрілки, вектори). - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - виконує рухи за зразком; - за проханням дорослого намагається коментувати виконувану дію; - емоційно та із зацікавленістю включається у рухову діяльність;	Формування діалогічного та зв'язного мовлення. Розвиток спостереження на основі формування вмінь розпізнавати різні види рухів. Стимулювання та підтримання рухової активності. Формування зорового контролю за рухами (перед дзеркалом). Розвиток зорово-рухової короткочасної та довготривалої пам'яті. Формування кінестетичних відчуттів. Розвиток виразності рухів в процесі фізичних вправ Розвиток зорово-чуттєвого сприймання на основі аналізу рухів за малюнками. Розвиток простих пантомімічних рухів. Розвиток просторових уявлень та просторової орієнтації. Виховання уваги один до одного та надання взаємодопомоги. Розвиток комунікативних вмінь під час взаємодії з однолітками в процесі сумісних ігор та вправ.
---	--	--	--	---

8		підлоги, почергове виконання махів руками вперед, назад. Почергове випрямлення колін, лежачи на спині. Рухи з гімнастичною палицею Випади правою/лівою ногою вперед, Вправи для корекції позотонічних реакцій Повороти голови праворуч/ліворуч Нахили голови праворуч/ліворуч. Рухи рук з положення лежачи на спині. Повороти голови праворуч/ліворуч з перенесенням погляду на пальці,	- має уявлення про вправи для ніг; - за підтримки педагога виконує присідання та махи руками; - за зразком намагається наслідувати дії з гімнастичною палицею; - виконує за зразком випади вперед, в сторони; - з допомогою педагога словесно визначає власні рухові дії; - за підтримки дорослого згинає ноги в колінах лежачи на спині; - зберігає інтерес до процесу виконання вправ; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - має уявлення про вправи для корекції позотонічних реакцій; - за словесною інструкцією педагога займає відповідне вихідне положення; - намагається контролювати положення голови під час виконання нахилів; - частково самостійно виконує нескладні рухові вправи в	Розвиток полісенсорного сприймання. Розвиток мовленнєвої активності на основі закріплення назв рухів, дій, просторових відношень та характеристик об'єктів та ін. Розвиток координації рухів частин тіла (рук, ніг, рук та ніг, рук та голови та ін.). Формування довільних рухів голови, тулуба, рук, ніг, м'язів обличчя. Розвиток координації рухів рук та ніг. Збагачення кінеститичного досвіду, вдосконалення кінеститичного сприймання. Виховання самостійності, відповідальності за власну поведінку Розвиток оперативної пам'яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування послідовності виконання рухів вправи. Збагачення кінеститичного досвіду.
9				

10		Вправи для розвитку координації рухів. Почергове просування ніг в обруч з положення лежачи на спині Стоячи на колінах, повороти праворуч/ліворуч з дістанням правою/лівою рукою лівої/правої п'яти Рухи з використанням тенісного м'яча .	положенні лежачи на спині; - з допомогою педагога намагається озвучувати власні рухові дії. - має уявлення про вправи для розвитку координації рухів; - за словесною інструкцією займає відповідні вихідні положення лежачи на спині, стоячи, сидячи; - за зразком намагається самостійно виконувати елементи рухових вправ; - за підказкою педагога використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'яч); - намагається притримуватися правил та послідовності виконання вправ; - зберігає інтерес до процесу виконання вправ.	Розвиток почуття рівноваги. Формування зорового контролю за рухами (перед дзеркалом). Збагачення словникового запасу шляхом озвучення власних дій. Виховання позитивного ставлення до виконуваної рухової діяльності. Виховання самостійності. Розвиток зорово-моторної координації, простежування поглядом за рухами різних частин тулуба. Розвиток готовності прийняти вербальну допомогу під час виконання рухових дій. Розвиток активного мовлення та збагачення словникового запасу на матеріалі фізичних вправ Виховання позитивних вольових (стриманність) та моральних (доброзичливість, емпатійність) рис особистості.
11		Вправи для корекції постави Прийняття правильного положення біля стіни, торкаючись стіни потилицею, лопатками, ікрами, п'ятками. Піднімання рук в сторони та вгору, стоячи біля стіни спиною до неї. Займання правильного положення тулуба з використанням гімнастичної палиці.	- має уявлення про вимоги щодо правильної постави; - за словесною інструкцією займає відповідне вихідне положення;	Удосконалення навички рухової дії. Корекція вад постави. Стимулювання рухової активності. Корекція просторової орієнтації та

12	Ходьба на місці, зберігаючи правильну поставу. Піднімання м'яча догори за голову, прогинаючи спину. Кидання м'яча швидкими рухами прямих рук та тулуба назад через голову, прогинаючи під час цього спину. Вправи для корекції функцій ступні Витягування пальців ніг у положенні сидячи на лаві. Перекладання набивного м'яча (1 кг) ступнями ніг з одного місця на інше. Ходьба на носках. Захоплювання та перекладання пальцями ніг різних дрібних предметів. Присідання стоячи на палиці, яка лежить на підлозі. Дихальні вправи Погодження дихання з різними рухами рук: вдих — під час підняття рук вгору, відведення рук у сторони; видих — під час опускання рук донизу. Повороти тулубу праворуч/ліворуч, виконуючи широкі рухи руками.	- під наглядом дорослого намагається приймати правильне положення тулуба під час виконання вправ з гімнастичною палицею; - за підказкою дорослого використовує за призначенням знаряддя (м'яч, гімнастичну палицю) для фізичних вправ; - відповідає на запитання дорослого стосовно виконуваної дії; - має уявлення про основні вправи для корекції функцій ступні; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням виконує нескладні завдання (підніматись на носочки, ходити навшпильках); - знає місцезнаходження фізкультурного знаряддя, допомагає дорослому розставляти та складати знаряддя у певних місцях; - має уявлення про види та	просторових уявлень. Розвиток зорово-моторної координації. Розвиток слухової уваги. Формування потреби мовленнєвої активності в процесі рухової діяльності. Виховання норм поведінки та спілкування у колективі. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Формування мисленнєвих операцій сприймання та порівняння. Розвиток активного мовлення шляхом коментування власних рухів. Формування вміння наслідувати різні рухи під час фізичних вправ. Виховання позитивного ставлення до виконуваної рухової діяльності. Розвиток стійкості уваги, можливості її розподілу та переключення. Розвиток емоційного ставлення до почутого, побаченого. Розвиток вміння аналізувати та
13			

		Виконання оплесків в долоні перед собою, на рівні грудей, обличчя, над головою.	значенням дихальних вправ; - реагує на оцінку своїх дій та допомогу з боку дорослого у виконанні дихальних вправ; - супроводжує власні рухи мовленням; - намагається правильно робити вдих та видих під час виконання ігрових вправ; - за словесною інструкцією педагога та наслідуванням займає відповідне вихідне положення; - проявляє емоційне задоволення від процесу виконання вправ та ігрових завдань. - намагається самостійно виконувати нескладні рухи.	узагальнювати інформацію щодо правил виконання дихальних вправ. Розвиток вміння співвідносити слово з дією. Формування потреби контролювати і оцінювати власні дії. Виховання інтересу до участі в колективному виконанні фізичних рухів та дихальних вправ.
		Розділ III. Прикладні вправи		
14		Вправи для дрібної моторики пальців та сумісних дій рук. Розкручування великим та вказівним пальцями дзиги на столі. Стискання пальцями рук невеликого гумового м'яча. Прокручування пальцями рук невеликого гумового м'ячика. Напруження пальців рук, трохи згинаючи їх. Почергове захоплювання рейки	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про вправи для розвитку дрібної моторики та сумісних дій рук; - за допомогою педагога намагається з'єднувати почергово великий палець з іншими; - за наслідуванням виконує дії перекладання різноманітного знаряддя руками; - під контролем дорослого	Розвиток дрібної моторики та координації рухів. Розвиток сенсомоторних навичок. Корекція емоційно-вольової сфери. Розвиток зв'язного та діалогічного мовлення. Виховання вольових (довільність поведінки) та моральних (доброзичливість, чемність тощо) рис характеру.

		гімнастичної стінки руками, захватом зверху, захватом знизу. Кидання тенісного м'яча об підлогу та ловіння його однією рукою. Вправи для розвитку цілеспрямованості рухів Влучення м'ячем у ціль, яка котиться. Підкидання м'яча однією рукою, а ловіння двома, попередньо плеснувши в долоні. Метання в горизонтальну ціль. Метання у вертикальну ціль.	плескає в долоні; - виконує за наслідуванням та за графічним зразком різні рухи кистями та пальцями рук; - має уявлення про вправи для розвитку цілеспрямованості рухів; - за підказкою дорослого використовує за призначенням знаряддя для фізичних вправ (м'ячі, кеглі, обруч); - виконує знайомі дії з м'ячем (підкидання, закидання, метання) на прохання дорослого; - має уявлення про значення та необхідність танцювально-ритмічних рухів; - за наслідуванням починає та завершує рух згідно музичного супроводу; - за підказкою дорослого починає та закінчує рух відповідно звукового сигналу; - жестами та оплесками демонструє задоволення від власної рухової діяльності; - намагається коментувати власні	Формування навичок самоконтролю. Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння. Формування навичок самоконтролю. Стимулювання мовленнєвої активності в процесі виконання рухових вправ (використання вербальних та невербальних засобів). Розвиток почуття ритму (передача у русі ритмічного чергування (1/2, 3/4, 4/4)); Формування умінь ходити, повзати, бігати у заданому темпі, уповільнювати та прискорювати рух за словесною командою та під музику. Закріплення умінь виконувати серію рухів під музичний супровід. Формування комунікативних вмінь в процесі виконання
15				
16		Танцювально-ритмічні вправи Виконання вправи одночасно з початком музики. Зміна характеру рухів відповідно до характеру музики. Ритмічне перестрибування з ноги на ногу. Рух кроком польки. Ритмічне плескання в долоні. Виконання плавних рухів руками.		

17		Шикування та перешиковування Самостійне шикування в колону невеликими групами і всією групою в коло, пари, шеренгу; перешиковування у ланки. Повороти праворуч, ліворуч, навкруги. Рівняння за орієнтиром.	рухові дії. - має уявлення про різні види шикування; - за допомогою дорослого шикується в колону, коло, шеренгу; - виконує за наслідуванням стройові дії, рівняння за орієнтиром.	танцювально-ритмічних вправ (використання вербальних та невербальних засобів). Розвиток пластичності рухів, почуття ритму. Розвиток координації рухів, сенсомоторних навичок. Формування навичок самоконтролю. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Розвиток просторових уявлень. Виховання інтересу до участі в колективному виконанні фізичних рухів.
18		Розділ IV. Рухливі та спортивні ігри-розваги		
		<i>Ігри з бігом</i> „Гуси-лебеді”, „Яструб та качки”, „Карасі та щука”, „Хто зайвий?”. <i>Ігри зі стрибками</i> „Добіжи та стрибни”, „Хто скоріше по доріжці”, „Горобці та кіт”. <i>Ігри з метанням</i> „Збий фігурки”, „М'яч крізь обруч”, „М'яч середньому”, „Попади в ціль”, „Ловички з м'ячем”, „Зліпи та кинь	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні види рухливих ігор (сюжетні, безсюжетні, з правилами, ігри-розваги); - має уявлення про основні норми поведінки під час рухливих ігор; - розпізнає та може відобразити руховими діями і звуками поведінку окремих тварин та	Збагачення словникового запасу, виразності мовлення. Виховання доброзичливого ставлення до дорослих, один до одного. Формування навички діалогічного мовлення.

	сніжну кульку”. <i>Ігри з повзанням та лазінням</i> „Хто скоріше через обруч до прапорця”, „Пожежні на навчанні”, „З м'ячем під дугою”. <i>Катання на санчатах</i> (за наявності умов закладу) Гальмування ногами під час спуску з гори. Перевезення на санчатах іграшок та будівельного знаряддя. Катання іграшок та один одного по п <i>Ходіння на лижах</i> (за наявності умов закладу) Надівання та знімання лижного знарядження. Пересування по лижні ступаючим кроком. Перенесення лиж під рукою. <i>Катання на велосипеді та самокаті</i> (за наявності умов закладу) Катання на триколісному велосипеді по прямій. Катання на самокаті. Повороти праворуч, ліворуч, розворот.	птахів; - розуміє свою роль у команді, дотримується правил поведінки і виконання рухових дій; - знаходить задоволення від процесу та результату гри. - намагається самостійно спускатись на санчатах та гальмувати ногами; - возить на санчатах однолітків; - з допомогою дорослого перевозить іграшки та знаряддя; - з допомогою педагога намагається орієнтуватися на спортивному майданчику; - з допомогою дорослого намагається переносити лижі; - за зразком пересувається ступаючим кроком; - намагається самостійно крутити педалі та кататись на триколісному велосипеді; - за підтримки дорослого катається на самокаті;	Формування вміння прислухатися, слухати, гратися великими та малими групами. Розвиток емоційно-вольової сфери шляхом вдосконалення виразності рухів (наслідування рухів тварин, демонстрування різних емоцій та ін.). Розвиток зв'язного мовлення шляхом закріплення вміння супроводжувати ритмічні рухи приговорюванням коротких віршиків, потішок. Виховання позитивних вольових (стриманність) та моральних (доброзичливість, емпатійність) рис особистості. Розвиток готовності прийняти вербальну допомогу під час виконання рухових дій. Розвиток оперативної пам'яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування послідовності
--	---	---	---

		<i>Пішохідні переходи</i> Ходьба в природному темпі в два переходи (по 15—20хв. кожний), з активним відпочинком між ними, виконанням основних рухів та проведенням рухливих ігор.	- знаходить задоволення від процесу та результату гри. - проявляє бажання брати участь у пішохідних переходах; - супроводжує рухи приговорюванням коротеньких віршиків та потішок; - дотримується правил поведінки під час переходів.	виконання рухової дії. Корекція просторової орієнтації та просторових уявлень. Виховання доброзичливого ставлення до однолітків під час колективної рухової діяльності.
19		Розділ V. Основи здоров'я		
		Елементарні правила особистої гігієни. Способи догляду за руками, обличчям, зачіскою, одягом. Використання гребінця. Використання зубної щітки. Правила поведіння за столом під час прийому їжі (поза, охайність, щільне пережовування їжі, ввічливість, подяка персоналу). Способи використання ложки, виделки, серветки.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про правила особистої гігієни; - під наглядом дорослого мие руки милом та витирає рушником; - за допомогою педагога вмивається та користується зубною щіткою; - за наслідуванням розчісується гребінцем; - має уявлення про правила поведінки за столом під час споживання їжі; - під контролем дорослого намагається їсти самостійно та	Розвиток мислення, уваги, моторики. Збагачення словникового запасу. Виховання охайності, самостійності, відповідальності за власне здоров'я. Розвиток навичок самоконтролю під час виконання правил особистої гігієни. Формування навичок поведіння за столом під час прийому їжі. Формування комунікативних вмінь під час догляду за власним тілом та під час прийому їжі.

			охайно, добре пережовувати їжу, тримати ложку та виделку в руці, користуватися серветкою; - намагається супроводжувати дії мовленням.	Виховання ввічливості, доброзичливості, охайності, поваги до інших. Виховання самостійності, соціальної активності та творчої діяльності.
--	--	--	---	---

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Гладченко І.В.,
старший науковий співробітник лабораторії олігофренопедагогіки

Пояснювальна записка

Сучасні зміни в системі дошкільної освіти певним чином вплинули на зміст корекційно-виховного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Це також відображено у прагненні фахівців та дослідників до розробки інноваційних автентичних програм, використання нових методів навчання і виховання.

Розділ програми «Ігрова діяльність» відображає сучасне розуміння особливостей процесу становлення ігрової діяльності розумово відсталих дітей дошкільного віку та призначений для проведення корекційно-виховної роботи з формування ігрової діяльності у дітей зазначеної категорії у віці від 3 до 7 років.

У розділі представлено інноваційний зміст та сучасні психолого-педагогічні технології формування у дітей ігрової діяльності, що базуються на особистісно орієнтованому підході до дитини.

Зміст програмного матеріалу враховує загальні принципи виховання та навчання, прийняті в дошкільній педагогіці: науковість, системність, доступність, концентричність викладу матеріалу, повторюваність, єдність вимог до побудови системи виховання і навчання дітей дошкільного віку.

Ключовою позицією оновлення змісту спеціальної дошкільної освіти є створення умов для системного розвитку можливостей розумово відсталої дитини з метою збагачення її соціального досвіду.

Гра – це особлива форма засвоєння дитиною навколишньої дійсності шляхом моделювання та інтерпретації взаємодії між людьми. Гра розглядається як основний, провідний вид дитячої діяльності, що багатогранно впливає на психічний розвиток дитини. У грі діти опановують новими навичками, вміннями, знаннями, ознайомлюються з довкіллям, оволодівають комунікативними вміннями, соціалізуються. Гра слугує засобом розвитку мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення, сприяє розвитку емоційно-вольової сфери.

Формування ігрової діяльності спрямоване на розвиток у дітей інтересу до іграшок, предметно-ігровим діям та виховання вміння грати з однолітками. Поступово від предметно-ігрових дій слід переходити до навчання сюжетно-відображувальній грі, що займає в навчанні розумово відсталих дошкільників досить тривалий період. Лише після формування у дітей уявлень про стосунки між дорослими слід переходити до виховання у дітей уміння приймати на себе певні ролі та діяти у грі відповідно до прийнятої ролі, враховуючи при цьому рольову позицію партнера. Сюжетно-рольова гра створює основу для виникнення функції заміщення, що є необхідною умовою для подальшого розвитку розумової та мовленнєвої діяльності дошкільника.

Ігрова діяльність розумово відсталих дошкільників має свої особливості. Дослідження доводять, що у таких дітей ігрова діяльність, зазвичай, самостійно не формується. На початковому етапі у них не виникає задуму гри. Діти маніпулюють

іграшками, не проявляючи до них інтересу, не вміють відтворювати нескладну знайому життєву ситуацію. Найважливішим завданням педагогів-дефектологів є навчання дітей ігрової діяльності. Адже саме, в процесі гри відбувається розвиток емоційно-позитивного ставлення та інтересу до предметів та дій з ними, формуються когнітивні процеси та предметно-ігрові дії, вміння грати з однолітками.

Цікава і змістовна ігрова діяльність дітей забезпечується за умови використання різноманітних ігор: рухливих, дидактичних, сюжетно-рольових, ігор-драматизацій та ін. Педагогам рекомендується планувати організацію навчального процесу так, щоб відведений для гри час не замінювалося іншими видами діяльності. Формування ігрової діяльності при навчанні розумово відсталого дитини вимагає проведення спеціально організованих педагогом занять і лише потім переноситься у вільну діяльність дітей.

У дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю гра формується в результаті засвоєння способів ігрової діяльності в процесі корекційно-розвивальної роботи. Поза цілеспрямованого корекційного впливу спостерігається значне відставання у розвитку ігрової діяльності дітей зазначеної категорії у порівнянні з однолітками з типовим розвитком. Протягом раннього і навіть молодшого дошкільного віку у дітей зі стійким порушенням пізнавальної діяльності не формуються передумови, що необхідні для переходу до сюжетно-рольової гри. У результаті цього сюжетно-рольова гра не набуває ролі провідного виду діяльності.

Вивчення стану сформованості самостійної ігрової діяльності дітей здійснюється в процесі цілеспрямованого педагогічного спостереження, яке проводиться педагогом у спеціально створених, але знайомих для дитини умовах (у груповій кімнаті або на прогулянці). Під час обстеження використовується ігровий матеріал, який підбирається відповідно до віку дітей і сприяє актуалізації їх соціального досвіду. Інструкції до виконання ігрових дій при обстеженні можуть пред'являтися як вербально, так і невербально (залежно від індивідуальних здібностей дитини). У процесі спостереження відзначаються: прояв інтересу до ігрового матеріалу, зміст ігрових дій, способи дії з іграшками, наявність ігрових об'єднань (груп) дітей (їх кількісний склад, тривалість існування), наявність ролей, емоційні та мовленнєві прояви. Для отримання більш повної інформації про стан сформованості ігрової діяльності дітей обстеження рекомендується проводити багаторазово. Додатково проводяться бесіди з батьками, у котрих з'ясовується, які іграшки дитина любить, як діє з ними, з ким з родичів грає вдома і т.д. Результати такого комплексного вивчення є основою планування роботи з навчання розумово відсталих дітей і дозволяють більш точно сформулювати корекційно-виховні завдання.

Процес навчання гри дошкільників з порушеннями психофізичного розвитку будується з урахуванням закономірностей їх розвитку та базується на положенні про поетапне формування ігрової діяльності. Разом з тим враховуються як загальні, так і індивідуальні особливості психофізичного розвитку дітей, що обумовлює своєрідність завдань формування гри на кожному з

етапів, а також використання специфічних методів і прийомів навчання ігрової діяльності.

Однією з умов, що забезпечують розвиток ігрової діяльності, є наявність ігрового матеріалу. Це можуть бути дидактичні іграшки, ляльки, настільно-друковані ігри, дрібний та великий будівельний матеріал, м'які іграшки, ігрові атрибути, елементи костюмів, атрибути для театру (лялькового, пальчикового) та ін. Дефектолог організовує відповідне ігрове середовище, використовуючи різноманітні іграшки та розташовує їх у груповій кімнаті так, щоб вони були доступні дітям. Навчання гри проводиться в формі індивідуальних (дефектолог) та групових (вихователь) занять, в умовах наступності роботи вихователів та педагогів-дефектологів.

На першому році навчання ігрової діяльності здійснюється формування елементарного ігрового досвіду дітей, який починається з навчання предметно-відображувальній грі, заснованій на особистісному інтересі дитини до тієї чи іншої іграшки або ігрової ситуації. Для занять пропонується улюблена або добре знайома дитині іграшка. Дорослий пропонує дитині здійснювати предметно-ігрові дії за наслідуванням, багато разів повторюючи їх та супроводжуючи мовленнєвим коментарем. Вихователь спонукає дітей грати поруч, не заважаючи один одному, вчить використовувати в якості партнера для гри ляльку, «перетворювати» іграшку в діючий персонаж. Важливо, щоб на заняттях діти відчували себе комфортно, вільно, емоційно позитивно, отримували задоволення від процесу спільної діяльності.

На другому році навчання відбувається формування окремих ігрових дій: за наслідуванням, за зразком, за словесною інструкцією. Від предметної гри переходять до навчання сюжетній грі. Цей етап може бути досить тривалим. Діти вчаться співвідносити назви ролей з певними діями та атрибутами, використовувати не тільки натуральні предмети, але й іграшки-замінники. Вихователь продовжує формувати вміння грати поруч, сприяє переходу дітей до сумісних ігор удвох, невеликою групою.

На третьому році навчання від сюжетних ігор поступово переходять до навчання сюжетно-рольових ігор, які базуються на соціально-побутовому досвіді дітей. Збагачуються уявлення дітей про роль кожного члена сім'ї, про способи спілкування між ними. Уточнюються і закріплюються уявлення дітей щодо різноманітних відносин людей в процесі їх трудової діяльності. Поступово здійснюється перехід до формування у дітей умінь приймати на себе певні ролі та діяти в грі відповідно їм, враховуючи при цьому рольову позицію партнера (мама і донька, шофер та пасажир і т.ін.). У грі виховуються соціально прийнятні норми взаємовідносин між людьми, формуються вміння адекватно вести себе, регулювати свою поведінку відповідно до вимог ситуації та нормам моралі. Закріплюються вміння виконувати ланцюжок ігрових дій, формується вміння грати з групою однолітків, виявляти почуття взаємодопомоги та партнерства.

На четвертому році виховання триває навчання сюжетно-рольовій грі, ускладнюється її зміст, поступово збільшується кількість ролей. Діти вчаться перевтілюватися в образи реальних і казкових персонажів, передавати їх характери,

використовуючи різні рухи, жести, слова.

У процесі навчання і виховання педагог-дефектолог та вихователі спостерігають за динамікою становлення гри у кожної дитини, створюють атмосферу, що сприяє виникненню бажання грати. При цьому продумується організація ігрової практики дітей у вільній діяльності, здійснюється своєчасне оновлення предметно-ігрового середовища.

Для дітей з помірною розумовою відсталістю зміст програми добирається індивідуально, залежно від психофізичних можливостей дитини.

Навчання ігрової діяльності є важливим напрямом спеціальної дошкільної освіти. У процесі навчання гри реалізуються завдання формування мовленнєвої активності дітей, навчання взаємодії один з одним, розвитку творчого Я, вміння використовувати різноманітні засоби для передачі явищ дійсності в ігрову діяльність. Використання різноманітних ігор в процесі корекційно-виховної роботи з розумово відсталими дошкільниками сприяє вирішенню завдань розумового, фізичного, трудового виховання, розширює можливості подальшої соціалізації дітей у суспільстві.

1-й рік навчання та виховання
(____ годин, ____ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
Розділ І. Творчі ігри				
1		Сюжетно-відображувальні ігри Іграшки та предмети найближчого оточення. Безпечне використання та способи дії з ними відповідно до їх призначення. Ігри з сюжетними іграшками (ляльки, іграшкові тварини, побутова і транспортна іграшка). Обігрування сюжетних іграшок – м'яч, лялька, машина, зайчик, ведмедик. Елементарні сюжетно-відображувальні ігри за побутовою тематикою (на стільчику лялька буде сидіти, з тарілки лялька буде їсти). Ігрові завдання з різними	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про іграшки та предмети найближчого оточення; - вміє на прохання дорослого показувати, називати та знаходити знайому іграшку; - має основні поняття про способи виконання декількох ігрових дій з одним предметом; - вміє виконувати ігрові дії спільно з дорослим, за наслідуванням (одягає (роздягає) ляльку, складе її одяг на стільчик, готує їй постіль, миє руки ляльці, возить ляльку в колясці, заколисує її, висаджує з коляски, возить по кімнаті машинку, катає в машині ляльок, возить кубики, завантажує та вивантажує кубики	Формування уявлення про іграшки та предмети найближчого оточення. Формування наочно-образного мислення та зв'язного мовлення на основі формування знань про іграшки, предмети та дії з ними. Формування інтересу до предметно-ігрових дій. Формування вміння діяти за показом педагога. Формування потреби у спілкуванні. Формування початкових навичок рольової поведінки. Формування операційно-технічних навичок гри: діяти двома руками (захоплювати, утримувати, наближати, повертати іграшку в процесі роздягання, одягання, поєднувати частини предмета тощо). Розвиток координації рухів обох рук, зорово-моторної координації, простежування поглядом за рухами

2		іграшками (погодувати качечку, собачку, зайця; покласти великого і маленького ведмедиків спати). Театралізовані ігри Театралізовані ігри на основі первинного досвіду спілкування з персонажем („Лялька Катруся виступає на концерті”) та контактів з дорослими („На бабусиному подвір’ї”). Ігри-імітації, що передають характерні рухи та	з машини); - за підказкою дефектолога намагається переносити знайомі дії з одного об’єкту на інший; - емоційно відгукується на гру, запропоновану дорослим; - володіє елементарними навичками спілкування з дорослим під час гри; - проявляє інтерес до іграшок, спостерігає за ігровими діями інших дітей, намагається їх наслідувати; - має уявлення про театралізовані ігри; - проявляє емоційний інтерес до ігор-імітацій, запропонованих дорослим; - вміє наслідувати під час гри характерні рухи та звуки;	руки, за іграшкою. Формування ставлення до ляльки як до ігрового замінника людини: дивитись в очі, погладжувати по голівці, говорити лагідні, пестливі слова. Формування вміння спокійного поводження під час гри з іншими дітьми, поважати, допомагати один одному, разом радіти успіхам та новим іграшкам. Виховання добрих почуттів по відношенню до іграшок (приласкати зайчика, нагодувати ляльку) та дбайливого ставлення до іграшок (не ламати, після гри ставити іграшки на свої місця та ін.). Виховання відношення до ляльки як до партнера по грі (доньки, дівчинки). Розвиток активного мовлення та збагачення словникового запасу на матеріалі ігор-імітацій. Розвиток звуконаслідування тваринам, гуління, плачу ляльки, наслідування характерним для машин звуків. Розвиток зорового, слухового та тактильного сприймання. Розвиток рухової активності на звуконаслідування.
---	--	---	---	--

		звуконаслідування („Квочка та курчата”, „Кішка та кошенята”, „Літаки”, „Автомобілі”, „Бджілки” та ін.). Ігри-імітації, що супроводжуються текстом (збирати квіти, літати як метелик, стрибати як зайчик, вмиватися як кішка та ін.). Способи вирішення проблемно-ігрових ситуацій („Наш ведмедик захворів”, „У лисички немає будиночка”, „Зайчик загубив свої чобітки”, „Лялька Оля забруднила платтячко”, „Мавпочка чекає гостей”, „Як розвеселити сумного ведмедика?“).	- вміє з допомогою вчителя підбирати способи вирішення ігрових проблем; - проявляє інтерес під час інсценування знайомих казок;	Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Розвиток стійкості уваги, можливості її розподілу та переключення. Розвиток спостережливості. Формування інтересу до участі в інсценуваннях знайомих казок з використанням різних театральних засобів (настільний театр, кольорові рукавички, ляльки-бібабо та ін.). Виховання емпатії, охайності, дисциплінованості.
Розділ II. Дидактичні ігри				
3		Види дидактичних іграшок. Ігри з дидактичними іграшками (мотрійки, пірамідки, вежі, вкладиші, кольорові стовпчики). Настільні ігри з картинками, мозаїка, кубики та ін. Співвіднесення предметів за величиною (великий,	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про назви дидактичних предметів; - впізнає знайомі предмети на картинках; - проявляє інтерес до гри;	Розвиток полісенсорного сприймання та дрібної моторики. Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Стимулювання активності та самостійності на занятті. Розвиток пізнавальних функцій руки: координації рухів обох рук із зоровим прослідковуванням (захоплювання,

	маленький) або за формою (куля, куб та ін.), кольором. Групування однорідних предметів (олівці, палички) за однією ознакою (величина, форма, колір). Дидактичні ігри на розвиток уваги та пам'яті (чого не стало та ін.); слухового диференціювання (що звучить та ін.), тактильних відчуттів, температурних та вагових ознак („Чарівний мішечок”, „Теплий – холодний”, „Легкий – важкий” та ін.); дрібної моторики рук (іграшки з гудзиками, гачками, блискавками, шнуровкою та ін.). Взаємопов'язані прямі та зворотні дії з предметами (розкласти і збирати, виймати і вкладати): розкладання і збирання кольорових ковпачків, скочування кульки, вкладання одних предметів у інші (менших у великі), накривання менших предметів великими, збирання іграшки з двох частин	- приймає ігрове завдання; - вміє з допомогою дорослого розбирати та збирати іграшки у певній послідовності; - вміє за підказкою дорослого показувати (називати) колір, форму, розмір предмета; - вміє за словесною інструкцією порівнювати два предмета, знаходити однакові предмети; групувати, встановлювати подібності та різницю однорідних предметів за однією з сенсорних ознак (колір, форма, величина); - вміє під час ігрової дії відповідати на запитання дорослого щодо розміру, кольору, форми іграшки та/або предмета.	утримування, наближення, перевертання, вкладання і т. п.); Формування адекватного емоційного ставлення та інтересу до іграшок, бажання грати з ними. Розвиток регулюючої функції мовлення на основі розуміння правил та ігрових завдань. Збагачення чуттєвого досвіду. Розвиток спостережливості та уважності. Формування практичних дій обстеження ігрової наочності через дотик, зорове сприймання, м'язові відчуття. Розвиток оперативної пам'яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування ознак дидактичних предметів та умов (правил) гри. Корекція просторової орієнтації та просторових уявлень. Формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації. Активізація уваги та орієнтування у просторі. Розвиток уміння пригадувати вивчений матеріал. Розвиток готовності прийняти
--	---	--	--

		(мотрійки, бочата, яйця). Дії з переміщенням предметів (збирання пірамідки (вежі) шляхом нанизування на стрижень 3-5 однакових або різної величини кілець).		вербальну допомогу під час збагачення уявлень про властивості предметів оточуючого середовища. Розвиток вміння за допомогою педагога порівнювати, групувати, встановлювати подібності та розбіжності однорідних предметів за однією з сенсорних ознак. Формування дбайливого ставлення до іграшок та людей. Формування вмінь застосовувати набуті знання та навички під час самостійної гри. Виховання позитивних вольових (стриманість) та моральних (доброзичливість, емпатійність) рис особистості.
--	--	--	--	---

Розділ III. Рухливі ігри

4		Особливості та правила поведінки під час проведення рухливих та хороводних ігор. Імітаційні ігрові рухи. Використання простору під час перебування в ньому разом з іншими. Орієнтування в просторі кімнати.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про рухливі та хороводні ігри; - дотримується правил поведінки під час проведення рухливих та хороводних ігор; - орієнтується з допомогою педагога в просторі кімнати;	Розвиток уваги. Розвиток усвідомленості, швидкості й точності сприйняття образно-вербальної інформації. Розвиток словникового запасу. Розвиток емоційного ставлення до почутого. Розвиток умінь виконувати прохання-команди, які відображають основні рухи і дії та напрямки руху.
---	--	--	---	---

		Хороводні пісні. Рухи під музичний супровід (ритмічні ігри у пісенно-речетативному супроводі).	- виконує рухи під музичний супровід; - розуміє прохання-команди; - виконує рухи за наслідуванням; - за підказкою педагога намагається розповідати (відтворювати) зміст хороводних пісень.	Формування вміння аналізувати інформацію педагога. Стимулювання активності та самостійності під час ігор з педагогом та ішими дітьми. Розвиток емоційного сприймання. Розвиток координації. Корекція вад постави. Удосконалення навички рухової дії. Формування вміння орієнтуватися у просторі, починати та закінчувати рухи одночасно з музикою. Формування вміння рухатися, не заважаючи іншим учасникам гри. Виховання позитивного ставлення до виконуваної ігрової діяльності. Розвиток усвідомленості сприйняття образно-вербальної інформації. Формування потреби контролювати та оцінювати власні рухи. Виховання культури поведінки та інтересу до рухливих, хороводних ігор.
		Розділ IV. Українські народні ігри		
5		Види українських народних ігор, потішок, пестівок, загадок. Дитячі фольклорні ігри (відповідно до пори року,	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різновиди українських народних ігор, потішок, пестівок, загадок; - вміє за підказкою педагога діяти за правилами гри;	Розвиток словникового запасу, образного мислення. Розвиток системи зорово-слухового зв'язку; Формування вміння діяти за правилами

		православних свят, діяльності людей). Уставні традиції, форми та прийоми виконання ігрових дій, що створюють ігрову ситуацію, спонукають до активності та самостійності.	- відтворює за допомогою педагога тексти пестівок, потішок; - вміє використовувати з допомогою дорослого відомі ігри під час самостійної ігрової діяльності; - вміє знаходити під контролем та керівництвом дорослого відповідь на загадку за допомогою зовнішніх ознак або живих істот; - володіє елементарними навичками самостійної ігрової діяльності.	народної гри. Формування вміння застосувати знайомі ігри під час самостійної ігрової діяльності. Формування темпо-ритмової структури рухів. Виховання інтересу до українських народних ігор. Виховання дбайливого ставлення один до одного.
		Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри		
6		Види будівельного матеріалу. Будівельні ігри. Дії з кубиками (ставити кубики один на одний). Розгортання елементарної сюжетної лінії з 2-3 будівельно-ігрових ситуацій.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні види будівельних матеріалів; - використовує в іграх за вказівкою дорослого будівельний матеріал; - вміє за підказкою дорослого дотримуватися ігрової сюжетної лінії.	Розвиток мислення, словникового запасу, дрібної моторики рук під час виконання дій з будівельним матеріалом. Розвиток тактильно-кінестетичного сприймання. Розвиток пізнавальної функції руки. Формування дій використання конструктивно-будівельного матеріалу в ігровій діяльності. Розвиток сприймання просторових властивостей об'єктів

				(форма, величина, розташування) під час будівельних ігор та конструктивних вправ-завдань. Виховання інтересу до будівельних ігор. Виховання поваги та бережливого ставлення до будівель однолітків.
--	--	--	--	--

2-й рік навчання та виховання
(___ годин, ___ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
Розділ І. Творчі ігри				
1		Сюжетно-відображувальні ігри Ігри життєво-побутової тематики. Ігри за мотивами літературних джерел. Вибір ролі, виконання у грі декілька взаємопов'язаних дій (готування їжі, накривання стіл, годування). Сюжетна взаємодія з двома діючими особами (водій-пасажир, мама-донька, лікар-хворий). Індивідуальні ігри з іграшками-замінниками (ляльки, ведмедики, зайчики та ін.). Послідовні смислові ланцюжки ігрових дій (2-3 дії), які відображають реальні життєві ситуації (роздягнути ляльку, вкласти спати, покачати;	<i>Вихованець:</i> - емоційно включається в ігрову ситуацію, - приймає на себе певну роль під час знайомої гри; - має уявлення про ігри життєво-побутової тематики; - з допомогою дорослого підбирає іграшки для ігор; - відображає в грі прості життєві ситуації; - переносить знайомі дії в різні ігрові ситуації; - послідовно відтворює ланцюжок ігрових дій: годування, вкладання ляльки спати, гуляння з нею, миття іграшкового посуду після годування ляльки; - приймає участь в колективних іграх; - за пропозицією педагога і вихователя виконує знайомі ролі;	Формування асоціативного мислення на основі ознайомлення з новими іграми. Розвиток активного зв'язного мовлення. Корекція емоційно-вольової сфери шляхом формування потреби співвідносити власні дії та дії дорослого. Формування умінь у дітей грати поруч. Виховання у дітей інтересу до запропонованих іграшок та ігор. Виховання емоційного ставлення до „почуттів ляльки” (їй холодно, спекотно, гаряче, задоволена, незадоволена, радіє, хоче купатися, більше не хоче купатися та ін.). Сприяння виникненню і зміцненню доброзичливих відносин між дітьми під час ігор. Формування вміння ділитися і обмінюватися іграшками. Виховання дбайливого ставлення до

2	навантажити візок кубиками, відвезти, вивантажити, побудувати будинок). Гра поруч. Колективні ігри під керівництвом дорослого на теми повсякденного життя: життя сім'ї, дитячого садка, поїздка на транспорті („Дитячий садок” (прихід, догляд, заняття, прогулянки), „Всі йдуть на свято”, „Поїздка до парку”, „Їдемо на автобусі”). Підбір іграшок для ігор. Організація самостійної гри. Театралізовані ігри Ігри-драматизації, імітація характерних дій персонажів (пташка літає, козеня стрибає та ін.). Лялькові вистави. Форми обігрування (обігрування в особах – під час розповіді дорослим казки; фрагментарне обігрування після ознайомлення з усією казкою та ін.) процесу драматизації. Способи передачі емоційного	- виконує ігрові дії з предметами та іграшками спільно з педагогом, за наслідуванням та/або за словесною інструкцією; - за допомогою педагога послідовно виконує в сюжетній грі ролі матері, батька, сина, доньки, міняється ролями в процесі гри; - під керівництвом дорослого бере участь у драматизації знайомих казок; - емоційно реагує та спостерігає за театралізованим дійством (ляльковий, драматичний театр старших дітей). - має уявлення про ляльковий театр. - за проханням дорослого розігрує невеличкі уривки із	іграшок. Виховання стриманості та поступливості під час колективних ігор. Розвиток інтересу до ігор-драматизацій, театральних ігор, інсценівок. Виховання бажання виконувати окремі театралізовані ролі. Формування узагальненості сприймання (вміння виділяти суттєві ознаки, властивості). Розвиток словникового запасу, моторики дітей. Формування діалогічного та зв'язного мовлення шляхом супроводження рухів ляльок пісеньками. Розвиток спостереження на основі
---	---	---	---

		стану (міміка, пози, жести, рухи). Елементарні прийоми використання настільних ляльок. Супровід рухів ляльок пісеньками. Імпровізація на прості сюжети пісеньок, казок. Рухи перед дзеркалом („Помахай ручками”, „Поплескай у долоні”, „Одягни хусточку”, „Почепи намисто”). Зовнішні рольові символи, атрибути та елементи костюмів (шапочки, комірці, хусточки, намисто та ін.).	знайомих пісеньок та казок. - намагається імітувати рухи, інтонацію, міміку героїв. - з допомогою дорослого взаємодіє з іграшками-персонажами, намагається говорити від їх імені. - за підказкою дефектолога підбирає вбрання та одягається відповідно до ігрової ситуації.	формування вмінь розпізнавати емоційні стани іншої людини. Формування самостійності під час театралізованої гри. Формування вміння діяти з настільними ляльками. Формування елементарних навичок володіння мовою жестів. Формування навичок виступати перед батьками та однолітками, ляльками, облаштовувати місце для виступу. Виховання охайного ставлення до ляльок, дотримання елементарних правил спільної гри. Виховання сумлінності та відповідальності.
Розділ II. Дидактичні ігри				
3		Властивості та якості різних дидактичних предметів, врахування їх під час виконання ігрових завдань. Рзрізнення та співвідношення предметів за кольором („Посадимо грибочки”, „Прикрасимо ялинку яскравими кульками”, „Хто швидше збере іграшки в кошик” і т.д.).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про властивості та якості різних предметів; - емоційно та з зацікавленістю включається у гру; - приймає ігрове завдання та з допомогою дорослого виконує ігрову дію;	Формування вміння діяти за правилами, взаємодіяти один з одним у процесі колективних дидактичних ігор. Розвиток запам'ятовування та адекватного відтворення інформації на основі вивчення правил гри. Формування цілісного образу предметів (ігри з використанням розрізних картинок). Збагачення словникового запасу.

	Виділення та розрізнення форми предметів, співвідношення об'ємного предмету з його площинним зображенням („Геометричне лото”, „Що на що схоже”, „Чарівний мішечок” і т.д.). Розрізнення предметів за величиною, встановлення відносності величин („Відгадай, хто в якому будиночку живе”, „Кому що підійде” і т.д.). Підбирання парних предметів. Складання цілого з 2-3 частин розрізних картинок, складних кубиків. Застосування стрічки, мотузки: притягати за мотузку повітряну кулю, підтягувати автомобіль, візок. Застосовування предметів-знарядь при виконанні практичних дій (присунути, відштовхнути іграшку палицею). Предмети, що вироблені з різних матеріалів (дерево, поліетилен, папір, метал, тканина), та предмети, що	- намагається дотримуватися ігрових правил; - використовує під час самостійної ігрової діяльності знайомий дидактичний матеріал; - зберігає інтерес до процесу гри; - усвідомлює результат гри; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - взаємодіє з однолітками в колективній грі; - вміє з допомогою педагога словесно визначати власні ігрові дії.	Формування потреби застосовувати набуті ігрові знання під час самостійної ігрової діяльності. Розвиток готовності прийняти вербальну (запитання педагога) та наочну (картинки, предмети) допомогу. Розвиток у грі перспективних дій, мислення, мовлення. Формування вміння-порівнювати, зіставляти, знаходити схоже та відмінне в предметах, явищах природи, в рослинному та тваринному світі. Формування усвідомленості сприймання шляхом ознайомлення з основними властивостями і якостями різних предметів, врахування їх під час виконання ігрових завдань. Розвиток вміння орієнтуватись у просторі та часі. Формування уявлення про різні множини предметів. Корекція емоційно-вольової сфери на основі формування потреби опановувати своїми почуттями під час виконання правил та ігрових завдань. Виховання сумлінності та самостійності. Виховання комунікативних вмінь (вміння вислухати пояснення,
--	--	---	--

		видають різні звуки (тихі – гучні).		прохання, поступитися черговністю в діях та ін.).
		Розділ III. Рухливі ігри		
4		Ігри з правилами та зміною рухів. Використання рухливих ігор з простим змістом, нескладними рухами, об'єднуючи дітей спочатку в невеликі групи, а потім включаючи в гру всіх одночасно. Використання різних каталок, колясок, великих автомобілів і т.д., включення їх у самостійну ігрову діяльність.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про значення та необхідність рухової активності; - виконує знайомі ігрові дії на прохання дорослого; - за підказкою дорослого намагається за призначенням використовувати різні приладдя (каталки, коляски, великі автомобілі і т.д.)	Формування усвідомленості сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації. Формування активності та навичок соціальної взаємодії під час спілкування. Формування умінь діяти за правилами, взаємодіяти один з одним; діяти за визначеним сигналом у рухливих іграх. Розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння. Формування навичок самоконтролю. Розвиток вміння слухати дорослого, який веде гру, діяти за визначеним сигналом, звуковим або світловим, орієнтуватися в просторі кімнати, рухатися, не натикаючись на інших учасників гри. Коригування емоційно-вольової сфери, розвиток зв'язного та діалогічного мовлення. Виховання вольових (довільність поведінки) та моральних (доброзичливість, чемність тощо) рис характеру.
		Розділ IV. Українські народні та хороводні ігри		

5		Ознайомлення з українськими народними примовками, лічилками, загадками. Використання нових видів народних ігор. Ознайомлення з мірилками, як засобом погоджування конфліктів („Вишні-черешні розвиваються”, „Мир миром, пироги з сиром” та ін.). Дотримання норм спілкування в колективі. Залучення до участі у хороводних іграх.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про народні примовки, лічилки, загадки тощо; - за підказкою дорослого використовує знайомі види народних ігор під час гри; - намагається у ігровій формі передавати свої почуття; - проявляє бажання брати участь у хороводах та інших видах народних ігор.	Розвиток інтересу до явищ природи. Розвиток образного мислення, уваги, уяви, словникового запасу, пам'яті під час вправлення у творчому відтворенні рольових діалогів. Розвиток естетичних почуттів. Розв'язок моторики шляхом виконання хороводних дій. Виховання доброзичливості, поваги до дорослих та дітей. Виховання вміння уникати конфліктів.
		Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри		
6		Розрізнення та правильне використання деталей будівельного матеріалу. Підбір за зразком необхідних елементів будівельного набору (де такий?) за допомогою співвідносного та вказівного жестів. Використання в якості зразків об'ємних фігур та плоских зображень. Використання під час будівельних ігор малюнків та	<i>Вихованець:</i> - за підказкою педагога розрізняє та намагається правильно використовувати будівельні деталі; - за вказівкою дорослого використовує в іграх будівельний матеріал; - утримує плоский та об'ємний матеріал двома та однією рукою, переміщає у просторі	Розвиток мислення, дрібної моторики. Розвиток сприймання просторових властивостей об'єктів (форма, величина, розташування); Розвиток зв'язного мовлення шляхом мовленнєвого супроводу конструктивних дій. Розвиток загальної та дрібної моторики шляхом формування операційних умінь (пальцевий захват деталей, їх утримання, повертання, поєднання та ін.) Формування просторових уявлень

	ілюстрацій різноманітних конструкцій. Ланцюжок послідовних дій, спрямованих на створення конструкції з будівельного матеріалу. Використання деталей конструкторів за їх призначенням. Використання будівельних споруд в іграх. Створення функціональних будівель шляхом оволодіння прийомами «доповнення» (прикріплювати віконечка та двері до будиночка), «включення» (наприклад, навкруги побудованого будинку розташовувати дерева, дороги для транспорту, дитячі майданчики тощо), обігрування будівель.	разноманітні частини та деталі конструкції; - намагається супроводжувати дії мовленням; - з допомогою педагога використовує за призначенням будівельні споруди.	(вперед — назад, попереду — позаду, поруч, біля, близько — далеко, далі — ближче, зверху — знизу та ін.) в процесі ігор з конструктивним матеріалом та іграшками; Стимулювання самостійності під час виготовлення атрибутів гри. Формування навичок використання конструктивного матеріалу в якості предметів-замінників під час образних ігор; Виховання поваги один до одного, до будівель своїх однолітків.
--	---	--	--

3-й рік навчання та виховання
(___ годин, ___ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
Розділ І. Творчі ігри				
1		Сюжетно-рольові ігри Ігрові сюжетно-рольові дії спільно з дорослим, за наслідуванням, за словесною інструкцією. Рольові діалоги. Взаємодія з партнером-однолітком. Вербальні та невербальні засоби сюжетно-рольової взаємодії. Планування сюжету гри відповідно до змісту та ситуації гри. Сюжетні ігри, що включають явища повсякденного життя, трудові процеси. Сюжетні дії з	<i>Вихованець:</i> - під час сумісної гри з педагогом приймає ігрову роль; - приймає участь у нескладному рольовому діалозі; - з допомогою педагога намагається планувати власну ігрову діяльність; - має уявлення про взаємозалежність ролей та рольове підпорядкування (батьки-діти, продавець-покупець); - відповідає на запитання щодо гри („Як звати твою доньку?”, „Що ти їй приготувала?”, „Може твоя донька хоче погуляти?”, „Куди ви підете на прогулянку?”); - під час самостійної гри намагається передавати сюжет з декількох дій; - за підказкою педагога	Розвиток оперативної пам’яті та процесів відтворення засвоєного матеріалу. Розвиток уяви. Формування навичок спілкування в процесі спільних ігор (обмінюватися іграшками, надавати допомогу). Формування уміння реалізовувати специфічні ігрові дії, спрямовані на партнера-іграшку (я - мама, годую доньку). Формування вміння діяти у відповідності зі знайомим сюжетом, який включає явища повсякденного життя, трудові процеси. Формування в грі уявлення про зміст діяльності дорослих на основі спостережень за їхньою працею („Перукарня”). Виховання шанобливого ставлення до ігор інших дітей. Розвиток усвідомленості, сприйняття інформації про навколишнє.

2		предметом-замінником (кубик замість мила, паличка замість градусника). Театралізовані ігри Участь у драматизації знайомих казок. Використання в самостійних сюжетних іграх елементів розученої драматизації та знайомих сюжетів, дитячих пісеньок. Елементарні навички мови	використовує предмети-замінники; - створює образи на основі типових і загальних рис, ознак, прикмет, характеристик—будівельник, водій тощо; - створює ігрові образи, наслідуючи дії дорослих або через рольове спілкування — словесно; - за допомогою педагога використовує деталі костюмів для виконання ігрової ролі (білий халат та шапочка для лікаря, фартушок для домогосподарки, каска для будівельника та ін.); - усвідомлює себе в якості персонажу гри, відповідно ролі застосовує ігрові дії; - з допомогою педагога супроводжує свій виступ пісенькою та/або інструментальною	Розвиток вміння використовувати допомогу (вербальну, наочну). Формування потреби мовленнєвої активності в процесі ігор з партнером —однолітком. Формування навичок виконання ігрової дії спільно з дорослим, за наслідуванням, за словесною інструкцією. Виховання інтересу до сюжетних ігор. Виховання адекватного ставлення до рольових дій. Виховання доброзичливого ставлення один до одного. Виховання охайності, самостійності, відповідальності за власну поведінку. Виховання норм поведінки та спілкування у колективі. Розвиток полісенсорного сприймання. Формування комунікативних умінь під час обговорення можливих ситуацій з власного досвіду. Розвиток емоційного ставлення до почутого, побаченого. Розвиток вміння аналізувати та узагальнювати інформацію педагога. Формування потреби орієнтуватися у ігровій ситуації, контролювати свою
---	--	--	---	--

		жестів. Способи водіння театральних ляльок (тіньовий театр, театр ляльок з рухливими ніжками, театр бі-ба-бо) та застосування музичних інструментів. Сюжетно-театралізовані ігри („Зоопарк”, „Ходить гарбуз по городу” та ін.). Імітація найбільш характерних ознак зображуваної тварини (хитра, гарна лисичка; огрядний, клишоногий ведмедик; спритний, боягузливий заєць; зухвалий, голосистий півень).	імпровізацією; - за запитаннями дорослого переказує невеличкі казки, оповідання, намагається драматизувати; - ознайомлений зі способами водіння театральних ляльок; - під контролем педагога взаємодіє з іншими дітьми під час театралізованої гри; - відображає конкретні образи знайомих персонажей; - володіє елементарними навичками мови жестів.	поведінку. Розвиток дрібної та загальної моторики шляхом оволодіння способами водіння театральних ляльок. Формування потреби оцінювати власні дії, драматизувати. Формування мисленевих операцій сприймання та порівняння. Розвиток активного мовлення, навичок невербального спілкування. Розвиток вміння співвідносити слово з дією. Виховання позитивного ставлення до виконуваної діяльності.
		Розділ II. Дидактичні ігри		
3		Прийоми обстеження предметів. Виконання ігрових завдань, орієнтуючись на властивості та якості предметів. Впізнавання, розрізнення, співвідношення, групування предметів за кольором; виділення, розрізнення, співвідношення об'ємної та	<i>Вихованець:</i> - володіє прийомами обстеження предметів; - емоційно та із зацікавленістю включається у гру; - приймає ігрове завдання та за допомогою педагога виконує ігрову дію, завдання (показує, впізнає, розрізняє, співвідносить, групує предмети); - під контролем педагога	Формування уявлень про навколишнє середовище: предмети, рослинний і тваринний світ, природні та суспільні явища, характер стосунків між ними. Формування аналітико-синтетичного сприймання. Формування навичок обстеження предметів: тактильне, зорове, слухове, за допомогою смакових та нюхових рецепторів.

		площинної форм; розрізнення „правильних” та „неправильних” предмети (відерце з дном та без дна, рукавичку з пальчиком та без пальчика і т.д.). Визначення предметів на дотик, за звучанням, за смаком та запахом, не дивлячись на них („Чарівний мішечок”, „Дізнайся, хто покликав”, „Що потрапило до нашого ротика?” та ін.). Настільні ігри (лото, кубики, мозаїка, розрізні картинки).	відбирає один або кілька предметів за кольором, величиною, формою; - за допомогою педагога визначає предмети на дотик, за звучанням, за смаком та запахом; - розпізнає геометричні фігури; - проявляє задоволення від процесу та результату гри; - намагається дотримуватися ігрових правил, за підказкою педагога змінює свої дії відповідно правилам гри; - реагує на оцінку своїх дій з боку дорослого; - під контролем педагога взаємодіє з однолітками у колективних іграх, взаємодіє у групі з 2-4 дітей; - намагається досягати результату гри, змагаючись з однолітками.	Розвиток наочно-образного мислення. Формування уявлень про форму та колір. Розвиток образної пам’яті. Розвиток полі сенсорного сприймання та дрібної моторики. Формування усвідомленості сприймання інформації педагога. Розвиток регулюючої функції мовлення. Збагачення словникового запасу. Розвиток оперативної пам’яті та процесів відтворення. Формування вміння орієнтуватись у навколишньому просторі. Формування потреби застосовувати набуті ігрові знання у самостійній діяльності. Виховання культури поведінки під час гри. Виховання організованості та відповідальності. Виховання позитивного ставлення до виконуваної ігрової діяльності.
		Розділ III. Рухливі ігри		
4		Правила та умови рухливих ігор (рух за визначеним сигналом).	<i>Вихованець:</i> - ознайомлений з умовами руху за визначеним сигналом;	Формування аналітико-синтетичної діяльності та асоціативного мислення на основі відомостей про сюжетні рухливі ігри.

		Рухливі ігри з елементами сюжету. Рольова поведінка з характерними для персонажу рухами. Орієнтування в приміщенні кімнати, знаходження найкоротшого шляху до певного місця. Мовленнєвий супровід рухливої гри.	- за нагадуванням педагога дотримується правил поведінки під час рухливих ігор; - за підказкою дорослого виконує під час гри характерні для персонажу рухи (пересувається, як кішка, стрибає, як зайчик та ін.); - частково орієнтується у приміщенні. - з допомогою педагога супроводжує рухи мовленням (знайомі віршики, пісеньки).	Формування вміння слухати ведучого дорослого, розуміти та дотримуватися правил гри. Розвиток уваги та пам'яті під час повторення ігрових правил та реплік. Збагачення словникового запасу. Розвиток регулюючої функції мовлення. Стимулювання творчо-пошукової діяльності. Виховання дисциплінованості та відповідальності. Розвиток спостережливості. Формування потреби застосування правил поведінки під час рухливих ігор. Корекція емоційно-вольової сфери шляхом ознайомлення зі способами уникання конфліктів під час колективної рухливої гри.
		Розділ IV. Українські народні ігри		
5		Календарно-обрядові ігри-веснянки, купальські та жнивацькі хороводи, щедрівки, колядки, що виконуються в дитячому закладі для дітей дорослими. Українські народні	<i>Вихованець:</i> - намагається повторювати скоромовки, примовки, лічилки слідом за педагогом; - намагається самостійно користуватися при нагоді знайомими примовками;	Розвиток інтересу до українських народних ігор. Формування аналітико-синтетичної діяльності мозку на основі усвідомлення змісту скоромовок, лічилок та ін. Формування довільності поведінки під

		ігри-скоромовки. Використання лічилок під час ігор. Своєрідність народних ігор-мовчанок. Правила гри-мовчанки. Гумористичні мовні ігри-небилиці. Народні примовки.	- виявляє бажання розгадувати загадки; - емоційно відгукується на українські народні примовки, ігри-небилиці; - під керівництвом педагога грає в ігри-мовчанки.	час дотримання ігрових правил. Розвиток мовлення, мислення, пам'яті. Коригування звуковимови. Розвиток інтелектуальних можливостей, розуміння образних висловів, бажання розгадувати загадки. Виховання доброзичливого ставлення один до одного, вміння вислуховувати, уникати конфліктів.
		Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри		
6		Ігри з різноманітним будівельним матеріалом. Способи використання будівельного матеріалу для створення споруд для ігор. Будування за малюнком. Способи використання деталей конструкторів за їх призначенням. Самостійне виготовлення атрибутів гри.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про способи використання будівельного матеріалу; - називає та показує знайомі деталі будівельного матеріалу; - за зразком та наслідуванням створює споруди для ігор; - намагається користуватися ними у грі; - має уявлення про способи використання деталей конструкторів («LEGO»);	Розвиток комунікативної діяльності на основі мовленнєвого супроводу власних дій. Формування вміння виконувати споруду за зразком (малюнком). Розвиток аналітико-синтетичної діяльності мозку на основі співвіднесення та порівняння виготовленої споруди та зразка. Формування організованості, самостійності. Виховання відповідальності, бережливого ставлення до іграшок.

4-й рік навчання та виховання

(__ годин, __ години на тиждень)

№ з\п	К-ть годин	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
		Розділ І. Творчі ігри		
1		Сюжетно-рольові ігри Основи рольової гри. Розташування атрибутів гри у просторі кімнати, в ігровому куточку, на поверхні столу і т.д. Прийняття та позначення ігрової ролі. Сюжетна поведінка у відповідності до ролі (протягом всієї гри); реалізація специфічних ігрових дій, що спрямовані на партнера-іграшку (я - водій, везу машину). Демонстрація матеріалів, що можуть бути використані як предмети-замінники. Рольова взаємодія у парі, елементарний рольовий діалог із партнером-однолітком. Виконання ролі у спільній з однолітками грі, в сюжетах з двома діючими особами (шофер – пасажир, мама – донька, лікар	<i>Вихованець:</i> - позначає словом роль гри; - намагається домовлятися з партнерами по грі про створення ігрового задуму; під керівництвом педагога дотримується правил спільної гри; - виконує за словесною інструкцією педагога послідовний ланцюжок ігрових дій; - виявляє інтерес до навколишньої дійсності; - за підказкою педагога змінює зміст гри в залежності від особливостей сюжету та кількості гравців; - має уявлення про деякі найпростіші зв'язки між ознаками, властивостями, призначенням предметів, діями	Формування усвідомленості сприймання на основі узагальнення інформації про основні правила спільної гри. Формування просторових уявлень. Формування здатності передавати через гру взаємини між персонажами, відображати в іграх добре знайомі ситуації навколишньої дійсності. Формування вміння діяти за представленим планом, використовувати відповідні предмети-замінники. Розвиток уміння виконувати ігрові дії разом з педагогом, за наслідуванням, за зразком, за словесною інструкцією. Формування зв'язного діалогічного мовлення шляхом відтворення рольових діалогів. Розвиток аналізуючого спостереження. Розвиток емоційного ставлення до виконуваної діяльності.

2		– хворий). Залучення до колективного конструювання, пропонуємо дітям конструювати з будівельного матеріалу (цегли, кубиків, пластин) для розвитку сюжету гри. Елементарне планування гри (мета, домовленість між партнерами, спільне виконання задуму). Використання природного матеріалу. Театралізовані ігри <i>Режисерські ігри</i> (настільний об'ємний та плаский театр, стендовий театр на фланелеграфі або магнітній дошці, пальчиковий театр, тетр ляльок-бібабо, театр на рукавичках). <i>Ігри-драматизації</i> (на основі пісеньок та потішок з повним або частковим використанням костюмованої атрибутики). <i>Ігри-імпровазації</i> (на основі віршиків, казок з послідовним введенням ігрових персонажів під час театралізованої гри).	людей; - використовує відповідні предмети-замінники; - спільно з педагогом або за наслідуванням розгортає парну рольову взаємодію та елементарний рольовий діалог з партнером-однолітком; - з допомогою дорослого виконує ролі у спільній з однолітками грі. - за підказкою педагога переносить знайомі дії з іграшками в різні ігрові ситуації - має уявлення про різновиди театралізованих ігор; - з допомогою педагога намагається розпізнавати та називає емоційний стан інших дітей, дорослих; - під контролем педагога вибирає іграшки для гри, орієнтуючись на їх розмір (великий — маленький, високий — низький, довгий — короткий), та колір;	Виховання інтересу та позитивного відношення до знайомих ігор та іграшок. Виховання почуття взаємоповаги, взаємодопомоги, взаємопідтримки. Розвиток асоціативного мислення на основі ознайомлення з новими поняттями. Розвиток дрібної моторики. Розвиток пантомімічно-рухових навичок шляхом утримання пози, що характерна для персонажа гри. Розвиток навичок диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу. Розвиток координації рухів.
---	--	--	--	---

	піску”, „Кольоровий сніг”, „Різні ніжки біжать по доріжці”). <i>Вода та мильна піна</i> Властивості води. Способи утворення мильної піни. Властивості мильної піни. Мильні бульбашки („Веселі мандрівники”, „Веселі кораблики. „Нірки”. „Ось яка піна!” „Спритні пальчики”. „Бульбашки”). <i>Папір</i> Властивості паперу. Властивості фольги. Дії з папером та паперовими фігурками („Сніжки”, „Сяючі грудочки”, „Паперовий вихор”) <i>Світло та тіні</i> Характерні особливості світла та тіні. Джерела світла. Експериментування з тінями: з відображенням рук, рухів	предметами; - має уявлення про властивості води та мильної піни; - намагається діяти разом з дорослим; - емоційно реагує на ігрові практичні дії з водою та мильною піною; - використовує невербальні та вербальні засоби з метою привертання уваги до власних дій та їх результату; - ознайомлений з властивостями паперу та фольги; - має уявлення про способи дії з папером, фольгою; - має уявлення про тіньові зображення від джерела світла; - за допомогою педагога із зацікавленістю експериментує з тіньовим відображенням власних рук, іграшок, предметів;	Розвиток операційно-технічних умінь та пізнавальної функції руки: координацію рухів обох рук із зоровим прослідковуванням (захоплювання, утримування, наближення, повертання, вкладання та ін.) Формування кількісних уявлень: багато, мало, пусто, один - багато. Розвиток уяви в процесі використання різноманітного експериментального матеріалу. Розвиток дрібної моторики. Розвиток просторових уявлень в процесі ігор-експериментувань. Розвиток мовленнєвої діяльності. Виховання бажання діяти разом з дорослим та однолітками. Розвиток пізнавальної спрямованості діяльності. Формування потреби «відчуття нового». Формування перцептивних дій ідентифікації та групування (за зразком). Розвиток наочно-образного та наочно-дійового мислення. Стимулювання соціальної активності та творчої діяльності. Збагачення чуттєвого досвіду.
--	--	--	---

	різних іграшок, предметів. Пошук в темряві захованого предмету за допомогою ліхтарика. <i>Дзеркало</i> Властивості дзеркала. Дзеркало та люстерко („Спіймай сонечко”, „Сонячні зайчики”, „Що відбивається у дзеркалі”). <i>Звуки</i> Природні звуки (шум дощу, журчання струмка, шелестіння листя, скрипіння снігу, пісні вітру, голоси птахів та звірів). Побутові звуки (звуки електроприладів). Ігри зі звуками („Брязкальця”, „Дзвінкі пляшечки”, „Що шарудить, що гримить”).	- за підказкою педагога відшукує у темряві за допомогою ліхтарика захований предмет; - має уявлення про властивості дзеркала та світла; - за допомогою педагога намагається застосовувати дзеркало для оглядання кімнати, називає предмети, що відображаються у дзеркалі. - має уявлення про розмаїття звуків у природі; - за допомогою педагога намагається розрізняти звучання різних об’єктів; - самостійно створює звуки за допомогою різних знарядь та предметів; - впізнає та частково називає відомі природні звуки.	Розвиток концентрації уваги, наполегливості. Розвиток аналізуючого спостереження. Розвиток стійкості та довільності уваги. Розвиток пізнавальної спрямованості діяльності. Стимулювання мовленнєвого висловлювання в процесі виконання ігрових дій. Виховання уважного, доброзичливого ставлення до однолітків. Виховання позитивного ставлення до виконуваної діяльності Сприяння виникненню і зміцненню доброзичливих відносин між дітьми під час ігор. Розвиток дифенційованого сприймання на основі формування вмінь розрізняти природні та побутові звуки, відтворювати їх. Розвиток слухового сприймання та зосередження. Формування вміння ділитися і обмінюватися іграшками. Стимулювання соціальної активності та творчої діяльності.
	Розділ II. Дидактичні ігри		

4		Властивості дидактичних предметів. Групування предметів за певною ознакою (форма, колір, величина, призначення). Відтворення цілісного образу предмета при складанні збірно-розбірних іграшок. Розміщення предметів у просторі (попереду, позаду, зверху, знизу, праворуч, ліворуч, посередині, збоку). Розпізнавання предметів за окремими характерними деталями. Ігри та вправи, які сприяють формуванню трудової діяльності (з використанням допоміжних інструментів). Настільно-друковані, словесні ігри.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про властивості предметів; - з допомогою педагога порівнює предмети, зазначає відмінності між ними; - ознайомлений з настільно-друкованими та словесними іграми; - за підказкою вчителя коментує свої дії; - ознайомлений зі способами зорового, слухового й тактильного обстеження предметів. - з допомогою педагога поєднує предмети за загальними істотними ознаками (колір, форма, розмір, матеріал).	Формування усвідомленості сприймання інформації про різні властивості предметів. Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між типовими ознаками предметів, їх призначенням та використанням. Розвиток розумових операцій (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння) на основі уточнення понять. Розвиток сенсорних вмінь, способів зорового, слухового й тактильного обстеження предметів. Стимулювання активності у спілкуванні. Виховання вольових та моральних (доброзичливість, співчуття, відповідальність) рис характеру. Розвиток концентрації уваги, наполегливості. Розвиток аналізуючого спостереження. Формування потреби діяти розважливо та чітко. Розвиток регулюючої функції мовлення шляхом повторення словесних вказівок. Розвиток просторової орієнтації та просторових уявлень. Стимулювання соціальної активності
---	--	--	---	--

				та творчої діяльності.
		Розділ III. Рухливі ігри		
5		Рух за визначеним сигналом. Рухливі ігри з елементами сюжету. Рольова поведінка з характерними для персонажу рухами. Орієнтування в просторі. Рольова поведінка відповідно до прийнятих правил рухливої гри. Мовленнєвий супровід рухливої гри. Колективна рухова діяльність. Координування власних дій з діями партнерів по грі.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про основні норми поведінки під час рухливих ігор; - розпізнає та може відобразити руховими діями і звуками поведінку окремих тварин; - розуміє свою роль у команді, дотримується правил поведінки і виконання рухових дій; - намагається самостійно обирати потрібний напрямок руху; - частково супроводжує власні рухи знайомими примовками, закличками, мирилками, лічилками, пісеньками та віршиками; - вербально та за допомогою жестів спілкується з однолітками.	Розвиток усвідомленості та точності сенсорного сприйняття інформації. Розвиток кмітливості, спритності. Формування потреби в активній руховій діяльності. Виховання довільної поведінки та самоконтролю, вміння підкоряти свою ігрову поведінку правилами гри. Розвиток вміння орієнтуватися в просторі, самостійно обирати потрібний напрямок під час руху. Формування вміння діяти спільно, координувати свої дії з діями партнерів по грі. Закріплення вміння передавати через рухову діяльність характер персонажів гри. Розвиток аналітико-синтетичної діяльності мозку. Розвиток цілісного сприймання, комунікативних вмінь. Виховання взаємодопомоги, стриманості.
		Розділ IV. Українські народні ігри		

6		Народні звичаї. Слухання скоромовок, примовок, закличок, мирилок, лічилок. Використання загадок з метою удосконалення знань про природні явища та навколишнє середовище. Жартівливі мовленнєві ігри. Українські народні календарно-обрядові ігри (веснянки, різдвяні віншування та ін.).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про народні звичаї; - за допомогою педагога використовує у грі примовки, заклички, мирилки, лічилки; - має уявлення про використання українським народом календарно-обрядових ігор; - за запитаннями дорослого розповідає про природні явища, обрядові свята.	Збагачення словникового запасу, виразності мовлення на основі чіткого промовляння скоромовок, лічилок і т.п. Розвиток пластичності рухів, почуття ритму. Формування навичок діалогічного мовлення. Формування вміння прислухатися, слухати, гратися великими та малими групами. Виховання доброзичливого ставлення до дорослих, один до одного.
		Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри		
7		Конструкції, створені з дитячих будівельних наборів, конструкторів (Lego), паличок, плоских елементів, елементів мозаїки. Створення предметних та сюжетних картинок на зразок puzzle; Послідовність конструктивних дій. Об'ємні та графічні зразки будівель. Елементарне планування	<i>Вихованець:</i> - за проханням педагога знаходить певний предмет в конструкціях; - порівнює будівельні об'єкти за розміром та за місцем розташування; - з допомогою педагога аналізує об'ємні та графічні зразки; - з допомогою педагога будує за	Розвиток мислення, уваги, моторики. Розвиток сприймання просторових властивостей об'єктів. Розширення словникового запасу. Розвиток координації рухів обох рук, зорово-рухової координації. Розвиток вміння доводити роботу до кінця. Формування вміння планувати власну конструктивну діяльність. Розвиток уміння радіти успіху. Формування потреби приймати активну участь у конструктивній

	власної конструктивної діяльності (послідовність, матеріали, обов'язки під час виконання); Конструювання збірно-розбірних іграшок. Конструювання з паличок за зразком та словесною інструкцією (будинок, парканчик, ворота, фігуру людини та ін.). Обігрування будівель, використання їх під час сюжетно-рольових та театралізованих ігор.	графічним зразком; - називає частини будівель; - за підказкою педагога називає частини конструкції та пояснює, з чого вони зроблені; - з допомогою педагога планує етапи та послідовність виконання власної ігрової та конструктивної діяльності.	діяльності. Формування навичок колективної взаємодії. Виховання інтересу до конструктивної діяльності. Виховання поваги до будівель партнера. Виховання самостійності, соціальної активності та творчої діяльності.
--	--	---	--

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАВКОЛИШНІМ

Блеч Г.О.,
старший науковий співробітник
лабораторії олігофренопедагогіки

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма «Ознайомлення з навколишнім» рекомендується для роботи з розумово відсталими дітьми дошкільного віку, які знаходяться в спеціальних дошкільних навчальних закладах, дитячих домах та дошкільних групах. Програма розрахована на чотирічний термін навчання (від 3 - 4 до 7 - 8 років). Матеріал в програмі розподілений по рокам навчання та поданий за темами. Плануючи свою роботу, вихователь самостійно вирішує, в який час доцільніше вивчати кожну з тем. На вивчення матеріалу відводиться 2 години на тиждень упродовж усіх років навчання. У програмі розкрито структура, мета, напрями побудови занять по ознайомленню з навколишнім. Програму подано за табличною структурою, що складається з кількох колонок. У колонці «Зміст навчання та виховання» подано зміст навчання та виховання, у наступній колонці « Орієнтовні показники розвитку», уточнюються уявлення, що формуються, навички та вміння, якими вихованці мають опанувати в процесі роботи. У колонці «Спрямованість корекційно-розвивальної роботи» розкривається головний напрям корекційної роботи, яка конкретизує, уточнює, коригує певні уявлення, стимулює навчально-пізнавальну діяльність і пов'язані з нею психофізичні процеси.

Для дітей дошкільного віку з помірною розумовою відсталістю зміст програми добирається індивідуально, залежно від їх психофізичних можливостей.

Засвоєння програми забезпечує підготовку розумово відсталої дитини до подальшого навчання в допоміжній школі.

Програма складена з урахуванням особливостей розумового, мовленнєвого та фізичного розвитку дитини дошкільного віку, а також з урахуванням особливостей її психічного розвитку, віку та характеру ведучого виду діяльності. Зміст розділу «Ознайомлення з навколишнім» враховує уявлення про структуру дефекту розумово відсталої дитини, де на перший план виступають порушення інтелектуальної діяльності і виникаючи на цьому фоні вторинні відхилення, які виявляються в недорозвиненні емоційно-вольової сфери, фізичній слабкості, порушенні поведінці.

Теоретичною базою програми є положення, розроблені Л.С.Виготським, П.Я.Гальперінім, В.В.Давидовим, Д.Б.Ельконінім та ін. про сензитивні вікові періоди, про співвідношення корекції та розвитку, про актуальний та потенційний рівень розвитку дитини, про роль дошкільного віку в процесі соціалізації та ін.

Зміст матеріалу враховує загальні та спеціальні принципи виховання та навчання: науковість, системність, доступність, концентричність, повторюваність.

Основними методами і засобами навчання та виховання даного курсу є спостереження, обстеження, екскурсії, дидактичні ігри, вправи з натуральними об'єктами чи їх зображеннями, розгляд (обстеження на дотик) різних видів наочності (іграшки, муляжі, чучела тварин, малюнки), бесіди.

Використання даної програми потребує творчого підходу до використання її матеріалу, з урахуванням культурних, регіональних та етнографічних умов, припускаючи зміни в залежності від індивідуальних особливостей дітей, їх передошкільній підготовці.

Програма адресована вчителям-дефектологам та вихователям, певній мірі може використовуватись на медико-педагогічних комісіях в діагностичних цілях. Програму також можна використовувати при організації навчально-виховної роботи з розумово відсталими дітьми в умовах сім'ї. Також програма може бути запропонована як навчальний матеріал для ознайомлення студентів дефектологічних факультетів педагогічних вузів з основними напрямками корекційно-виховної роботи в спеціальних дошкільних навчальних закладах даного профілю.

Метою занять з ознайомлення з навколишнім є формування у дітей цілісного сприйняття та уявлення предметів і явищ навколишньої дійсності, яке відображає важливі зв'язки та залежності між об'єктами, а саме: формування знань про навколишню дійсність, необхідних для усвідомлення своєї приналежності до природи і суспільства; формування уявлення про живу й неживу природу; створення елементарної бази для засвоєння різних видів соціального досвіду, морально - правових норм, традицій тощо; корекційний розвиток пізнавальної діяльності; формування навичок самообслуговування та охайності.

Зміст програми забезпечує вирішення навчальних завдань:

- ознайомлення дітей з близьким оточенням, побутовими предметами, формування передумови сприйняття оточуючого середовища;
- формування та розширення елементарних знань дітей про предмети і явища живої та неживої природи, про сезонні зміни в природі;
- формування загальних уявлень про суспільство і місце в ньому людини;
- ознайомлення дітей з основами екологічних знань;
- формування первинних гігієнічних навичок та навичок самообслуговування у дітей зі складним дефектом;
- формування навичок, що необхідні для збереження та зміцнення особистого здоров'я;
- формування зацікавленого ставлення до вивчення природи.

Корекційних завдань:

- розвиток пам'яті, уваги, мислення, мовлення дітей;
- навчання вмінню спостерігати, виділяти предмет чи явище від загального, порівнювати, співвідносити, робити висновки, відповідати на запитання.

Виховних завдань:

- формування особистої культури та бережливого ставлення до природи та інших людей;
- формування у дітей морально-етичних навичок поведінки, виховання працелюбності, любові та поваги до Батьківщини, природи, до українських звичаїв, традицій.

Також одним із важливих корекційно – розвивальних завдань є розвиток зв'язного мовлення, який передбачає поступове введення в активний словник дітей уявлень, понять, назв, явищ тощо, засвоєння вміння складати прості поширені речення про проведені спостереження, робити самостійні узагальнення у вигляді зв'язної розповіді, аналізу, міркування за даним планом чи опорними словами.

Заняття з ознайомлення з навколишнім проводяться за такими напрямками: ознайомлення з природою та її явищами, ознайомлення з предметним світом; ознайомлення з явищами соціального життя. Кожний напрям має свої особливості, ознайомлює дітей з певними властивостями, зв'язками та відношеннями. Дітям даються не окремі уявлення про предмет чи явище природи, а певна цілісна система знань, яка відображає суттєві зв'язки і залежності в тій чи іншій області.

Під час ознайомлення з природою у дітей формуються уявлення про живу та неживу природу, взаємозв'язки між об'єктами та явищами, про життя і діяльність людини. Діти навчаються бачити і розуміти причинно-наслідкові зв'язки та залежності.

Предмети повсякденного використання діти вивчають на основі чуттєвого сприйняття. Вони розглядають, аналізують реальні об'єкти, визначають їх призначення, вчать виконувати різні дії з предметами, вчать називати та показувати предмети в різному просторовому розташуванні, співставляти їх з графічним зображенням (чорно-білі, кольорові, сілуетні малюнки), складати речення та оповідання про предмет. Вихованці вчать порівнювати предмети за різними ознаками, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити елементарні висновки та узагальнення.

Формування часових уявлень, вміння орієнтуватися в часі також включені в програму ознайомлення з навколишнім, для того щоб діти навчились усвідомлювати значущість часу та темпу своєї діяльності, а також оволодівали первинними навичками контролю та співвідношення своєї діяльності з природними явищами.

Діти знайомляться з предметною та природною середою, вчать визначати призначення, властивості та якості предметів. Вихованці засвоюють знання про різні види діяльності людини, її взаємовідношення в соціумі, засвоюють етикетні форми спілкування (вміння привітатися, звернутись за допомогою, подякувати).

На заняттях створюється добра атмосфера для мовленнєвої активності та створюються умови для практичного застосування отриманих знань в повсякденному житті. Під час ознайомлення з навколишнім світом збагачується чуттєвий, емоційний, соціально-побутовий, ігровий досвід, відбувається розвиток мислення та мовлення дитини.

На заняттях ознайомлення з навколишнім здійснюється формування, уточнення та систематизація знань про предмети та явища навколишньої дійсності. У дітей формується цілісне сприйняття та правильне уявлення про людину, будову її тіла, про її потреби та можливості, про предмети гігієни, про правила поведінки себе на вулиці та побуті.

Перший рік навчання (3-4 роки)

№	К-ст ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та родина.</i> Своє ім'я, прізвище. Знайомство дітей з людьми що оточують: знати їх ім'я (родичі, вихователі). Ідентифікація себе за статтю (хлопчик, дівчинка). Знайомство зі своєю статтю (хлопчик, дівчинка).	<i>Вихованець:</i> - називає своє ім'я; - відповідає на питання ти хлопчик чи дівчинка?; - вміє виділяти на фотографії себе та близьких людей (родичів, педагогів).	- Формування інтересу дітей до оточуючого предметного та природного світу; - формування первинних уявлень про себе: знати своє ім'я та прізвище, знати частини тіла та обличчя людини та їх призначення; - формування вміння відгукуватись на своє ім'я та прізвище, впізнавання себе та знайомих на фотографіях, в дзеркалі та за голосом.
2.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни.</i> Знайомство з частинами тіла (голова, руки, ноги, шия) та обличчя (очі, ніс, рот, вуха). Знайомство з предметами особистої гігієни, їх призначенням (мило, зубна щітка, рушник, гребінець).	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) за допомогою педагога частини тіла та обличчя на собі, ляльці; - мие руки та витирає їх рушником за зразком та словесною інструкцією.	- Розвиток навичок самообслуговування та гігієни; - виховання охайності.
3.		<i>Дитячий заклад.</i> Знайомство з приміщеннями дитячого закладу.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про призначення різних приміщень в дитячому	- Навчання вмінню користуватися кімнатами групи за призначенням, орієнтуючись на свої потреби;

		Знайомство з назвою та призначенням кожної кімнати групи.	закладі, кімнат у групі (в групі –грають, їдять, навчаються, в роздягальні - переодягаються і т.д.).	- формування просторових уявлень.
4.		<i>Іграшки</i> Знайомство з іграшками (машина, лялька, м'яч, літак, куля, кубики, піраміда і т.д.). Музичні іграшки - барабан, бубон, дзвіночки, брязкальце.	<i>Вихованець:</i> - відповідає на запитання вказуючи на предмет жестом чи словом (де машинка, де лялька); - впізнає на малюнку знайомі іграшки.	- Формування вміння знаходити іграшку, виділяти її серед інших, виконувати дії з нею за призначенням; - формування предметно-маніпуляційних дій з іграшками; - формування вміння розуміти та виконувати мовні інструкції дорослого (наприклад, "принеси ляльку"). - розширювати коло предметно-ігрових дій.
5.		<i>Пори року</i> Осінь. Знайомство з характерними явищами осені. Зима. Знайомство з характерними явищами зими. Весна. Знайомство з ознаками весни. Літо. Знайомство з ознаками літа. Знайомство з різними станами погоди (холодно - тепло, спекотно).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про стани погоди (світить сонце, іде дощ, дує вітер, падає сніг; холодно, спекотно).	- Формування вміння впізнавати пори року за малюнками, помічати зміни в природі; - формування вміння впізнавати та показувати на малюнку окремі явища (дощ, сніг, сонечко, вітер і т. д.). -розширення пасивного та активного словника.
6.			<i>Вихованець:</i>	

		<i>Овочі. Фрукти</i> Знайомство з овочами (морква, огірок, капуста, картопля, цибуля, помідор); - фруктами (яблуко, груша, апельсин, банан, лимон).(колір, форма, величина, смак, запах).	- впізнає на малюнках знайомі овочі, фрукти, співвідносить їх з зображенням.	- формування вміння співвідносити справжні овочі та фрукти з їх зображенням; - розширення та збагачення активного словника шляхом формування уявлень про овочі та фрукти; - навчання вмінню виділяти овочі, фрукти серед інших предметів (посуд, іграшки); - співвідношення цілого з частиною (наприкладі овочів та фруктів).
7.		<i>Об'єкти неживої природи</i> Знайомство з сезонними явищами природи. Вода, дощ. Сніг, лід. Формування уявлення про бережливе ставлення до свого здоров'я.	<i>Вихованець:</i> - впізнає (називає) явища природи (дощ, сніг, вітер); - має уявлення про воду (чиста-брудна, холодна-тепла); - має уявлення щодо правил збереження здоров'я (лід слизький - можна впасти і т.д.).	- Формування вміння спостерігати та помічати зміни явищ неживої природи, правильно їх називати; - засвоєння й виконання вимог щодо правил збереження здоров'я.
8.		<i>Тварини</i> Знайомство з собакою та кішкою їх зовнішніми ознаками та як голос подає; - знайомство з коровою та конем; вовком, ведмедем, лисою.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про тварин, що вивчаються, впізнає їх на малюнках;	- Розвиток уваги, пам'яті під час запам'ятовування назв тварин; - формування вміння впізнавати та розрізняти знайомих тварин, звуконаслідувати їм (гав-гав, няв-няв..), імітувати їх рухи;

			- вміє імітувати рухи та голос тварин (як лає собака, ходить ведмідь).	- виховання любові до живої природи.
9.		<i>Одяг та взуття</i> Ознайомлення з різновидами одягу та взуття. (майка, труси, плаття, сорочка, кофта, штани, куртка, шуба, шарф, шапка, шкарпетки, колготи).	<i>Вихованець:</i> - знаходить свій одяг та взуття серед чужого.	- Формування вміння розглядати, помічати, показувати та називати предмети одягу на собі, інших, на малюнку.
10.		<i>Посуд</i> Ознайомлення з предметами посуду (тарілка, чашка, ложка)(колір, форма, розмір) та їх функціональним призначенням.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) предмети посуду на малюнку; - вміє ним користуватись.	- Розвиток мовлення на основі збагачення словника назвами предметів посуду; -формування вміння розрізняти, впізнавати предмети посуду за кольором, формою, розміром.
11.		<i>Свята</i> Зимові свята (День Св. Миколая, Новий рік, Різдво). Весняні свята (Мамине свято).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про атрибути свята (ялинка, Дід Мороз і т.д.	- Розвиток пам'яті на основі поданої інформації про зимові, весняні свята; - розвиток емоційної сфери.
12.		<i>Продукти харчування</i> Знайомство з продуктами харчування (хліб, молоко); - назвами основних страв (каша, суп, компот), розрізнення за смаком (солодке, солоне, гірке, кисле). Правила поведінки за столом.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) на малюнках продукти харчування; - вміє визначити продукт за смаком; - має уявлення про правила поведінки за столом, розуміє словесну інструкцію дорослого.	- Розвиток уваги, пам'яті під час запам'ятовування назв продуктів харчування; - Формування навичок правильного вживання їжі, охайності; - навчання вмінню розуміти та виконувати мовні інструкції дорослого.

13.		<i>Меблі</i> Знайомство дітей з предметами меблів (шафа, стіл, стілець, ліжка), з їх призначенням.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) меблі, розрізняє їх за допомогою малюнків; - знає свою шафу для одягу.	- Розвиток та розширення активного і пасивного словника вихованця в процесі вивчення теми «Меблі»; - формування вміння співвідносити справжні меблі, що є в групі, з їх зображенням; - формування вміння виділяти предмети меблів, серед інших предметів (посуд, транспорт).
14.		<i>Транспорт</i> Машина, автобус, літак, поїзд.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) об'єкти що вивчаються; впізнає їх на малюнку; - імітує звуки транспорту (ж-ж-ж- машина, у-у-у- літак і т.д.).	- Формування вміння впізнавати на малюнку транспорт, що вивчається; - формування уявлень про безпеку на вулиці та в транспорті.
15.		<i>Рослини</i> Знайомство з рослинами (дерева, кущі, квіти).	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) об'єкти що вивчаються; впізнає та розрізняє їх на малюнку; - дотримується правил бережливого ставлення до рослин, що ростуть на території садка та біля дому (не ламає гілля на деревах, не зриває листя. Не допускає щоб це робили його друзі);	- Розвиток уваги, пам'яті під час знайомства з рослинами; - формування зацікавленості до життя рослин; - виховання дбайливого й відповідального ставлення до довкілля.
16.		<i>Птахи</i>	<i>Вихованець:</i>	- Розвиток уваги та формування вміння спостерігати за поведінкою

		Знайомство з птахами (ворона, сорока, горобчик, півень).	- за допомогою малюнків, муляжів називає (показує) представників птахів; - впізнає та розрізняє їх за малюнком.	птахів в живому куточку та в природі; - виховання любові до живої природи.
17.		<i>Комахи</i> Знайомство з комахами (муха, метелик).	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) представників комах на малюнку; -впізнає та розрізняє комах за малюнком.	- Формування вміння впізнавати за малюнками та розрізнявати комах, що вивчаються; - формування вміння спостерігати за комахами в природі.

Другий рік навчання (4-5 роки)

№ з\п	К-ст ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та родина</i> Уточнення та закріплення уявлення про себе. Склад сім'ї: мати, батько, ти сам, твої рідні брати і сестри. Правила безпеки під час спілкування з чужими людьми. Дії близьких людей в побуті.	<i>Вихованець:</i> - за запитаннями називає членів своєї сім'ї (мати, батько, брат, сестра) прізвище, ім'я, по-батькові членів сім'ї; - дотримується правил поведінки в сім'ї, зі старшими.	- Формування вміння визначати хто «свій», а хто «чужий»; - формування уявлень про дії близьких людей в побуті (бабуся шие, тато миє посуд, мама готує обід і т.д.); - розвиток пам'яті під час запам'ятовування уявлень про родину; - формування моральних рис характеру, необхідних для життя в суспільстві, на основі шанобливого ставлення до старших.
2.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни</i> Правила особистої гігієни, ранковий туалет. Зовнішній вигляд людини. Поняття охайності.	<i>Вихованець:</i> - за допомогою та під контролем педагога (батьків) виконує ранкові гігієнічні процедури: умивається, чистить зуби, причісується.	- Розвиток дрібної моторики рук та координації рухів під час виконання ранкових гігієнічних процедур; - формування навичок охайності.
3.		<i>Дитячий заклад</i>	<i>Вихованець:</i>	- Формування моральних рис характеру необхідних для життя в

		Уточнення та закріплення уявлення про імена дітей в групі. Режим дня в дитячому закладі. Вчити спостерігати за діями та поведінкою людей (чоловік їде на машині, біжить, стрибає).	Під контролем та за допомогою педагога: вітається, прощається, - звертається по допомогу тощо ; - дотримується встановлених правил поведінки в садку; - розрізняє приміщення садка за їх призначенням; - орієнтується в приміщенні дитячого закладу; - знає імена дітей в групі.	суспільстві на основі правил поведінки з однолітками та старшими; - формування просторових уявлень; - розширення та збагачення активного словника дітей словесними формами вітання, прощання тощо.
4.		<i>Пори року</i> Закріплення та збагачення уявлень про пори року. Спостереження за змінами в житті тварин та рослин. Праця людей в різні сезони(восени - збирання насіння квітів, прибирання опалого листя, збирання врожаю; взимку прибирання снігу, підкормка птахів; на весні - підготовка землі до польових робіт, висадка розсади.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про характерні ознаки осені, зими, весни, літа; - має уявлення про працю людей в різні сезони; - має уявлення про зимові та літні розваги (катання на санчатах, ковзанах; купання, ігри з м'ячем).	- Розширення уявлень вихованця про пори року; - розвиток уваги під час спостереження за змінами в природі; - формування зв'язного мовлення; - вміння впізнавати дії дорослих, відображувати їх в ігровій діяльності.
5.		<i>Овочі. Фрукти</i> Закріплення та збагачення уявлення про овочі та фрукти (слива, ріпа)(колір, форма, розмір, смак) . Дії, які можна проводити з овочами та фруктами.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) на малюнках знайомі овочі, фрукти, знає що можна з ними робити;	- Співвідношення натуральних овочів та фруктів з графічним їх зображенням (малюнки, фотографії); - збагачення мовлення дитини словами-діями, що виконуються

			- розрізняє овочі за кольором, формою, розміром, смаком.	(миємо, ріжемо, солимо, пригощаємо); - розвиток вміння виділяти овочі та фрукти з групи однорідних предметів, вчити порівнювати об'єкти, що вивчаються; - групування предметів за однією ознакою (наприклад за кольором).
6.		<i>Об'єкти неживої природи</i> Закріплення та збагачення уявлень про воду, її призначення. Температура води. Знайомство з властивостями піску. Знайомство з камінням. Правила безпеки під час гри з піском та при використанні води.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про призначення води (пити, поливати рослини, купатися); - має уявлення про пісок (сухий-мокрый; сухий можна пересипати, а з мокрого –ліпити, будувати); - має уявлення щодо правил правильного поведіння під час гри з піском та при використанні води(брудну, холодну воду пити не можна – захворієш); - розрізняє камені за вагою і розміром; - визначає воду за температурою (холодна, гаряча).	- Розвиток навичок знаходити причинно-наслідкові зв'язки; - розвиток вміння спостерігати та порівнювати; - розширення пасивного та активного словника.
7.		<i>Іграшки</i> Зовнішній вигляд .	<i>Вихованець:</i>	- Виховання вміння створювати простий ігровий сюжет;

		Впізнавання іграшки за її окремими частинами. Співвідношення предметів з назвою та зображенням.	- знаходить свою іграшку серед чужих; - співставляє іграшку з її зображенням; - вміє скласти цілий малюнок з двох частин.	- розвиток уяви; - розвиток усного зв'язного мовлення; - формування елементів абстрактно-логічного мислення під час складання цілого з частин; - формування вміння співвідносити іграшку з її графічним зображенням (кольоровий, контурний малюнок).
8.		<i>Одяг та взуття</i> Розширення уявлення про одяг та взуття його призначення (для вулиці, будинку, для хлопчиків, дівчаток), про місце збереження одягу та взуття.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) предмети одягу на малюнках; - співвідносить предмети одягу з певними частинами тіла (шапку-на голову, шарф-на шию, рукавички-на руки); - розрізняє предмети одягу за їхнім призначенням (для вулиці, для будинку, для дівчаток, для хлопчиків).	- Формування вміння звертатися за допомогою до дорослого; - розвиток усвідомлення необхідності бути охайним; - розвиток естетичного сприймання.
9.		<i>Тварини</i> Закріплення уявлення про домашні тварини (кішка, собака, корова, коза, свиня, кінь), та дикі (лисиця, вовк, ведмідь, заєць, їжачок), вміння	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) знайомих тварин; - визначає місце проживання тварин;	- Розвиток уваги, пам'яті під час запам'ятовування назв тварин; - розвиток мисленневих операцій на основі аналізу, класифікації та узагальнення домашніх та диких тварин;

		визначати їх частини тіла (голова, шия, тулуб, лапи, хвіст). Знайомство з дитинчатами тварин. Розширення уявлення про місце проживання та харчування тварин. Знайомство з правилами безпеки під час спілкування з тваринами.	- називає (показує) дитинчат тварин; Під контролем та за допомогою педагога: - доглядає за тваринами; - має уявлення про правила безпеки поводження з тваринами.	- виховання доброзичливого ставлення до тварин.
10.		<i>Рослини</i> Знайомство з кімнатними рослинами. Їх будова (корінь, стебло, лист, квітка). Знайомство з деревом , його будовою. Збагачення уявлення про зміни вигляду дерев в зв'язку з сезонними змінами. Розрізнення дерев за зовнішнім виглядом.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) знайомі рослини; - має уявлення про будову рослини; під контролем та за допомогою педагога: - доглядає за кімнатними рослинами (поливає, протирає листочки).	- Формування вміння знаходити частину предмета, виділяти його серед інших (на прикладі будови рослини); - розвиток спостережливості за природою; - виховання бережливого ставлення до рослин; - формування мотивації щодо догляду за кімнатними рослинами.
11.		<i>Посуд.</i> Розширення уявлення про посуд (блюде, виделка, каструля, чайник); частини посуду (ручка, кришка, носик). Знайомство з призначення різного виду посуду. Правила безпеки при використанні посуду, правила безпечного перебування на кухні.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) предмети посуду на малюнках; - розрізняє назви частин посуду; - має уявлення про види посуду та його призначення (в чашку наливають чай, компот,молоко і. т.д.;	- Формування вміння співвідносити предмети посуду з іграшковим посудом, з предметним зображенням посуду на малюнку; - формування уявлення про правила безпеки при використанні посуду, про безпечне перебування на кухні;

			- має уявлення про правила безпеки при використанні посуду, про безпечне перебування на кухні.	- розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами предметів посуду.
--	--	--	--	--

12.		<i>Робочі інструменти</i> Ознайомлення з робочими інструментами: молоток, лопата, віник, совок, швабра, ножиці, голка, ніж. Їх призначення. Техніка безпеки. Правила користування.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) на малюнках робочі інструменти; - має уявлення про призначення робочих інструментів; - має уявлення про правила користування інструментами.	- Використання назв робочих інструментів у зв'язному мовленні дитини; -
13.		<i>Свята. Новорічні свята</i> Знайомство з новорічними прикрасами. <i>Свято жінок.</i> Знайомство зі святом, його значенням.	<i>Вихованець:</i> - знає атрибути свята (ялинка, новорічні прикраси, Дід Мороз. Снігуронька); - під контролем та за допомогою педагога виготовляє новорічні вироби (подарунки, прикраси), подарунки для матусь тощо.	- Розвиток уяви, пам'яті; - розвиток усного зв'язного мовлення; - виховання емоційного відношення до подій, свят; - виховання почуття любові до близьких людей.
14.		<i>Меблі</i> Розширення уявлення про предмети меблів (стіл, стілець, ліжка, шафа., диван) .	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) меблі на малюнках;	- Використання назв предметів меблів у зв'язному мовленні дитини;

		Ознайомлення з назвами частин (деталей) меблів. Співвідношення із словом та зображенням.	- розрізняє (називає) назви частин меблів; - Під контролем та за допомогою педагога: - робить за допомогою паличок різні предмети меблів.	- формування вміння виділяти та називати частини меблів; - формування вміння конструювати предмети меблів з паличок.
15.		<i>Професії</i> Ознайомлення з професіями батьків та співробітників центру (вихователь, вчитель, кухар, лікар, шофер). Трудові дії представників різних професій.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про професії людей, діяльність яких близька до соціального оточення дитини; - вміє впізнавати та називати трудові дії людей.	- Формування навичок соціальної взаємодії при спілкуванні з іншими дітьми та дорослими; - виховання поваги до праці дорослого; - виховання працелюбності та самостійності.
16.		<i>Продукти харчування</i> Знайомство та закріплення уявлення про їжу (сир, печиво, масло, пиріг, салат, макарони). Групування продуктів за ознаками та функціональним призначенням: що покласти в компот? Що в борщ?)	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) продукти харчування на малюнках; - Під контролем та за допомогою педагога: - розподіляє за ознаками та призначенням продукти.	- засвоєння й виконання вимог щодо правил поведінки за столом; - розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами продуктів харчування; - розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.
17.		<i>Місто. Вулиця. Транспорт</i> Збагачення уявлення про транспорт його види. Ознайомлення з назвами частин машини.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) знайомий транспорт;	- Формування уявлення про правила безпечної поведінки на дорозі; - формування просторових уявлень;

		Правила безпечної поведінки на дорозі.	- впізнає та називає назви частин машини (кабіна, кузов, двері, скло); - має уявлення про правила безпечної поведінки на дорозі.	- виховання уважності на дорозі.
18.		<i>Птахи</i> Знайомство дітей з птахами (синиця, голуб, качка, гуска, курка, півень). Ознайомлення з частини тіла птаха.	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) знайомих тварин; - розрізняє і називає частини тіла птаха.	- Формування уявлення про турботливе відношення до птахів особливо в зимовий період; - розвиток мислення на основі здійснення аналізу та синтезу (зіставлення частин тіла (наприкладі птаха)).
19.		<i>Комахи.</i> Розширення уявлення про зовнішній вигляд комах. Знайомство з будовою тіла та способом пересування (метелик, муха, жук, мураха, комар).	<i>Вихованець:</i> - називає (показує) знайомих комах; - має уявлення про спосіб руху комах.	- Виховання дбайливого й відповідального ставлення до довкілля.

Третій рік навчання (5-6 років)

№ з\п	К-ст ь год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та родина</i> Закріплення уявлення про себе: вміння називати своє ім'я, прізвище, вік. Склад сім'ї: уточнюємо та розширюємо уявлення про родинні відносини в сім'ї, соціальні ролі (бабуся, дід, онуки, брати, сестри). Місце проживання, адреса. Правила безпеки з незнайомими.	<i>Вихованець:</i> - називає своє ім'я, прізвище, вік; - називає ім'я однолітків, знає як звати вихователів, звертається до них ; - дотримується правил поведінки в сім'ї, зі старшими; - має уявлення про правила безпеки з незнайомими людьми.	- Розвиток пам'яті під час запам'ятовування уявлень про родину; - розвиток зв'язного мовлення; - формування уявлення про правила безпеки поведінки з незнайомими людьми; - виховання доброзичливого ставлення один до одного.
2.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни</i> Уточнення та розширення уявлення про частини тіла (рука, лікоть, долонь, нога, коліно) та обличчя (щоки, губи, підборіддя). Органи чуття. Розширення та закріплення уявлення про предмети гігієни	<i>Вихованець:</i> - вміє показати на собі, на інших дітях , на іграшках частини тіла та обличчя; - має уявлення про органи чуття (вухами слухаємо, носом дихаємо. і т.д.).	- Формування уявлення про органи чуття та їх функції; - виховання охайності та самостійності.
3.		<i>Дитячий заклад</i> Розширення уявлення про приміщення дитячого закладу, їх призначенням.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про призначення різних	- Формування просторових уявлень; - розвиток зв'язного мовлення,

		Уточнення та розширення уявлення про режим дня. Правила безпеки.	приміщень в дитячому закладі; - адекватно виконує режимні моменти в дитячому закладі.	- виховання дисциплінованості та порядності; - формування причинно-наслідкових зв'язків під час формування уявлення щодо розпорядку дня та його впливу на здоров'я людини.
4.		<i>Іграшки</i> Закріплення уявлення про призначення іграшок. Деталі іграшки.	<i>Вихованець:</i> - називає деталі певної іграшки; Під контролем педагога: - вміє порівнювати та групувати іграшки за кольором, формою, розміром.	- Розвиток мисленнєвих операцій аналізу, порівняння, групування та класифікації іграшок за призначенням, кольором, формою, розміром, матеріалом. - формування навичок знаходити причинно-наслідкові зв'язки; - розширення пасивного та активного словника.
5.		<i>Пори року</i> Спостереження за змінами в житті тварин та рослин в різні пори року. Зміни погоди в різні пори року. Праця людей в різні пори року.	<i>Вихованець:</i> - називає пори року та їх характерні ознаки; - впізнає різні пейзажні сезони на малюнках; - має уявлення про зміни погоди в різні сезони (восени-дощ, похмуро, взимку – сніг, день короткий, сонце не гріє, на весні – тає сніг, прогрівається повітря, літо – спека, гріє сонечко, довгий день);	- Формування інтересу дітей до оточуючого природного світу; - формування вміння помічати зміни в природі; - формування вміння визначати зміни в погоді; - формування причинно-наслідкових зв'язків між різними сезонами та станом природи, діяльністю людей, забавами дітей.

			- має уявлення про працю людей в різні пори року.	
6.		<i>Овочі, фрукти</i> Розширення уявлення про овочі та фрукти (вишня, виноград) Місце зростання овочів та фруктів - город, сад. Правила безпеки використання овочів та фруктів.	<i>Вихованець:</i> - називає знайомі овочі та фрукти (на малюнку, іграшкові муляжі); - знає місце зростання (овочі в землі –на городі; фрукти на дереві, кущах –в садах); - розрізняє овочі та фрукти за кольором, формою, смаком; - має уявлення про правила безпеки використання овочів та фруктів (мити перед вживанням, не використовувати в їжу не спілі, гнилі продукти).	- Формування операцій аналізу, порівняння, класифікації на основі обстеження різних овочів та фруктів; - розширення та уточнення активного словника.
7.		<i>Об'єкти неживої природи</i> Вода. Ознаки та властивості води. Вода в природі та побуті. Повітря. Погода.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про значення води і повітря для людей, рослин, тварин; - має уявлення про повітря(тепле , холодне); - має уявлення про зміни погоди в різні сезони.	- Розширення уявлення про значення води та повітря для життя рослин, тварин, людей; - розвиток уваги на основі спостережень за природою; - виховання бережливого ставлення до води в природі та побуті.
8.		<i>Одяг та взуття</i>	<i>Вихованець:</i>	- Розвиток вміння виділяти предмети одягу з групи однорідних предметів, вчити

		Уточнення та збагачення уявлення дітей про види одягу, його призначенні (літній, зимовий). Частини одягу (воріт, рукав). Предмети догляду за одягом та взуттям.	- називає та показує предмети одягу та взуття; - виділяє його частини; Під контролем та за допомогою педагога: - одягається, роздягається; - має уявлення про способи догляду за одягом (чистка, праска, сушка).	порівнювати об'єкти, що вивчаються; - групування предметів (наприклад, одяг для хлопчиків, дівчаток, літній чи зимовий тощо); - формування вміння підбирати одяг в залежності від погодних умов; - розвиток усвідомлення необхідності бути охайним.
9.		<i>Рослини</i> Уточнення та розширення уявлення дітей про квіти. Догляд за кімнатними рослинами. Види роботи (поливка, обрізання сухих листочків і т.д.) Закріплення та збагачення уявлення про дерева та кущі. Дерево (клен, береза, ялинка, калина). Його частини (корінь, стовбур, гілки, листя). Умови росту рослини (світло, вода, повітря).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про квіти, кущі, дерева; Під контролем та за допомогою педагога: - вміє доглядати за кімнатними рослинами; - називає частини дерева; - має уявлення про умови гарного росту рослини.	- Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між неживою природою та рослинами; - виховання бережливого ставлення до рослин; - розвиток пам'яті на основі відтворення назв рослин, що вивчаються.
10.		<i>Тварини</i> Розширення уявлення про домашні (свійські) (собака, кіт, корова, коза, свиня, кінь) та дикі тварини (ведмідь, лисиця, вовк, заєць, білка, їжак).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різноманітність тварин;	- Корекція процесів пам'яті, мислення шляхом формування уявлення про тварини; - формування причинно-наслідкових зв'язків

		Зовнішній вигляд. Проживання, живлення тварин. Збагачення уявлення про дитинчат тварин. Значення тварин в житті людини.	- має уявлення про спосіб життя, живлення тварин, що вивчаються; - називає дитинчат тварин; - має уявлення про користь тварин для людини (корова дає молоко, кінь перевозить важки грузи).	між життям тварин та працею людей; - виховання доброзичливого ставлення до тварин.
11.		<i>Птахи</i> Збагачення уявлення дітей про домашніх (курка, гуска, півень) та диких (голуб, горобчик, сорока, ворона, синиця) птахів. Зовнішній вигляд, проживання та живлення птахів, що вивчаються. Знайомство з пташенятами дорослих птахів.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різноманітність птахів; - має уявлення про спосіб життя, живлення птахів, що вивчаються; - знає дитинчат тварин.	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв різних видів птахів; - формування уявлення про спосіб життя, живлення птахів, що вивчаються; - групування предметів (наприклад, за місцем проживання); - розвиток усного мовлення.
12.		<i>Комахи.</i> Зовнішній вигляд, ознаки комах. Будова тіла. Спосіб пересування комах.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про будову тіла та спосіб пересування комах;	- Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між будовою тіла та способом пересування комах; - розвиток спостережливості, уваги.
13.		<i>Посуд.</i> Уточнення та розширення уявлення про кухню та кухонний посуд.	<i>Посуд.</i> - має уявлення про види посуду та його призначення;	- Збагачення уявлень на основі запам'ятовування назв предметів посуду;

		Закріплення назв столових приборів, їх призначення та використання. Знайомство з матеріалами, з яких виготовляють посуд (скло, пластмаса, метал). Правила безпеки поведінки на кухні, біля вогню.	Під контролем та за допомогою педагога: - розрізняє посуд за заданою ознакою (наприклад, для приготування їжі, для чаювання); - знаходить та показує однакові частини у різних предметів посуду (кришку-у чайника, каструлі, сковорідки); - класифікує посуд за матеріалом виготовлення (скло, пластмаса, метал.); - має уявлення про правила поведінки біля кухонних приладів (плита, вогонь).	- розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами кухонного, столового, чайного посуду; - формування вміння знаходити предмет, виділяти його серед інших, виконувати дії з ним за призначенням; - формування уявлення про правила безпеки при використанні посуду, про безпечне перебування на кухні.
14.		<i>Продукти харчування</i> Уточнення та збагачення уявлення про продукти харчування (молочні, мучні, м'ясні). Сирі та варені продукти. Знайомство з крупами (гречана, рисова, манна). Формування уявлення про час прийому їжі. Збагачення уявлення про професію кухар, його трудові операції.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про продукти харчування; - називає та визначає за смаком продукти, що вивчаються.	- Розвиток тактильних відчуттів під час формування уявлення про властивості круп (гречка, рис, манка); - розвиток вміння співвідносити певні прийоми їжі з частинами доби (ранок –сніданок, день –обід, вечір –вечеря); - виховання охайності та самостійності.

15.	<i>Вулиця .Місто. Транспорт</i> Знайомство з рідним містом. Його назвою, ознайомлення з адресою дитини. Знайомство з вулицями міста. Правила поведінки в громадських місцях. Розширення уявлення про види транспорту (наземний, водний, повітряний). Знайомство з світлофором. Правила дорожнього руху.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різноманітність вулиць (широкі, вузькі, довгі, короткі); - розрізняє за малюнками тротуар для пішоходів від проїзної частини дороги; Під контролем та за допомогою педагога: - будує вулицю за допомогою конструктору; - має уявлення про види транспорту (наземний, водний, повітряний) та його призначення (пасажирський, вантажний); - має уявлення про значення сигналів світлофора; - має уявлення про правила дорожнього руху.	- Формування уявлень про безпеку в місті, на вулиці та в транспорті; - формування просторових уявлень; - виховання уважності на дорозі; - розвиток розумових операцій, аналізу, синтезу, порівняння узагальнення; - розвиток зв'язного мовлення.
16.	<i>Будинок та його частини</i> Знайомство з будовою будинку. Призначення різних кімнат в будинку. Розширення уявлення про матеріали з яких будують будинки. Знайомство з професіями тих, хто будує будинки.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про частини будинку їх розташування відносно одна одної (підлога –знизу, зверху-стеля), про призначення різних кімнат в	- Формування просторових уявлень; - розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв та призначення різних кімнат у будинку; - розвиток мовлення.

			будинку (спальня, кухня, гостьова); - має уявлення про матеріали з яких будують будинки (дерево, цегла).	
17.		<i>Професії</i> Закріплення та збагачення уявлення про професії людей (продавець, будівельник, швачка).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про професії людей; - вміє впізнавати та називати професії людей за малюнками; - розрізняє інструменти, які потрібні для людини певної професії .	- Розвиток мислення на основі формування вміння розпізнавати та називати професії людей; - формування причинно-наслідкових зв'язків між інструментами, які потрібні людині та певною професією; - розвиток зв'язного мовлення.
18.		<i>Меблі</i> Розширення та уточнення уявлення про меблі, їх призначення та розташування в приміщенні. Знайомство з матеріалами, з яких виготовляють меблі.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про предмети меблів, їх призначення; - має уявлення про матеріали, з яких виготовляють меблі (дерево, пластмаса, скло); Під контролем та за допомогою педагога: - вміє співвідносити натуральні об'єкти з іграшковими та графічними зображеннями; - вміє розставляти мебель в ігровій кімнаті.	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв меблів; - розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу; - формування уявлення про способи догляду за меблями.

19.		<i>Матеріали та робочі інструменти</i> Знайомство з папером, резиною, пластмасою, склом та їх властивостями. Розширення уявлення про робочі інструменти (молоток, цвях, викрутка, пила). Їх призначення.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різні матеріали та їх властивості (скло-б'ється, папір-рветься і т.д.); - Під контролем та за допомогою педагога: - розглядає предмети та визначає з якого матеріалу вони виготовлені.	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв робочих інструментів; - розширення активного та пасивного словника.
20.		<i>Свята</i> Закріплення уявлення про новорічні свята (Новий рік, свято Св. Миколая, Різдво). Знайомство з матеріалами новорічних прикрас. Закріплення уявлення про свято жінок.	<i>Вихованець:</i> - під контролем та за допомогою педагога виготовляє новорічні вироби, (подарунки, прикраси), подарунки для матусь на свято жінок тощо.	- Розвиток уяви, пам'яті, усного зв'язного мовлення; - виховання любові та поваги до дорослих людей.
21.		<i>Частина доби</i> Послідовність частин доби.	<i>Вихованець:</i> - визначає послідовність і називає частини доби (ранок, день, вечір, ніч).	- Формування уявлення про взаємозв'язок частин доби з діяльністю людини (в день-діти грають, навчаються, вночі-сплять).

Четвертий рік навчання (6-7 років)

№	К-сть год.	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1.		<u>Тематика занять</u> <i>Я та родина</i> Закріплення уявлення про себе та близьких. Уточнення уявлення про обов'язки та заняття дорослих та дітей в родині. Розповіді про свята, сімейні події в родині.	<i>Вихованець:</i> - називає своє ім'я, прізвище, вік та адресу ; - називає ім'я однолітків, знає як звати вихователів, звертається до них ; - дотримується правил поведінки в сім'ї, зі старшими; - має уявлення про обов'язки та заняття дорослих в родині; - розповідає про родинні свята, події вихідного дня.	- Формування інтересу дітей до оточуючого предметного світу; - розвиток зв'язного мовлення; - формування уявлення про обов'язки та заняття дорослих в родині; - формування моральних рис характеру, необхідних для життя в суспільстві, на основі шанобливого ставлення до старших.
2.		<i>Частини тіла. Засоби гігієни</i> Закріплення уявлення про будову тіла та частини обличчя людини. Уточнення уявлення про функції органів чуття. Знайомство з назвами пальців. Формування уявлення про стадії людського росту у взаємозв'язку з діяльністю дорослих та дітей.	<i>Вихованець:</i> - вміє показати на собі, на інших дітях, на іграшках частини тіла та обличчя; - має уявлення про органи чуття (вухами слухаємо, носом дихаємо. і т.д.); - знає та називає назви пальців рук; Під контролем та за допомогою педагога:	- Формування просторових уявлень; - збагачення словникового запасу шляхом формування уявлень про органи чуття, про стадії людського росту у взаємозв'язку з діяльністю дорослих та дітей; - формування потреби турбуватися про своє здоров'я.

			- ліпить, конструює з паличок людину; - має уявлення про стадії людського росту у взаємозв'язку з діяльністю дорослих та дітей (малеча сидить в колясці, грає з іграшкою, дошкільник ходить в садок; учень в школу, дорослі на роботу).	
3.		<i>Дитячий заклад</i> Закріплення уявлення про імена та прізвища дітей в групі. Формування уявлення про друзів та дружні відносини. Закріплення уявлення про режим дня.	<i>Вихованець:</i> - знає імена та прізвища дітей в групі; - адекватно виконує режимні моменти в дитячому закладі; - має уявлення про дружні відносини.	- Виховання уважного, доброзичливого ставлення до однолітків ; - збагачення словникового запасу.
4.		<i>Пори року</i> Розширення уявлення про характерні зміни в рослинному та тваринному світі в залежності від сезону. Закріплення вміння визначати характерні зміни в погоді в різні пори року. Праця людей в різні пори року.	<i>Вихованець:</i> - називає характерні ознаки різних сезонів; - визначає зміни в погоді; - впізнає та називає за малюнками різні пори року; - впізнає та називає за малюнками трудову діяльність людей в різні пори року.	- Розширення уявлень вихованця про пори року; - розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; - розвиток уваги та спостережливості; - формування причинно-наслідкових зв'язків між різними сезонами та станом природи, діяльністю людей, забавами дітей.

5.		<i>Овочі. Фрукти</i> Розширення уявлення про зовнішній вигляд, смак, запах фруктів та овочів. Правила безпеки при вживанні фруктів та овочів. Місце зростання овочів та фруктів.	<i>Вихованець:</i> - розрізняє, визначає та називає овочі та фрукти за зовнішнім виглядом, за тактильними відчуттями, смаком та запахом; - вміє визначити, які овочі потрібні для приготування борщу, салату, які фрукти для компоту; - має уявлення про місце зростання овочів та фруктів, що вивчаються;	- Розвиток мислення на основі аналізу і класифікації овочів та фруктів за місцем зростання; - корекція уявлень про здоровий спосіб життя на основі розширення знань про правила безпеки при вживанні фруктів та овочів; - збагачення активного словника.
6.		<i>Об'єкти неживої природи</i> Знайомство з землею, її ознаки. Закріплення вміння визначати ознаки води, її використання. Правила безпеки поведінки на воді. Закріплення уявлення про пісок та каміння, їх властивості. Знайомство з вітром. Знайомство з тіню. Знайомство з властивостями різних предметів.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про ознаки та властивості землі, води, піску в різні пори року; - має уявлення про правила безпеки поведінки на воді, при грі з піском.	- Розвиток уваги на основі спостережень за природою; - розвиток навичок спостереження в процесі формування уявлення про воду, вітер, пісок, тінь; - виховання бережливого ставлення до води в природі та побуті.
7.		<i>Тварини</i> Закріплюємо уявлення про зовнішній вигляд домашніх та диких тварин, їх дитинчатах.	<i>Вихованець:</i> - розрізняє за малюнками домашніх та диких тварин; - називає та показує дитинчат тварин;	- Корекція процесів пам'яті, аналізу, синтезу, мислення шляхом формування уявлень про тварин; - розширення та уточнення уявлень про спосіб життя, місце проживання,

		Уточнення та збагачення уявлення про місце проживання та живлення тварин. Знайомство з професіями людей, які доглядають за тваринами. Зоопарк. Знайомство з тваринами, які живуть в інших країнах.	- вміє показати на малюнку та назвати частини тіла тварини; - має уявлення про місце проживання та живлення тварин; - визначає тварин, що живуть в зоопарку; - впізнає та називає за малюнками назви професій людей, що піклуються за тваринами.	спосіб живлення тварин, що вивчаються; - розвиток усного мовлення; - формування причинно-наслідкових зв'язків та залежностей між життям тварин та працею людей.
8.		<i>Птахи</i> Розширення уявлення про домашніх та диких птахів. Уточнення уявлення про живлення та місце проживання птахів. Закріплення уявлення про догляд людини за птахами.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про загальні ознаки птахів; - розрізняє за малюнками домашніх та диких птахів; - має уявлення про живлення та місце проживання птахів; - має уявлення про догляд людини за птахами.	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв різних видів птахів; - розширення та уточнення уявлення про умови існування, живлення птахів; - розвиток мислення на основі аналізу та класифікації птахів (домашні, дикі).
9.		<i>Комахи</i> Закріплення уявлення про зовнішній вигляд комах. Закріплення уявлення про будову тіла комах, спосіб пересування, середа перебування.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про будову тіла комах; - має уявлення про спосіб пресування та середу перебування комах.	- Розширення та уточнення уявлень про зовнішній вигляд, будову тіла, спосіб пересування комах; - розвиток зв'язного мовлення.
10.		<i>Риби</i>	<i>Вихованець:</i>	- Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між

		Зовнішній вигляд, будова тіла, пересування, живлення, середа перебування.	- має уявлення про будову тіла, пересування, живлення та середу перебування риб.	будовою тіла та способом пересування риб; - розвиток уваги та спостережливості.
11.		<i>Рослини</i> Закріплення уявлення про різні дерева кущі та трави. Закріплюємо уявлення про будову дерева. Хвойні та листяні дерева. Квіти. Знайомство з місцем зростання квітів. Ягоди. Зовнішній вигляд, смак, місце зростання.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про різноманітність рослин (дерева, кущі, трави); - має уявлення про будову дерева; - називає та показує знайомі дерева та квіти; - має уявлення про місце зростання рослин, що вивчаються.	- Виховання бережливого ставлення до рослин; - розвиток пам'яті на основі відтворення назв рослин, що вивчаються; - збагачення уявлення про місце зростання рослин, що вивчаються; - збагачення словникового запасу.
12.		<i>Одяг та взуття</i> Закріплення та збагачення уявлення про сезонні види взуття та одягу, про матеріали з яких виготовляють одяг. Формування уявлення про предмети (щітка, крем) та способи догляду за взуттям та одягом. Формування уявлення про місце зберігання одягу та взуття.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про сезонні види взуття та одягу, про матеріали з яких виготовляють одяг; Під контролем та за допомогою педагога: - складає розповідь –опис свого одягу; - знає та показує місце зберігання свого одягу.	- Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між погодою та вибором одягу; - використання назв одягу та взуття у зв'язному мовленні дитини; - розвиток усвідомлення необхідності бути охайним; - розвиток естетичного сприймання.
13.		<i>Посуд</i>	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про види посуду та його призначення;	- Збагачення словникового запасу та розвиток мовлення на основі

		Закріплення та уточнення уявлення про види посуду (кухонний, столовий, чайний), його призначення. Знайомство дітей з посудом для зберігання продуктів харчування. Збагачення уявлення про матеріал, з якого виготовлений посуд. Закріплення уявлення про сервіровку столу.	- має уявлення про матеріал, з якого виготовлений посуд; - класифікує посуд за матеріалом виготовлення (скло, пластмаса, метал); - називає частини посуду;	відтворення інформації щодо видів посуду; - формування вміння знаходити предмет, виділяти його серед інших, виконувати дії з ним за призначенням; - виховання бережливого відношення до посуду, охайності та уважності.
14.		<i>Свята</i> Закріплення уявлення дітей про ознаки зими, зимові забави, про атрибути Нового року. Збагачення уявлення про свято жінок. Формування уявлення про особистісні якості жінки.	<i>Вихованець:</i> - знає про зимові свята, атрибути Нового року; свято жінок тощо;	- Розвиток зв'язного мовлення; - виховання емоційного відношення до подій, свят; - виховання любові та поваги до близьких та оточуючих людей.
15.		<i>Продукти харчування</i> Збагачення уявлення про основні продукти харчування, їх якість, способи отримання. Уточнення уявлення про назви страв, час прийому їжі.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про основні продукти харчування; Під контролем та за допомогою педагога: - визначає продукти, з яких можна приготувати салат, суп та інші страви;	- Розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами продуктів харчування; - розвиток розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.
16.		<i>Меблі</i> Уточнення та збагачення уявлення про предмети меблів та їх призначення.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про предмети меблів та їх призначення; - має уявлення про матеріал, з якого виготовляють меблі;	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв меблів; - формування уявлення про способи догляду за меблями;

		Збагачення уявлення про матеріал, з якого виготовляють меблі. Предмети догляду за приміщенням, способи прибирання приміщення.		- розвиток мовлення на основі збагачення словникового запасу; - розвиток мотивації щодо допомоги дорослим під час прибирання приміщення.-
17.		<i>Побутові прилади</i> Знайомство з технікою (телевізор, холодильник, телефон, пилосос, праска) їх призначення. Правила безпеки поводження з технікою.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про побутові прилади та їх призначення; - має уявлення про правила безпеки поводження з технікою.	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв побутових приладів; - розвиток зв'язного мовлення.
18.		<i>Професії</i> Продовження ознайомлення дітей з різними професіями (перукар, медсестра, поштарка, міліціонер, пожежник).	<i>Вихованець:</i> - називає різні професії за малюнками.	- Виховання поваги до праці дорослого; - виховання працелюбності та самостійності; - збагачення словникового запасу.
		<i>Транспорт. Місто, вулиця</i> Збагачення уявлення про вулиці міста. Знайомство дітей з державними символами (герб, прапор). Уточнення та збагачення уявлення про види транспорту. Знайомство з транспортом спеціального призначення. Закріплення уявлення про частини транспорту. Професії людей, які управляють транспортом та обслуговують його	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про своє місто, про державні його символи; - знає назву міста та вулиці (де живе); - впізнає та називає назви частин машини (кабіна, кузов, двері, скло); - має уявлення про значення сигналів світлофора;	- Розвиток розумових операцій, аналізу, синтезу, порівняння узагальнення; - формування просторових уявлень; - групування предметів (наприклад за видом транспорту); - розвиток пам'яті на основі ознайомлення з правилами безпечної поведінки на дорозі; виховання уважності на дорозі.

		(шофер, капітан, пілот, машиніст, кондуктор). Уточнення уявлення про світлофор, його значення.	має уявлення про правила безпечної поведінки на дорозі.	
19.		<i>Частина доби</i> Закріплення уявлення про частини доби їх послідовність та діяльність людей на протязі дня.	<i>Вихованець:</i> - визначає послідовність і називає частини доби (ранок, день, вечір, ніч); - має уявлення про діяльність людини на протязі дня (зранку – просипаються, умиваються, снідають, ідуть в садок, дорослі на роботу; вечором –вертаються додому, вечеряють і т.д.).	- Формування уявлення про взаємозв'язок частин доби з діяльністю людини (в день-діти грають, навчаються, вночі-сплять).
20.		<i>Матеріали та робочі інструменти</i> Формування уявлення про матеріали та їх властивості (папір, тканина, картон, деревина, метал, пластмаса,.. скло, нитки, мотузка, вата). Робочі інструменти (щітка, граблі). Правила безпеки при використанні робочих інструментів та різних матеріалів.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про матеріали та їх властивості; - має уявлення про правила використання робочих інструментів; - знаходить в найближчому оточенні предмети, які виготовлені з певного матеріалу.	- Розвиток пам'яті на основі запам'ятовування назв робочих інструментів; - розширення активного та пасивного словника.
21.		<i>Школа</i> Формування уявлення про школу, її призначення.	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про школу та її призначення/	- Розвиток активного мовлення та збагачення словникового запасу.

22.	<i>Небезпечні ситуації</i> Знайомство з небезпечними ситуаціями в зимовий період (сильний вітер, таяння льоду на водоймі і т.д.); в літній період - безпека на воді, в лісі. Уточнення уявлення про небезпечні предмети, які зустрічаються в побуті (сірники, ножиці, газові плити, гарячий посуд).	<i>Вихованець:</i> - має уявлення про небезпечні ситуації та небезпечні предмети.	- Виховання уважності, дисциплінованості, відповідальності.
-----	--	---	--

СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ

Трикоз С.В.
канд.пед. наук

Пояснювальна записка

Метою впровадження розділу з сенсорного виховання у навчально-виховну роботу з розумово відсталими дошкільниками є підвищення ефективності сенсорного розвитку дітей оскільки це є необхідною умовою подальшого їх пізнавального розвитку та основою становлення всіх видів дитячої діяльності. Розвиток сприймання дитини відбувається у певній послідовності від розрізнення предметів, їх властивостей та відношень до сприймання їх на основі образу, і надалі, до фіксації образу словом, тобто до появи уявлення про предмет, властивість, відношення. Завданнями навчання і виховання дошкільників які вирішуються у межах сенсорного виховання є:

- формування орієнтувально-пошукової діяльності (вміння виділяти, порівнювати, об'єднувати предмети в групи тощо);
- ознайомлення дітей з сенсорними еталонами (форми, кольору, величини), з розмаїттям звуків, фактур, смаків, температур тощо;
- поєднання сенсорного досвіду дитини зі словом, яке позначає власне те, що сприймається, допомагає закріпити в уявленні образи предметів, якостей, властивостей, відношень, що робить їх більш чіткими, систематизованими та узагальненими.

Програма з сенсорного виховання розумово відсталих дошкільників розподілена за роками навчання та виховання. Зміст програми спрямовано на розвиток зорового сприймання, тактильно-рухового сприймання, розвиток сприймання просторових відношень, слухового сприймання, сприймання властивостей предметів на основі розвитку нюху та смаку. Такі заняття проводяться як вихователем (фронтально, підгрупами), так і вчителем-дефектологом і психологом (індивідуально). У роботі з розумово відсталими дошкільниками вкрай важливо протягом всього заняття підтримувати візуальний та ситуативний контакт, допомагати дитини накопичувати та узагальнювати практичний та чуттєвий досвід.

Програма побудований з урахуванням концентричного принципу, який передбачає у запропонованих дітям завданнях поступове ускладнення за змістом. Зміст занять з сенсорного виховання щільно пов'язан із завданнями які вирішуються на

заняттях з образотворчої діяльності, навчанні грі, з тематикою занять з ознайомлення з навколишнім світом, мовленнєвим розвитком,

Сенсорний розвиток дітей з інтелектуальною недостатністю характеризується значним відставанням за термінами становлення, за якісними показниками є надзвичайно нерівномірним.

Традиційний підхід до організації сенсорного виховання передбачає роботу з сенсорного розвитку розумово відсталих дошкільників в процесі продуктивних видів діяльності (всі види образотворчої діяльності, праця), в ході дидактичних ігор і вправ, у повсякденному житті, на заняттях з ознайомлення з навколишнім світом і розвитку мовлення, з розвитку математичних уявлень, та не завжди виправдовує себе при використанні в практиці роботи з дітьми з інтелектуальною недостатністю, внаслідок особливостей їх психічного розвитку. У дошкільників з порушенням інтелекту від народження не з'являється активної пізнавальної зацікавленості до предметів та явищ навколишнього світу, не розвивається орієнтувально-пошукова діяльність без спеціально організованих умов виховання.

Виокремлення сенсорного виховання в окремий розділ навчально-виховної роботи з розумово відсталими дошкільниками буде сприяти удосконаленню їх сенсорного розвитку, уваги, пам'яті, наочно-образному мисленню та мовленню. На цих заняттях дітей знайомлять з сенсорними еталонами (форми, кольору, розміру), з розмаїттям звуків, фактур, смаків, температур тощо. Вчать виділяти, порівнювати, об'єднувати предмети в групи за зразком.

Заняття з сенсорного виховання спрямовані на розвиток зорового сприймання та уваги, наслідування, формування цілісного образу предметів; на розвиток слухової уваги та сприймання; на розвиток тактильно-рухового сприймання та орієнтування у межах власного тіла та просторі; на розвиток смакового та нюхового сприймання.

Робота по цих напрямках важлива та необхідна для розвитку розумово відсталої дитини протягом перших трьох років. На четвертому році її перебування у дитячій дошкільній установі більше уваги приділяється формуванню у дітей уявлень у межах зазначених напрямків роботи та у продуктивній і трудовій діяльності.

Завдання першого року навчання :

- формувати емоційно-позитивне ставлення дитини до сумісної діяльності з дорослим;
- вчити дітей виокремлювати основні зовнішні властивості предметів;
- ознайомлювати дітей з сенсорними еталонами;
- навчати дітей таким способам обстеження, які б вимагали використання засвоєних уявлень про властивості предметів в якості сенсорних еталонів;
- вчити дітей співвідносити пласку та об'ємну форми;
- формувати пошукові способи орієнтування - проби, примірювання; навчання способам обстеження предметів: обмацувати, обводити по контуру;

Завдання другого року навчання:

- вчити дітей диференціювати зовнішні властивості, якості предметів;
- вчити дітей виділяти основні ознаки в предметах, відволікаючись від другорядних;
- формувати у дітей образи сприймання, вчити запам'ятовувати і називати предмети та їхні властивості;
- продовжувати формувати пошукові способи орієнтування - проби, примірювання при вирішенні практичних або ігрових завдань;
- навчання способам обстеження предметів: обмацувати, обводити по контуру;

- формувати у дітей цілісні образи знайомих предметів, їх властивості і якості;
- вчити дітей співвідносити пласку та об'ємну форми;
- вчити сприймати та використовувати властивості предметів у різноманітній діяльності: у сюжетній грі з іграшками, будівельних іграх, продуктивної діяльності (конструювання, ліплення, малювання, аплікація).

Завдання третього року навчання:

- вчити дітей співвідносити пласку та об'ємну форми: вибирати об'ємні форми за пласким зразком, пласкі форми - за об'ємним зразком;
- вчити дітей здійснювати порівняння предметів за формою і величиною, перевіряючи правильність вибору практичним примірюванням;
- вчити дітей виокремлювати колір (форму, величину) як ознаку, відволікаючись від призначення предмета та інших ознак;
- ознайомити дітей з просторовими відносинами між предметами: високий - низький, вище - нижче; близько - далеко, ближче – далі; вчити дітей відтворювати просторові відносини за словесною інструкцією;
- вчити дітей впізнавати предмети за описом, з опорою на визначальну ознаку (колір, форма, величина);
- розвивати у дітей координацію руки та ока в процесі навчання способом обстеження предметів: візуально-тактильним - обмацувати, візуально-руховим - обводити по контуру;
- вчити дітей співвідносити дії, зображені на картинці, з реальними діями; зображати дії по картинках;
- формувати у дітей цілісний образ предметів: вчити самостійно складати розрізні картинки з чотирьох частин з різною конфігурацією розрізу;

- вчити дітей сприймати, розрізняти побутові шуми, шуми явищ природи (сигнал машини, дзвінок телефону, дверний дзвінок; шум пилососа, шум двигуна, шум пральної машини; шум вітру, дзюрчання води, шарудіння опалого листя; шум води, що капає з крана, шум водоспаду, шум дощу); формувати уявлення у дітей про звуки навколишньої дійсності;
- продовжувати розвивати у дітей смакову та нюхову чутливість і формувати уявлення про різноманітні смакові якості та запахи.

Завдання четвертого року навчання:

- продовжувати вчити дітей диференціювати кольори і їх відтінки і використовувати уявлення про колір у продуктивній та ігрової діяльності; вчити дітей використовувати різноманітну колірну гаму в діяльності (ігровій, образотворчій, трудовій);
- закріпити у дітей уявлення про колірну своєрідність різних пір року (кожна пора року має свій певний колір: весна зелена, літо червоне, осінь жовта, зима біла);
- продовжувати вчити дітей диференціювати об'ємні форми за зразком (вибір з чотирьох);
- вчити дітей співвідносити форму предметів з геометричною формою – еталоном;
- вчити дітей асоціювати геометричні форми з предметами;
- продовжувати формувати у дітей уявлення про відносність величини: один і той же предмет може бути по відношенню до одних предметів маленьким, а по відношенню до інших - великим (довші - коротше, вище - нижче);
- закріпити у дітей уявлення про орієнтування у схемі власного тіла, продовжувати формувати сприймання простору;
- знайомити дітей з тим, що оточуючі їх предмети мають різні властивості: колір, форму, величину, якості поверхні;
- продовжувати вчити дітей співвідносити дії, зображені на картинці, з реальними діями (вибір з чотирьох-п'яти);
- вчити дітей відтворювати цілісне зображення предмета, вибираючи відсутні частини з чотирьох-п'яти елементів; домальовувати частини або деталі малюнка, яких не вистачає;

- вчити дітей відтворювати цілісне зображення предмета за його частинами, розташованих в безладді: по картинці, розрізаній на дві-три частини (м'ячик, кулька з мотузочком, бублик, кільце);
- вчити дітей запам'ятовувати набори запропонованих слів і словосполучень;
- вчити дітей диференціювати звуки навколишньої дійсності на побутові шуми і звуки явищ природи; вчити дітей групувати предмети за зразком і за мовною інструкцією, виділяючи суттєві ознаки, відволікаючись від інших ознак;
- формувати у дітей цілісне уявлення про предмети: створити умови до розуміння дітей того, що один і той же предмет може мати різні властивості (яблуко - велике і маленьке, солодке і кисле, зелене і жовте);
- формувати у дітей узагальнені уявлення про деякі властивості і якості предметів («Що буває жовтим?» - «Сонце, курча, кульбаба, соняшник, лимон». «Що буває круглим?» - «М'яч, кулька, яблуко, колесо, колечко, помідор » тощо);

Розпочинаючи роботу з сенсорного виховання розумово відсталих дошкільників необхідно з'ясувати наявний рівень сенсорного розвитку дитини, і надалі враховувати його у сенсорному вихованні, з урахуванням корекційної спрямованості існуючої програми.

Програма призначена для педагогічних працівників спеціальних дошкільних навчальних закладів, батьків, студентів і викладачів вищих і середніх педагогічних навчальних закладів, для роботи з дітьми з легкою розумовою відсталістю.

Перший рік навчання

(__годин, ____ на тиждень)

№ з/п	К-ст ь годи н	Зміст навчання та виховання	Орієнтовні показники розвитку	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
1		Розвиток зорового сприймання. Формування у дитини зорової уваги: - зосереджуватись на іграшці, яка знаходиться у власних руках чи у педагога; - брати та утримувати іграшку/предмет однією чи двома руками; - утримувати іграшку/ предмет тривалий час. Спостереження за діями педагога: - відтворення дитиною дій дорослого без предмету (хлоп-хлоп, топ-топ, тук-тук,); - відтворення дитиною дій дорослого з сюжетними іграшками (коник скок-скок, зайчик плиг-плиг).	<i>Дитина:</i> - зосереджує зорову увагу на діях дорослого; - сумісно із дорослим та за наслідуванням відтворює елементарні предметні дії: показує, бере однією рукою маленький предмет, обома руками великий, котить кулю, м'ячик, ставить кубики один на одний, поруч; - виділяє (показує ручкою) знайомі предмети за назвою на прохання дорослого: «Візьми	Концентрація зорової уваги дитини на заданих предметах або їх властивостях у процесі багатократного використання на практиці різноманітних проб, примірювань, на основі використання різноманітних за своїми властивостями об'єктів у різних ситуаціях.

	Виконання простих дій сумісно із дорослим (руки дитини у руках педагога), за наслідуванням за діями педагога: - виконувати прості предметно-ігрові дії протягом яких необхідно виокремлювати предмети за формою: «Знайди, що котиться, а що ні?», «Добери, що котиться», за розміром: «Дай велику кульку, м'ячик, цеглинку тощо», за кольором: «Візьми червоний кубик». Ознайомлення з використанням прийомів накладання, прикладання для отримання результату. Фіксування словом педагога результат дії дитини. Формування вказівного жесту на означений предмет. Виокремлення предмету із загального фону: «Знайди / покажи машинку, кубик, ляльку...».	кубик», «Дай ляльку», «Покажи, де м'ячик» тощо; - виділяє колір як ознаку предмета за зразком: покажи такий, дай такий самий; - здійснює вибір маленьких та великих іграшок в умовах наслідування діям педагога, за зразком з двох, трьох предметів; - на прохання педагога виділяє (показує) великі і маленькі іграшки; - співвідносить пласкі та об'ємні форми; - здійснює вибір за зразком форми з двох, трьох предметів (в умовах наслідування діям педагога);	Формування уявлень про властивості та якості предметів. Удосконалення зорово-рухової координації на основі спостереження за власними діями. Розвиток мовлення у процесі ознайомлення з
--	--	---	---

	Звертання уваги дитини на властивостях знайомих іграшок (предметів): - колір (червоний, жовтий); - розмір (великий, маленький); - форму (куля, коло, цеглина, кубик); - фактуру (гладеньке, жорстке). Розрізнення червоного та жовтого кольорів в умовах наслідування діям педагога: ставити кубики один на другий, підбирати іграшковий посуд, одяг для ляльки. Розрізнення кулі, куба (об'ємних фігур) за наслідуванням діям педагога: котиться, не котиться, докоти кулю. Розрізнення плоских форм шляхом накладання: такий – не такий. Співвідношення об'ємної фігури та плоскої форми: проштовхування об'ємних фігур у відповідні прорізи, знаходження коробки і кришки відповідної форми. Розрізнення предметів за загальним	- за назвою форми знаходить кулю, круг, коло, кубик, квадратик; - складає трискладову пірамідку; - співвідносить однакові іграшки, іграшки та їх зображення, зображення знайомих предметів (лото); - використовує різні способи та прийоми обстеження властивостей та якостей предметів: розглядання, перекладання, повертання, накладання, прикладання для отримання результату.	назвами ознак та властивостей предметів. Формування цілісності сприймання зображеного об'єкту в процесі складання розрізного малюнка. Формування сприймання простору на основі ознайомлення з поняттями угорі, внизу.
--	---	---	--

		розміром (великий, маленький): «Великий ... візьмемо двома руками, маленький однією», пізніше: «Великий ... візьмемо рукою, а маленький - пальцями». Ознайомлення дітей з трискладовою пірамідкою. Ознайомлення з назвами властивостей: червоний, жовтий, куля, коло, круг, кругла форма, квадратна форма, куб, квадрат, великий, маленький. Виокремлення (знаходження) дитиною предмета за назвою властивості: «Знайди червоне / жовте, кулю/ кубик, велику/маленьку... тощо» в умовах вибору з двох – трьох предметів. Вибір (знаходження) предмету за зразком (за однією властивістю): «Покажи такий самий ..., якого він кольору/ форми/ розміру?» в умовах вибору з двох – трьох предметів.		
--	--	--	--	--

	Співвідношення парних іграшок, іграшок із зображенням, співвідношення малюнків - лото (у умовах двох, трьох зразків). Відтворення елементарних пошукових дій: розглядання, перекладання, повертання, накладання, прикладання тощо за наслідуванням діям педагога. Вчити дітей означати чуттєву інформацію, яку отримали протягом обстеження предметів (такий самий, подібний, різний, жовтий, червоний, куля, куб, дрібне/велике тощо). Складання розрізного предметного малюнка з двох частин. Ознайомлення з просторовими відношеннями по вертикалі: у горі, внизу.	- складає розрізний малюнок з двох частин.	Розвиток уяви про предмети за його частинами.
	Розвиток тактильно-рухового сприймання Формування у дітей уваги на тактильних відчуттях: - за фактурою: м'яке, тверде, - за температурою: гаряче, холодне, - за іншими	<i>Дитина:</i> - розрізняє на дотик фізичні властивості об'єктів; - за наслідуванням відтворює	Концентрація уваги дитини на тактильних відчуттях.

	фізичними станами об'єктів: сухий, мокрий, тощо. Ознайомлення дітей з тим, що предмети відрізняються на дотик: вибір за зразком тактильних відчуттів подібних предметів. Ознайомлення з назвами властивостей та якостей предметів: твердий, м'який, мокрий, сухий, гарячий, холодний, великий, маленькій, куб, куля. Вибір за назвою «Покажи тверде..., », «Знайди холодне ...» (рушник, кульки, камінчики ...). Ознайомлення дітей із сприйманням та диференціюванням на дотик кулі та куба. Сприймання на дотик величини предметів, диференціювання предметів за величиною (у межах двох). Вибір знайомих іграшок на дотик за словом (гра «Чарівний мішечок» (вибір з двох предметів)).	елементарні пошукові дії: обмацування, прогладжування, стискання; - на прохання педагога або за наслідуванням бере однією рукою маленький предмет, обома руками великий, котить кулю, м'ячик, ставить кубики один на один, поруч; - розрізняє властивості і якості предметів за назвою: мокрий - сухий, великий - маленький, гарячий-холодний, кубик – кулька, великий – маленькій: «Покажи великий...», «Знайди кульку»;	Формування уявлень про форму, величину предметів на основі тактильно-рухових відчуттів. Формування уявлень про властивості предметів: мокрий, сухий, гарячий, холодний. Розвиток пам'яті на основі інформації отриманої у тактильно-руховий спосіб. Розвиток загальної та дрібної моторики шляхом оволодіння ігровими діями у заданій ситуації.
--	--	--	---

	Вибір за назвою кулі та кубика у «чарівному мішечку». Розрізнення на дотик величини предметів; проводити вибір з двох предметів (великого, маленького) з пред'явленням наочного зразка; проводити вибір з двох кубиків (великого, маленького) за назвою. Вибір на дотик за розміром і формою: - за зразком (пред'являються кубики або кульки однакові за кольором); - за назвою «Дай великий м'яч», «Дай маленький м'яч»... . Відтворення елементарних пошукових дій: обмацування, прогладжування, стискання, перекладання, повертання тощо за наслідуванням діям педагога.	- називає або показує знайомі властивості та якості предметів (великий - маленький, гарячий - холодний, кубик, кулька). .	Розвиток мислення у процесі оволодіння діями обстеження та отримання усвідомленого результату власних дій: встановлення відповідності чи не відповідності, знаходження та визначення певних ознак тощо. Розвиток мовлення на основі засвоєння та збагачення словника назвами властивостей та станів предметів.
	Розвиток слухового сприймання	<i>Дитина:</i> - диференційовано реагує	

	Звертання /зосередження уваги дитини на слухових подразниках (свисток, дзвіночок, бубон). Формування реакцій на різні слухові подразники. Ознайомлення дітей із властивостями звуку: голосно – тихо (гра «Хто ближче?»). Ознайомлення дітей із тим, що різні музичні інструменти виробляють різні звуки. Формування зацікавленості до ігор з дорослими на музичних інструментах (синтезатор, бубон, барабан, дудка). Диференціювання звучання(сили звуку) музичних інструментів способом відтворення дії за наслідуванням. Диференціювання звучання музичних інструментів, реагуючи діями на звучання певного інструменту (вибір із двох: барабан, бубон, у подальшому вибір з трьох музичних інструментів).	(крокує під барабан, плескає в долоні під бубон) на звучання певних музичних інструментів (вибір з двох -трьох); - розрізняє голосне та тихе звучання; - на прохання дорослого відтворює голосні, тихі звуки; -відтворює звук (силу звуку) предмету відображаючи дію дорослого за наслідуванням (вибір з двох-трьох предметів) - показує хто чи що звучить (вибір з двох-трьох предметів або картинок);	Розвиток слухової уваги, формування уявлень отриманих на основі слухового сприймання. Розвиток мислення у процесі порівняння та диференціації слухових подразників. Розвиток пам'яті шляхом засвоєння отриманої інформації про музичні інструменти, іграшки і тварини, яким властиві специфічні звуки.
--	---	--	---

	Ознайомлення з іграшками які можуть звучати. Співвідношення іграшки з відповідним звуконаслідуванням: «аа-аа» - лялька-немовля, «ту-ту» – пароплав, «гав-гав» - собака, «няв- няв» - кішка, «ку-ка-рі-ку» - півень, «пі-пі-пі» – курча (гра «Хто голос подає?»). Вибір іграшок за звучанням, (вибирати з двох, а надалі з трьох іграшок або малюнків за зразком).	- наслідує звучання іграшок, тварин.	Розвиток звуковимови на основі диференціювання та відтворення звуків іграшок та тварин.
	Розвиток смакового сприймання Зосередження уваги дітей на різних смаках продуктів харчування: солодкий, солоний. Ознайомлення дітей з смаковими характеристиками продуктів харчування: солодкий, солоний (цукор,сіль). Ознайомлення дітей з температурою їжі, напоїв (чай – сік): гарячі і холодні.	<i>Дитина:</i> - визначає та диференціює солодкий та солоний смак; - самостійно називає смак: солодкий, солоний;	Розвиток уваги до відчуттів смаку та нюху. Формування уявлень про солодкий та кислий смаки, температуру їжі.

		Визначення їжі на смак (солодкий, солоний), називання смаку (гра «Вгадай на смак »).	- визначає температуру та диференціює гарячі і холодні напої, їжу.	Формування уявлень про запах, як властивість об'єкту.
ДРУГИЙ РІК НАВЧАННЯ (__годин, ____ на тиждень)				
		Розвиток зорового сприймання. Ознайомлення дітей із зеленим та синім кольорами: - виокремлення предметів синього та зеленого кольорів із загального фону: «Знайди / покажи машинку, кубик, такого (зразок) кольору...»; - вибір за зразком предметів синього та зеленого кольорів, надалі ще з предметами червоного та жовтого кольорів («Знайди кубик ... кольору», «Знайди до клубочків з нитками рукавиці», «Покажи, якого кольору не стало»); - групування кольорових предметів за зразком.	<i>Дитина:</i> - має уявлення про зелений та синій колір: - вибирає за зразком предмети зеленого та синього кольору; - групує за зразком предмети жовтого, синього, червоного, зеленого кольорів; - має уявлення про колір як характерну властивість певних об'єктів; - вибирає предмети за назвою засвоєних кольорів;	Розвиток уваги на основі виділення кольору, як ознаки предмета. Удосконалення диференціації відчуттів кольору. Формування уявлень про синій та жовтий колір. Розвиток пам'яті у процесі засвоєння уявлень про колір.

	Формування у дітей уявлень про колір, як властивість певних предметів: лимон жовтий, помідор червоний тощо. Ознайомлення з назвами кольорів (синій, зелений, жовтий, червоний): - вибір предметів певного кольору за назвою («Знайди синій м'ячик, червону кульку»); - групування кольорових предметів за назвою кольору (спочатку з двох, надалі з чотирьох кольорів). Чергування за зразком двох кольорів при розкладанні предметів у аплікації і конструюванні: «Викладаємо візерунок», «Побудуємо паркан». Ознайомлення з об'ємними фігурами: куб, брусок, трикутна призма. Розрізнення форм у непередметному конструюванні з трьох елементів (куб, брусок, трикутна призма)	- групує предмети знайомих кольорів за назвою; - використовує у власній мові вивчені властивості та якості предметів («Лимон кислий і жовтий», «Яблуко кругле і солодке»); - за зразком використовує колір у образотворчій діяльності; - має уявлення про об'ємні фігури: куб, брусок, трикутна призма; - вибирає за зразком потрібну фігуру;	Пізнавальний розвиток на основі здійснення групування предметів за зразком вивчених кольорів та за словесною інструкцією. Мовленнєвий розвиток в процесі ознайомлення з назвами кольорів (синій, жовтий). Концентрація уваги на основі виділення форми, як ознаки предмета. Формування уявлень про об'ємні фігури.
--	---	---	--

	спочатку за наслідуванням, надалі за зразком та за словесною інструкцією: «Викладаємо в рядок», «Розкладаємо як у мене». Конструювання із знайомих об'ємних форм потягу, вежі, будинку за зразком, а потім за словесною інструкцією. Ознайомлення з новими плоскими формами: трикутник, овал, прямокутник. Вибір за зразком з пари форм: круг – овал, трикутник - квадрат, квадрат – прямокутник «Добери фігуру», «Знайди будинок для форми». Удосконалення навичок обстеження геометричних форм: накладання однієї форми на іншу, прикладання. Групування предметів за формою відволікаючись від призначення предмета «Зберемо в коробку всі предмети, що мають форму кола; все що схоже на коло, а у кошик все що схоже на квадрат ».	- з допомогою дорослого конструює з об'ємних фігур у іграх з елементарним сюжетом; - враховує властивості предметів у різноманітній діяльності, у грі з сюжетними іграшками, в будівельних іграх, у продуктивній діяльності; - має уявлення про плоскі форми: трикутник, овал, прямокутник; - розрізняє форми: круг – овал, трикутник - квадрат, квадрат – прямокутник тощо; - використовує прийоми накладання, прикладання при обстеженні геометричних фігур; - здійснює вибір форми за назвою;	Формування умінь діяти з предметами з урахуванням їх форми у конструктивній діяльності. Формування уявлень про об'ємні та плоскі геометричні форми. Розвиток мислення в процесі класифікації та групування вивчених геометричних форм за зразком та за словесною інструкцією.
--	--	---	--

	Диференціювання об'ємних та плоских фігур: куля, куб, трикутна призма, коло, квадрат, трикутник, - вибір за зразком, надалі за словесною інструкцією. Вчити дітей проштовхувати фігури у потрібний отвір коробки(рамки з вкладками, іграшки по типу дошки Е.Сегена);. Формування вмінь співвідносити реальний предмет певної форми з його зображенням на малюнку, зліпленим зображенням. Диференціювання предметів за величиною - великий, маленький, найбільший. Формування вміння діяти з урахуванням величини: складання трискладової мотрійки, користуючись методом проб; складання піраміди з трьох-чотирьох кілець, користуючись методом практичного примірювання. Вчити дітей при складанні	- групує предмети заданої форми за зразком; - знаходить потрібний отвір для проштовхування фігури; - співвідносить реальні предмети знайомої форми з їх зображеннями; - розрізняє предмети за величиною: маленький - великий - найбільший; - складає трискладову пірамідку; - групує великі та маленькі предмети за зразком;	Розвиток пам'яті у процесі засвоєння уявлень про форму. Розвиток стійкості та вибіркової уявлень форми. Формування уявлень про величину предметів. Розвиток умінь діяти з урахуванням величини предметів. Розвиток мислення в процесі класифікації та
--	--	--	--

	піраміди розуміти словесну інструкцію: «Візьми велике кільце». Вибір з предметів різних за величиною (спочатку за зразком, надалі за словесною інструкцією). Групування великих і маленьких предметів за зразком. Ознайомлення з простором групової кімнати, формування навичок орієнтуватись у просторі групової кімнати (поруч вікна, біля дверей). Формування сприймання простору між предметами по вертикалі: внизу, нагорі. Розкладання за зразком і за словесною інструкцією предметів одного кольору/ однієї форми унизу від заданої риски, та вгорі предмети іншого кольору/форми: «Поклади вгорі», «Поклади внизу».	- виконує завдання за вербальною інструкцією, що має просторові відносини між предметами: внизу, вгорі, поруч, на, під («Постав чашку на стіл, стільчик, біля столу»); - співвідносить властивості та назви, які їх означають, самостійно називає деякі вивчені властивості;	групування предметів за загальною величиною. Розвиток сприймання простору на основі засвоєння понять угорі, внизу. Мовленнєвий розвиток в процесі засвоєння назв властивостей, якостей та
--	--	--	--

	Ознайомлення дітей з назвами властивостей: синій, жовтий; круглий; великий, маленький, найбільший - відносин предметів: внизу, вгорі. Співвідношення зображених на малюнку/фото дій, з власними діями дитини, зображати дії по картинках. Складання розрізної предметної картинки з двох/трьох частин (розрізаних вертикально, горизонтально, по діагоналі) Групування предметів за однією заданою ознакою - форма, величина чи колір «У цьому будиночку всі іграшки червоні, а тут всі жовті».	- розуміє зображені на малюнку дії, може відтворити їх; - складає розрізну предметну картинку з двох/трьох частин; - виконує групування предметів за заданою ознакою (форма, величина, смак, колір).	відносин між предметами. Удосконалення цілісності сприймання на основі складання розрізних картинок.
	Розвиток тактильно-рухового сприймання Вибір знайомої іграшки на дотик за назвою (вибір з трьох).	<i>Дитина:</i> - дістає знайомі предмети з «чарівного мішечка»	Розвиток спостережливості у процесі

	Розрізнення на дотик за словесною інструкцією предметів різної величини (вибір з трьох предметів). Вибір предмету певного розміру на дотик за наочним зразком, надалі за словесною інструкцією «Дай великий кубик», «Дай маленький кубик» (вибір з двох предметів). Диференціювання на дотик тверді і м'які предмети: пластилін (солоне тісто) і дерево (вибір у межах двох зразків). Обстеження предметів використовуючи прийоми: обмацування, прогладжування, стискання, перекладання, повертання, виділяючи при цьому характерні ознаки. Впізнавання та розрізнення на дотик кулі, овал, куба (зразок пропонується на дотик) в процесі вибору з двох - трьох предметів.	користуючись тактильним зразком (вибір із двох); - диференціює на дотик форму і величину предметів за зразком; - вибирає на дотик предмет певного розміру за словесною інструкцією; - застосовує візуально-тактильне обстеження при сприйманні об'ємних предметів, візуально-рухове - при сприйманні плоских форм або об'єктів; - вибирає на дотик за зразком кулю, куб, овал;	тактильно-рухового сприймання предметів. Уточнення уявлень про форму та величину предметів. Удосконалення тактильних відчуттів та дрібної моторики рук у процесі обстеження предметів.
--	--	---	---

		Сприймання та диференціація на дотик предметів різної фактури (зразок пропонується на дотик) в процесі вибору з двох предметів. Розрізнення на дотик предметів за температурою (залізо холодне - деревина тепла).	- розрізняє та виділяє на дотик предмети різної фактури; - диференціює та визначає температуру предметів.	Формування уявлень про різні фактури та температуру предметів.
		Розвиток слухового сприймання Диференціювання звучання трьох музичних інструментів способом відтворення дії за зоровим наслідуванням. Диференціювання звучання трьох музичних інструментів (бубон, барабан, сопілочка) реагуючи на зміну звучання певною дією. Визначення послідовності (відтворення за зоровим наслідуванням) звучання двох-трьох музичних інструментів (барабан, сопілочка; сопілочка, бубон, барабан).	<i>Дитина:</i> - відтворює звук предмету відображаючи дію дорослого за зоровим наслідуванням (вибір з трьох предметів); - диференційовано реагує на звучання певних музичних інструментів (вибір з трьох) реагуючи на зміну звучання певною дією;	Розвиток слухової та слухо-зорової уваги, диференціація слухових уявлень. Удосконалення диференціації властивостей звуку. Розвиток пам'яті шляхом засвоєння отриманої інформації про музичні інструменти, іграшки і

	Розрізнення (відтворення за зоровим наслідуванням) гучного і тихого звучання одного і того ж музичного інструменту. Ознайомлення із звуками живої природи з опорою на наочність (цвірінькання горобця, каркання ворони, спів солов'я; мукання корови, мекання кози, іржання коня). Диференціювання близьких за звучанням звуконаслідувань: «ку-ка-рі-ку» - «ку-ку», «ко-ко-ко» , «ква-ква». Виділення заданого слова із запропонованої фрази і відзначення це дією: оплесками, підняттям руки, прапорця. Виділення інтонаційно виділеного звуку із ряду інших звуків оплесками, підняттям руки, прапорця.	- визначає (відтворює за зоровим наслідуванням) послідовність звучання музичних інструментів; - розрізняє (відтворює за зоровим наслідуванням) голосне та тихе звучання; - на прохання дорослого відтворює голосні, тихі звуки; - показує хто чи що звучить (вибір з двох-трьох предметів або картинок); - наслідує звучання іграшок, тварин; - виділяє задане слово з фрази. - виділяє інтонаційно виділений звук.	тварини, яким властиві специфічні звуки. Розвиток звуковимови на основі диференціювання та відтворення звуків іграшок та тварин. Розвиток фонематичного слуху шляхом виділення звуку із ряду інших.
--	---	---	--

	Розвиток смакового сприймання Ознайомлення дітей з продуктами, що мають кислий смак (лимон, слива, агрус, порічки, квашена капуста), солодкий смак (цукор, цукерка, мед), солоний смак (оселедець, бринза, солоні огірки). Вибір з ряду запропонованих продуктів ті, які мають солодкий смак (яблуко, солодкий чай, печиво). Диференціювання їжі за смаковими ознаками (солодкий, солоний). Диференціювати їжу за смаковими ознаками (солодкий, кислий, солоний). Диференціювання їжі за ознакою температури (гарячий, теплий, холодний). Вчити дітей запам'ятовувати і називати продукти, що мають різні смакові ознаки.	<i>Дитина:</i> - диференціює та визначає солодкий, солоний та кислий смак; - визначає смак продуктів; - знає назви смаку: солодкий, кислий, солоний; - визначає температуру та диференціює гарячі і холодні напої, їжу.	Розвиток уваги до відчуттів смаку та нюху. Формування уявлень про солодкий, солоний та кислий смаки. Розвиток уявлень про температуру їжі, напоїв. Розвиток мовлення протягом засвоєння назв продуктів та їх смаків.
ТРЕТІЙ РІК НАВЧАННЯ			

(__годин, ____ на тиждень)

Розвиток зорового сприймання.

Ознайомлення дітей з кольорами: білим, чорним, коричневим, оранжевим, блакитним.

Визначення знайомих кольорів у навколишньому.

Вибір кольорів за словесною інструкцією.

Групування кольорів за зразком.

Введення в активний словник дітей назв кольорів, з якими вони познайомилися на першому і другому році навчання: червоний, зелений, синій, жовтий.

Введення в пасивний словник дітей назв білого, чорного кольорів.

Використання в ігровій діяльності кольору у якості сигналу до дії (гра «Світлофор»).

Чергування кольорових деталей в аплікації на стрічці за словесною інструкцією.

Дитина:

- вибирає за назвою вивчені кольори в дидактичних іграх, в предметах навколишнього;

- здійснює групування предметів за зразком кольору;

- вибирає вивчені кольори за назвою;

- використовує у грі та продуктивній діяльності колір;

Розвиток уваги на основі виділення кольору, як ознаки предмета.

Удосконалення диференціації відчуттів кольору.

Формування уявлень про білий, чорний, оранжевий, блакитний колір.

Розвиток мислення на основі здійснення групування вивчених кольорів за зразком та за словесною інструкцією.

	Вибір заданої форми за зразком з кіл, квадратів, прямокутників, овалів, трикутників різного кольору і різної величини. Групування предметів заданої форми за зразком, за словесною інструкцією. Диференціювання об'ємних форм в процесі конструювання за зразком; аналізування зразка. Озвучування власних дій у процесі прощтовхування кулі та куба у отвори коробки (попередньо вказавши, в який отвір потрібно опустити предмет). Розрізнення форм у процесі практичної діяльності «Що котиться, що не котиться? », « Що стоїть, що падає?». Вчити дітей використовувати чергування форм в аплікації. Використовувати форму в якості сигналу при проведенні дидактичних ігор.	- виокремлює за зразком, за назвою задану форму; - групує предмети за ознакою форми; - здійснює елементарний аналіз зразка для конструювання: називає загальну форму фігур, їх розташування та розмір; - співвідносить знайомі пласкі та об'ємні фігури; - практично визначає ознаки форми; - використовує форми у продуктивній діяльності та іграх; - самостійно називає вивчені форми;	Мовленнєвий розвиток в процесі засвоєння назв кольорів. Розвиток уваги на основі виділення форми, як ознаки предмета. Розвиток мислення у процесі аналізу зразка для конструювання. Формування уявлень про об'ємні та пласкі геометричні форми. Формування умінь діяти з предметами з урахуванням їх форми у
--	---	--	---

	Введення в активний словник дітей назви форм, з якими вони познайомилися на першому році навчання: куля, куб, коло, квадрат. Вибір величини за зразком з трьох запропонованих об'єктів, перевіряючи правильність вибору прийомом практичного примірювання. Співвідношення предметів за величиною «Три ведмеді», «Розстав іграшки у свої будиночки». Використання величину в іграх з дидактичними іграшками: вчити дітей складати піраміду з 6-7 кілець за інструкцією «Бери кожен раз найбільше», використовуючи для визначення величини прикладання кілець один до одного; вчити дітей складати п'ятимісну матрешку, користуючись зоровим співвіднесенням або примірюванням частин матрешки.	- вибирає за зразком предмети певної величини; - користується прийомами практичного примірювання при визначенні величини предмета в іграх, при складанні пірамідки, матрешки; - за допомогою дорослого порівнює предмети за параметрами величини:	продуктивних видах діяльності та іграх. Формування уявлень про відносність величини предметів. Розвиток умінь діяти з урахуванням величини предметів.
--	---	--	--

	Ознайомлення дітей з відносністю величини, з визначеннями «більше - менше», «довше - коротше ». Ознайомлення дітей з визначенням величини (високий - низький) на прикладі росту дітей і дорослих, визначаючи висоту дерев та інших вузьких протяжних об'єктів. Ознайомлення з просторовими відносинами праворуч – ліворуч, з поняттями «далеко - близько». Формування у дітей орієнтування у схемі власного тіла: ліворуч - праворуч (ліворуч - серце, тут ліва рука). Відтворення просторових відносини між елементами при конструюванні за наслідуванням і за зразком (внизу, вгорі, поруч, посередині).	більше-менше, довше-коротше, вище-нижче; - орієнтується у схемі власного тіла: показує праву, ліву руку, ногу; - за допомогою дорослого визначає правий, лівий бік аркуша; - самостійно визначає верхню і нижню частини аркуша; - розуміє словесні інструкції: «Поклади на..., під.... ..., поруч...»;	Ознайомлення з параметрами величини: довжина, висота. Розвиток сприймання простору на основі засвоєння понять ліворуч, праворуч, угорі, внизу поруч, посередині. Мовленнєвий розвиток в процесі понять, які
--	--	---	--

	Вчити дітей відтворювати просторові відносини за словесною інструкцією: «Постав стіл поруч зі стулом», «Постав червоний кубик на зелений», «Поклади м'яч під стіл» тощо. Вчити дітей орієнтуватися в приміщенні (ігри «Де іграшки?», «Хто перший добіжить до дверей?»). Впізнавання предметів за описом їх кольору, форми, величини. Співвідношення зображеної дії на картинці з реальною дією. Вибір зображеної дії на картинці з ряду запропонованих («Покажи, де дівчинка стрибає, де хлопчик сидить; де дівчинка малює»). Зіставлення предметів з різницею у деталях (відсутність банта у ляльки, наявність черевик).	- впізнає знайомі предмети за описом їх кольору і форми, форми і розміру; - розуміє зображені на малюнку дії; - за допомогою дорослого порівнює предмети (їх зображення); - складає знайому картинку з трьох, чотирьох частин.	позначають просторові відносини. Удосконалення цілісності сприймання. Розвиток мовлення на основі збагачення пасивного словника прикметниками, прийменниками, дієсловами. Розвиток уваги в процесі визначення різниці у
--	---	---	---

		Складання розрізної картинки з трьох-чотирьох частин з різною конфігурацією розрізу.		деталях однакових предметів.
		Розвиток тактильно-рухового сприймання Диференціювання на дотик форми предметів (вибір з чотирьох). Розвиток у дітей координації руки та ока, формування у дітей способів обстеження предметів: обмацувати і обводити по контуру. Зорово-тактильного обстеження форми предметів у продуктивних видах діяльності. Диференціювання на дотик предметів різних за величиною за зразком (вибір з трьох). Вибір предметів на дотик за словесним описом ознак цього предмета педагогом. (предмет не називати). Формування у дітей уявлення про різні якості і властивості поверхні предметів.	<i>Учень:</i> - вибирає на дотик предмети заданої форми; - за допомогою обстежує предмети: обмацує об'ємні предмети, обводить по контуру пласкі, пояснює у доступний спосіб результати обстеження: форма, розмір предмета; - вибирає на дотик предмети певної величини; - розрізняє та виділяє на дотик предмети різної фактури; - називає фактури предметів; - вибирає на дотик за словниковою інструкцією	Уточнення уявлень про форму та величину предметів. Удосконалення тактильних відчуттів та дрібної моторики рук у процесі обстеження предметів. Розвиток осмисленості сприймання в процесі визначення та узагальнення декількох ознак.

		Групування предметів які сприймаються за ознаками поверхні: дерев'яний - залізний, гладкий - шорсткий.	предметів, спираючись на декілька ознак.	Розширення уявлень про різні фактури поверхонь предметів.
		Розвиток слухового сприймання Розвиток слухової уваги: - ознайомлення з побутовими шумами (звуки працюючих електроприладів, інструментів): пилосос, кавомолка, фен, сигнали телефона, вхідний дзвінок; - ознайомлення з шумами у природі: шум дощу, грім, вітер, шелест листя тощо. Диференціювання звуків з опорою на наочні зразки «Покажи, що шумить», «Що ти чуєш?». Диференціація звукових характеристик: голосно – тихо, близько – далеко, швидко – повільно. «Хто мукає корова або теля? », «Покажи, як нявчить маленьке кошеня і як дорослий кіт».	<i>Дитина:</i> - диференціює шуми навколишнього (показує на малюнку або пояснює); - розрізняє голосне та тихе звучання; - на прохання дорослого відтворює голосні, тихі звуки; - показує хто чи що звучить (вибір з двох-трьох предметів або картинок); - наслідує звучання іграшок, тварин;	Розвиток слухової уваги, диференціація слухових уявлень. Удосконалення диференціації властивостей звуку. Розвиток пам'яті на основі засвоєння отриманої інформації про шуми та звуки навколишнього. Розвиток фонематичного слуху у процесі

		Розвиток фонематичного слуху: ознайомлення із словами подібними по звучанню.	- виділяє задане слово.	розрізнення слів подібних за звучанням.
		Розвиток смакового та нюхового сприймання Цілісне сприймання образу предмета з його характеристиками смаку та запаху: «Вгадай, що з'їв», «Спробуй, що в чашці» (свіжий огірок, цибуля, апельсиновий сік). Ознайомлення дітей з продуктами. Які мають гіркий смак (гіркий перець, гірчиця). Ознайомлення дітей з продуктами, що мають різний смак (Солодкий, кислий, солоний, гіркий): «Назви, що буває солодким», «Намалюй, що буває кислим». Групування продуктів за смаковими ознаками (по два, три продукти кожного смаку). «Покладіть у кошик всі продукти з солодким смаком», «Покладіть у миску всі продукти з кислим смаком», «Покажи на малюнку, що буває солоним».	<i>Дитина:</i> - диференціює та визначає солодкий, солоний та кислий смак, гіркий; - знає назви смаку: солодкий, кислий, солоний; - називає вивчені продукти та їх смак; - групування продуктів за смаком;	Розвиток уваги до відчуттів смаку та нюху. Диференціація уявлень про смак продуктів, розвиток смакової чутливості. Розвиток мовлення протягом засвоєння назв продуктів та їх смаків. Розвиток мислення в процесі класифікації та групування продуктів за смаковими характеристиками.

	Ознайомлення дітей із характерними запахами предметів та об'єктів живої та неживої природи; з характеристиками запахів: приємні, неприємні, відсутність запаху. (Знайомство починають з співставлення двох подібних об'єктів, один з яких має запах, інший не має: наприклад, цукрова пудра та ванілін, - мають однакові властивості кольору, сипкі, порошкоподібні). Ознайомлення дітей із запахами об'єктів, які мають характерний аромат (часник, мандарин, парфуми, косметичне мило). Диференціювання запахів об'єктів з опорою на наочний зразок.	- визначає наявність або відсутність запаху, приємний чи неприємний запах; - вибирає предмет за запахом.	Розвиток нюху на основі диференціації запахів. Формування уявлень про запах, як властивість об'єкту.
ЧЕТВЕРТИЙ РІК НАВЧАННЯ (__годин, ____ на тиждень)			
	Розвиток зорового сприймання. Ознайомлення з відтінками хроматичних та ахроматичних кольорів.	<u>Дитина:</u> - диференціює кольори і їх відтінки і використовує уявлення	

	Диференціювання кольорів та їх відтінків, використання їх в ігровій та продуктивної діяльності. Введення в активний словник дітей назв кольорів спектру та ароматичних кольорів. Навчання дітей передавати кольором свій емоційний стан в малюнках і аплікаціях. Визначення колірної гаму природних явищ і предметів, позначення певним кольором пір року (осінь жовта, зима біла, літо червоне, весна зелена). Групування предметів за кольором відволікаючись від інших властивостей: величина, форма. Групування предметів за формою, орієнтуючись на зразок. Називання геометричних форм: коло, куля, квадрат, куб, трикутник, прямокутник.	про колір у продуктивній та ігровій діяльності; - використовує різноманітну колірну гаму в діяльності; - здійснює групування за зразком кольору; - самостійно називає кольори вивчені у попередні роки; - виокремлює за зразком, за назвою задану форму; - групує предмети за ознакою форми;	Формування уявлень про хроматичні, ахроматичні кольори та їх відтінки. Розвиток уваги на основі виділення кольору, як ознаки предмета. Удосконалення диференціації відчуттів кольору. Розвиток мислення на основі здійснення групування вивчених кольорів за зразком та за словесною інструкцією. Мовленнєвий розвиток в процесі засвоєння назв кольорів.
--	--	---	--

	Співвідношення форми предметів з геометричною формою – зразок-еталон (вибір з п'яти). Визначення форми в предметах навколишнього (коло - соняшник, колесо; овал - риба; півколо - капелюшок гриба, їжачок). Формування вмінь складати одну геометричну форму з інших форм (квадрат з двох трикутників або з двох прямокутників, чотирьох квадратиків, коло з двох півкіл і т. інш.). Вчити дітей комбінувати кілька геометричних форм для створення цілісних схематичних зображень (будинок, потяг, дерево і т. п.) за зразком. Групування предметів за зразком величини (чотири розміри - великий, трохи менший, маленький, самий маленький).	- співвідносить форму предметів з геометричною формою - еталоном; - складає геометричну форму з двох частин; - складає з плоских форм предметне зображення; - використовує форми у продуктивній діяльності та іграх; - самостійно називає вивчені форми; - вибирає за зразком предмети певної величини;	Розвиток уваги на основі виділення загальної форми, як ознаки предмета. Розвиток мислення у процесі аналізу та узагальнення предметів певної форми. Розвиток мовлення у процесі самостійного, усвідомленого називання форм. Формування умінь діяти з предметами з урахуванням їх форми у продуктивних видах діяльності та грі.
--	---	---	--

	Добирання парних предметів заданої величини серед багатої кількості однорідних предметів (чоботи для тата, рукавички для донечки, шкарпетки для хлопчика). Формування у дітей уявлень про відносність величини (хлопчик низький по відношенню до тата, але високий по відношенню до молодшого брата). Формування умінь використовувати уявлення про величину в різних видах діяльності (грі, аплікації, ліплення, малювання, конструюванні). Закріплювати у дітей уявлення про різноманітність величин оточуючих їх предметів, про те, що визначення «високий - низький», «довгий – короткий» не замінюють визначень «великий», «маленький», а доповнюють їх (великий і маленький будинки можуть бути низькими, але може бути великий високий будинок і маленький низький будинок).	- користується прийомами практичного примірювання при визначенні величини предмета в іграх; - використовує уявлення параметрів величини (висоти, довжини, товщини) у продуктивній діяльності та грі; - називає / вибирає за назвою короткі, довгі, товсті, тонкі, низькі, високі предмети;	Формування уявлень про відносність величини предметів. Розвиток умінь діяти з урахуванням величини предметів. Розвиток мислення у процесі порівняння, визначення та узагальнення предметів за параметрами величини. Розвиток мовлення шляхом засвоєння назв: довгий, короткий, тонкий тощо.
--	---	--	---

		Розвиток сприймання простору аркушу паперу (ліворуч, праворуч), виділяючи верх, низ, ліву і праву сторони, середину листа: «Розташуй предмети на аркуші паперу». Орієнтування у просторі знайомих приміщень: «Постав фарби на стіл», «Віднеси іграшку у спальню, рушник у вбиральню» і т. п.. Закріплення у дітей умінь передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях. Порівняння зображень, виділяючи в них схожі і різні елементи і деталі (два-три елементи). Відтворення цілісного зображення предмета, додаючи відсутні частини; домальовуючи частини малюнка, яких не вистачає.	- орієнтується в просторі, спираючись на схему власного тіла (показує на прохання педагога праву руку, ліву ногу, ...); - виділяє (показує) сторони на листі паперу; - правильно виконує інструкції: «постав на..., поклади в ... , піди у вбиральню тощо»; - виділяє різницю при порівнянні знайомих предметів;	Розвиток сприймання простору на основі засвоєння понять ліворуч, праворуч, угорі, внизу поруч. посередині. Мовленнєвий розвиток в процесі понять, які позначають просторові відносини. Удосконалення цілісності сприймання. Розвиток уваги в процесі визначення різниці у деталях однакових предметів.
--	--	---	---	--

	Формування у дітей узагальнених понять про деякі властивості і якості предметів (жовтий - сонце, курча, соняшник, кульбаба, лимон; круглий - м'яч, кулька, яблуко, колесо, каблучка і т. інш.). Вчити дітей групувати предмети за зразком і за мовною інструкцією, виділяючи істотні ознаки, відволікаючись від інших ознак. Формувати у дітей уміння створювати цілісний опис предмета на основі уявлень про його різні властивості і якості. Співвідношення дій, зображених на картинці, з реальними діями. Вчити дітей порівнювати сюжетні картинки, що відображають початкову та кінцеву фазу одного і того ж явища чи події (три малюнка).	- використовує узагальнені уявлення про деякі властивості і якості предметів в діяльності; - групує предмети за зразком і словесній інструкції; - описує різні властивості предметів: колір, форму, величину; - розкладає малюнки у певній послідовності.	Розвиток мислення у процесі аналізу та узагальнення властивостей предметів, встановлення послідовності подій. Розвиток мовлення на основі використання слів, що означають різні властивості та якості в процесі описування предметів.
	Розвиток тактильно-рухового сприймання	<i>Учень:</i>	

	Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження. Формування у дітей вміння використовувати результати тактильно-рухового обстеження у продуктивних видах діяльності (аплікації, малюванні, ліпленні). Виділення відмінностей у предметах, близьких за формою, в процесі їх сприймання на дотик (рибка, кулька, яєчко). Малювання предметів, розпізнаних в результаті тактильного обстеження. Описання предметів сприйнятих на дотик: «Назви, що це». Формувати у дітей уміння вибирати предмети на дотик по словесному опису. Групування за ознаками, що визначаються на дотик з урахуванням уявлень про властивості і	- вибирає на дотик предмети заданої форми; - за допомогою обстежує предмети: обмацує об'ємні предмети, обводить по контуру пласкі, пояснює у доступний спосіб результати обстеження: форма, розмір, фактура/ матеріал предмета; - вибирає на дотик предмети певної величини; - розрізняє та виділяє на дотик предмети різної фактури; - називає фактури предметів; - вибирає на дотик за словниковою інструкцією предметів, спираючись на декілька ознак.	Уточнення уявлень про форму та величину предметів. Удосконалення тактильних відчуттів та дрібної моторики рук у процесі обстеження предметів. Розвиток осмисленості сприймання в процесі визначення та узагальнення декількох ознак. Розширення уявлень про різні фактури поверхонь предметів.
--	---	--	--

		якості предметів (тепле - холодне, шорстке - гладке, м'яке - тверде).		
		Розвиток слухового сприймання Диференціювання побутових шумів (шурхіт паперу, шум мітли по асфальту; звук падаючої монети, пластмасової іграшки та гумового м'яча).і шумів явищ природи з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіозаписів (шум вітру, шум морського прибою, шум грози, шум хуртовини; спів різних птахів, голоси тварин, стрекіт коника). Визначення місця розташування та інтенсивність звуку (близько, далеко, поряд; вгорі, внизу; ліворуч, праворуч, зліва, тихо, вгорі, близько). Вчити дітей диференціювати слова, близькі за складовою структурою.	<i>Дитина:</i> - диференціює шуми навколишнього (показує на малюнку або пояснює); - розрізняє голосне та тихе звучання; - на прохання дорослого відтворює голосні, тихі звуки; - показує хто чи що звучить (вибір з двох-трьох предметів або картинок); - наслідує звучання іграшок, тварин; - виділяє задане слово.	Розвиток слухової уваги, диференціація слухових уявлень. Удосконалення диференціації властивостей звуку. Розвиток пам'яті на основі засвоєння отриманої інформації про шуми та звуки навколишнього. Розвиток фонематичного слуху у процесі розрізнення слів подібних за звучанням.

		Використання звукових сигналів у грі «Де дзвенить?», «Стій, коли почуєш свисток», «Заграла сопілочка - поверни наліво, почуєш бубон - поверни направо » і т. п.. Виділення заданого слово із запропонованої фрази та відзначення цього дією (оплесками, підняттям руки, прапорця).		
		Розвиток смакового та нюхового сприймання Формування у дітей уявлень про цілісний образ предмета, спираючись на його смакові характеристики: «Вгадай, що з'їв», «Вгадай, що в чашці». Групувати предмети за певною смаковою ознакою: солодке - кисле, гірка (їжа) - солоня (їжа). Вчити дітей передавати образ предмета, сприйнятого на смак, в різних видах продуктивної діяльності: «Намалюй, зліпи, що з'їв». Вчити дітей відгадувати загадки за	<i>Дитина:</i> - диференціює та визначає солодкий, солоний та кислий, гіркий смак; - знає назви смаку: солодкий, кислий, солоний, гіркий; - називає вивчені продукти та їх смак;	Розвиток уваги до відчуттів смаку та нюху. Диференціація уявлень про смак продуктів, розвиток смакової чутливості. Розвиток мовлення протягом засвоєння назв продуктів та їх смаків.

	основними ознаками предмета, в тому числі і спираючись на його смакові характеристики «Соковите і солодке, кругле та росте на дереві». Формування умінь визначати смакові характеристики предмета у власних висловлюваннях (яблуко смачне, солодке, соковите; лимон кислий, соковитий). Ознайомлення дітей з запахами характерними для продуктів харчування: ваніль, кориця, гвоздика, мандарин, яблуко,... Ознайомлення із запахами лісу: соснова шишка, трава, мох. Диференціація запахів по групах « Чим пахне на кухні, як пахне у лісі» (зразки дитина нюхає). Ознайомлення дітей з запахами природи: квіти (конвалія, мімоза), соснова шишка, трава, мох, синтетичними запахами: гума, машинне масло. Диференціація запахів з опорою на малюнки «Покажи, яка квітка так пахне».	- визначає приємний чи неприємний запах; - вибирає предмет за запахом.	Формування уявлень про запах, як властивість об'єкту. Розвиток нюху на основі диференціації запахів.
--	--	--	--

